

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

***“Το ξέπλυμα του χρήματος από την
παραοικονομία, τη φοροδιαφυγή και τη
φοροαποφυγή στην Ελλάδα και στην Ε.Ε.
Συγκριτικά στοιχεία από τρίτες χώρες.”***

Σκρέκη Ι. Άννα, Α.Μ 7110Μ023

Επιβλέπων καθηγητής: Φίλος Α. Ιωάννης

Μέλη τριμελούς επιτροπής:

Τσάμης Αναστάσιος, Φίλος Ιωάννης, Κουτούπης Ανδρέας

Υπότροφος ΙΚΥ 2011-2012

Αθήνα, 2012

«Η υλοποίηση του μεταπτυχιακού
προγράμματος συγχρηματοδοτήθηκε
μέσω του έργου Υποτροφίες Ι.Κ.Υ από
πόρους του ΕΠ “Εκπαίδευση και Δια
Βίου Μάθηση”, του Ευρωπαϊκού
Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) και του
ΕΣΠΑ, 2007-2013»

*Στην μοναδική
αδερφή μου, Ευαγγελία*

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της συγγραφής της Διπλωματικής μου Εργασίας θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε ορισμένους ανθρώπους, ως ελάχιστο δείγμα ανταπόδοσης για τη στήριξή τους σε αυτή μου την προσπάθεια.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω, πρώτον απ' όλους, τον επιβλέποντα Καθηγητή μου, Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης, κ. Ιωάννη Φίλο, για την εμπιστοσύνη που μου επέδειξε και για την ουσιαστική συμβολή του καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Κάθε συγγραφική προσπάθεια για να πετύχει ένα άρτιο αποτέλεσμα έχει να αντιμετωπίσει και να υπερβεί πολύπλευρες δυσκολίες. Γι' αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερω τον Διδάσκοντα του Μεταπτυχιακού Προγράμματος κ. Κορομηλά Γεώργιο, (Λογιστής- Φοροτεχνικός Σύμβουλος Επιχειρήσεων, Α' Αντιπρόεδρος Ινστιτούτου Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών), ο οποίος με τις επανειλημμένες συστάσεις του, με κατεύθυνε προς την ορθή προσέγγιση και ανάλυση των ειδικών θεμάτων που παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο κείμενο.

Θα ήθελα πολύ να ευχαριστήσω την Δρ. Αγοράκη Μαρία- Ελένη, επιστημονική Συνεργάτιδα Χρηματοοικονομικών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο για την πρόθυμη συνεργασία μας στις στατιστικές και οικονομετρικές απαιτήσεις της εργασίας.

Ωστόσο, το παρόν έργο θα ήταν αδύνατον να υλοποιηθεί χωρίς τη συνεχή υποστήριξη της οικογένειάς μου και χωρίς την αμέριστη κατανόησή της για τις ώρες που δεν της αφιέρωσα. Γι αυτούς και πολλούς ακόμα λόγους οφείλω να της εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ.

Τέλος, αλλά με αυξημένη βαρύτητα, θα ήθελα να ευχαριστήσω ατομικά και συλλογικά όλα τα μέλη της τριμελούς επιτροπής των εισαγωγικών εξετάσεων, στο Π.Μ.Σ Φορολογίας και Ελεγκτικής. Συγκεκριμένα, τους κ. Τσάμη Αναστάσιο, κ. Αποστόλου Απόστολο και κ. Φίλο Ιωάννη που πριν δύο έτη με τίμησαν με την επιλογή τους, προκειμένου να παρακολουθήσω το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και να βρίσκομαι σήμερα σε θέση ολοκλήρωσής του μέσω της Διπλωματικής μου εργασίας.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	4
Περιεχόμενα	5
Περίληψη	11
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	14
2. Εννοιολογικό πλαίσιο.....	16
2.1 Η φοροδιαφυγή και οι διαστάσεις της	14
2.1.1 Η φοροδιαφυγή	14
2.1.2 Η φοροκλοπή	24
2.1.2.1 Η περίπτωση του Carousel.....	26
2.1.3 Η φοροαποφυγή	27
2.1.4 Η μετακύλιση του φόρου	29
2.2 Εμπειρικές έρευνες για τη στάση των ατόμων απέναντι στη φορολογία ...	31
2.3 Παραοικονομία.....	36
2.3.1 Σχέση φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες ταυτίζονται.....	37
2.3.2 Τρόποι και προσπάθειες εκτίμησης των μη παρατηρούμενων δραστηριοτήτων.....	41
2.4 Η νομιμοποίηση παράνομων προσόδων στα πλαίσια της παραοικονομίας	45
2.4.1 Εννοιολογικές προσεγγίσεις, μορφές, ιστορικό του φαινομένου	45
2.4.2 Το οργανωμένο έγκλημα και η σύνδεση με το ξέπλυμα χρήματος	49
2.4.3 Τα επιμέρους οικονομικά εγκλήματα	51
2.4.4 Τρόποι ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.....	53
2.4.4.1 Περιπτώσεις από την ελληνική νομολογία	54

2.4.5 Γενική Προσέγγιση (Placing, Layering, Integration)	55
2.4.6 Πεδίο της έρευνας για το Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος	57
2.4.6.1 Φορολογικοί Παράδεισοι και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος.....	57
2.4.6.1.1 Χρηματοπιστωτική Κρίση και Φορολογικοί παράδεισοι	60
2.4.6.1.1.1 Η περίπτωση της HSBC	62
2.4.6.2 Σχέση Λογιστικής και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος	64
3. Θεσμικό πλαίσιο και Αρχές καταπολέμησης.....	68
3.1 Το Ευρωπαϊκό Νομικό και Θεσμικό πλαίσιο	68
3.1.1 Η Οδηγία 2005/60/EK	68
3.1.1.1 Η έννοια της Δέουσας Επιμέλειας (Due Diligence).....	71
3.1.2 Η Οδηγία 2006/70/EK & η Οδηγία 2008/20/EK.....	72
3.1.3 Ο Κανονισμός 1889/2005/EK.....	72
3.2 Το Θεσμικό πλαίσιο σε Εθνικό επίπεδο	74
3.2.1 Ο Ν.3691/2008 & η τροπ. Ν.3932/2011	75
3.2.2 Τραπεζικές Αποφάσεις	78
3.2.2.1 Απόφαση ΕΤΠΘ 281/17.3.2009.....	78
3.2.2.2 Απόφαση ΕΤΠΘ 285/09.7.2009.....	79
3.2.2.3 Απόφαση ΕΤΠΘ 290/11.11.2009 και 300/28.7.2010	80
3.2.3 Σχετικές Εγκύκλιοι και Υπουργικές Αποφάσεις	84
3.3 Περιορισμοί στην Καταπολέμηση του Φαινομένου του Ξεπλύματος Μαύρου Χρήματος	86
3.3.1 Συμπεράσματα και αδυναμίες του Θεσμικού πλαισίου.....	88
3.4 Πρόσθετες Ενέργειες για την Καταπολέμηση του Φαινομένου του Ξεπλύματος Βρώμικου Χρήματος	93
3.4.1 Οργανισμοί και Μηχανισμοί για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος	93
3.4.2 Η συμβολή της Στατιστικής στο Πλαίσιο Ελέγχου για το Ξέπλυμα Χρήματος	97

3.4.3 Η Προσέγγιση με Βάση τον Κίνδυνο (Risk Based Approach)	100
3.4.3.1 Κατηγοριοποίηση χωρών με βάση τον κίνδυνο	101
3.4.4 Πορίσματα πρόσφατων Ερευνών & Μελετών.....	103
4. Εμπειρική Διερεύνηση προηγούμενων μελετών για το Ξέπλυμα Μαύρου Χρήματος	106
4.1 Αντικείμενο της Εμπειρικής Διερεύνησης.....	106
4.2 Σκοπός της Εμπειρικής Διερεύνησης.....	108
4.3 Δεδομένα και Μεθοδολογία Εμπειρικής Διερεύνησης	110
4.4 Αποτελέσματα Εμπειρικής Διερεύνησης	112
4.4.1 Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων.....	112
4.4.2 Κατάταξη των Χωρών	118
4.4.3 Μαύρο Χρήμα και «Φορολογικοί Παράδεισοι».....	120
4.4.4 Μαύρο Χρήμα και Ρυθμοί Ανάπτυξης	125
4.5 Συμπεράσματα.....	126
5. Συγκριτική Ανάλυση Χωρών (Country Comparative Analysis).....	127
5.1 Επιλογή χωρών.....	127
5.2 Χώρες	132
Ελλάδα	132
Βουλγαρία	138
Γερμανία	140
Γαλλία	142
Κύπρος	144
Δυτικά βαλκάνια	148
Συγκριτική ανάλυση	147
Τρίτες χώρες.....	156

6. Εμπειρική Ανάλυση (Empirical Analysis) του δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων και της φορολογίας αυτού στην Ελλάδα (1990- 2010).....	159
6.1 Εισαγωγικά Στοιχεία	159
6.2 Αριθμός Φορολογουμένων	160
6.3 Δηλωθέν Εισόδημα	167
6.4 Συνολικός Φόρος.....	171
6.5 Συσχετίσεις- Παλινδρομήσεις	178
6.6 Ερευνητικά Συμπεράσματα	183
7. Συμπεράσματα- Προτάσεις πολιτικής	185
7.1 Συμπεράσματα.....	185
7.2 Προτάσεις Πολιτικής.....	189
8. Μελλοντική έρευνα	195
Βιβλιογραφία	196
Πηγές.....	207
Παράρτημα Ι.....	212
Παράρτημα ΙΙ.....	218

Περιεχόμενα Πινάκων

Κεφάλαιο 2

Διάγραμμα 1 Χάρτης εκτιμώμενης φοροδιαφυγής (ως ποσοστό του εισοδήματος) ανά περιοχή

Πίνακας 3 Σχέση φοροδιαφυγής- παραοικονομίας

Πίνακας 4 Εκτιμήσεις ύψους παραοικονομίας στην Ελλάδα

Κεφάλαιο 4

Πίνακας 1 Μέση Βαθμολογία Ομάδα Κατάταξης των εξεταζόμενων χωρών κατά τα έτη 2007 και 2012, μεταβολή βαθμολογίας και Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης κατά την περίοδο 2007-2011

Πίνακας 2 Κατάταξη και Ομαδοποίηση των Χωρών κατά το 2007

Πίνακας 3 Κατάταξη και Ομαδοποίηση των Χωρών κατά το 2007

Πίνακας 4 Μήτρα Συντελεστών Συσχέτισης μεταξύ Μεταβολής Βαθμολογίας και Ρυθμού Ανάπτυξης για την εξεταζόμενη περίοδο

Κεφάλαιο 5

Διάγραμμα 1 Αριθμός ύποπτων συναλλαγών

Διάγραμμα 2 Προσωπικό που απασχολείται στην καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

Διάγραμμα 3 Αριθμός υποθέσεων που έφτασαν στη δικαιοσύνη

Διάγραμμα 4 Αριθμός προσώπων που καταδικάστηκαν για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

Πίνακας 1 Οι κορυφαίοι εξαγωγείς (τρίτες χώρες) των παράνομων κεφαλαίων (Σωρευτικές εκροές)

Κεφάλαιο 6

Πίνακας 1 Αριθμός φορολογουμένων κατά κατηγορία, 1990-2010

Πίνακας 2 Ρυθμός Μεταβολής αριθμού φορολογουμένων, 1990-2010

Πίνακας 3 Ποσοστιαία Διάρθρωση, 1990-2010

Διάγραμμα 1 Ποσοστιαία διάρθρωση φορολογουμένων ανά εισοδηματική κατηγορία, 1990

Διάγραμμα 2 Ποσοστιαία διάρθρωση φορολογουμένων ανά εισοδηματική κατηγορία, 2000

Διάγραμμα 3 Ποσοστιαία διάρθρωση φορολογουμένων ανά εισοδηματική κατηγορία, 2010

Πίνακας 4 Δηλωθέν εισόδημα ανά εισοδηματική κατηγορία (εκατ. ευρώ), 1990-2010

Πίνακας 5 Ποσοστό συμμετοχής εισοδηματικής κατηγορίας στο δηλωθέν εισόδημα, 1990-2010

Πίνακας 6 Συνολικός φόρος (εκατ. ευρώ) κατά εισοδηματική κατηγορία, 1990-2010

Πίνακας 7 Ποσοστιαίες μεταβολές ανά δεκαετία και κατά εισοδηματική κατηγορία

Πίνακας 8 Ποσοστιαία διάρθρωση στα φορολογικά βάρη ανά εισοδηματική κατηγορία, 1990-2010

Πίνακας 9: Ρυθμοί μεταβολής Α.Ε.Π και δηλωθέντων εισοδημάτων εκάστης κατηγορίας, 1990-2010

Διάγραμμα 4 Δηλωθέν εισόδημα φυσικών προσώπων κατά πηγή προέλευσης, 1990

Διάγραμμα 5 Δηλωθέν εισόδημα φυσικών προσώπων κατά πηγή προέλευσης, 2000

Διάγραμμα 6 Δηλωθέν εισόδημα φυσικών προσώπων κατά πηγή προέλευσης, 2010

Διάγραμμα 7 Ποσοστιαία κατανομή του συνολικού φόρου, 1990

Διάγραμμα 8 Ποσοστιαία κατανομή του συνολικού φόρου, 2000

Διάγραμμα 9 Ποσοστιαία κατανομή του συνολικού φόρου, 2010

Παράρτημα

Πίνακας 1 Μέσο Μη Δηλωθέν εισόδημα ανά επαγγελματική ομάδα

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία έγινε μία προσπάθεια ολοκληρωμένης παρουσίασης του φαινομένου της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες δραστηριότητες, ευρέως γνωστής και ως «Ξέπλυμα Χρήματος». Πολλές παράνομες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων και η παραοικονομία, η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή οδηγούν στην παραγωγή παράνομου χρήματος και μετέπειτα στο ξέπλυμα χρήματος. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στην ευρωπαϊκή και εθνική αντιμετώπιση του φαινομένου. Για την σφαιρική μελέτη του θέματος, πραγματοποιείται εμπειρική μελέτη μεταξύ 203 χωρών, στην οποία μελετώνται οι προσπάθειές τους να καταπολεμήσουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Επιπλέον, εξετάζεται η σχέση μεταξύ του ρυθμού ανάπτυξης και του πλαισίου αντιμετώπισης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, αλλά και η σχέση των φορολογικών παραδείσεων με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Από τη μελέτη προκύπτει ότι οι περισσότερες χώρες έχουν βελτιώσει το θεσμικό τους πλαίσιο, ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ ρυθμού ανάπτυξης και ξεπλύματος μαύρου χρήματος, και ότι οι φορολογικοί παράδεισοι δεν εμφανίζουν απαραίτητα και περισσότερες περιπτώσεις ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Τέλος, γίνεται συγκριτική ανάλυση του φαινομένου στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία, την Κύπρο, τη Γερμανία, τη Γαλλία τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Μια εμπειρική ανάλυση του δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων και της φορολογίας αυτού στην Ελλάδα, για την περίοδο 1990-2010, θα είναι η αφορμή για προτάσεις, οι οποίες θα αφορούν στην αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος με απώτερο στόχο την καταπολέμηση του φαινομένου της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων.

Λέξεις-κλειδιά: ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, φοροδιαφυγή, φοροαποφυγή

Abstract

The study presents the phenomenon of Money Laundering. Many illegal activities, including the underground economy, tax evasion and tax avoidance lead to the production of money and subsequently to money laundering. Particular attention is paid to European and national legislative framework to combat the phenomenon. For the overall study of money laundering, an empirical study was carried out among 203 countries, and their efforts to combat money laundering. Furthermore, the empirical study examined the relationship between growth rate and the framework for money laundering, as well as the relation between tax havens and money laundering. The analysis concludes that most countries improved the legislative framework, that there is a statistically significant relation between the effort to combat money laundering and the country's growth rate. Moreover, there is no evidence that tax heavens encourage money laundering. Finally, a comparative analysis of the phenomenon in Greece, Bulgaria, Cyprus, Germany, France, the Western Balkans and Third World Countries takes place. An empirical analysis of individuals' declared income and its' taxation in Greece, for the period 1990-2010 will be the occasion for proposals, which will involve the reform of the tax system with a view to combat the phenomenon of money laundering

Keywords: money laundering, tax evasion, tax avoidance

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Εισαγωγή και Σκοπός της Εργασίας

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται μία προσπάθεια ολοκληρωμένης παρουσίασης του φαινομένου της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες δραστηριότητες, ευρέως γνωστής και ως «Ξέπλυμα Χρήματος». Θα γίνει αναφορά στην εννοιολογική προσέγγιση του φαινομένου, στους σκοπούς που εξυπηρετεί η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, στη ροή με την οποία αναπτύσσεται και στις διάφορες τεχνικές που εφαρμόζονται για την επίτευξή του.

Στη συγκεκριμένη ερευνητική εργασία, όμως, θα αναδειχθεί κυρίως η παραοικονομία και πως το προϊόν που παράγεται σε αυτή καταλήγει να ξεπλένεται. Το 1/3 του παγκόσμιου Α.Ε.Π ανήκει στην παραοικονομία το οποίο, όμως, αποτυγχάνοντας να ενταχθεί στην πραγματική οικονομία ξεπλένεται και διοχετεύεται νόμιμα πλέον στην οικονομία. Το κύκλωμα αυτό οδηγεί στο φαύλο κύκλο διεύρυνσης και μεγέθυνσης του φάσματος της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων ανεξαρτήτως προέλευσης. Στην παρούσα εργασία δε δίνεται έμφαση τόσο στις διάφορες μορφές προέλευσης του μαύρου χρήματος και στους τρόπους οικονομικής παραποίησης και απάτης όσο στο αποτέλεσμα. Εν ολίγοις, πως η παραοικονομία, η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο έχουν επιτευχθεί, οδηγούν στην παραγωγή παράνομου χρήματος και μετέπειτα στο ξέπλυμα χρήματος με ποικίλους τρόπους.

Θα μελετηθεί η ευρωπαϊκή αντιμετώπιση του φαινομένου καθώς και τα θεσμικά όργανα που σχηματίστηκαν με σκοπό τη διασφάλιση της νομιμότητας. Θα δοθεί και συγκριτική διάσταση του θέματος με τρίτες χώρες.

Στόχο αποτελεί επίσης και η έρευνα του βασικού ερωτήματος κάθε κοινωνίας εάν οι μέχρι σήμερα νομοθετικές πρωτοβουλίες έχουν αποδώσει στην αντιμετώπιση του φαινομένου υπό μελέτη.

Σε αναλύσεις φορέων της αγοράς και σε άρθρα του Τύπου η έννοια της φοροδιαφυγής συγχέεται με την έννοια της παραοικονομίας, κάτι που οδηγεί σε

ανακριβή συμπεράσματα. Όπως θα τονιστεί και θα αναλυθεί στο θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας, οι έννοιες δεν ταυτίζονται αλλά συνδέονται.

Η έννοια και η μέτρηση της φοροδιαφυγής υπόκεινται σε θεωρητικούς και πρακτικούς περιορισμούς εξαιτίας της πολυπλοκότητας τους φορολογικού μηχανισμού. Με βάση αυτό τον συλλογισμό ενδείξεις του μεγέθους της φοροδιαφυγής μπορούν να προκύψουν από την ανάλυση των φορολογικών δεδομένων, τα οποία αφορούν τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων.

Προκειμένου να διερευνηθεί η σχέση και η έκταση της (αν) ισοκατανομής μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών φορολογουμένων ακολουθείται η εξής μεθοδολογία: Το σύνολο του φορολογούμενου πληθυσμού κατηγοριοποιείται σε έξι βασικές κατηγορίες. Συγκεκριμένα, οι φορολογούμενοι ομαδοποιούνται σε: εισοδηματίες, εμπόρους-βιομήχανους, γεωργούς-κτηνοτρόφους, μισθωτούς, ελεύθερους επαγγελματίες, συνταξιούχους. Εν συνεχεία, μέσω της στατιστικής επεξεργασίας δεδομένων από την ΕΣΥΕ και το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, προσδιορίζονται δείκτες οι οποίοι αποτυπώνουν τη συμμετοχή κάθε κατηγορίας στο σύνολο του δηλωθέντος εισοδήματος, και στο σύνολο των φορολογικών βαρών, καθώς και τις μεταξύ τους αποκλίσεις διαχρονικά. Με αυτό τον τρόπο, γίνεται μια προσπάθεια να αποκαλυφθούν ενδεχόμενες ανισότητες του υφιστάμενου συστήματος επεξεργάζοντας και συστηματοποιούνται τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής και της ΓΓΠΣ σχετικά με τις υποχρεώσεις των Ελλήνων φορολογουμένων. Βασική πρωτογενής πηγή άντλησης και συλλογής των στοιχείων αποτέλεσαν οι φορολογικές δηλώσεις των υπόχρεων.

Ειδικότερα, θα παρουσιαστεί η διάρθρωση των δηλωθέντων εισοδημάτων, η κατανομή του φορολογικού βάρους των φυσικών προσώπων στην Ελλάδα ανάμεσα στις έξι εισοδηματικές κατηγορίες για την περίοδο 1990-2010 και τέλος, θα αποτυπωθεί και θα αναλυθεί η συσχέτιση μεταξύ της κατανομής του φορολογικού βάρους, των εισοδημάτων και του Α.Ε.Π. Για το παρόν μέρος, χρησιμοποιείται το πρόγραμμα E- views και το γραμμικό υπόδειγμα ελαχίστων τετραγώνων (OLS- Ordinary Least Squares Regression). Κατά πόσο συμβαδίζει η πορεία του Α.Ε.Π με την τάση του δηλωθέντος εισοδήματος των διάφορων εισοδηματικών κατηγοριών θα αποτελέσει το τελευταίο αντικείμενο υπό εξέταση.

Στη συνέχεια, βασιζόμενοι στο αναλυθέν θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας σχετικά με τη σύνδεση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας και με τη

νομιμοποίηση των εσόδων από τις παράνομες δραστηριότητες της παραοικονομίας, η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση συμπερασμάτων από την προηγούμενη ανάλυση καθώς και με προτάσεις που με απώτερο στόχο τη μείωση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος αφορούν στην αναμόρφωση του ισχύοντος φορολογικού συστήματος.

2. Εννοιολογικό πλαίσιο

2.1 Η φοροδιαφυγή και οι διαστάσεις της

Η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η μετακύλιση των φόρων αποτελούν τις κυριότερες αντιδράσεις από την πλευρά των φορολογουμένων στην επιβολή των φόρων. Αυτό συμβαίνει διότι οι φόροι αποτελούν μονομερείς παροχές των ιδιωτικών φορέων στους δημόσιους φορείς χωρίς να αντιστοιχούν σε κάποια ειδική αντιπαροχή των τελευταίων. Η αντίδρασή τους έχει ως σκοπό να περιορίσει τη φορολογική τους υποχρέωση. Παράλληλα, όμως, επιφέρει ακούσια διάφορες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες και οδηγεί τελικά σε διαφορετική κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης από εκείνη που προβλέπεται από τη φορολογική νομοθεσία. Πριν προβούμε στην ανάλυση της νομιμοποίησης των εσόδων που προέρχονται από τις αντιδράσεις των φορολογουμένων, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστούν και οι τρεις αυτές κατηγορίες.

2.1.1 Η φοροδιαφυγή

Η λειτουργία του κράτους χρηματοδοτείται από τη φορολογία του, η οποία αποτελεί την κυριότερη πηγή χρηματοδότησης. Το ζητούμενο είναι η χρηστή διαχείριση αυτών των χρημάτων από την ασκούμενη κάθε φορά διοίκηση, με την παροχή προς τους πολίτες υψηλής ποιότητας δημόσια αγαθά και υπηρεσίες.

Οι φορολογούμενοι τείνουν να αντιδρούν στη φορολογική τους επιβάρυνση. Αυτή η αντίδραση είναι απόρροια της πεποίθησης ότι δε γίνεται ορθολογική και δίκαιη διαχείριση των εσόδων από την πλευρά του κράτους. Ένας ακόμη λόγος αντίδρασης είναι το γεγονός ότι αγνοούν αυτό που εξυπηρετούν οι φόροι. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να θεωρούν το φόρο σαν μια μονομερή, αναγκαστική παροχή, και κατά συνέπεια, προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τα κενά του νόμου ή ακόμη να παραβιάσουν το νόμο, προκειμένου να μειώσουν τη φορολογική τους επιβάρυνση.

Ως φοροδιαφυγή ορίζεται κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογούμενου, με την οποία επιδιώκει μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή αποφυγή καταβολής φόρου. Ενδεικτικά παραδείγματα φοροδιαφυγής αποτελούν η παράλειψη υποβολής δήλωσης ή η υποβολή ψευδούς δήλωσης. Η δήλωση εισοδημάτων μικρότερων από τα πραγματικά και η απόκρυψη εσόδων από τις επιχειρήσεις αποτελούν πιθανές μορφές μιας ανακριβούς δήλωσης. Η φοροδιαφυγή δηλαδή αποτελεί καταστρατήγηση του γράμματος και του πνεύματος του φορολογικού νόμου¹.

Η φοροδιαφυγή είναι το ποσό του φόρου εισοδήματος που θα έπρεπε να δηλώνεται οικειοθελώς από το φορολογούμενο, αλλά για διάφορους λόγους δεν δηλώνεται, επομένως, δεν δημιουργείται και η ανάλογη φορολογική υποχρέωση².

Συνεπώς, στο πεδίο της φοροδιαφυγής εμπίπτει κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη των φορολογουμένων, η οποία σκοπό έχει την μείωση της νόμιμης φορολογικής υποχρέωσης και την αποφυγή καταβολής του φόρου³.

Τέλος, η φοροδιαφυγή μπορεί να οριστεί ως⁴:

i) Το μέρος του εισοδήματος, το οποίο σύμφωνα με τη νομοθεσία πρέπει να αναφερθεί εθελοντικά στις αρμόδιες αρχές αλλά για διάφορους λόγους δεν αναφέρεται κι επομένως δε φορολογείται.

ii) Το μέρος των έμμεσων, κυρίως, φόρων που πρέπει να αποδοθούν εθελοντικά στο κράτος αλλά για κάποιους λόγους τα χρήματα αυτά δε φθάνουν στα δημόσια ταμεία.

iii) Οι τόκοι των φόρων που αποδίδονται με καθυστέρηση

---

¹ Γεωργακόπουλος, Θ., (2005), Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, 3^η έκδοση, εκδόσεις Ευγ. Μπένου, σελ 306

² Κανελλόπουλος Κ., Ι. Κουσουλάκος, Β. Ράπανος, (1995), Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις, ΚΕΠΕ Εκθέσεις, 15.

³ Τάτσος Ν., (2001), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

⁴ Νάστας Ε., (2006), «Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στη φοροδιαφυγή και την παραοικονομία», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας (e-JST), 64-71.

iv) Οι φόροι που δε συλλέγονται, λόγω φορολογικών ελαφρύνσεων, χωρίς την επίτευξη των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων.

Η φοροδιαφυγή διακρίνεται σε δύο κατηγορίες⁵:

- τη φοροδιαφυγή που σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (εισόδημα του τρέχοντος οικονομικού έτους κ.λπ.)
- και τη φοροδιαφυγή που δε σχετίζεται με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα (παραδείγματος χάριν φορολογία μεταβιβάσεως κληρονομιών).

Σύμφωνα με τους Allingham και Sandmo (1972)⁶, τα άτομα συμπεριφέρονται ορθολογικά, αποστρέφονται τον κίνδυνο και επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τη χρησιμότητά τους. Επομένως, το άτομο θα δηλώνει χαμηλότερο εισόδημα, εάν η αναμενόμενη ποινή ανά μονάδα αδήλωτου εισοδήματος είναι μικρότερη από τον κανονικό συντελεστή φόρου εισοδήματος. Επιπλέον, όσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες φορολογικού ελέγχου, αλλά και η επιβαλλόμενη ποινή, τόσο υψηλότερη θα είναι η φορολογική συμμόρφωση.

Η φοροδιαφυγή μπορεί να εξεταστεί είτε σε ατομικό επίπεδο⁷ είτε σε εταιρικό⁸. Στη δεύτερη περίπτωση, ο ιδιοκτήτης που προτιμά να μην πληρώσει φόρο, έρχεται σε αντιπαράθεση με το μάνατζερ, ο οποίος δεν επιθυμεί να αναλάβει τον κίνδυνο. Η αμοιβή του μάνατζερ συμπεριλαμβάνει και την ανάληψη του κινδύνου, αφού η φοροδιαφυγή αποτελεί μια παράνομη πράξη.

Σε ότι αφορά τους τρόπους φοροδιαφυγής, οι φοροφυγάδες δρουν με ολοένα διαφορετικούς τρόπους, ακολουθώντας την εξέλιξη της οικονομίας αλλά και τις εκάστοτε νομοθετικές διατάξεις. Παράλληλα, η πολυνομία και η αναποτελεσματική διάρθρωση των ελεγκτικών μηχανισμών συμβάλλουν στη φοροδιαφυγή και αποτελούν βασικό στόχο της παρέμβασης για την καταπολέμησή της. Η απόκρυψη

---

⁵ Μανεσιώτης, Β. (1990), “Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μια Πρώτη Διερεύνηση της Μεταξύ τους Σχέσης”, στο *Παραοικονομία*, Ι. Βαβούρας (επιμ.), Εκδόσεις Κριτική.

⁶ Allingham M. and A. Sandmo, (1972), “Income tax evasion: a theoretical analysis” *Journal of Public Economics*, 1:323-338.

⁷ Cowell F.A., (1990), “Taxation and labor supply with risky activities”, *Economica*, 48: 365-379.

⁸ Chen Kong-Pin, C. Y. Cyrus Chu, (2005), “Internal control versus external manipulation: A model of corporate income tax evasion”, *The RAND Journal of Economics*, 36 (1): 151-164.

εισοδήματος τείνει να εμφανίζεται **υπό τη δικαιολογία της κοινωνικής «αδικίας»** απέναντι σε μεγάλους φοροφυγάδες ή δικαιούχους φοροαπαλλαγών. Συνεπώς, βασικός σκοπός καταπολέμησης της φοροδιαφυγής είναι η αύξηση των φορολογικών εσόδων μέσω της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών και η δημιουργία φορολογικής συνείδησης μεταξύ των φορολογουμένων.

Η φοροδιαφυγή εκδηλώνεται είτε με άμεσο τρόπο μέσω της ηθελημένης απόκρυψης εισοδήματος είτε με έμμεσο τρόπο μέσω της παραοικονομίας. Η πρώτη περίπτωση οδηγεί στη σκόπιμη μείωση της φορολογικής υποχρέωσης και συνεπώς στην αύξηση της κυκλοφορίας αδήλωτου, “μαύρου” χρήματος των φοροφυγάδων εις βάρος των νομοταγών πολιτών. Στη δεύτερη περίπτωση, το λαθρεμπόριο επιβαρύνει εμμέσως τα χαμηλά εισοδήματα με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να κλείνουν και την ανεργία να αυξάνεται. Η ομοιότητα και των δύο περιπτώσεων είναι ότι η φοροδιαφυγή εντοπίζεται τόσο στους άμεσους όσο και στους έμμεσους φόρους, ανάλογα με την περίπτωση.

Όσον αφορά τους άμεσους φόρους, ο φόρος εισοδήματος (φυσικών και νομικών προσώπων) συγκεντρώνει ίσως τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής, ως συνεπώς ιδιαιτέρως επαχθής. Ειδικότερα η φοροδιαφυγή στη φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων συγκεντρώνεται σε⁹:

A) Μισθωτές υπηρεσίες. Στις περιπτώσεις αδήλωτης κύριας εργασίας με τη μορφή πρόσθετης αμοιβής (π.χ. bonus, αμοιβή σε είδος), στη δεύτερη παράλληλη αδήλωτη δραστηριότητα (π.χ. ιδιαίτερα μαθήματα κατ’ οίκον από διορισμένους εκπαιδευτικούς)

B) Αμοιβές Ελεύθερων επαγγελματιών. Στις περιπτώσεις μη έκδοσης δελτίου παροχής υπηρεσιών, ή έκδοσης με αναγραφόμενο μικρότερο ποσό αμοιβής από το πραγματικό, ή έκδοσης από τρίτα πρόσωπα (αφανείς συνεργάτες, άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος υπό τη μορφή μονοπρόσωπης ΕΠΕ κ.α.).

Γ) Γεωργικές επιχειρήσεις. Στις περιπτώσεις πώλησης αγροτικών προϊόντων χωρίς έκδοση φορολογικού παραστατικού (με υποχρέωση από το ΚΒΣ έκδοσης), ή στη διόγκωση δαπανών με λήψη εικονικών τιμολογίων προκειμένου να τύχουν επιστροφής ΦΠΑ.

---

⁹ Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Πολίτες και πολιτεία Μαζί, Απρίλιος 2011

Δ) Εισόδημα από ενοίκια. Στις περιπτώσεις μη κατάθεσης μισθωτηρίου συμβολαίου για απόκρυψη εισοδήματος ενοικίασης ακινήτου, ή δήλωσης ενοικίου μικρότερου από το πραγματικά εισπραττόμενο, ή μη δήλωσης δευτερευουσών κατοικιών ή λοιπών ιδιοχρησιμοποιούμενων ακινήτων (δηλώνονται ως κενές), ώστε να αποφεύγεται η τεκμαρτή τους φορολόγηση.

Ορισμένα ακόμη από τα τεχνάσματα φοροδιαφυγής, στα οποία «αναγκάζονται» να υποπέσουν οι επιχειρήσεις με σκοπό τη μείωση της φορολογικής τους επιβάρυνσης, χωρίς να αναφερθούμε εκτενώς στους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνονται, είναι η έκδοση πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων ή η νόθευση αυτών στη χώρα μας αλλά και στην Ευρώπη γενικότερα. Το φαινόμενο αυτό συναντάται στις περιπτώσεις εισοδήματος από εμπορικές επιχειρήσεις.

Ε) Εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις. Συνοπτικά, εμφανίζεται σε περιπτώσεις μη έκδοσης-ανακριβούς έκδοσης φορολογικών στοιχείων, ή λήψης ανακριβών φορολογικών στοιχείων αγορών, δαπανών και υπηρεσιών, ή έκδοσης-λήψης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, με συνέπεια την αποφυγή καταβολής άμεσων φόρων (λόγω μη εμφάνισης ή μείωσης ακαθαρίστων εσόδων ή λόγω αύξησης του κόστους πωληθέντων-παραχθέντων που έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση των κερδών ή και την εμφάνιση ζημιών) και την αποφυγή καταβολής ή του συμψηφισμού των έμμεσων φόρων, κυρίως στο Φ.Π.Α. Επίσης, στις περιπτώσεις υποτίμησης της αξίας των απογραφέντων ειδών ως και εμφάνισης αυξημένων ή πλαστών δαπανών με σκοπό τη μείωση των φορολογητέων κερδών.

Επιπλέον, το εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις χάνεται από τα φορολογικά έσοδα και στις περιπτώσεις άσκησης παραεμπορίου. Εκδηλώνεται με τη διάθεση παράνομων ειδών τα οποία προέρχονται από τρίτες χώρες (Κίνα, Ταϊλάνδη, Ταϊβάν, Κορέα κ.λπ.) και εισάγονται ή διακινούνται εντός των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε προέρχονται από επιχειρήσεις που δεν έχουν εκδώσει τα προβλεπόμενα νόμιμα παραστατικά. Το παραεμπόριο ασκείται κυρίως σε μη στεγασμένους χώρους όπως σε λαϊκές αγορές, σε παζάρια, σε εμπορικούς δρόμους ή κοντά σε σταθμούς λεωφορείων, τρένων, Μετρό και σε πεζόδρομους.

Θα πρέπει να προστεθεί ότι ενδεικτικές περιπτώσεις φοροδιαφυγής εντοπίζονται στους διάφορους τομείς δραστηριότητας, όπως κατασκευών, τουρισμού

και ψυχαγωγίας (λ.χ. κέντρα διασκέδασης) και σε πολυεθνικές και εξωχώριες (offshore) επιχειρήσεις. Αναλυτικότερα:

Στον κατασκευαστικό τομέα: Είναι χαρακτηριστικό ότι επιχειρήσεις ανέγερσης και πώλησης διαμερισμάτων δεν εμφανίζουν την πραγματική αξία των ακινήτων αλλά την αντικειμενική, με συνέπεια οι οικοδομικές επιχειρήσεις να φορολογούνται με χαμηλότερα κέρδη, ενώ οι αγοραστές να αποδίδουν αντίστοιχα μικρότερο τεκμήριο αγοράς και φόρο μεταβίβασης ακινήτου (ΦΜΑ). Απασχολούμενοι μηχανικοί στην οικοδομή δηλώνουν αμοιβές μικρότερες (ελάχιστο κόστος οικοδομής) από τις πραγματικά εισπραττόμενες. Τέλος, τα φυσικά πρόσωπα που ανεγείρουν οικοδομή δηλώνουν ως δαπάνη ανέγερσης «το ελάχιστο κόστος οικοδομής», με αποτέλεσμα να φορολογούνται για μικρότερο ποσό ανέγερσης, οι δε απασχολούμενοι στην οικοδομή να δηλώνουν ως εισόδημα ή τα ελάχιστα καταβαλλόμενα ημερομίσθια ή να εκδίδουν απόδειξη παροχής υπηρεσιών για ποσό ίσο με το προβλεπόμενο στο «ελάχιστο κόστος οικοδομής».

Στις τουριστικές επιχειρήσεις: Συχνά, παρατηρείται η μέθοδος των διπλών συμβολαίων με συμβόλαια μεταξύ των ξενοδοχειακών και τουριστικών επιχειρήσεων, εξωτερικού και εσωτερικού, προκειμένου να εμφανίσουν μικρότερα έσοδα από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, και μέρος των αδήλων εσόδων να παραμένει σε λογαριασμούς στο εξωτερικό. Επίσης μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση φορολογικών στοιχείων από την παροχή υπηρεσιών και τις παρεπόμενες ξενοδοχειακές υπηρεσίες (χρήση θαλάσσιων μέσων ψυχαγωγίας, ομπρελών, γηπέδων αθλοπαιδιών κ.λπ., τηλεφωνικών, υπηρεσίες καθαριστηρίων, σάουνas, κομμωτηρίων κ.λπ.). Πολλές από τις παραπάνω υπηρεσίες, επισήμως εμφανίζονται ως υπηρεσίες «πακέτου», ενώ στην πραγματικότητα εισπράττεται ιδιαίτερο τίμημα το οποίο και δεν εμφανίζεται.

Στις πολυεθνικές επιχειρήσεις: Η φοροδιαφυγή εκεί παρατηρείται μέσω της πρακτικής των υπερτιμολογήσεων-υποτιμολογήσεων. Ειδικότερα, το transfer pricing αποσκοπεί στη συρρίκνωση της φορολογικής επιβάρυνσης ενός πολυεθνικού ομίλου μέσω του καθορισμού μη πραγματικών τιμών των μεταξύ τους συναλλαγών. Επίσης, φοροδιαφυγή εντοπίζεται μέσω των διογκούμενων δαπανών (management fees) και των αυξημένων ποσοστών δικαιωμάτων (royalties), που τιμολογούνται μεταξύ των εταιρειών του ομίλου.

Στις εξωχώριες εταιρείες: Οι συγκεκριμένες εταιρείες ιδρύονται με απώτερο σκοπό την απόκρυψη εσόδων και κερδών από παράνομες δραστηριότητες (π.χ. ξέπλυμα μαύρου χρήματος, λαθρεμπόριο όπλων, ναρκωτικών κλπ.) και τη μικρότερη δυνατή φορολογική επιβάρυνση και κατ' επέκταση την απαλλαγή φορολογίας από τη χώρα της μόνιμης διαμονής τους.

Οι παράγοντες που φαίνεται να επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή είναι οι εξής:

- Το ύψος του φορολογικού συντελεστή, το οποίο συνδέεται θετικά με τη φοροδιαφυγή¹⁰.
- Η αυστηρότητα των ποινών και η πιθανότητα εντοπισμού και σύλληψης της φοροδιαφυγής συνδέονται αρνητικά με τη φοροδιαφυγή.
- Το μορφωτικό επίπεδο των φορολογουμένων και των ελεγκτικών οργάνων.
- Η άποψη των φορολογουμένων για την πολιτική δαπανών της κυβέρνησης και οι αδικίες του φορολογικού συστήματος.
- Άλλοι προσωπικοί παράγοντες όπως η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το επάγγελμα επηρεάζουν επίσης.
- Βασικός παράγοντας, επίσης, είναι η ποιότητα και ποσότητα των προσφερομένων από το κράτος υπηρεσιών.
- Η Φορολογική Ηθική και η ύπαρξη διαφθοράς. Όσο περισσότερο δίκαιη κρίνεται η κατανομή των φορολογικών βαρών, τόσο μικρότερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή και αντίστροφα. Επιπλέον, η ύπαρξη διαφθοράς στη χώρα ενθαρρύνει τη φοροδιαφυγή¹¹.
- Επιπλέον, όσες περισσότερες νόμιμες εκπτώσεις ή απαλλαγές προβλέπει η νομοθεσία, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση των άλλων

---

¹⁰ Gutman P., (1977), "The Subterranean economy", *Financial Analyst Journal*, **33**: 26-34.

¹¹ Tanzi, V. Davoodi, H.R. (2001), "Corruption, Growth, and Public Finances", in: Arvind K. Jain (ed.), *Political Economy of Corruption*, Routledge, pp.89-110.

φορολογούμενων που δε δικαιούνται τέτοιες εκπτώσεις ή απαλλαγές να αποφύγουν με παράνομα μέσα την καταβολή φόρου.

- Το ύψος των ποινών που επιβάλλονται παίζει σημαντικό ρόλο στον περιορισμό της τάσης για φοροδιαφυγή. Οι επαχθείς φορολογικές ποινές επηρεάζουν αρνητικά την τάση των φορολογουμένων να φοροδιαφύγουν και αντιστρόφως.
- Όσον αφορά την ικανότητα της φορολογούσας αρχής να περιορίσει τη ροπή για ενέργειες φοροδιαφυγής επηρεάζεται από το βαθμό οργάνωσης των φοροτεχνικών υπηρεσιών και την ποιότητα των φοροτεχνικών οργάνων, από το σύστημα που χρησιμοποιείται για τη βεβαίωση και την είσπραξη των φόρων, από τη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος και από το βαθμό λογιστικής οργάνωσης των οικονομικών μονάδων¹². Αποτελεί πραγματικότητα για κάθε χώρα ότι η ανυπαρξία της ικανότητας της φορολογούσας αρχής να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τη φοροδιαφυγή συσχετίζεται θετικά με την τάση των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή. Η σκέψη και μόνο ότι το δημόσιο έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει τη φοροδιαφυγή, μπορεί να αποτελέσει αποτρεπτικό παράγοντα για μια τέτοια ενέργεια.

Η φοροδιαφυγή έχει σοβαρές **αρνητικές** συνέπειες για τη χώρα, διότι οι φόροι δε χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά από τους φορείς άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής για την επίτευξη των επιδιώξεών τους. Ειδικότερα, στην περίπτωση ύπαρξης μεγάλης φοροδιαφυγής σε μια χώρα δεν είναι εφικτή η είσπραξη αρκετών εσόδων για την εύρυθμη λειτουργία του δημόσιου τομέα. Η φοροδιαφυγή αποτελεί βασική αιτία για μεγάλα δημόσια ελλείμματα, αφού προκαλεί έλλειψη οικονομικών πηγών για το κράτος και το καθιστά ανίκανο να καλύψει τα έξοδά του.

Σοβαρές κοινωνικές αδικίες οδηγούν σε αναδιανομή του εισοδήματος από τους συνεπείς φορολογούμενους προς τους φοροφυγάδες εξαιτίας της φοροδιαφυγής. Ιδιαίτερα, εάν αναλογιστούμε ότι αυτοί που φοροδιαφεύγουν ανήκουν, σε μεγαλύτερη έκταση, στις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις, η αναδιανομή του

---

¹² Νάστας Ε., (2006), «Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στη φοροδιαφυγή και την παραοικονομία», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας (e-JST), σελ. 64-71.

εισοδήματος γίνεται περισσότερο ανεπιθύμητη από την κοινωνία. Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή μάλλον επιτείνουν την ανισότητα στη διανομή του εισοδήματος και υποσκιάζουν την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής¹³.

Επιπλέον, η φοροδιαφυγή αποτελεί εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας γιατί αποδυναμώνει την αποτελεσματικότητα των νόμιμων απαλλαγών, που χορηγούνται συνήθως ως κίνητρα για την προώθηση του συγκεκριμένου στόχου.

Η φοροδιαφυγή, καθώς επίσης και η **φοροκλοπή**, έχει πάρει σημαντικές διαστάσεις στη χώρα μας, αφού η πιθανότητα ατιμωρησίας να είναι πολύ μεγάλη. Η μικρή πιθανότητα να συλληφθεί ο φοροφυγάς οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανεπαρκή οργάνωση και μηχανοργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών, στην ανεπαρκή εκπαίδευση του προσωπικού, καθώς επίσης και στη δομή της οικονομίας, με τη σωρεία των μικρών επιχειρήσεων με ανεπαρκή λογιστική οργάνωση και δυσχερή παρακολούθηση και έλεγχο¹⁴.

Πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η φοροδιαφυγή έχει και **θετικές συνέπειες**, υποστηρίζοντας ότι η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή αυξάνουν τα εισοδήματα σε πολλές κατηγορίες ατόμων, τα οποία δαπανώνται κυρίως για καταναλωτικά αγαθά. Έτσι, αυξάνεται η ζήτηση των αγαθών αυτών. Παρόλα αυτά, αν υπό ορισμένες συνθήκες, η φοροδιαφυγή μπορεί να αυξήσει την οικονομική αποτελεσματικότητα μέσω της αυξημένης προσφοράς εργασίας, συνήθως η ύπαρξη της οδηγεί σε στρεβλώσεις¹⁵.

2.1.2 Η φοροκλοπή

Η φοροδιαφυγή αντιδιαστέλλεται συνήθως από τη φοροκλοπή, η οποία αναφέρεται στη μη απόδοση στο δημόσιο φόρων που έχουν ήδη παρακρατηθεί και έπρεπε να αποδοθούν, όπως γίνεται στην περίπτωση της μη απόδοσης του φόρου

---

¹³ Persson M., Wisen P., (1984), "Redistributional aspects of tax evasion", Scandinavian Journal of Economics, 2.

¹⁴ Τράπεζα της Ελλάδας, (2009), Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση, Οκτώβριος.

¹⁵ Sandmo A., (1981), "Income tax evasion, labour supply and the equity efficiency trade-off", Journal of Public Economics, 16: 265-288.

μισθωτών υπηρεσιών ή του φόρου εισοδήματος από ελευθέρια επαγγέλματα που παρακρατήθηκαν. Βέβαια, η διάκριση μεταξύ της φοροδιαφυγής και της φοροκλοπής είναι ιδιαίτερα δύσκολη στην πράξη, όπου είναι δύσκολο να γνωρίζει κανείς εάν η επιχείρηση έχει πράγματι εισπράξει το φόρο και δεν τον αποδίδει ή έχει πωλήσει το προϊόν χωρίς φόρο.

Η φοροκλοπή ενέχει χαρακτηριστικά της υπεξαίρεσης¹⁶. Τα τελευταία χρόνια διαπιστώνεται ότι γίνονται συναλλαγές, οι οποίες αποτελούν μέρος κυκλικών συναλλαγών που σκοπό έχουν είτε να εισπράξουν το Φ.Π.Α. μέσω της διαδικασίας επιστροφής που προβλέπεται για το Φ.Π.Α., είτε να μην αποδοθεί ποτέ ο Φ.Π.Α. Τότε, πρόκειται για απάτη τύπου Καρουζέλ ή κυκλική απάτη. Πιο συγκεκριμένα, σε αυτές τις περιπτώσεις, γίνεται έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων με τη βοήθεια κατασκευασμένων κυκλωμάτων με εμπλεκόμενες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε εθνικό, κοινοτικό ή διεθνές πλαίσιο, οι οποίες, χρησιμοποιώντας διάφορα συστήματα και μηχανισμούς, αποφεύγουν την καταβολή του οφειλόμενου Φ.Π.Α. ή την αδικαιολόγητη επιστροφή Φ.Π.Α.

Το όνομα της απάτης οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο κυκλοφορούν τα αγαθά, από το ένα κράτος στο άλλο, χωρίς να καταλήξουν σε κάποιο τελικό χρήστη. Στην πιο απλή μορφή της, η διαδικασία περιλαμβάνει τρεις εμπόρους εγγεγραμμένους στα μητρώα των υποκειμένων στον Φ.Π.Α. σε δύο διαφορετικά κράτη. Στις περιπτώσεις αυτές, πρωταγωνιστής είναι ο εξαφανισμένος έμπορος, ο οποίος επωφελείται της δυνατότητας να αγοράσει στο εξωτερικό χωρίς Φ.Π.Α., για να μεταπωλήσει στην εσωτερική-εθνική αγορά, έχοντας υπόψη του ότι θα εισπράξει Φ.Π.Α. τον οποίο όμως δε θα αποδώσει ποτέ στο Δημόσιο. Ο εξαφανισμένος έμπορος τις περισσότερες φορές δεν υποβάλλει δηλώσεις ή υποβάλει ανακριβείς δηλώσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της μετακύλισης του φόρου εισροών μέσω διαδοχικών πωλήσεων της μιας επιχείρησης προς την άλλη και μάλιστα όταν χρησιμοποιούνται διάφορες επιχειρήσεις (στις οποίες συνήθως συμμετέχουν τα ίδια άτομα) και τελικά κάποια ή κάποιες από αυτές δεν αποδίδουν το φόρο και εξαφανίζονταν (κυκλική απάτη).

---

¹⁶ Υπουργείο Οικονομικών, (2006), Ετήσια έκθεση.

2.1.2.1 Η περίπτωση του Carousel

Αναφέρεται ότι στην απλούστερη μορφή της η κυκλική απάτη λειτουργεί ως εξής: Έμπορος Α εγγεγραμμένος στα μητρώα ΦΠΑ κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης πωλεί φορολογητέα αγαθά σε έμπορο Β εγγεγραμμένο στα μητρώα ΦΠΑ άλλου κράτους-μέλους.

Ο Β θα έπρεπε να δηλώσει την αγορά αυτή ως ενδοκοινοτική απόκτηση και να καταβάλει το ΦΠΑ στο δικό του κράτος-μέλος και στη συνέχεια, βάσει του ότι σκοπεύει να χρησιμοποιήσει τα αγαθά αυτά για να προβεί σε επακόλουθη φορολογητέα παράδοση, να πιστώσει το ίδιο ποσό ως φόρο επί των εισροών. Συνήθως, αν συμμετέχει στο σύστημα κυκλικής απάτης, δεν κάνει τίποτα από αυτά.

Ο Β, πριν γίνει αντιληπτό ότι είναι ή πρόκειται να γίνει εξαφανισμένος έμπορος, πωλεί τα αγαθά σε άλλον έμπορο, Γ, εγγεγραμμένο στα μητρώα ΦΠΑ του δικού του κράτους-μέλους, χρεώνοντας και λαμβάνοντας ΦΠΑ **εξ επαχθούς αιτίας**. Εντούτοις, δεν αποδίδει στις φορολογικές αρχές το ΦΠΑ αυτόν και εξαφανίζεται. Είναι αυτός που αναφέρεται ως «εξαφανισμένος έμπορος».

Ο Γ (που μπορεί να λειτουργεί εν προκειμένω ως «μεσάζων») πωλεί στη συνέχεια τα αγαθά σε έμπορο καταχωρισμένο στα μητρώα ΦΠΑ άλλου κράτους-μέλους. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της απλούστερης μορφής της απάτης αυτής είναι ότι ο αγοραστής αυτός είναι ο Α, από την κυκλικότητα δε αυτή προέκυψε η ονομασία «κυκλική απάτη».

Ο Γ πιστώνει το φόρο επί των εισροών αλλά, επειδή στην πώλησή του προς τον Α εφαρμόζεται μηδενικός συντελεστής στο κράτος-μέλος του Γ (ενδοκοινοτική παράδοση), δεν απαιτείται να αποδώσει ΦΠΑ επί των εκροών, και δύναται να ζητήσει επιστροφή του ΦΠΑ.

Το αποτέλεσμα είναι ότι, αν η απάτη επιτύχει, ο Β έλαβε αλλά δεν απέδωσε το ΦΠΑ τον οποίο οι φορολογικές αρχές πρέπει να καταβάλουν στον Γ ως επιστροφή. Ο Γ όμως μπορεί να συμμετέχει στο κύκλωμα ή να αγνοεί παντελώς το τι συνέβη και το πώς χρησιμοποιήθηκε στις εν λόγω συναλλαγές.

Ο στόχος του Β δεν είναι να αγοράσει και να πωλήσει κατά τη συνήθη πορεία των συναλλαγών, αλλά να βρεθεί σε τέτοια θέση ώστε να εισπράξει το ΦΠΑ επί των εκροών του, τον οποίο ποτέ δεν θα αποδώσει. Στην περίπτωση που ο Α και ο Β

ενεργούν από κοινού, η αγορά εκ νέου από τον Α είναι επιθυμητή, εν μέρει για λόγους ελέγχου και εν μέρει διότι είναι απλούστερο και φθηνότερο να χρησιμοποιείται μία περιορισμένη ποσότητα αγαθών αρκετές φορές από το να αγοράζεται νέο εμπόρευμα στην ελεύθερη αγορά για κάθε νέο κύκλο.

Ο Β, προκειμένου να εξασφαλίσει την πώληση, γνωρίζοντας ότι θα αποκομίσει κέρδος από τη μη απόδοση του ΦΠΑ επί των εκροών, έχει τη δυνατότητα να πωλήσει αγαθά στον Γ σε τιμή κατώτερη από αυτήν που πλήρωσε στον Α και θα το κάνει αυτό, αν είναι αναγκαίο.

Η φοροκλοπή γίνονται προσπάθειες να αντιμετωπιστεί με το Νόμο 3691/2008 που ενσωμάτωσε την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2005/60/ΕΚ και την Απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος Νο. 281/5/17.3.2009¹⁷.

2.1.3 Η φοροαποφυγή

Ο όρος Φοροδιαφυγή χρησιμοποιείται για να περιγράψει την σκόπιμη αποτυχία δήλωσης της οικονομικής δραστηριότητας, ώστε να αποφευχθεί η φορολόγηση. Η φοροαποφυγή, από την άλλη πλευρά, αφορά την αναδιοργάνωση της οικονομικής δραστηριότητας προκειμένου να μειωθούν τα φορολογικά βάρη. Η φοροαποφυγή θεωρείται νόμιμη ενώ η φοροδιαφυγή είναι παράνομη.

Η φοροαποφυγή είναι η εφαρμογή λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων, με στόχο τη μείωση της φορολογητέας βάσης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στα πλαίσια του νόμου. Διαφέρει από την φοροδιαφυγή και ισορροπεί ανάμεσα στο ηθικό και το νόμιμο. Η πραγματοποίησή της είναι δυνατή λόγω κενών στη νομοθεσία¹⁸.

---

¹⁷ Στενιμαχίτης, Κ., (2011), «Ξέπλυμα βρόμικου χρήματος: Βασικά στοιχεία θεσμικού πλαισίου και οι νεότερες ρυθμιστικές εξελίξεις», Banker's Review, 1 Ιουνίου 2011. [<http://www.bankersreview.gr/default.asp?pid=9&la=1&cID=5&arID=730>], τελευταία προσπέλαση 20-6-2012

¹⁸ Από την ιστοσελίδα Wikipedia

Η έννοια της φοροαποφυγής συνδέεται πολλές φορές με τους φορολογικούς παράδεισους. Φορολογικός παράδεισος θεωρείται μια χώρα με πολύ χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές και ελαστικό φορολογικό πλαίσιο, η οποία καθίσταται ελκυστική στους ξένους επενδυτές¹⁹. Έτσι, πολλές μεγάλες επιχειρήσεις δηλώνουν σαν έδρα της δραστηριότητάς τους κάποια από αυτές τις χώρες, ώστε να φορολογούνται με χαμηλότερους συντελεστές και πιο ευνοϊκούς όρους.

Η φοροδιαφυγή **συνδέεται με την έννοια της παρανομίας**, υπό την έννοια ότι ο φοροφυγάς μη καταβάλλοντας τους οφειλόμενους φόρους παραβιάζει τη φορολογική νομοθεσία. Η φοροδιαφυγή **διακρίνεται από την** φοροαποφυγή, η οποία συνίσταται στην μη καταβολή φόρου αξιοποιώντας ή σαφέστερα καταστρατηγώντας την ισχύουσα νομοθεσία²⁰. Τα όρια ωστόσο μεταξύ της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι πολλές φορές ασαφή, γι αυτό και υπάρχουν πρόστιμα στους επικαλούμενους παράνομα τις ρυθμίσεις της φορολογικής νομοθεσίας για να αποφύγουν την πληρωμή των φόρων.

Οι δε διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των κρατών συνδέονται με το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, με το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων, καθώς και με την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας και την ακεραιότητα των φορολογικών αρχών. Αυτές τις διαφορές προσπαθούν να εκμεταλλευτούν πολλές επιχειρήσεις και φορολογούμενοι για να αποφύγουν τη φορολόγησή τους.

Επομένως, η φοροαποφυγή είναι η με νόμιμους τρόπους μείωση ή η ολική αποφυγή της φορολογικής υποχρέωσης του φορολογούμενου²¹. **Ένας τρόπος για να επιτευχθεί η φοροαποφυγή είναι** η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων σε μέλη της οικογένειας του φορολογούμενου, προκειμένου να κατακερματιστεί το φορολογητέο εισόδημα και να μειωθεί η φορολογική υποχρέωση.

Ένας **άλλος τρόπος φοροαποφυγής** είναι οι διακρατικές συμβάσεις για την φορολογία, που αφορούν χώρες γνωστές ως φορολογικοί παράδεισοι. Με αυτό τον τρόπο, κάποιες επιχειρήσεις δηλώνουν την έδρα τους σε τέτοιες χώρες, ενώ η έδρα

---

¹⁹ Hines James R., Jr, (2004), “Do tax heavens flourish?”, Ross School Working Paper Series, Working Paper No. 921, October.

²⁰ Κανελλόπουλος Κ.Ν., (2002), «Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών», Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, No. 75.

²¹ Sandmo, A., (2004), “The theory of tax evasion: A retrospective view”, Discussion Paper, **31/04**, Norwegian School of Economics and Business Administration.

τους μπορεί να είναι ένα μικρό διαμέρισμα ή ένα ταχυδρομικό κουτί, αποφεύγοντας να πληρώσουν φόρους στην χώρα που δραστηριοποιούνται.

Αυτές τις διαφορές εκμεταλλεύονται και πολλές χώρες προς όφελός τους, για να δημιουργήσουν πρόσφορο έδαφος για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Στο πρόσφατο παρελθόν, πολλές χώρες παρείχαν φορολογικά κίνητρα για να προσελκύσουν πολυεθνικές επιχειρήσεις στα εδάφη τους, **μεταξύ αυτών και η Γερμανία, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει πλέον δυσκολίες στην είσπραξη φόρου από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις**²².

2.1.4 Η μετακύλιση του φόρου

Μετακύλιση του φόρου αποτελεί η μετάθεση του φόρου από τον ιδιωτικό φορέα, στον οποίο επιβάλλεται αρχικά, σε άλλο ιδιωτικό φορέα. Η μετάθεση αυτή του φόρου επιτυγχάνεται όταν οι όροι με τους οποίους εκείνος που υποχρεώνεται να καταβάλει το φόρο στο δημόσιο αναπροσαρμόζονται εις βάρος εκείνων των φορέων με τους οποίους συναλλάσσεται.

Η μετακύλιση των φόρων δεν προβλέπεται πάντα από το νόμο. Θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική αλλά και την κοινωνική πολιτική, δεν έχει βαρύνουσα σημασία η πρόθεση του νομοθέτη αναφορικά με τον ποιον πρέπει να βαρύνει ο φόρος. Σημασία έχει ποιος πραγματικά επιβαρύνεται με το φόρο τελικά, ανεξάρτητα από τον ποιον ήθελε να επιβαρύνει ο νομοθέτης.

Καταλήγουμε λοιπόν ότι η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η μετακύλιση των φόρων αποτελούν τις κυριότερες αντιδράσεις των φορολογουμένων στην επιβολή των φόρων με στόχο να περιοριστεί η φορολογική τους υποχρέωση. Υπό το πρίσμα αυτό, ο περιορισμός των φορολογικών εσόδων προκύπτει από την αύξηση των παράνομων εσόδων που με διάφορους τρόπους νομιμοποιούνται για να ενταχθούν νόμιμα πλέον στην οικονομία. Με αυτόν τον τρόπο αγγίζουμε το φαινόμενο της νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων, το γνωστό και ως ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος.

---

²² Weichenrieder Alfons, (1996), "Fighting international tax avoidance: the case of Germany", Fiscal Studies, 17 (1): 37-58.

Με το άρθρο 78 του Ν. 3842/2010 προστέθηκαν στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 2238/1994²³) τα άρθρα 51^A & 51^B με τα οποία εισάγεται στην ελληνική φορολογική νομοθεσία η έννοια των κρατών με «προνομιακό φορολογικό καθεστώς». Συγκεκριμένα, το άρθρο 51^A του Ν.2238/1994, σύμφωνα με την τελευταία κωδικοποίηση του Ν.3943/2011, αποσαφηνίζει ότι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο θεωρείται ότι υπόκειται σε προνομιακό φορολογικό καθεστώς στο κράτος εκτός της Ελλάδας, ακόμη και αν η κατοικία ή η καταστατική ή η πραγματική έδρα του ή εγκατάσταση ευρίσκεται σε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εάν σε αυτό το κράτος: α) δεν υπόκειται σε φορολογία ή, εάν υπόκειται, δεν φορολογείται εν τοις πράγμασι, ή β) υπόκειται σε φόρο επί των κερδών ή των εισοδημάτων ή του κεφαλαίου, ο οποίος είναι ίσος ή κατώτερος με το 60% του φορολογικού συντελεστή που θα οφειλόταν σύμφωνα με τις διατάξεις της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας, εάν ήταν κάτοικος ή είχε την έδρα του ή διατηρούσε μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα.

Η προσθήκη του άρθρου 51^B διευκρινίζει ότι οι δαπάνες, οι οποίες καταβάλλονται ή οφείλονται **από** πρόσωπο που είναι σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 101 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος υποκείμενο φόρου και το οποίο είναι κάτοικος ή έχει την έδρα του ή διατηρεί μόνιμη εγκατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 100 στην Ελλάδα, **προς** φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα, που είναι κάτοικος ή έχει την καταστατική ή πραγματική έδρα ή είναι εγκατεστημένος σε κράτος μη-συνεργάσιμο, δεν αναγνωρίζονται ως δαπάνες που εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα του ή από το φορολογητέο εισόδημά τους, **εκτός αν, σύμφωνα με την πρόσφατη προσθήκη της παρ. 2 του άρθρου 13 του Ν.3943/2011, ο ενδιαφερόμενος αποδείξει ότι οι δαπάνες αυτές αφορούν πραγματικές και συνήθεις συναλλαγές και δεν έχουν ως αποτέλεσμα την μεταφορά κερδών ή εισοδημάτων ή κεφαλαίου με σκοπό τη φοροαποφυγή ή τη φοροδιαφυγή.**

---

²³ Ν. 2238/1994

2.2 Εμπειρικές έρευνες για τη στάση των ατόμων απέναντι στη φορολογία

Ο τρόπος που οι άνθρωποι αποφασίζουν για φορολογικά θέματα σχετίζεται με το πώς ακριβώς αντιλαμβάνονται το περιεχόμενο της φορολογικής νομοθεσίας. Η αντίληψη των ατόμων για το φορολογικό δίκαιο αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με τα ζητήματα αυτά.

Πολλοί φορολογούμενοι συμμορφώνονται προς τις επιταγές της φορολογικής νομοθεσίας, ενώ άλλοι είναι απρόθυμοι, μα δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν, καθώς δε γνωρίζουν πώς ή δεν τολμούν να το κάνουν. Άλλοι προβαίνουν σε ανάλυση του κέρδους και των ζημιών και ενεργούν ανάλογα με το τι τους συμφέρει. Η φορολογική αρχή πρέπει να αναπτύσσει επικοινωνιακές δεξιότητες, βαθιά γνώση του αντικειμένου, κατανόηση για τις δυσκολίες στο επιχειρηματικό και το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, ώστε να κερδίζει την εμπιστοσύνη του πολίτη²⁴.

Στη μελέτη των Sakurai και Braithwaite (2003)²⁵, με δείγμα περισσότερους από 2.000 Αυστραλούς φορολογούμενους προέκυψε ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό γνωρίζουν να συμπληρώσουν τη φορολογική τους δήλωση. Αν και όλοι αναγνωρίζουν την ανάγκη συμβολής στον κρατικό προϋπολογισμό, τα αισθήματα των πολιτών απέναντι στη φορολογία παραμένουν αρνητικά. Οι αυτοαπασχολούμενοι και οι επιχειρηματίες εκλαμβάνουν τους φόρους ως περιορισμό της ελευθερίας τους, ενώ οι υπάλληλοι βλέπουν το φορολογικό σύστημα ως μηχανισμό αναδιανομής του πλούτου.

Το βασικό θεωρητικό μοντέλο μελέτης της φοροδιαφυγής αναπτύχθηκε από τους Allingham και Sandmo²⁶ και τον Yitzhaki²⁷. Ένα ορθολογικό άτομο προσπαθεί

---

²⁴ Elffers H. (2000), "But Taxpayers Do Cooperate!", σε: Vugt M., Snyder M., Tyler T. και Biel A. (επιμ.), *Cooperation in Modern Society. Promoting the Welfare of Communities, States and Organizations*, London, Routledge.

²⁵ Sakurai Y. και Braithwaite V. (2003), "Taxpayers' Perceptions of Practitioners: Finding one who Is Effective and Does the Right Thing?", *Journal of Business Ethics*, **46**: 375-387.

²⁶ Allingham M. and A. Sandmo, (1972), "Income tax evasion: a theoretical analysis" *Journal of Public Economics*, **1**: 323-338.

²⁷ Yitzhaki S., (1974), "Income tax evasion: A note", *Journal of Public Economics*, **3**: 201-202.

να επιλέξει το άριστο επίπεδο εισοδήματος που θα δηλώσει στις φορολογικές αρχές, με σταθερές συνιστώσες το αρχικό του εισόδημα, την πιθανότητα να αποκαλυφθεί η απάτη, τον φορολογικό συντελεστή και το πρόστιμο. Το μοντέλο προσδιορίζει τις σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ των συνιστωσών και χαράσσει τις κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής που θα πρέπει να ακολουθηθεί για να περιοριστεί το μέγεθος της φοροδιαφυγής.

Ο Yitzhaki (1974)²⁸ διαφοροποιεί το προηγούμενο μοντέλο ως προς την ποινή: η ποινή υπολογίζεται στο διαφυγόντα φόρο και όχι στο μη δηλωθέν εισόδημα. Επιπλέον, τα άτομα εμφανίζουν φθίνουσα αποστροφή στον κίνδυνο. Ο Yitzhaki καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μια πιθανή αύξηση του φορολογικού συντελεστή μειώνει το πραγματικό εισόδημα.

Ο κρατικός φορέας εισήχθη αργότερα στο μοντέλο ανάλυσης της φοροδιαφυγής, αφού ο στόχος του κράτους δεν είναι απλώς να συλλέξει έσοδα αλλά να μεγιστοποιήσει την κοινωνική ευημερία²⁹.

Βασικό άρθρο στο οποίο θα βασίζεται η εμπειρική μας ανάλυση είναι του Galbiati R. & Zanella G. (2012)³⁰ το οποίο μελετά τις κοινωνικές εξωτερικότητες που επιδρούν στο φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Για παράδειγμα, κοινωνικές εξωτερικότητες αποτελούν η φορολογική ηθική που έχει υποστεί πίεση μέσα σ' ένα μοντέλο φοροδιαφυγής, (Gordon 1989), η ισορροπία της φοροδιαφυγής όταν οι προτιμήσεις εξαρτώνται από τη μέση φοροδιαφυγή των άλλων φορολογουμένων (Cowell 1990) και η άριστη πολιτική ελέγχου μιας ανεξάρτητης φορολογικής αρχής που επιβραβεύει τους ειλικρινείς φορολογούμενους (Myles & Naylor 1996). Στη συγκεκριμένη έρευνα δίνεται έμφαση σε μια συγκεκριμένη πηγή κοινωνικών εξωτερικοτήτων: τη συμφύρρηση της φορολογικής πολυνομίας. Το σύνολο των δεδομένων προέρχεται από τους ελέγχους σε 80.000 μικρές επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες στην Ιταλία, στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και παρέχει ένα ακριβές μέτρο των ομάδων αναφοράς. Η ιδέα είναι ότι η πιθανότητα μάθησης και τιμωρίας φθίνει εάν περισσότεροι άνθρωποι συμπεριφέρονται παράνομα. Το πόρισμα

---

²⁸ Yitzhaki S., (1974), "Income tax evasion: A note", Journal of Public Economics, 3: 201-202.

²⁹ Sandmo A., (1981), "Income tax evasion, labour supply and the equity efficiency trade-off", Journal of Public Economics, 16: 265-288.

³⁰ Galbiati R and Zanella G., (2012), "The tax evasion social multiplier: Evidence from Italy" Journal of Public Economics, 96:485-494

είναι ότι οι κυβερνήσεις μπορούν να μειώσουν τη φοροδιαφυγή κατά ένα μέρος, ωθώντας κάθε φορολογούμενο να δηλώσει ειλικρινώς τα εισοδήματά του. Οι υποθέσεις που γίνονται είναι ότι ο έλεγχος καθιστά ικανή τη φορολογική αρχή να προσδιορίζει το αληθινό φορολογητέο εισόδημα. Ο φορολογούμενος είναι ουδέτερος στον κίνδυνο, οπότε υποθέτουμε ότι ο στόχος του φορολογούμενου είναι να ελαχιστοποιήσει το αναμενόμενο φορολογητέο του βάρος.

Μελέτη αναφορικά με τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων³¹ εκτιμά ότι το σύνολο των φορολογουμένων δηλώνει φορολογητέο εισόδημα μικρότερο κατά τουλάχιστον 10%, οδηγώντας σε 26% λιγότερα φορολογικά έσοδα (λόγω της προοδευτικότητας της φορολογίας). Η ίδια μελέτη προβάλλει ότι η υψηλότερη φοροδιαφυγή φαίνεται να διαπράττεται από άτομα με κύρια πηγή εισοδήματος την αυτοαπασχόληση, όπως ελεύθεροι επαγγελματίες και αγρότες, καθώς εμφανίζεται περισσότερο στην περιφέρεια της χώρας σε σύγκριση με τα αστικά κέντρα. Η μεθοδολογία που ακολουθείται συγκρίνει το δηλωθέν εισόδημα, όπως εμφανίζεται στις φορολογικές δηλώσεις, με το εισόδημα που δηλώθηκε στην έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών και κατόπιν υπολογίζει με τη χρήση ενός υποδείγματος φόρων –παροχών³² το μέγεθος και την κατανομή του εισοδήματος που δε δηλώνεται στις φορολογικές αρχές.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του πανεπιστημίου του Σικάγου³³, η αξιοπιστία της οποίας αμφισβητείται από πολλούς φορείς, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής από τους “ελεύθερους επαγγελματίες”³⁴ είναι πολύ έντονο. *Σύμφωνα με την έρευνα*³⁵, τα εισοδήματα που δε δηλώθηκαν το 2009 ανήλθαν σε 28 δισεκατομμύρια ευρώ με αποτέλεσμα, σύμφωνα πάντα με τη συγκεκριμένη έρευνα, το Δημόσιο να χάσει 11,2 δισεκατομμύρια ευρώ από φόρους, ποσό που αντιστοιχεί στο νέο πακέτο δανεισμού (Σεπτέμβριος 2012) με τις περικοπές σε μισθούς, συντάξεις, επιδόματα και αύξηση της φορολογίας.

---

³¹ Τράπεζα της Ελλάδας, (2011), Οικονομικό δελτίο, Τεύχος 35, Ιούνιος.

³² Στη συγκεκριμένη μελέτη χρησιμοποιήθηκε το διακρατικό υπόδειγμα EUROMOD

³³ Ομάδα ερευνητών με επικεφαλής την κ. Μαργαρίτα Τσούτσουρα, επίκουρο καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου, και τον κ. Νικόλαο Αρταβάνη, μεταπτυχιακό φοιτητή του Πανεπιστημίου Virginia Tech

³⁴ Προφανώς, η έρευνα αναφέρεται στους αυτοαπασχολούμενους.

³⁵ «Όργιο φοροδιαφυγής 11,2 δις. Από ελεύθερους επαγγελματίες»

<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=112923944>, τελευταία προσπέλαση 22-9-2012

Η προσέγγιση αυτή κρίνεται εντελώς αόριστη³⁶ και σε καμία περίπτωση δεν απεικονίζει το πραγματικό μέγεθος του μεγάλου και υπαρκτού προβλήματος φοροδιαφυγής στη χώρα μας. Ο κύριος λόγος για τον οποίο η προσέγγιση αυτή δεν μπορεί να αποτυπώσει τα πραγματικά μεγέθη της φοροδιαφυγής και της απώλειας των δημοσίων εσόδων είναι η ίδια η βάση της έρευνας που προσδιορίζει αδήλωτο εισόδημα βάσει στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από μεγάλη τράπεζα, μη κατονομαζόμενη, για τα πάσης φύσεως δάνεια που δόθηκαν σε όλους τους “ελεύθερους επαγγελματίες” για την απόκτηση της περιουσίας.

Η έρευνα ισχυρίζεται θεωρώντας δεδομένο ότι οι τράπεζες διαμορφώνουν την πολιτική χορηγήσεων για τους “ελεύθερους επαγγελματίες”, όχι με βάση το δηλωθέν εισόδημά τους, αλλά εκτιμώντας το πραγματικό τους εισόδημα. Με αυτή τη θεώρηση εκτιμήθηκε ποιο θα πρέπει να είναι το ύψος του πραγματικού εισοδήματος των αυτοαπασχολούμενων για να μπορεί να υποστηρίξει το επίπεδο των χορηγούμενων πιστώσεων.

Εμφανίζει, δε, ως εντυπωσιακά στοιχεία και επιχειρήματα για την έρευνα τα ακόλουθα:

*A. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες που έχουν λάβει τραπεζικό δάνειο καταβάλλουν κάθε χρόνο το **82% του δηλωθέντος εισοδήματός τους** για την εξυπηρέτηση των δανείων τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, οι τράπεζες κατά μέσο όρο χορηγούν δάνεια, έτσι ώστε η δόση να αντιστοιχεί μόλις στο 30% του εισοδήματος τότε οι τράπεζες δε θα έδιναν δάνεια σε αυτά τα πρόσωπα.*

Το παραπάνω επιχειρήμα δημιουργεί, βέβαια, το ερώτημα, πως είναι δυνατόν από τη μια μεριά οι τράπεζες να εφαρμόζουν την πολιτική χορηγήσεων “εκτιμώντας” το πραγματικό εισόδημα και όχι βάσει του δηλωθέντος και από την άλλη μεριά να αναφέρεται ότι οι τράπεζες δε θα έδιναν δάνεια σε αυτά τα πρόσωπα διότι καταβάλλουν κάθε χρόνο το 82% για την εξυπηρέτηση αυτού του δανείου έναντι του 30% που είναι η δόση.

*B. Υπάρχουν κλάδοι όπως: γιατροί, μηχανικοί, εκπαιδευτικοί ως ελεύθεροι επαγγελματίες, οι οποίοι δαπανούν έως και το **155% του δηλωθέντος εισοδήματός τους** για την εξυπηρέτηση των δανείων τους.*

---

³⁶ Γιώργος Α. Κορομηλάς, φορολογία- μύθοι και πραγματικότητα, Αθήνα Σεπτέμβριος 2009

Ούτε το ποσοστό 82% στο πόρισμα **A** της έρευνας, ούτε το 155% στο πόρισμα **B** που δαπανάται από τους “ελεύθερους επαγγελματίες” για την εξόφληση των δανείων τους, εξετάζοντας **μόνο μία χρονιά** μπορούν να θεωρηθούν ως ασφαλή ποσοστά. Οι λόγοι υπό μορφή ερωτημάτων είναι:

1. Εξετάστηκε το μικτό οικογενειακό εισόδημα;
2. Εξετάστηκε η ανάλωση κεφαλαίου προηγούμενων ετών;
3. Εξετάστηκαν εισοδήματα από άλλες πηγές;

Επίσης, οι «ερευνητές» προσπάθησαν να συνδέσουν τα υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής σε συγκεκριμένους επαγγελματικούς κλάδους (γιατρούς, μηχανικούς, δικηγόρους κ.ά.) με την υψηλή ποσοστιαία εκπροσώπησή τους στο Ελληνικό Κοινοβούλιο, θέλοντας να εφεύρουν κάλυψη της παραβατικής συμπεριφοράς από το πολιτικό προσωπικό. Με βάση τα στοιχεία που παρουσίασαν, το 65% των Ελλήνων βουλευτών, το 2009, ήταν γιατροί, μηχανικοί, λογιστές, οικονομολόγοι κ.λπ.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι το μέσο πραγματικό εισόδημα των αυτοαπασχολούμενων να εμφανίζεται 1,92 φορές μεγαλύτερο από εκείνο που δηλώνουν με πρώτους τους εκπαιδευτικούς “ελεύθερους επαγγελματίες”, όπου, κατά την έρευνα, το πραγματικό τους εισόδημα είναι 2,55 φορές υψηλότερο από το δηλωθέν και δεύτερους τους γιατρούς με 2,45. Στο παράρτημα I της εργασίας παρατίθενται πίνακες της εν λόγω έρευνας.

2.3 Παραοικονομία

Η ύπαρξη της παραοικονομίας έγινε αισθητή στα τέλη της δεκαετίας του 1970 όταν ο Peter Gutmann τόνιζε την ανεξήγητη αύξηση της ζήτησης τραπεζογραμματίων.

Στην Ελλάδα, οι πρώτες προσπάθειες να εκτιμηθεί η έκταση του φαινομένου ξεκίνησαν μόλις τη δεκαετία του 1990, παρόλο που τη δεκαετία του 1980 είχαν δοθεί δείγματα παραοικονομίας.

Η οικονομική δραστηριότητα εμφανίζει δυο όψεις: την επίσημη και την “ανεπίσημη” πλευρά, που καλείται και παραοικονομία. Η παραοικονομία είναι το τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας που δεν καταγράφεται από τους Εθνικούς Λογαριασμούς³⁷. Προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια δραστηριότητα ανήκει στην παραοικονομία, θα πρέπει: α. να δημιουργεί προστιθέμενη αξία, και β. να μην καταγράφεται.

Σύμφωνα με τον αυστηρό ορισμό του οικονομολόγου Vito Tanzi (1980), η παραοικονομία είναι το μέρος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος το οποίο δε μετρίεται και συνεπώς δεν καταγράφεται³⁸.

Η παραοικονομία, υπό την ευρεία έννοια, αποτελείται από i) ένα μείγμα δραστηριοτήτων εκτός μηχανισμού της αγοράς (όπως η παραγωγή των νοικοκυριών) ii) από παράνομες δραστηριότητες εντός των πλαισίων της αγοράς (όπως η απαγορευμένη παραγωγή και διάθεση ουσιών) και iii) νόμιμες δραστηριότητες της αγοράς οι οποίες δεν καταγράφονται για διάφορους λόγους (όπως η φοροδιαφυγή ή/και φοροκλοπή). Και οι τρεις κατηγορίες οικονομικών δραστηριοτήτων λαμβάνουν χώρα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο π.χ οικονομικό έτος³⁹.

Το γεγονός της ανυπαρξίας ενός συγκεκριμένου, σαφούς ορισμού για την παραοικονομία προδίδει τα προβλήματα οριοθέτησής της. Για την περιγραφή και την κατανόηση της έννοιας της παραοικονομίας χρησιμοποιούνται ποικίλες λέξεις όπως

---

³⁷ Κανελλόπουλος Κ., Ι. Κουσουλάκος, Β. Ράπανος, (1995), Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις, ΚΕΠΕ Εκθέσεις, 15.

³⁸ Tanzi V., (1980), “The underground economy in the United States: Estimates and implications”, Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review, 135: 427-453.

³⁹ Νάστας Ευάγγελος, *Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στη φοροδιαφυγή και την παραοικονομία*, e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας (e-Journal of Science & Technology (e-JST))

ανεπίσημη, άτυπη, ακανόνιστη, δευτερεύουσα, δυαδική, κρυφή, μαύρη, μυστική, μη καταγραφόμενη, υπόγεια, υποδόρια.

Ο βασικός παράγοντας της παραοικονομίας είναι κατά κύριο λόγο ο βαθμός της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας. Όταν το κατά κεφαλή εισόδημα των πολιτών μιας χώρας είναι χαμηλό, τότε τμήμα αυτών οδηγείται στην παραοικονομία για την αύξηση του εισοδήματος. Ένας, εξίσου βασικός παράγοντας της παραοικονομίας, είναι οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, οι οποίοι οδηγούν τις παραγωγικές μονάδες στην απόκρυψη σημαντικού τμήματος της οικονομικής τους δραστηριότητας. Τέλος, το μέγεθος της ανεργίας είναι ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας για την αύξηση της παραοικονομίας, διότι οδηγεί επιχειρήσεις στην ανεύρεση ανειδίκευτης εργασίας στη μη επίσημη αγορά εργασίας. **Η φοροδιαφυγή συχνά συσχετίζεται με την παραοικονομία.**

2.3.1 Σχέση φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες ταυτίζονται

Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι η φοροδιαφυγή συσχετίζεται αλλά δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με την παραοικονομία.

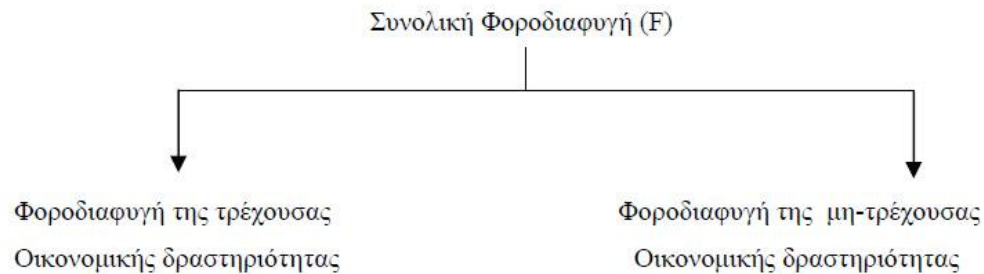
Σε πολλές έρευνες, υπάρχει ταύτιση μεταξύ παραοικονομίας και φοροδιαφυγής. Οι δύο έννοιες όμως εμφανίζουν διαφορές, συνεπώς είναι δυνατό να έχουμε δραστηριότητες της παραοικονομίας χωρίς φοροδιαφυγή και φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία⁴⁰. Ενίοτε, κάποια πολιτικά μέτρα που λαμβάνονται για να αντιμετωπίσουν το ένα φαινόμενο, δεν είναι σε θέση να προβλέψουν ρυθμίσεις για το άλλο. Η ύπαρξη παραοικονομίας καθιστά τα επίσημα στατιστικά μεγέθη αναξιόπιστα για την εκτίμηση της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας.

Αρχικά, η φοροδιαφυγή χωρίζεται σε δύο βασικές κατηγορίες. Πρώτον, η φοροδιαφυγή που έχει να κάνει με την τρέχουσα συνολική οικονομική δραστηριότητα

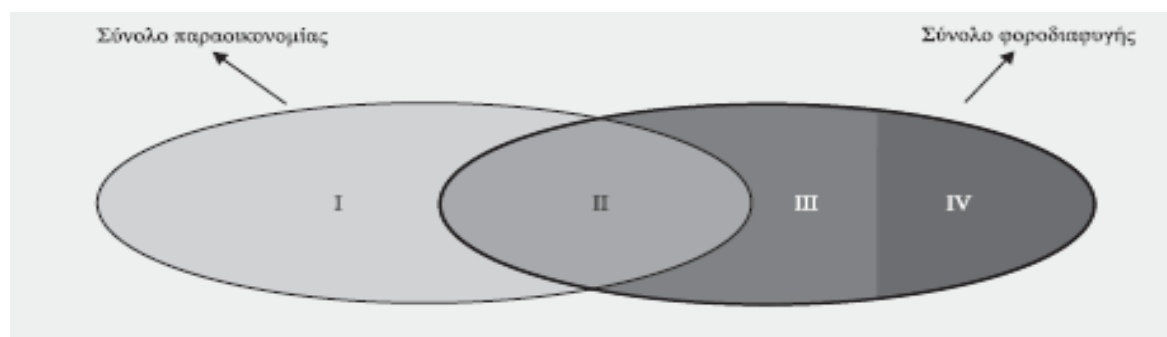
⁴⁰ Μανεσιώτης, Β. (1990), “Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μια Πρώτη Διερεύνηση της Μεταξύ τους Σχέσης”, στο *Παραοικονομία*, Ι. Βαβούρας (επιμ.), Εκδόσεις Κριτική

και δεύτερον, η φοροδιαφυγή η οποία έχει να κάνει με τη μη τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα. Διαγραμματικά⁴¹:

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι εφόσον η φοροδιαφυγή σχετίζεται με την τρέχουσα και μη-τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα και η παραοικονομία μόνο με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα **δε μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι δυο υπό εξέταση έννοιες ταυτίζονται.**

Η σχέση μεταξύ της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής απεικονίζεται συνοπτικά στο παρακάτω διάγραμμα⁴²:

Είναι αλήθεια ότι ένα μέρος της φοροδιαφυγής συνδέεται με την παραοικονομία, το οποίο είναι και εκείνο που θα μας απασχολήσει. Η παραοικονομία συνοπτικά ορίζεται ως το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας που δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, ενώ θα έπρεπε.

⁴¹ Πηγή: e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας

⁴² Καλυβιανάκης, Κ., Μ. Ξανθάκης, Α. Λεβέντης, Β. Μανεσιώτης, Σ. Θεοδωρόπουλος, Κ.Τραχανάς και Κ. Φλεσιοπούλου (1993), “Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα”, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, και Οικονομικό Δελτίο ΤτΕ , τεύχος 35, Ιούνιος 2011

Στο πρώτο υποσύνολο (I) απεικονίζεται η οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται, ενώ τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι που προέρχονται από αυτήν, δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία. **Στην ουσία, είναι η περίπτωση της παραοικονομίας χωρίς την ύπαρξη φοροδιαφυγής.**

Στη δεύτερη περίπτωση (II), εντάσσεται η οικονομική δραστηριότητα, η οποία δεν καταγράφεται και τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δε δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία. **Το αποτέλεσμα είναι η συνύπαρξη της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής.**

Στην περιοχή III η προστιθέμενη αξία καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, αλλά τα αντίστοιχα εισοδήματα και οι έμμεσοι φόροι δε δηλώνονται (αποδίδονται) στην εφορία. Αυτή είναι η **περίπτωση της φοροδιαφυγής εκτός των πλαισίων της παραοικονομίας**. Παραδείγματα αποτελούν τα εισοδήματα από την αγροτική παραγωγή και την οικοδομική δραστηριότητα, τα οποία δε δηλώνονται.

Υπάρχει βέβαια και η φοροδιαφυγή που δε συνδέεται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα, στο IV τμήμα. Συναντάται κατά κόρον στις μεταβιβαστικές πληρωμές και στη φορολογία μεταβίβασης κεφαλαίων και ακινήτων με τις δωρεές, τις γονικές παροχές και τη φορολογία κληρονομιών.

Παρομοίως, ο επόμενος πίνακας εξηγεί τη σχέση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας⁴³.

---

⁴³ Νάστας Ε., “Το Θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στη φοροδιαφυγή και την παραοικονομία”, e- Journal of Science & Technology (e- JST), σελ 64-70

Πίνακας 1 Σχέση φοροδιαφυγής - παραοικονομίας

Συνολικά εισοδήματα Συντελεστών παραγωγής (και ποσά των έμμεσων φόρων) που πρέπει να καταγραφούν και να αποδοθούν στις οικονομικές υπηρεσίες. (Δραστηριότητες φοροδιαφυγής η μη φοροδιαφυγής)	Συνολική τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί στους Εθνικούς Λογαριασμούς. (Κρυμμένη και παρατηρήσιμη οικονομία)		
	όχι παραοικονομία		
		Καταγραφόμενη	Μη καταγραφόμενη
	Δηλωμένες δραστηριότητες (όχι φοροδιαφυγή)	I Όχι φοροδιαφυγή Όχι παραοικονομία	II Όχι φοροδιαφυγή Παραοικονομία
	Μη-δηλωμένες δραστηριότητες	III Φοροδιαφυγή Όχι παραοικονομία	IV Φοροδιαφυγή και Παραοικονομία

(Μανεσιώτης, 1990)

Ο ανωτέρω πίνακας εξηγεί τη σχέση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας. Πιο συγκεκριμένα η οριζόντια διάσταση επεξηγεί την τρέχουσα δραστηριότητα που πρέπει να καταγραφεί σύμφωνα με τους ορισμούς που δίνονται παραπάνω αλλά για κάποιους λόγους ένα κομμάτι αυτής δεν καταγράφεται. Έτσι, έχουμε δύο διαστάσεις της παραοικονομίας (καταγραφόμενη και μη καταγραφόμενη). Η κάθετη διάσταση περιλαμβάνει τα εισοδήματα που προκύπτουν από τη συνολική οικονομική δραστηριότητα και φορολογούνται άμεσα και τις τρέχουσες συναλλαγές που φορολογούνται έμμεσα. Από την παραπάνω ταξινόμηση μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερα τεταρτημόρια.

Στο πρώτο τεταρτημόριο (I) έχουμε την ιδανική κατάσταση χωρίς φοροδιαφυγή και παραοικονομία. Στην περίπτωση αυτή οι φορολογικές αρχές είναι ενήμερες και μπορούν να ανιχνεύσουν ολόκληρη την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα. Παράλληλα, κάθε υπόχρεος είναι τόσο γενναιόδωρος που δεν αποκρύπτει το πραγματικό εισόδημα (ή οι οικονομικές υπηρεσίες είναι τόσο αποτελεσματικές που μπορούν ελέγξουν τον καθένα φορολογούμενο). Με άλλες λέξεις το πρώτο τεταρτημόριο είναι η περίπτωση που δεν υπάρχει ασύμμετρη πληροφόρηση μεταξύ δυνητικού παραοικονομούντα και του ρυθμιστή (regulator).

Στο δεύτερο τεταρτημόριο (II) μπορούμε να διακρίνουμε μια όχι και τόσο κοινή περίπτωση κατά την οποία αν και η προστιθέμενη αξία μερικών

δραστηριοτήτων, για διάφορους λόγους, δεν καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, εντούτοις, τα αντίστοιχα εισοδήματα που αποκτώνται δηλώνονται κανονικά και οι φόροι που αντιστοιχούν σε αυτά τα εισοδήματα πληρώνονται από τους υπόχρεους. **Προκύπτει δηλαδή παραοικονομία χωρίς φοροδιαφυγή.** Στην περίπτωση αυτή εντάσσονται κυρίως νέες δραστηριότητες για τις οποίες δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο με αποτέλεσμα να μην παρακολουθούνται από στατιστικές υπηρεσίες.

Στο τρίτο τεταρτημόριο (III) μπορούμε να συναντήσουμε τη φοροδιαφυγή χωρίς παραοικονομία. Σε αυτή την περίπτωση οι Εθνικοί Λογαριασμοί καταγράφουν την προστιθέμενη αξία στην οικονομία από κάποιες δραστηριότητες αλλά τα εισοδήματα και οι και οι συναλλαγές από αυτές τις δραστηριότητες δε δηλώνονται. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η εκτεταμένη απόκρυψη εισοδημάτων από τους οικοδόμους. Η προστιθέμενη μιας οικοδομής μπορεί να καταγραφεί αυτοί όμως που καρπώνονται τα αντίστοιχα εισοδήματα φοροδιαφεύγουν σε μεγάλη κλίμακα.

Στο IV τεταρτημόριο συναντάμε την περίπτωση συνύπαρξης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Στην περίπτωση IV τα εισοδήματα που κερδίζονται στην παραοικονομία όχι μόνο διαφεύγουν από τις στατιστικές υπηρεσίες αλλά και οι αντίστοιχοι φόροι αυτών εισοδημάτων δεν εισπράττονται από τις οικονομικές υπηρεσίες.

2.3.2 Τρόποι και προσπάθειες εκτίμησης των μη παρατηρούμενων δραστηριοτήτων

Ένα βασικό ερώτημα που τίθεται για την παραοικονομία είναι αν η σχέση της μετρούμενης οικονομίας με την παραοικονομία είναι ανάλογη, δηλαδή, αν όσο αυξάνεται η μια, αυξάνεται και η άλλη. Σύμφωνα με τον O' Hoggins (1985)⁴⁴, μια βραδεία ή αρνητική μεγέθυνση της μετρούμενης οικονομίας ίσως οδηγήσει τα άτομα, λόγω μείωσης του εισοδήματος, να αναζητήσουν πρόσθετα εισοδήματα. Αυτή η τάση θα γίνει εντονότερη, αν η ύφεση συνοδευτεί από μέτρα αύξησης του φόρου

⁴⁴ O' Hoggins M., (1985), "The relationship between the formal and hidden economies: An exploratory analysis for four countries", in Gaertner W. and Wenig A. (eds), *The Economics of the Shadow Economy*, Springer- Verlag.

εισοδήματος ή αύξησης των επιτοκίων, ή αύξηση της ανεργίας. Τότε πολλοί άνεργοι θα προσφέρουν την εργασία τους στην παραοικονομία, με αποτέλεσμα την αύξηση της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής. Υπάρχουν, όμως και απόψεις ότι η άνοδος του πληθωρισμού μπορεί να οδηγήσει πολλά άτομα να αναζητήσουν φθηνότερα, ακόμη και κατώτερης ποιότητας, προϊόντα στην παραοικονομία⁴⁵.

Οι προσπάθειες για να εκτιμήσουμε το μέγεθος της παραοικονομίας αποτελούν ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα.

Υπάρχουν τρεις βασικοί τρόποι εκτίμησης των μη παρατηρούμενων δραστηριοτήτων⁴⁶. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει μακροοικονομικές προσεγγίσεις που στηρίζονται σε δειγματοληψίες από τον πληθυσμό ή ανάλυση των φορολογικών δηλώσεων. Αυτή η μέθοδος επιτρέπει τη μελέτη της δομής της παραοικονομίας. Η δεύτερη κατηγορία μεθόδων χρησιμοποιεί μακροοικονομικές, έμμεσες προσεγγίσεις, υποθέτοντας στη μη παρατηρούμενη οικονομία τα εισοδήματα μπορεί να αποκρύπτονται, αλλά οι δαπάνες όχι. Τέλος, υπάρχουν νομισματικά υποδείγματα, υποδείγματα υπερβάλλουσας ζήτησης του χρήματος, υποδείγματα με βάση το κόστος συναλλαγών κτλ.

Η παραοικονομία είναι παγκόσμιο φαινόμενο, με έντονη παρουσία στην Ελλάδα, όπου το μέγεθος της παραοικονομίας έχει υπολογιστεί από 21% του ΑΕΠ⁴⁷ μέχρι 30% του ΑΕΠ⁴⁸ τόσο διαχρονικά όσο και μεταξύ διαφορετικών μελετών.⁴⁹ Δεδομένης της σύνδεσης της φοροδιαφυγής με την παραοικονομία, αρκετές μελέτες τις τελευταίες δεκαετίες έχουν εστιάσει στην ανάλυση του φαινομένου της παραοικονομίας. Σε σύγκριση με άλλες προηγμένες οικονομίες του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα εκτιμάται ότι παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια ένα από τα υψηλότερα ποσοστά παραοικονομίας επί του ΑΕΠ, γεγονός που πιθανώς εντείνει το φαινόμενο της

---

⁴⁵ Smith, J., (1983), “Market motives for the informal economy”, in in Gaertner W. and Wenig A. (eds), *The Economics of the Shadow Economy*, Springer- Verlag.

⁴⁶ Schneider F., D.H. Enste, (2000), “Shadow economies: size, causes, and consequences”, *Journal of Economic Literature*, **38**, March.

⁴⁷ Brooks N., (2001), “Key issues in income tax: Challenges of tax administration and compliance”, Asian Development Bank, 2001 Tax Conference.

⁴⁸ Frey B., F. Schneider, (2000), “Informal and underground economy”, in Orley Ashenfelter: *International Encyclopedia of Social and Behavioral Science*, Bd. 12 Economics, Amsterdam: Elsevier Science Publishing Company.

⁴⁹ Οικονομικό δελτίο ΤτΕ, τεύχος 35, Ιούλιος 2011

φοροδιαφυγής όταν για την **Κύπρο**, η μέση τιμή της παραοικονομίας για την περίοδο 1960-200, σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα⁵⁰ της Δριτσάκη Χ. είναι 10.7%. Η μέγιστη τιμή της είναι στο έτος 2000 (14.2%) και η μικρότερη στο έτος 1962 (6.2%). Συνολικά στην περίοδο 1960 – 2005, το μέγεθος της παραοικονομίας αυξήθηκε κατά 88.73%. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με αυτά που οι Georgiou και Syrichas παρουσίασαν στην εργασία τους το 1994 εξετάζοντας την παραοικονομία της Κύπρου όπου βρήκαν το μέγεθος της παραοικονομίας να είναι το 8.8% του ΑΕΠ.

Στον κάτωθι πίνακα γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των κυριότερων μελετών και των εκτιμήσεων τους για το ύψος της παραοικονομίας στην Ελλάδα.

Πίνακας 2 Εκτιμήσεις ύψους παραοικονομίας στην Ελλάδα

ΜΕΛΕΤΗ	ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ
Παυλόπουλος 1987	30% του ΑΕΠ το 1984
Νεγρεπόντη- Δελιβάνη, 1990	4,5 % (1970), 11% (1980), 25% (1985) του Α.Ε.Π
Βαβούρας, Καραβίτης και Τσούχλου, 1990	25% του Α.Ε.Π (1960), 22,8 % (1970), 23% (1980), 31% (1988)
Κανελλόπουλος, Κασουλάκος, Ράπανος, (ΚΕΠΕ), 1995	27,6 % του Α.Ε.Π (1982), 34,6% (1988)
Schneider and Enste, 2000	29,6 % του Α.Ε.Π το 1994-95, 30% (1996-97)
Μανόλας και Βαβούρας, 2001	34% του Α.Ε.Π (1961), 29% (1970), 30,5 (1980), 33% το 1990 και 29% το 1998
Τάτσος (IOBE), 2001	26% του Α.Ε.Π (1960), 28% (1970), 28% (1980), 32% (1990), 36,7% (1997)
ΟΟΣΑ	25-30% του Α.Ε.Π (2006)

⁵⁰ Δριτσάκη Χάιδω, (2007), “ Η παραοικονομία στην Κύπρο: Μια εμπειρική έρευνα”, Ελληνικό Στατιστικό Ινστιτούτο, Πρακτικά 20^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής, σελ 171-179

ΟΟΣΑ	25-37% του Α.Ε.Π (2009)

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ποσοστό της παραοικονομίας στην Ελλάδα τη δεκαετία 1990-2000 ήταν 29% και σήμερα εκτιμάται στο 25%. Ωστόσο, απαιτείται η λήψη περαιτέρω μέτρων.

Στα 65δισ ευρώ το χρόνο υπολογίζει ο ΟΟΣΑ το 2009, την παραοικονομία στην Ελλάδα, όταν η φοροδιαφυγή εκτιμάται στα 20δισ και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος στα 5 δισ.

Όπως αναφέρει ο ΟΟΣΑ στην τελευταία έκθεση για την ελληνική οικονομία, η παραοικονομία αποτελεί κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο. Σύμφωνα με τον καθηγητή Τσάτσο, **η φοροδιαφυγή συνιστά έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που διογκώνουν την παραοικονομία.**

2.4 Η νομιμοποίηση παράνομων προσόδων στα πλαίσια της παραοικονομίας

2.4.1 Εννοιολογικές προσεγγίσεις, μορφές, ιστορικό του φαινομένου

Όταν γίνεται αναφορά στο «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» (ή «στη νομιμοποίηση των προσόδων του εγκλήματος»), συνήθως δε δίνεται ορισμός αλλά γίνεται περιγραφή του φαινομένου. Διαμέσου της περιγραφής επιδιώκεται η κατά το δυνατόν ακριβέστερη αναφορά στο αντικείμενο και η εκτενέστερη διεύρυνση του περιεχομένου του⁵¹.

Το ξέπλυμα χρήματος είναι η διαδικασία με την οποία οι εγκληματίες μετατρέπουν τα χρήματα που λαμβάνουν από εγκληματικές δραστηριότητες σε λογαριασμούς που εμφανίζονται να έχουν παραχθεί με νόμιμα μέσα και δεν είναι δυνατό να ανιχνευθούν οι παράνομες τους πηγές (Cabot & Kelly, 1993)⁵².

Αναφέρεται ότι ονομάστηκε «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», διότι για πρώτη φορά κατελήφθη να γίνεται σε αλυσίδα πλυντηρίων αυτοκινήτων. Επίσης, θεωρείται ότι ένας σημαντικός λόγος για τον οποίο ξεκίνησε κατά τη δεκαετία 1920 στις Η.Π.Α ήταν η επιδίωξη των εγκληματικών οργανώσεων να αποκρύπτουν το μέγεθος των εσόδων τους από διεφθαρμένους αστυνομικούς, οι οποίοι αξίωναν ποσοστά για να προσφέρουν αστυνομική «προστασία» και κάλυψη των εγκληματικών δραστηριοτήτων τους.⁵³

Η FATF ορίζει το ξέπλυμα χρήματος ως εξής: «Η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας, με τη γνώση ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσης της περιουσίας ή την παροχή συνδρομής πρόσωπο που εμπλέκεται στη διάπραξη τέτοιων αδικημάτων, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες αυτών των δράσεων. Η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της πραγματικής φύσης,

---

⁵¹ Στέργιος, Αλεξιάδης (2004), Εγκληματολογία, Τέταρτη έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 243

⁵² Cabot, A., Kelly, J., (1993), “Internet, casinos and money laundering”, Journal of Money Laundering Control, 2 (2), 134-147.

⁵³ Στέργιος, Αλεξιάδης (2004), Εγκληματολογία, Τέταρτη έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 242

προέλευσης, θέσης, διάθεσης, κίνησης περιουσίας, με τη γνώση ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από ένα ποινικό αδίκημα, και η απόκτηση, κατοχή, ή χρήση περιουσίας, με τη γνώση κατά το χρόνο της απόδειξης ότι η περιουσία προέρχεται από ένα ποινικό αδίκημα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοιο αδίκημα».

Συνεπώς, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι μία ή περισσότερες ενέργειες, μέσω του τραπεζικού συστήματος ή άλλων διαύλων, με τις οποίες επιδιώκεται η συγκάλυψη της παράνομης προέλευσης χρηματικών ή άλλων κεφαλαίων. Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί σημαντικό παράγοντα αστάθειας του οικονομικού συστήματος (Unger, 2007)⁵⁴.

Σκοπός του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι η συγκάλυψη της εγκληματικής προέλευσης κεφαλαίων, με το να τους προσδοθεί ευλογοφάνεια/ νομιμοφάνεια, ώστε να μην υπάρξουν υποψίες για αυτά και τους ιδιοκτήτες τους και κατ' επέκταση, διακινδύνευση αποκάλυψής τους (Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, 2010)⁵⁵.

Πρέπει να αποσαφηνιστεί, εδώ, ότι η έκφραση «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» ή η έκφραση που επίσημα⁵⁶ καθιερώθηκε και στη χώρα μας ως «νομιμοποίηση των προσόδων του εγκλήματος» δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, δεν είναι από δικαιική άποψη ορθή. Οποιοσδήποτε ενέργειες κι αν λάβουν χώρα, ακόμα κι αν το «βρώμικο χρήμα» επιστέψει στην οικονομία μέσα από επιχειρήσεις, που λειτουργούν νόμιμα, τούτο κατά το δίκαιο οποιασδήποτε χώρας παραμένει «βρώμικο». Το «βρώμικο χρήμα» ούτε ξεπλένεται, ούτε καθαρίζει, ούτε νομιμοποιείται. Απλά αποκρύπτεται η προέλευσή του και εμφανίζεται στις συναλλαγές ως νόμιμο, δηλαδή ως «καθαρό χρήμα», χωρίς όμως να είναι τέτοιο⁵⁷.

Οι μετερχόμενοι τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και οι χρηματοδοτούντες την τρομοκρατία ενδέχεται να προσπαθήσουν να επωφεληθούν

---

⁵⁴ Unger, B. (2007). The scale and impacts of money. Laundering: Edward Elgar Publishing.

⁵⁵ Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, (2010), Πολιτική αποτροπής νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης τρομοκρατίας, ετήσια έκθεση, Αθήνα.

⁵⁶ Από Διεθνή κείμενα για το ξέπλυμα χρήματος. Ο.Η.Ε Σύμβαση της Βιέννης κατά των ναρκωτικών του 1988, Συμβουλίου της Ευρώπης Σύμβαση για το ξέπλυμα των προσόδων του εγκλήματος 1990, Ευρωπαϊκής Ένωσης Οδηγία 91/308/Ε.Ο.Κ του 1991.

⁵⁷ Στέργιος, Αλεξιάδης (2004), Εγκληματολογία, Τέταρτη έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 243

από την ελεύθερη κίνηση των κεφαλαίων που συνεπάγεται ο ενιαίος ευρωπαϊκός χρηματοπιστωτικός χώρος για να διευκολύνουν τις παράνομες δραστηριότητές τους.

Για το λόγο αυτό το Ευρωπαϊκό αλλά και το Διεθνές Τραπεζικό σύστημα έχει θεσπίσει κανόνες και διαδικασίες προκειμένου να παρεμποδίζεται η χρησιμοποίησή τους για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Νομιμοποίηση εσόδων, από τις εγκληματικές δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος), που προβλέπονται στο άρθρο 3 του Ν. 3691/2008, αποτελούν οι ακόλουθες πράξεις της παρ. 2, του άρθρου 2:

α) Η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από συμμετοχή σε τέτοιες δραστηριότητες, με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε εμπλέκεται στις δραστηριότητες αυτές, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεών του.

β) Η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας με οποιοδήποτε τρόπο, όσον αφορά στη φύση, προέλευση, διάθεση, διακίνηση ή χρήση περιουσίας ή στον τόπο όπου αυτή αποκτήθηκε ή ευρίσκεται ή την κυριότητα επί περιουσίας ή σχετικών με αυτή δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από την πράξη συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες.

γ) Η απόκτηση, κατοχή, διαχείριση ή χρήση περιουσίας, εν γνώσει κατά το χρόνο της κτήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοιες δραστηριότητες.

δ) Η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες, με σκοπό να τους προσδοθεί νομιμοφάνεια.

ε) Η σύσταση οργάνωσης δύο τουλάχιστον ατόμων για τη διάπραξη μιας ή περισσότερων από τις πράξεις που αναφέρονται στα παραπάνω στοιχεία και η συμμετοχή σε τέτοια οργάνωση ή ομάδα.

Όμως, νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία έλαβαν χώρα στο έδαφος άλλου κράτους, εφόσον θεωρούνται αξιόποινες σύμφωνα με

τη νομοθεσία του κράτους αυτού. Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αποτελεί το αδίκημα που προβλέπεται στην παράγραφο 6 του άρθρου 187Α του Ποινικού Κώδικα.

Πριν από το 1986, το ξέπλυμα χρήματος δεν θεωρούνταν έγκλημα σε όλες τις χώρες. Πλέον, ωστόσο, πάνω από 170 χώρες έχουν ποινικοποιήσει το ξέπλυμα χρήματος, και οι περισσότερες από αυτές τις χώρες έχουν δημιουργήσει ειδικευμένες υπηρεσίες για την καταπολέμησή του (Sharman, 2008)⁵⁸. Με βάση τις γενικότερες ανησυχίες για την σκοτεινή πλευρά της παγκοσμιοποίησης, η μόνη αποτελεσματική λύση του προβλήματος θα πρέπει να στηρίζεται στο συντονισμό σε διεθνές επίπεδο, δηλαδή, από τους διεθνείς οργανισμούς (Barnett και Finnemore 2004)⁵⁹. **Ένας διεθνής οργανισμός, ο οποίος αναλύεται εκτενέστερα στην ενότητα για τους αρμόδιους φορείς έχει το προβάδισμα στον καθορισμό και τη διάδοση διεθνών προτύπων για την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, η FATF.**

---

⁵⁸ Sharman, J.C., (2008), “Power and Discourse in Policy Diffusion: Anti-Money Laundering in Developing States”, *International Studies Quarterly*, 52, 635-656.

⁵⁹ Barnett, Michael, and Martha Finnemore. 2004. *Rules for the World: International Organizations in Global Politics*. Ithaca: Cornell University Press.

2.4.2 Το οργανωμένο έγκλημα και η σύνδεση με το ξέπλυμα χρήματος

Μια σειρά δραστηριοτήτων, εκτός από την παράνομη πώληση ναρκωτικών, τροφοδοτούν τον κύκλο εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Αυτές οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις παράνομες πωλήσεις όπλων, την παράνομη πώληση άγριων ζώων, την πορνεία, την απάτη και υπεξαίρεση, τη δωροδοκία και τη διαφθορά, τη φοροδιαφυγή κτλ. Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος συμβαδίζει, ακόμη, με τις δραστηριότητες των οργανωμένων εγκληματικών συμμοριών, τη συνεχιζόμενη πολιτική διαφθορά και τις διεφθαρμένες επαγγελματικές πρακτικές (Johnson, 1993)⁶⁰.

Ύποπτες συναλλαγές είναι εκείνες από τις οποίες εκτιμάται ότι προκύπτουν έντονες ενδείξεις ή υπόνοιες για πιθανή απόπειρα ή διάπραξη αδικημάτων ξεπλύματος βρώμικου χρήματος ή χρηματοδότησης τρομοκρατίας ή για εμπλοκή του συναλλασσόμενου σε εγκληματικές δραστηριότητες, με βάση την αξιολόγηση των στοιχείων της συναλλαγής (φύση συναλλαγής, συχνότητα, πολυπλοκότητα, χρήση ή μη μετρητών) και του πελάτη (επάγγελμα, οικονομική επιφάνεια, φήμη, παρελθόν κλπ). **Ασυνήθιστη είναι** η συναλλαγή που δεν συνάδει με τη γνωστή στη Τράπεζα συναλλακτική, επιχειρηματική, επαγγελματική συμπεριφορά του συναλλασσόμενου ή δεν έχει προφανή σκοπό ή κίνητρο οικονομικής, επαγγελματικής ή προσωπικής φύσεως (Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας, 2010)⁶¹.

Μια μορφή εγκληματικότητας μπορεί να θεωρηθεί και η φοροδιαφυγή, η οποία σχετίζεται άμεσα με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η εκτεταμένη διαφθορά, η εγκληματικότητα και η μαύρη οικονομία είναι συνήθως φαινόμενα που σχετίζονται με κοινωνίες που χαρακτηρίζονται από φοροδιαφυγή. Ενώ, προφανώς, δεν υπάρχουν αξιόπιστα στοιχεία διαθέσιμα, πιστεύεται ότι στις ΗΠΑ η παραοικονομία ισοδυναμεί με 8 έως και 10 τοις εκατό του ακαθάριστου εγχώριου

---

⁶⁰ Johnson, J., (1993), "In pursuit of dirty money: Identifying weaknesses in the global financial system", Journal of Money Laundering Control, 5 (2), 122-132.

⁶¹ Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, (2010), Πολιτική αποτροπής νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης τρομοκρατίας, ετήσια έκθεση, Αθήνα.

προϊόντος (ΑΕΠ) της. Στη Γερμανία, το ποσοστό προσεγγίζει το 10 τοις εκατό και η Ιταλία, η Ελλάδα και η Ισπανία θεωρείται ότι έχουν μαύρη οικονομία που ανέρχεται σε 20 με 30 τοις εκατό του ΑΕΠ τους. Στη Ρωσία και άλλες χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, θεωρείται ότι η παραοικονομία μπορεί να ανέλθει σε ποσοστό ως και 50 τοις εκατό του ΑΕΠ⁶².

---

⁶² Bridges, M., (1993), "Tax Evasion — A Crime in Itself: The Relationship with Money Laundering", *Journal of Financial Crime*, **4** (2) 161 - 168

2.4.3 Τα επιμέρους οικονομικά εγκλήματα

Τα κυριότερα εγκλήματα που καταγράφονται στο άρθρο 3 του Ν. 3691/2008 και σχετίζονται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι τα εξής:

- α) εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ)),
- β) τρομοκρατικές πράξεις και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (άρθρο 187Α ΠΚ)
- γ) παθητική δωροδοκία (άρθρο 235 ΠΚ),
- δ) ενεργητική δωροδοκία (236 ΠΚ),
- ε) δωροδοκία δικαστή (237 ΠΚ),
- στ) εμπορία ανθρώπων (άρθρο 323Α ΠΚ),
- ζ) απάτη με υπολογιστή (άρθρο 386Α ΠΚ),
- η) σωματεμπορία (άρθρο 351 ΠΚ),
- θ) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 20, 21, 22 και 23 του ν. 3459/2006 «Κώδικας Νόμου για τα Ναρκωτικά»(ΦΕΚ 103 Α'),
- ι) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 15 και 17 του ν. 2168/1993 «Όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες κ.λπ.» (ΦΕΚ 147 Α'),
- ια) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 53, 54, 55, 61 και 63 του ν. 3028/2002 «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» (ΦΕΚ 153 Α'),
- ιβ) τα προβλεπόμενα στο άρθρο 8 παράγραφοι 1 και 3 του ν.δ. 181/1974 «Περί προστασίας εξ ιοντιζουσών ακτινοβολιών» (ΦΕΚ 347 Α'),
- ιγ) τα προβλεπόμενα στο άρθρο 87 παράγραφοι 5, 6, 7 και 8 και στο άρθρο 88 του ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια» (ΦΕΚ 212 Α'),

ιδ) τα προβλεπόμενα στα άρθρα τρίτο, τέταρτο και έκτο του ν. 2803/2000 «Προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» (ΦΕΚ 48 Α'),

ιε) δωροδοκία αλλοδαπού δημόσιου λειτουργού, όπως προβλέπεται στο άρθρο δεύτερο του ν. 2656/1998 «για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές» (ΦΕΚ 265 Α'),

ιστ) δωροδοκία υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως προβλέπεται: α) στα άρθρα 2, 3 και 4 της Σύμβασης περί καταπολέμησης της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και β) στα άρθρα τρίτο και τέταρτο του ν. 2802/2000,

ιζ) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 29 και 30 του ν. 3340/2005 «Για την προστασία της Κεφαλαιαγοράς από πράξεις προσώπων που κατέχουν προνομιακές πληροφορίες και πράξεις χειραγώγησης αγοράς» (ΦΕΚ 112 Α'),

ιη) κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος.

2.4.4 Τρόποι ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

Υπάρχουν πολλοί τρόποι ξεπλύματος μαύρου χρήματος (Mills, 2001)⁶³:

Τα χρήματα μπορεί να βγουν λαθραία από τη χώρα στην οποία προέκυψαν, το ξέπλυμα να γίνει σε άλλη χώρα που έχει χαλαρές τραπεζικές ρυθμίσεις ή αυστηρούς νόμους μυστικότητας των τραπεζικών συναλλαγών, και στη συνέχεια να επιστρέψει μόλις έχει επαρκώς αναμιχθεί με νόμιμα κεφάλαια (Fletcher & Baldwin, 1996)⁶⁴.

Ρόλο στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος μπορούν να αποκτήσουν και νόμιμες επιχειρήσεις, κατά προτίμηση με μεγάλο όγκο συναλλαγών σε μετρητά, οι οποίες θα εμφανίζουν τις παράνομες εισπράξεις ως κέρδος που παράγεται από τη νόμιμη, και κερδοφόρα, επιχείρηση.

Εναλλακτικά, εκείνοι που επιθυμούν να νομιμοποιήσουν κεφάλαια που προέκυψαν από παράνομες δραστηριότητες μπορούν να καταθέσουν τα παράνομα κεφάλαια σε μια τράπεζα, και με μεταφορές ποσών χαμηλότερων από \$ 10.000 να δημιουργήσουν μια «νόμιμη» ιστορία των κεφαλαίων. Ωστόσο, αυτή η μέθοδος δεν είναι πρακτική για μεγάλης κλίμακας ξέπλυμα χρήματος (Welling, 1989⁶⁵; Razzano, 1994⁶⁶).

Επιπλέον, μπορεί κάποιος να εξάγει τα παράνομα κεφάλαια σε κάποια χώρα του εξωτερικού και να τα χρησιμοποιήσει ως εγγύηση για δάνειο σε εκείνη τη χώρα. Στη συνέχεια, μπορεί να εμφανίσει ως νόμιμα τα χρήματα που προέκυψαν από το δανεισμό.

---

⁶³ Mills, J., (1993), "Internet casinos: A sure bet for money laundering", *Journal of Financial Crime*, 8 (4), 365-383.

⁶⁴ Fletcher, N. and Baldwin, F. N. (1996) 'Money Laundering and Wire Transfers: When the New Regulations Take Effect, Will they Help?', 14 *Dickinson Journal of International Law*, 413, 415.

⁶⁵ Welling, S. N. (1989) 'Smurfs, Money Laundering, and the Federal Criminal Law: The Crime of Structuring Transactions', 41 *Florida Law Review* 287-288.

⁶⁶ Razzano, F. C. (1994) 'American Money Laundering Statutes: The Case for a Worldwide System of Banking Compliance Programs', 3 *Journal of International Law and Practice*, 277, 280-81 (1994)

2.4.4.1 Περιπτώσεις από την ελληνική νομολογία

Στη σχετικά μικρή διάρκεια εφαρμογής του Ν. 3691/2008 έχουν βγει τελεσίδικες αποφάσεις Αρείου Πάγου για υποθέσεις οικονομικών εγκλημάτων του άρθρου 3 που σχετίζονται με το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος⁶⁷.

Ενδεικτικά, καταγράφονται μερικές περιπτώσεις. Η απόφαση 406/2012 του Αρείου Πάγου αναφέρεται στην κατηγορία της τρομοκρατικής οργάνωσης (άρθρο 187 ΠΚ) και της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, ο αιτών υπήρξε από μακρόν μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης, και τέλεσε αξιόποινες πράξεις στο πλαίσιο της δράσης της οργάνωσης αυτής. Η παραπάνω διαπίστωση κρίνεται αρκετή για να προσδώσει στον αιτούντα την ιδιότητα του σχετιζομένου με την τρομοκρατία προσώπου.

Στην απόφαση 696/2010 του Αρείου Πάγου εμφανίζεται το έγκλημα της παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας δικαστή. Προϋπόθεση τελέσεώς του είναι να έχει προηγηθεί η τέλεση του βασικού εγκλήματος από το οποίο προέκυψαν τα παράνομα έσοδα. Στα βασικά εγκλήματα περιλαμβάνεται και η παθητική δωροδοκία δικαστή (άρθ. 237 του ΠΚ), παρά το ότι στην ενδιάμεση δωροδοκία του Ν. 3424/2005 αναφέρεται μόνο η παθητική δωροδοκία (άρθ. 235 του ΠΚ), πλην όμως περιλαμβάνεται στην έννοιά της και παθητική δωροδοκία δικαστή ως ειδικότερη μορφή παθητικής δωροδοκίας. Ο δράστης του βασικού εγκλήματος και ο δράστης της νομιμοποίησης μπορεί να είναι το ίδιο πρόσωπο, μόνο που υπό την ισχύ του Ν. 3424/2005 πρέπει η τέλεση των πράξεων να εμπίπτει στο συνολικό σχεδιασμό δράσης, ενώ υπό την ισχύ του Ν. 3691/2008 πρέπει τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης να είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού εγκλήματος. *Η παθητική δωροδοκία τελέστηκε με την απαίτηση από μέρους του δικαστή χρηματικών δώρων από τους συγκατηγορουμένους του δικηγόρους, προκειμένου να εκδώσει ευνοϊκή απόφαση για πελάτες τους των οποίων η υπόθεση εκκρεμούσε. Η ενεργητική δωροδοκία τελέστηκε με την από μέρους των δικηγόρων υπόσχεση του δώρου στο δικαστή μετά από την απαίτησή του, στη συνέχεια δε*

---

⁶⁷ <http://www.dsanet.gr/1024x768.htm>, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δ.Σ.Α. ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

πραγματώθηκε και άλλος τρόπος τέλεσης των εγκλημάτων με την καταβολή και τη λήψη του δώρου. *Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες_τελέστηκε με την εντολή του κατηγορουμένου για κατάθεση των χρηματικών δώρων στην Τράπεζα και με την κατάθεση αυτών.* Η απόφαση δέχεται ότι τόσο η απαίτηση όσο και η υπόσχεση του δώρου που συνιστούν τον τρόπο τέλεσης των εγκλημάτων της παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας αντίστοιχα, έλαβαν χώρα ενώ ακόμη ήταν εκκρεμής η υπόθεση προς έκδοση αποφάσεως και δεν έχει σημασία ο χρόνος σύνταξης του σχεδίου της αποφάσεως. Υπήρξε αιτιολογημένη απόρριψη αιτήματος του πρώτου κατηγορουμένου να τηρηθούν τα πρακτικά της δίκης με φωνοληψία.

Η απλή κατάθεση σε τράπεζα του προϊόντος ενός εγκλήματος, εφόσον αποδεικνύεται και συνδρομή σκοπού πρόσδοσης νομιμοφάνειας στο έσοδο αυτό, μπορεί να συνιστά αυτοτελή πράξη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, ενώ για την πληρότητα της αιτιολογίας της καταδικαστικής απόφασης για το εν λόγω έγκλημα δεν απαιτείται να αναφέρεται κατά ποιο τρόπο η ανωτέρω κατάθεση προσέδωσε νομιμοφανή υπόσταση στο συγκεκριμένο έσοδο, δηλαδή εάν και πώς παρήχθη με αυτήν νόμιμος τίτλος που να δικαιολογεί την κατοχή του (Απόφαση 1161/2010 Αρ. Πάγος).

Η περίπτωση της υπεξαίρεσης στην υπηρεσία σε βαθμό κακουργήματος με αιτιολογία παραπεμπτικού βουλεύματος και νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα εξετάστηκε στον Άρειο Πάγο με την απόφαση 1386/2010. Για να μπορεί να γίνει λόγος για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, απαιτείται να έχει προηγηθεί μία άλλη εγκληματική δραστηριότητα (βασικό έγκλημα), γεγονός που σημαίνει ότι δημιουργείται έτσι μία σχέση κύριας και επόμενης πράξης. Η τέλεση του βασικού εγκλήματος, αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων. Προκειμένου να τιμωρηθεί κάποιος και για τα δύο εγκλήματα δηλαδή, τόσο για το βασικό όσο και για την μεταγενέστερη νομιμοποίηση πρέπει και τα δύο εγκλήματα να αποτελούν τμήματα ή μέρη ενός καθολικού σχεδίου, με την έννοια ότι το πρώτο συντελείται για να επακολουθήσει η αυτοτελής εγκληματική συμπεριφορά που συνιστά νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.

2.4.5 Γενική Προσέγγιση (placing, layering, integration)

Τα στάδια του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι τα εξής: η τοποθέτηση (placing), η διαστρωμάτωση (layering) και η ενσωμάτωση (integration). (OECD, 2009⁶⁸; Αγροτική τράπεζα Ελλάδας, 2010).

Τοποθέτηση (placing): Στο στάδιο της τοποθέτησης (placing) το βρώμικο χρήμα εισέρχεται στο τραπεζικό σύστημα. Τα κύρια χαρακτηριστικά του σταδίου αυτού είναι η κατάτμηση του αρχικού ποσού σε μικρότερα ποσά, σε περισσότερες τράπεζες και καταστήματα, η μετατροπή μετρητών σε επιταγές, εμβάσματα κλπ. Το στάδιο της τοποθέτησης επιτυγχάνεται με την μετατροπή των μετρητών που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες σε μια λιγότερο καχύποπτη μορφή με την κατάθεση τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (Buchanan, 2004)⁶⁹. Ο σκοπός της τοποθέτησης είναι να μη σχετίζονται τα μετρητά με την παράνομη προέλευση των εσόδων και να αποφευχθεί ο εντοπισμός τους από τις αρχές. Τα έσοδα από παράνομες δραστηριότητες είναι πιο ευάλωτα κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης, επειδή η παράνομη δραστηριότητα παράγει κέρδη, τα οποία είναι δύσκολο να κρυφτούν, λόγω της μεγάλης ποσότητας. Ως αποτέλεσμα, το ξέπλυμα χρήματος μετατρέπει μεγάλες μάζες μετρητών σε μια πιο διαχειρίσιμη μορφή για εισαγωγή στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Διαστρωμάτωση (layering): Στη συνέχεια, αφού τα κεφάλαια έχουν εισέλθει το χρηματοπιστωτικό σύστημα, λαμβάνει χώρα το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας νομιμοποίησης, που είναι η **διαστρωμάτωση (layering)**, το οποίο περιλαμβάνει τη **δημιουργία ενός δικτύου οικονομικών συναλλαγών**, ότι όσον αφορά τη συχνότητά τους, την πολυπλοκότητα και τον όγκο συχνά μοιάζουν με τη θεμιτή οικονομική δραστηριότητα (Buchanan, 2004)⁷⁰. Λόγω του ιστού των συναλλαγών, γίνεται όλο

---

⁶⁸ OECD, (2009), “Money Laundering awareness handbook for tax examiners and tax auditors”.

⁶⁹ Buchanan, B., (2004), “Money laundering – a global obstacle”, Research in International Business and Finance **18**, 115–127

⁷⁰ Buchanan, B., (2004), “Money laundering – a global obstacle”, Research in International Business and Finance **18**, 115–127

και πιο δύσκολο να εντοπιστούν τα ίχνη των χρημάτων. Τα υπεράκτια χρηματοπιστωτικά κέντρα μπορούν, συχνά, να επιτελέσουν σημαντική λειτουργία στο στάδιο της διαστρωμάτωσης. Σε μια προσπάθεια να κρύψουν την πραγματική προέλευσή τους, τα κεφάλαια μεταφέρονται στο τραπεζικό σύστημα μέσω υπεράκτιων λογαριασμών. Στο στάδιο της διαστρωμάτωσης, επιχειρείται μια σειρά μετατροπών ή μεταφορών για να απομακρυνθούν τα κεφάλαια από την πηγή τους και να χαθεί η προέλευσή τους. Τα κύρια χαρακτηριστικά του σταδίου είναι οι μεταφορές χρημάτων με διασυνοριακά εμβάσματα σε διάσπαρτους λογαριασμούς χωρών με «χαλαρή» φορολογική νομοθεσία ή ανεπαρκή νομοθεσία κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Ενσωμάτωση (integration): Το τελικό στάδιο της διαδικασίας ξεπλύματος χρημάτων είναι γνωστό ως **ενσωμάτωση (integration)** (Buchanan, 2004) ⁷¹. Η ενσωμάτωση περιλαμβάνει την επανένταξη του βρώμικου χρήματος στο οικονομικό σύστημα. Υπάρχει μια ποικιλία των χρησιμοποιούμενων χρηματοπιστωτικών μέσων, για να εκπληρωθεί η αποστολή αυτή, όπως με επιστολές πίστωσης, ομόλογα, χαρτονομίσματα, φορτωτικές και εγγυήσεις. Στο στάδιο της ενσωμάτωσης, επιχειρείται η επαναφορά των κεφαλαίων στην νόμιμη οικονομία. Κύριο χαρακτηριστικό του σταδίου αυτού είναι η επένδυση κεφαλαίων σε ακίνητα, επιχειρήσεις κλπ.

2.4.6 Πεδίο της έρευνας για το Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος

2.4.6.1 Φορολογικοί Παράδεισοι και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος

Πολυάριθμες είναι οι μελέτες της διεθνούς βιβλιογραφίας που σχετίζονται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η παρούσα μελέτη θα εξετάσει μια σειρά οικονομιών με βάση την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και τη συσχέτιση των φορολογικών παραδείσεων με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η

---

⁷¹ Buchanan, B., (2004), “Money laundering – a global obstacle”, Research in International Business and Finance **18**, 115–127

μελέτη του Swartz (2011)⁷² ερευνά αν οι φορολογικοί παράδεισοι έχουν κίνητρο για τη διατήρηση χαμηλών ρυθμιστικών προτύπων προκειμένου να προσελκύσουν χρήμα από παράνομες δραστηριότητες. Χρησιμοποιώντας ένα σύνολο δεδομένων για τη ρύθμιση ξέπλυματος χρήματος, τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι σε ένα φορολογικό παράδεισο είναι πολύ πιθανό να υφίσταται ξέπλυμα χρήματος. Αν ταξινομηθούν οι φορολογικοί παράδεισοι, σύμφωνα με τα κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι φτωχότεροι φορολογικοί παράδεισοι τείνουν να παρέχουν τις υπηρεσίες και για ξέπλυμα μαύρου χρήματος. **Επομένως, οι φτωχότεροι φορολογικοί παράδεισοι είναι απρόθυμοι να δημιουργήσουν το απαραίτητο κανονιστικό περιβάλλον προκειμένου να περιορίσουν το ξέπλυμα χρήματος.**

Πολλές έρευνες, όπως των Rose και Spiegel (2007)⁷³, Dharmapala και Hines (2009)⁷⁴, Masciandaro (2005⁷⁵, 2008⁷⁶) και Slemrod (2008)⁷⁷, εξετάζουν τους προσδιοριστικούς παράγοντες για να θεωρηθεί μια χώρα φορολογικός παράδεισος. Οι παράγοντες που προκύπτουν είναι το ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς και τα χαμηλά κανονιστικά πρότυπα (Errico & Musalem, 1999⁷⁸; Palan, 2002)⁷⁹.

---

⁷² Schwartz, P., (2011), “Money launderers and tax heavens: Two sides of the same coin?”, *International Review of Law and Economics* **31**, 37–47

⁷³ Rose, A. K., & Spiegel, M. M. (2007). Offshore financial centers: Parasites or symbionts? *Economic Journal*, 117, 1310–1335.

⁷⁴ Dharmapala, D., Hines, J.R., (2009), “Which countries become tax heavens?”, *Journal of Public Economics*, **93**, 1058-1068.

⁷⁵ Masciandaro, D. (2005). False and reluctant friends? National money laundering regulation, international compliance and non-cooperative countries. *European Journal of Law and Economics*, 20(1), 17–50.

⁷⁶ Masciandaro, D. (2008). Offshore financial centres: The political economy of regulation. *European Journal of Law & Economics*, 26(3), 307–340.

⁷⁷ Slemrod, J. (2008). Why is Elvis on Burkina Faso postage stamps? Cross-national evidence on the commercialization of state sovereignty. *Journal of Empirical Legal Studies*, 5, 683–712.

⁷⁸ Errico, L. & Musalem, A. (1999). Offshore banking: An analysis of micro- and macroprudential issues. IMF Working Paper, 99/5.

Σε ότι αφορά τη συσχέτιση του ξέπλυματος βρώμικου χρήματος με τη φοροδιαφυγή, ενώ κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν την άποψη ότι η φοροδιαφυγή και ξέπλυμα χρήματος είναι συμπληρωματικά φαινόμενα (Simmons, 2001⁸⁰; Yaniv, 1999⁸¹), άλλοι συγγραφείς τονίζουν ότι αυτό δεν ισχύει υποχρεωτικά (Mitchell, 2002)⁸². Οι χώρες που εμφανίζουν χαλαρή νομοθεσία για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος συχνά ταξινομούνται μαζί με τους φορολογικούς παραδείσους (Rose & Spiegel, 2007)⁸³. Οι φορολογικοί παράδεισοι είναι χώρες ή εδάφη που προσφέρουν χαμηλά ρυθμιστικά πρότυπα, αυστηρούς νόμους περί τραπεζικού απορρήτου και ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση σε επιχειρήσεις ή ιδιώτες επενδυτές (Palan, 2002)⁸⁴. Άλλοι ερευνητές, όπως ο Piccard (2011)⁸⁵, υποστηρίζουν ότι ενώ πολλές χώρες προσπαθούν να καταπολεμήσουν το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, αλλά και να πιέσουν και τις υπόλοιπες χώρες να πράξουν το ίδιο, θα πρέπει να δοθούν κίνητρα στις υπεράκτιες οικονομικές αρχές για να συμμορφωθούν.

---

⁷⁹ Palan, R. (2002). Tax havens and the commercialization of state sovereignty. *International Organization*, 56, 151–176.

⁸⁰ Simmons, B. A. (2001). The international politics of harmonization: The case of capital market regulation. *International Organization*, 55(3), 589–620.

⁸¹ Yaniv, G. (1999). Tax evasion, risky laundering, and optimal deterrence policy. *International Tax and Public Finance*, 6, 27–38.

⁸² Mitchell, D. J. (2002). Low-tax jurisdictions are not money laundering havens. *Center for Freedom and Prosperity*.

⁸³ Rose, A. K., & Spiegel, M. M. (2007). Offshore financial centers: Parasites or symbionts? *Economic Journal*, 117, 1310–1335.

⁸⁴ Palan, R. (2002). Tax havens and the commercialization of state sovereignty. *International Organization*, 56, 151–176.

⁸⁵ Piccard, P. M., Pierreti, P., (2011). Back secrecy, illicit money and offshore financial centers, *Journal of Public Economics* 95, 942–955

Τέλος, η έρευνα των Dharmapala και Hines (2009)⁸⁶ αναλύει τους παράγοντες που επηρεάζουν το κατά πόσον οι χώρες θεωρούνται φορολογικοί παράδεισοι. Περίπου το 15% των χωρών παγκοσμίως είναι φορολογικοί παράδεισοι, και οι χώρες αυτές τείνουν να είναι μικρές και εύπορες. **Η έρευνα εντοπίζει ακόμη ότι οι χώρες με την καλύτερη διακυβέρνηση έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να γίνουν οι φορολογικοί παράδεισοι.** Από την έρευνα προκύπτει ότι οι φορολογικοί παράδεισοι είναι μικρές, εύπορες χώρες και έχουν υψηλής ποιότητας θεσμούς διακυβέρνησης.

Στον αντίποδα, υπάρχουν αναφορές στο βιβλίο του N. Shaxson, όπου οι πλούσιες χώρες γίνονται πλουσιότερες, δρώντας ως φορολογικοί παράδεισοι. Συγκεκριμένα, αναφέρεται η περίπτωση τράπεζας της Αγγλίας, η BCCI, όπου **σε μια από τις κατηγορίες που της είχαν απαγγελθεί αναφερόταν ότι το ξέπλυμα αποτελούσε τμήμα της «εταιρικής στρατηγικής» της.** Γίνεται δύσκολα αντιληπτό πως τα απαιτούμενα υψηλά πρότυπα δεοντολογίας που θα έπρεπε να πληρούνται ταιριάζουν με την παραδοχή ενοχής ότι συνωμοτούσε μέσω των υψηλόβαθμων στελεχών και δύο αντιπροσώπων κολομβιανού καρτέλ ναρκωτικών για τη διάπραξη φορολογικής απάτης και για το ξέπλυμα των εσόδων από πωλήσεις κοκαΐνης. Η πλήρης έκθεση της Price Waterhouse παραμένει απόρρητη ακόμα και σήμερα, **πάντως η σαφής παραδοχή είναι ότι το Λονδίνο αποτελεί ένα φορολογικό παράδεισο**⁸⁷.

2.4.6.1.1 Χρηματοπιστωτική Κρίση και Φορολογικοί Παράδεισοι

Κάθε μεγάλη οικονομική καταστροφή⁸⁸ από τη δεκαετία του 1970 και μετά, συμπεριλαμβανομένης της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, έχει σε μεγάλο βαθμό σχέση με τις επικράτειες εχεμύθειας. Οι φορολογικοί παράδεισοι δεν είναι **ποτέ η μοναδική αιτία** αλλά σχεδόν κάθε φορά που αναπτύσσονται περίπλοκα μονοπώλια

---

⁸⁶ Dharmapala, D., Hines, J.R., (2009), "Which countries become tax heavens?", Journal of Public Economics, **93**, 1058-1068.

⁸⁷ Nicholas, Shaxson (2011), Offshore Τα νησιά των θησαυρών, Πρώτη έκδοση, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 206

⁸⁸ Nicholas, Shaxson (2011), Offshore Τα νησιά των θησαυρών, Πρώτη έκδοση, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 212

σε συγκεκριμένες αγορές ή σπείρες που καταχρώνται εμπιστευτική πληροφόρηση είναι λίγο ή πολύ ανακατεμένες κάποιες υπεράκτιες αυτοκρατορίες.

Το υπεράκτιο σύστημα βρίσκεται στο κέντρο υποθέσεων χρηματοπιστωτικής απορρύθμισης και παγκοσμιοποίησης. Οι πολυεθνικές δε θα είχαν αποκτήσει σε καμία περίπτωση μέγεθος και τέτοια δύναμη χωρίς τους φορολογικούς παραδείσους. Παραδείγματα υπαρκτά αποτελούν η υπόθεση Enron, η υπόθεση Parmalat, Lehman Brothers, AIG. Η Goldman Sachs είναι σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό δημιούργημα του υπεράκτιου συστήματος.

Όσοι οργανώνουν κομπίνες με στόχο τη χειραγώγηση και το τεχνητό φούσκωμα της τιμής των μετοχών, τις οποίες στη συνέχεια ξεφορτώνονται στο ανυποψίαστο επενδυτικό κοινό, κρύβονται πάντοτε πίσω από υπεράκτια νομικά πρόσωπα. Μόνο η βιομηχανία των ναρκωτικών αποφέρει ετήσιο τζίρο 500 δισεκατομμυρίων δολαρίων παγκοσμίως. Χωρίς το υπεράκτιο σύστημα η διακίνηση ναρκωτικών θα ήταν απλή βιοτεχνία.

Η πολιτική ισχύς του Σαντάμ Χουσεϊν είχε σημαντικά πολιτικά ερείσματα. Η αλλόκοτη επιρροή που ασκεί ο πρωθυπουργός Σίλβιο Μπερλουσκόνι στην πολιτική σκηνή της Ιταλίας έχει σε μεγάλο βαθμό σχέση με το υπεράκτιο σύστημα.

Το συγκλονιστικό βιβλίο που δημοσίευσε το 2003 ο Χένρι με τίτλο Blood Bankers (Τραπεζίτες Αίματος) διερευνά διάφορα αλλόκοτα επεισόδια σε χώρες χαμηλού εισοδήματος όπου η υπεράκτια τραπεζική προκαλούσε τη μια κρίση μετά την άλλη⁸⁹. Αρχικά, οι τραπεζίτες δάνειζαν σε αυτές τις χώρες πολύ περισσότερο απ' όσα αυτές μπορούσαν να απορροφήσουν παραγωγικά, κατόπιν δίδασκαν στις ντόπιες ελίτ πώς να λεηλατήσουν τον πλούτο, να τον κρύψουν, να τον ξεπλύνουν και να τον βγάλουν λαθραία στο υπεράκτιο σύστημα. Έπειτα, το ΔΝΤ βοηθούσε τους τραπεζίτες να πιέσουν τις χώρες να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους υπό την απειλή του χρηματοπιστωτικού στραγγαλισμού. Οι κεφαλαιαγορές άνοιγαν εσκεμμένα για το ξένο κεφάλαιο.

Για κάποιες χώρες όπως το Μεξικό, η Αργεντινή, η Βενεζουέλα, η αξία του παράνομου πλούτου των ελίτ ήταν πολλαπλάσια του εξωτερικού χρέους τους. Πλούσιοι ξένοι επενδυτές αγοράζουν τίτλους κρατικού χρέους σε πολύ χαμηλή αξία και δρέπουν τα κέρδη τους όταν τα χρέη εξοφλούνται στο ακέραιο. Ένα από τα

---

⁸⁹ Nicholas, Shaxson (2011), Offshore Τα νησιά των θησαυρών, Πρώτη έκδοση, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 218, 220

μυστικά είναι να βεβαιώνεται κανείς ότι επιφανείς ντόπιοι είναι κρυφά ανακατεμένοι με τους επενδυτές που αγοράζουν το χρέος με έκπτωση για να δοθεί μάχη εντός της κυβέρνησης της αναπτυσσόμενης χώρας τους για να εγγυηθεί η πλήρης αποπληρωμή των χρεών. Η ανάμειξη τους πρέπει, βέβαια, να μείνει απόρρητη ώστε οι πολίτες της χρεοκοπημένης χώρας να μη μπορέσουν ποτέ να μάθουν πως κλάπηκε ο εθνικός πλούτος τους. Από την άλλη πλευρά, η ευθύνη αποδίδεται σε τοπικά προβλήματα σε επίπεδο χώρας και σε διεφθαρμένες ντόπιες ελίτ.

2.4.6.1.1.1 Η περίπτωση της HSBC

Ελλιπείς έλεγχοι στην μεγαλύτερη τράπεζα της Ευρώπης, την HSBC, επέτρεψαν τεράστιας έκτασης ξέπλυμα χρήματος, σύμφωνα με έκθεση του αμερικανικού Κογκρέσου⁹⁰. Η τράπεζα, που έχει έδρα το Λονδίνο, διευκόλυνε επί χρόνια μεξικανούς εμπόρους ναρκωτικών να ξεπλένουν χρήματα, πραγματοποιούσε μυστικές συναλλαγές με το Ιράν καθώς και με τράπεζες που χρηματοδοτούσαν την Αλ Κάιντα.

«Η κουλτούρα της HSBC ήταν διάχυτα μολυσμένη για πολύ καιρό», όπως δηλώθηκε⁹¹. Η έκθεση του αμερικανικού Κογκρέσου είναι το αποτέλεσμα ερευνών διάρκειας ενός έτους κατά το οποίο εξετάστηκαν 1,4 εκατ. έγγραφα και ανακρίθηκαν 75 υψηλόβαθμα στελέχη της HSBC.

Σύμφωνα με την έκθεση, το 2007 και το 2008 το μεξικανικό υποκατάστημα της HSBC μετέφερε 7 δισ. δολάρια στα υποκαταστήματα της τράπεζας στις ΗΠΑ. Τόσο οι μεξικανικές όσο και οι αμερικανικές Αρχές είχαν προειδοποιήσει την HSBC ότι τέτοια ποσά πιθανότατα συνδεόταν με διακίνηση ναρκωτικών. Η τράπεζα όμως συνέχιζε να παίρνει τα κέρδη των μεγαλεμπόρων ναρκωτικών και να τα περνά σε τραπεζικούς λογαριασμούς προκειμένου να κρύψει την παράνομη δραστηριότητα.

Για παράδειγμα, η HSBC συμμετείχε στη μεταφορά χρημάτων από ένα γραφείο συναλλάγματος ονόματι Casa de Cambio Puebla το οποίο λειτουργούσε ως

---

⁹⁰ «Η HSBC ξέπλενε συστηματικά μαύρο χρήμα» <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=467338>, τελευταία προσπέλαση 20-8-2012

⁹¹ Η δήλωση έγινε από τον γεροϋσιαστή Καρλ Λέβιν, πρόεδρος της Διαρκούς Υποεπιτροπής Ερευνών της Γερουσίας.

κόμβος για το ξέπλυμα ναρκωχρήματος. Μεταξύ 2005 και 2007 υπήρχε «αυξανόμενη ροή» δολαρίων ανάμεσα στο γραφείο συναλλαγμάτων και την HSBC, το οποίο κίνησε υποψίες. Μερικοί τραπεζίτες υποστήριξαν ότι τα χρήματα ήταν νόμιμα. Ένας ισχυρίστηκε ότι προέρχονταν από μεξικανούς αρχιτέκτονες τοπίου που εργάζονταν στις ΗΠΑ και έστελναν χρήματα στις οικογένειές τους στο Μεξικό.

Η έκθεση αναφέρεται επίσης στις συναλλαγές της HSBC με την Al Rajhi Bank στη Σαουδική Αραβία η οποία έχει διασυνδέσεις με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Το 2005 η HSBC σύστησε στις θυγατρικές της να σταματήσουν τις συναλλαγές με τη σαουδαραβική τράπεζα αλλά τέσσερις μήνες αργότερα, ανέτρεψε την εντολή αυτή επιτρέποντάς τους να αποφασίσουν οι ίδιες αν θα συνεχίσουν να συνεργάζονται με την Al Rajhi.

Μέρος των χρημάτων που διακινούσε η HSBC προερχόταν από το Ιράν, παραβιάζοντας τις διεθνείς κυρώσεις προς τη χώρα. Για να κρύβουν τις συναλλαγές αυτές, οι θυγατρικές της HSBC κατέφευγαν σε μια μέθοδο που ονομάζεται «stripping» και αφαιρεί κάθε αναφορά στο Ιράν από τα αρχεία. **Ανεξάρτητος λογιστικός έλεγχος έδειξε ότι μεταξύ 2001 και 2007, περισσότερες από 28.000 συναλλαγές παραβίασαν διεθνείς κυρώσεις προς διάφορες χώρες και οι 25.000 από αυτές αφορούσαν το Ιράν.**

Τέλος, άλλη ύποπτη δραστηριότητα της HSBC ήταν ότι λειτουργούσε σαν κόμβος για μικρότερες χρηματοπιστωτικές εταιρείες που χρειάζονταν πρόσβαση στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα.

Η έκθεση αναφέρει ότι η διεύθυνση κανονιστικής συμμόρφωσης της HSBC αδυνατούσε να καταπολεμήσει το ύποπτο χρήμα. Οι υπάλληλοι «κατακλύζονταν» από έναν αυξανόμενο αριθμό ύποπτων συναλλαγών προς εξέταση.

«Είμαστε πνιγμένοι και μένουμε πίσω στις έρευνες», έγραψε αξιωματούχος της συγκεκριμένης διεύθυνσης τον Ιούνιο του 2008. Όμως εκείνη την εποχή η HSBC περιόριζε τα έξοδα λειτουργίας της για να αντισταθμίσει τις ζημιές που είχε υποστεί λόγω των στεγαστικών δανείων και της επερχόμενης κρίσης. Το 2010, ένας ανώτερος υπάλληλος της ίδιας διεύθυνσης παραιτήθηκε ύστερα από λιγότερο από έναν χρόνο στη δουλειά.

2.4.6.2 Σχέση Λογιστικής και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος

Από την οπτική γωνία του οικονομικού εγκλήματος υπάρχουν διαδικασίες που περιέχονται στην κακή εφαρμογή της λογιστικής. Σε αντίθεση με την ευρέως διαδεδομένη άποψη της FATF, υπάρχουν υποστηρικτές της γνώμης ότι οι τεχνικές που εφαρμόζονται για τη δημιουργία παράνομου χρήματος (money dirtying) και εκείνες που χρησιμοποιούνται για το ξέπλυμα χρήματος (money laundering) δε βασίζονται στις ίδιες πρακτικές λογιστικής και στους ίδιους μηχανισμούς εξαπάτησης. Επίσης, δύο ακόμα σημεία που κάνουν τις δύο έννοιες να διαφοροποιούνται είναι η χρηματοοικονομική πολυπλοκότητα και τα ψυχολογικά προφίλ των εγκληματιών στις δύο αυτές κατηγορίες.

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου έφεραν στο φως την έννοια του βρώμικου χρήματος (money dirtying), η οποία συνδέεται με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Κατά την εκτίμηση του κόστους των τρομοκρατικών επιθέσεων προέκυψε ότι χρησιμοποιήθηκαν ασήμαντα ποσά χρημάτων (20.000\$-200.000\$) ενώ κατά τη διακίνηση ναρκωτικών ενός κιλού ηρωίνης 150.000\$. Μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι το ξέπλυμα χρήματος και τα πλαστά τιμολόγια είναι αυξανόμενα προβλήματα ως άμεσο αποτέλεσμα της παραοικονομίας. Ο πρωταρχικός σκοπός του βρώμικου χρήματος, σε αντίθεση με τη διαδικασία της νομιμοποίησης του, δεν είναι ο πλουτισμός του συστήματος. Αντίθετα, στόχος είναι η καταστροφή του πλούτου και άλλων τρόπων σκέψης.

Τα ναρκωτικά είναι απλώς μέρος της όλης υπόθεσης. Έπειτα, το χρήμα από το έγκλημα. Έπειτα, το χρήμα από τη φοροδιαφυγή. Και τότε γίνεται συνειδητό ότι το ζητούμενο είναι να μένουν εκτός βιβλίων και ισολογισμού. Στα υπεράκτια κέντρα δεν υπάρχουν κανόνες τήρησης βιβλίων⁹².

Είναι σημαντικό ότι, ενώ η λογιστική παίζει κεντρικό ρόλο στη δημιουργία οργανωμένων δικτύων εγκλήματος και ξεπλύματος χρήματος, είναι σχεδόν ανύπαρκτη σε δραστηριότητες δημιουργίας βρώμικου χρήματος.⁹³

Η τοποθέτηση της λογιστικής, ως καθοριστικό στοιχείο της οικονομικής εγκληματικότητας, προϋποθέτει ότι οι σύγχρονοι σοφιστές υπερέχουν στην παροχή

---

⁹²Nicholas, Shaxson (2011), *Offshore Τα νησιά των θησαυρών*, Πρώτη έκδοση, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 208

⁹³Compin Frédéric, (2008), *The role of accounting in money laundering and money dirtying*, *Critical Perspectives on Accounting* **19** (2008): 601

παραπλανητικών πληροφοριών διατηρώντας μια επίφαση ορθολογισμού και οικονομικής αξιοπιστίας.

Υπάρχουν τρεις βαθμοί ενσωμάτωσης της λογιστικής γνώσης στην οργάνωση των οικονομικών εγκλημάτων⁹⁴:

- Πρώτο επίπεδο: Το ανοργάνωτο έγκλημα

Απλές εγκληματικές δραστηριότητες που αναφέρονται σε μεμονωμένες ενέργειες παραδοσιακής παραβατικότητας περιλαμβάνοντας συνεργούς και αποδέκτες κλεμμένων αγαθών. Η θέση της λογιστικής είναι αρκετά περιορισμένη.

- Δεύτερο επίπεδο: Το οργανωμένο έγκλημα

Εδώ, ανήκουν οι συλλογικές πράξεις της παραδοσιακής εγκληματικότητας που διαπράττονται από οργανώσεις συμμοριών που ασχολούνται με εκβιασμούς και διαρρήξεις. Οι λογιστές και οι δικηγόροι δρουν ως ενδιάμεσοι για να διαχειριστούν τα έσοδα επιχειρήσεων όπως, για παράδειγμα, νυχτερινών κέντρων και καζίνο.

- Τρίτο επίπεδο: τα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος

Πράξεις οικονομικής εγκληματικότητας με τη μορφή χειραγώγησης διαγωνισμών για τις δημόσιες συμβάσεις, το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και την αντιμετώπιση των όπλων. Στο συγκεκριμένο επίπεδο, οι γνώσεις λογιστικής αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για τη διαχείριση της τεράστιας συσσώρευσης του κεφαλαίου, προερχόμενης για παράδειγμα, από εργασίες ξεπλύματος χρήματος υπεράκτιων τραπεζών.

Οι παλαιότερες μελέτες εφιστούν την προσοχή στην επιδέξια χρήση των πρακτικών λογιστικής και πως θα μπορούσαν να διευκολύνουν τις εγκληματικές δραστηριότητες. Υπάρχουν, όμως, και άλλες πιο σύγχρονες μελέτες που επεκτείνουν την υπάρχουσα έρευνα αναδεικνύοντας **τους τρόπους με τους οποίους η λογιστική μπορεί να οργανώσει τέτοιου είδους δίκτυα** και προβληματίζοντας σχετικά με το τι θεωρείται επιδέξια λογιστική πρακτική⁹⁵. Στη λογιστική και στο θέμα της παγκόσμιας μάχης κατά της διαφθοράς μπορούν να εξεταστούν περιπτώσεις όπου μια χώρα

⁹⁴ Compin Frédéric, (2008), *The role of accounting in money laundering and money dirtying*, Critical Perspectives on Accounting **19** (2008): 591–602

⁹⁵ Dean Neu, Jeff Everett, Abu Shiraz Rahaman, Daniel Martinez, (2012), *Accounting and networks of corruption*, Accounting, Organizations and Society, article in press

θεωρείται διεφθαρμένη καθώς και παράγοντες για τη διαφθορά όπως η τάξη, η φυλή και το φύλο⁹⁶.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούμε στο ρόλο των ελεγκτικών εταιρειών⁹⁷ και των πολυεθνικών επιχειρήσεων στη φοροδιαφυγή και τη φοροαποφυγή⁹⁸. Τα σχήματα που δημιουργούνται χάριν της φοροδιαφυγής κ της φοροαποφυγής είναι κεντρικά και βασικά για την παράνομη μεταφορά του φορολογητέου εισοδήματος και των εταιρικών κερδών από τις αναπτυσσόμενες χώρες στις Δυτικές χώρες μέσω πολυεθνικών εταιρειών, θυγατρικών τους. Ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης και της ελευθεροποίησης των αγορών, οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν υιοθετήσει μια ποικιλία φορολογικών στρατηγικών χρησιμοποιώντας τις δομές σε εξωχώρια οικονομικά κέντρα και φορολογικούς παραδείσους. Είναι μια διαδικασία, η οποία έχει διευκολυνθεί από τη « δημιουργική λογιστική» και τη διαφθορά των φορολογικών αρχών. Στην κριτική μελέτη Arnold (2009) γίνεται μια προσπάθεια εντοπισμού των κενών στις ερευνητικές θεωρίες και στις πρακτικές μεθοδολογίες για να γίνει κατανοητός ο ρόλος της λογιστικής στην προσπάθεια να βρεθεί λύση. Το πόρισμα καταλήγει να είναι ότι η έρευνα στο πεδίο της λογιστικής υστέρησε σε σχέση με τον φλέγοντα κόσμο της λογιστικής πρακτικής. Όταν οι εφαρμοστές της λογιστικής αναμίχθηκαν με σχήματα τιτλοποίησης που τελικά οδήγησαν στην κρίση οι θεωρητικοί της λογιστικής δε γνώριζαν τις πρακτικές και τις απώτερες συνέπειες τους. Όσο οι “οι Big Four” εξαπλώθηκαν σε μέγεθος και σε πεδία ενασχόλησης, το ενδιαφέρον τους στράφηκε από την πλευρά των υπηρεσιών της παραδοσιακής λογιστικής και του ελέγχου προς την παροχή χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης. Στο ίδιο άρθρο αναφέρονται δύο λόγοι για την αποτυχία των ακαδημαϊκών να προβλέψουν την κρίση. Πρώτον, το μεθοδολογικό χάσμα.. Εν ολίγοις, το κενό ανάμεσα στον κόσμο της ακαδημαϊκής έρευνας και στον κόσμο της λογιστικής σε δράση. (Hopwood, 1978). Δεύτερον, θεωρητικά υπάρχει αποτυχία να κατανοηθούν οι σύνδεσμοι μεταξύ από τη μία πλευρά της μικρο - λογιστικής και των τεχνολογιών και από την άλλη, του μακροοικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος στο οποίο η λογιστική λειτουργεί. Στοχευμένες νέες, επαναπροσδιορισμένες,

---

⁹⁶ Jeff Everett, Dean Neu, Abu Shiraz Rahaman, (2006), *Accounting and the global fight against corruption*, Accounting, Organizations and Society 32 (2007) 513–542

⁹⁷ Patricia J. Arnold, (2009), *Global financial crisis: The challenge to accounting research*, Accounting, Organizations and Society 34 (2009) 803–809

⁹⁸ Olatunde Julius Otusanya, (2006), *The role of multinational companies in tax evasion and tax avoidance: The case of Nigeria*, Critical Perspectives on Accounting 22 (2011) 316–332

ερευνητικές προτάσεις, κρίνονται απαραίτητες για την κατανόηση του ρόλου της λογιστικής στη χρηματοοικονομική κρίση. Γιατί μένουμε προσκολλημένοι στην ιδέα ότι η βελτίωση της διαφάνειας, και όχι η αναδιαμόρφωση της πολιτικής και της οικονομικής εξουσίας, είναι μια λύση στη κρίση; αποτελεί μια ενδεικτική ερευνητική πρόταση προς αυτή την κατεύθυνση.

3 Θεσμικό πλαίσιο και Αρχές καταπολέμησης

3.1 Το Ευρωπαϊκό Νομικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Τα κύρια νομοθετικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι η Οδηγία 2005/605/EK, η Οδηγία 2006/70/EK και η Οδηγία 2008/20/EK. **Η Οδηγία 2005/60/EK υλοποιήθηκε μέσω της 2006/70/EK και τροποποιήθηκε δύο χρόνια αργότερα από την Οδηγία 2008/20/EK.**

3.1.1 Η οδηγία 2005/60/ EK

Σύμφωνα με το **Άρθρο 1** της Οδηγίας 60/2005/EK⁹⁹, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας απαγορεύονται. Πιο συγκεκριμένα, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θεωρούνται τα εξής:

α) η μεταβίβαση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, με σκοπό τη συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της

β) η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας όσον αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας, εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα

γ) η απόκτηση, η κατοχή ή η χρήση περιουσίας που προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα

---

⁹⁹ Οδηγία 2005/60/EK σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

δ) η συμμετοχή στις παραπάνω πράξεις

Όπως είναι φυσικό, απαγορεύεται η σύσταση οργάνωσης για τη διάπραξη των ανωτέρω εγκληματικών πράξεων, η υποβοήθηση ή η παροχή συμβουλών σε τρίτο άτομο, ακόμη και η απόπειρα διάπραξης ή και η υποκίνηση. Πρόκειται ίσως για την αυστηρότερη διάταξη της οδηγίας, η οποία περιλαμβάνεται και στον Εθνικό νόμο.

Επιπλέον, η οδηγία 2005/60 προσπαθεί να καταπολεμήσει και τη «χρηματοδότηση της τρομοκρατίας», η οποία ορίζεται ως «η παροχή ή συλλογή κεφαλαίων καθ' οιονδήποτε τρόπο, άμεσα ή έμμεσα, με την πρόθεση να χρησιμοποιηθούν ή εν γνώσει του γεγονότος ότι θα χρησιμοποιηθούν, στο σύνολό τους ή εν μέρει, για τη διάπραξη εγκλήματος...»¹⁰⁰.

Η οδηγία 2005/60/EK εφαρμόζεται:

1. στα πιστωτικά ιδρύματα·
2. στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς·

3. στα ακόλουθα νομικά ή φυσικά πρόσωπα κατά την άσκηση των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων: α) ελεγκτές, εξωτερικούς λογιστές κτλ β) συμβολαιογράφους και άλλους ανεξάρτητους επαγγελματίες νομικούς γ) φορείς παροχής υπηρεσιών σε εταιρείες καταπιστευματικής διαχείρισης δ) κτηματομεσίτες ε) άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εμπορεύονται αγαθά, μόνον εφόσον η πληρωμή γίνεται σε μετρητά και αφορά ποσό ίσο ή μεγαλύτερο από 15.000 ευρώ στ) καζίνο.

Οι χώρες που υιοθέτησαν την Οδηγία 2005/60/EK, αν και σε διαφορετική χρονική στιγμή η κάθε μια, είναι οι εξής¹⁰¹:

- Αυστρία
- Βέλγιο
- Βουλγαρία

---

¹⁰⁰ Οδηγία 2005/60/EK σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

¹⁰¹ Από την ιστοσελίδα: <http://www.anti-moneylaundering.org/EuropeanChart.aspx>

- Κύπρος
- Τσεχία
- Δανία
- Εσθονία
- Φινλανδία
- Γαλλία
- Γερμανία
- Ελλάδα
- Ουγγαρία
- Ιρλανδία
- Ιταλία
- Λεττονία
- Λιθουανία
- Λουξεμβούργο
- Μάλτα
- Πολωνία
- Πορτογαλία
- Ρουμανία
- Σλοβακία
- Σλοβενία
- Ισπανία
- Σουηδία
- Ολλανδία
- Ηνωμένο Βασίλειο

3.1.1.1 Η έννοια της Δέουσας Επιμέλειας (Due Diligence)

Στο άρθρο 6 της εν λόγω Οδηγίας¹⁰² εισάγεται η έννοια της Δέουσας Επιμέλειας (Due Diligence). Τα κράτη μέλη απαγορεύουν στα πιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να τηρούν ανώνυμους λογαριασμούς ή ανώνυμα βιβλιάρια καταθέσεων. Τα κράτη μέλη απαιτούν, σε κάθε περίπτωση, οι κάτοχοι και δικαιούχοι υφιστάμενων ανώνυμων λογαριασμών ή ανώνυμων βιβλιαρίων καταθέσεων, να υπόκεινται σε μέτρα δέουσας επιμέλειας το συντομότερο δυνατόν και οπωσδήποτε πριν χρησιμοποιηθούν οι λογαριασμοί ή τα βιβλιάρια καταθέσεων. Στην ίδια απόφαση διακρίνεται η απλουστευμένη και η αυξημένη δέουσα επιμέλεια, ενώ προσδιορίζονται και οι υποχρεώσεις αναφοράς των πιστωτικών ιδρυμάτων και των υπαλλήλων τους. Τα ιδρύματα, οι οργανισμοί και τα πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας και οι διευθυντές και οι υπάλληλοί τους δε γνωστοποιούν στον εμπλεκόμενο πελάτη ή σε τρίτους το γεγονός ότι διαβιβάσθηκαν πληροφορίες ή ότι διεξάγεται ή ότι μπορεί να διεξαχθεί έρευνα για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Η δέουσα επιμέλεια είναι το σύνολο των διαδικαστικών και ουσιαστικών υποχρεώσεων που προβλέπονται για τις Τράπεζες από το νομοθετικό πλαίσιο, αναφορικά με την πιστοποίηση της ταυτότητας των πελατών τους, τη διαμόρφωση του συναλλακτικού τους προφίλ και την αξιολόγηση της συναλλακτικής τους συμπεριφοράς, σε σχέση με ζητήματα πρόληψης ή χειρισμού ενδεχόμενου ξεπλύματος βρώμικου χρήματος ή χρηματοδότησης τρομοκρατίας (Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας, 2010)¹⁰³.

---

¹⁰² Οδηγία 2005/60/EK σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

¹⁰³ Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, (2010), Πολιτική αποτροπής νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης τρομοκρατίας, ετήσια έκθεση, Αθήνα.

3.1.2 Η Οδηγία 2006/70/ ΕΚ & η Οδηγία 2008/20/ΕΚ

Η Οδηγία 2005/60/ΕΚ τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2006/70/ΕΚ και στη συνέχεια με την Οδηγία 2008/20/ΕΚ¹⁰⁴. Η Οδηγία 2006/70/ΕΚ¹⁰⁵ αναφέρεται στην εφαρμογή της αρχής της Δέουσας Επιμέλειας σε πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα. Τα πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα ορίζονται ως τα «φυσικά πρόσωπα στα οποία έχει ή είχε ανατεθεί σημαντικό δημόσιο λειτούργημα». Σε αυτά περιλαμβάνονται: οι αρχηγοί κρατών, οι αρχηγοί κυβερνήσεων, οι υπουργοί και οι υφυπουργοί, τα μέλη κοινοβουλίων, τα μέλη ανώτατων δικαστηρίων, συνταγματικών δικαστηρίων και άλλων υψηλού επιπέδου δικαιοδοτικών οργάνων, τα μέλη ελεγκτικών συνεδρίων και διοικητικών συμβουλίων κεντρικών τραπεζών, οι πρεσβευτές, οι ακόλουθοι και οι υψηλόβαθμοι αξιωματικοί ενόπλων δυνάμεων, καθώς και μέλη διοικητικών, διαχειριστικών ή εποπτικών οργάνων κρατικών επιχειρήσεων.

3.1.3 Ο Κανονισμός 1889/2005/ ΕΚ

Συμπληρωματικός των ανωτέρω είναι και ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1889/2005 σχετικά με τους ελέγχους ρευστότητας διαθεσίμων που εισέρχονται ή εξέρχονται από την Ε.Ε. Σύμφωνα με τον κανονισμό, κάθε φυσικό πρόσωπο που εισέρχεται ή εξέρχεται από την Ε.Ε και μεταφέρει ρευστά διαθέσιμα αξίας ίσης ή

---

¹⁰⁴ Οδηγία 2008/20/ΕΚ για την τροποποίηση της οδηγίας 2005/60/ΕΚ σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όσον αφορά τις εκτελεστικές αρμοδιότητες που ανατίθενται στην Επιτροπή

¹⁰⁵ Οδηγία 2006/70/ΕΚ για τη θέσπιση μέτρων εφαρμογής της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τον ορισμό του «πολιτικώς εκτεθειμένου προσώπου» και τα τεχνικά κριτήρια για την εφαρμογή της απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη και την εφαρμογή της εξαίρεσης σε περιπτώσεις άσκησης χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας σε περιστασιακή ή πολύ περιορισμένη βάση

μεγαλύτερης των 10.000 ευρώ πρέπει να δηλώνει το εν λόγω ποσό στις αρμόδιες αρχές των κρατών- μελών μέσω των οποίων εισέρχεται ή εξέρχεται από την Ε.Ε. Τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να θεσπίσουν διατάξεις με τις οποίες η υποχρέωση δήλωσης να μπορεί να γίνεται γραπτώς, προφορικώς ή ηλεκτρονικά. Η δήλωση για τη μεταφορά του ποσού άνω των 10.000 ευρώ θα συνοδεύεται με τα εξής στοιχεία: το ονοματεπώνυμο του δηλούντος, την ημερομηνία και τον τόπο γέννησης και την υπηκοότητα, τον κύριο των ρευστών διαθεσίμων, τον αποδέκτη των ρευστών διαθεσίμων, το ποσόν των ρευστών, την προέλευση και τη χρήση των διαθεσίμων, τη διαδρομή και το μεταφορικό μέσο.

3.2 Το Θεσμικό πλαίσιο σε Εθνικό επίπεδο

Σε εθνικό επίπεδο, τη βάση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου αποτελεί ο Ν. 3691/2008, ο οποίος αναβαθμίζει σημαντικά τους μηχανισμούς πρόληψης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ενσωματώνει τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και της Οδηγίας 2006/70/EK της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αποτελεί εφαρμοστικό μέτρο της Οδηγίας 2005/60/EK. Ο Ν.3691/2008 τροποποιήθηκε μεταγενέστερα με το Ν. 3875/2010, που αφορά κυρίως το ποινικό αδίκημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και το Ν. 3932/2011, που αφορά τη διάρθρωση της Αρχής Καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και τις διαδικασίες δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων των υποκείμενων σε συγκεκριμένες οικονομικές κυρώσεις προσώπων, ομάδων ή οντοτήτων¹⁰⁶.

Το ισχύον σήμερα θεσμικό πλαίσιο για την πρόληψη και καταστολή του ξεπλύματος χρήματος μέσω του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, συνίσταται, εκτός από το Νόμο 3691/2008 που ενσωμάτωσε την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2005/60/EK, και από τις Αποφάσεις της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος, και κυρίως της ΕΤΠΘ/Τ.τ.Ε. αρ. 281/5/17.3.2009. Ο Νόμος περιέχει τις κεντρικές και γενικές ποινικές, εννοιολογικές, οργανωτικές και λειτουργικές παραμέτρους του θέματος, ενώ η Απόφαση 281 περιέχει τις λεπτομέρειες εφαρμογής των προαναφερθεισών παραμέτρων από τις τράπεζες¹⁰⁷.

Με τις ρυθμίσεις αυτές, προσδιορίζεται το περιεχόμενο του όρου «εγκληματικές δραστηριότητες» με την παράθεση «καταλόγου» ποινικών αδικημάτων, όπως π.χ. εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, αρχαιοκαπηλία, σωματεμπορία,

---

¹⁰⁶ Τράπεζα της Ελλάδας, (2012), Επίσημη ιστοσελίδα: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Supervision/money/legislation.aspx>

¹⁰⁷ Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 281/17.03.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

κ.ά. επιπλέον, περιγράφεται η αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση καθεαυτού του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων με τους εναλλακτικούς τρόπους διάπραξής του (μετατροπή, μεταβίβαση, απόκτηση, κατοχή, διαχείριση κ.ά. εγκληματικής περιουσίας). Επιπροσθέτως, θεσπίζεται η δομή του εθνικού οργανωτικού σχήματος Φορέων, Αρχών, Επιτροπών, Υπόχρεων κ.λπ. όπου οι συγκλίνουσες υποχρεώσεις και δράσεις τους αποσκοπούν στην πρόληψη και καταστολή του φαινομένου.

3.2.1 Ο Ν. 3691/2008 & η τροπ. Ν. 3932/2011

Ο Ν.3691/2008¹⁰⁸ έχει ως σκοπό την ενίσχυση και βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και καταστολή των αδικημάτων της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Με αυτόν τον νόμο, ενσωματώνονται στη νομοθεσία οι διατάξεις της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης «σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 309/15/25.11.2005), διατάξεις της Οδηγίας 2006/70/EK της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 214/29/4.8.2006) και αντικαθίστανται οι σχετικές διατάξεις του Ν. 2331/1995¹⁰⁹.

Με το νόμο 3932/2011¹¹⁰ με τον οποίο τροποποιήθηκε ο Ν. 3691/2008, η Επιτροπή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας μετονομάστηκε σε

---

¹⁰⁸ Ν. 3691/2008, “Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων απόεγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις”, ΦΕΚ 166Α.

¹⁰⁹ Ν. 3691/2008, “Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις”, ΦΕΚ 166Α

¹¹⁰ Ν. 3932/2011 «Σύσταση Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης», ΦΕΚ 49Α.

Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης. Η Αρχή αποτελεί την εθνική μονάδα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης συνεισφέροντας στην ασφάλεια και τη σταθερότητα της δημοσιονομικής και οικονομικής πολιτικής.

Έργο της Αρχής, σύμφωνα με το Ν.3691/2008, μετά την τροποποίηση από το Ν.3932/2011, είναι η συγκέντρωση, ανάλυση διερεύνηση και επεξεργασία αναφορών υπόπτων συναλλαγών που διαβιβάζονται σ' αυτή από τα υπόχρεα νομικά και φυσικά πρόσωπα καθώς και κάθε άλλη πληροφορία που περιέρχεται σε γνώση της και σχετίζεται με τα αδικήματα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης.

Η λειτουργία της Αρχής και τα ειδικότερα θέματα καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Οικονομικών, Εξωτερικών και Προστασίας του Πολίτη. Η σύνθεση και οι αρμοδιότητές της καθορίζονται στο άρθρο 7 του Ν. 3691/2008. Η Αρχή αποτελείται από τρεις Μονάδες¹¹¹:

- Τη Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών η οποία συγκροτείται από τον Πρόεδρο και επτά μέλη.
- Τη Μονάδα Οικονομικών Κυρώσεων κατά Υπόπτων Τρομοκρατίας η οποία συγκροτείται από τον Πρόεδρο και δύο μέλη.
- Τη Μονάδα Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης η οποία συγκροτείται από τον Πρόεδρο και δύο μέλη.

Ο Ν. 3932/2011¹¹² ορίζει ότι η Αρχή απολαμβάνει διοικητικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας. Οι Μονάδες της Αρχής έχουν πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχείο δημόσιας αρχής ή οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα, καθώς

---

¹¹¹ Από την ιστοσελίδα: <http://www.hellenic-fiu.gr/>

¹¹² Ν. 3932/2011 «Σύσταση Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης», ΦΕΚ 49Α.

και στο σύστημα του «Τειρεσία». Οι Μονάδες μπορούν να ζητούν στο πλαίσιο των ελέγχων και των ερευνών τους τη συνεργασία και την παροχή στοιχείων κάθε είδους από φυσικά πρόσωπα, δικαστικές, προανακριτικές ή ανακριτικές αρχές, δημόσιες υπηρεσίες, νομικά πρόσωπα δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου κτλ. Οι Μονάδες μπορούν, επιπλέον, σε σοβαρές υποθέσεις, να διενεργούν ειδικούς επιτόπιους ελέγχους σε οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία ή σε οργανισμούς και επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα. Έναντι των Μονάδων των Αρχής δεν ισχύει, κατά τη διάρκεια των ελέγχων και ερευνών τους, οποιοδήποτε τραπεζικό, χρηματιστηριακό, φορολογικό ή επαγγελματικό απόρρητο.

Η νέα αρχή που θεσπίστηκε με το νόμο του 2011 στοχεύει στην καλύτερη καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος, του παράνομου πλουτισμού και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών, 2009)¹¹³. Ενώ αναγνωρίζεται το αξιόλογο έργο της Αρχής που θέσπιζε ο Ν.3692/2008, παρόλα αυτά απαιτείται ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου και του προσωπικού της. Για την αντιμετώπιση των αναγκών αναδιοργάνωσης των ελεγκτικών μηχανισμών, θωράκισης του χρηματοπιστωτικού τομέα και της ανόρθωσης της δημοσιονομικής πειθαρχίας, επιλέχθηκε η συγχώνευση των αρμοδιοτήτων σε ένα ενιαίο φορέα (Αιτιολογική έκθεση, 2010)¹¹⁴.

---

¹¹³ Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών ρυθμίσεων, (2009), «Σύσταση αρχής καταπολέμησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης».

¹¹⁴ Αιτιολογική έκθεση, (2010), «Σχέδιο νόμου Σύσταση αρχής καταπολέμησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης».

3.2.2 Τραπεζικές Αποφάσεις

3.2.2.1 Απόφαση ΕΤΠΘ 281/17.3.2009

Εκτός, όμως, από τους νόμους, σημαντικό ρόλο στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο για το Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος παίζουν και **οι Αποφάσεις και οι Εγκύκλιοι**, που ρυθμίζουν πιο ειδικά θέματα. Με την απόφαση 281/17.3.2009¹¹⁵ της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος αντικαθίστανται με ένα ενιαίο κείμενο, οι διατάξεις των προηγούμενων, αντίστοιχου περιεχομένου, αποφάσεων της Τράπεζας της Ελλάδος, με τις οποίες έχουν καθοριστεί οι ελάχιστοι όροι και προϋποθέσεις για την αξιολόγηση της επάρκειας των στρατηγικών και διαδικασιών που αφορούν την πρόληψη και αποτροπή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, μέσω των πιστωτικών ιδρυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, με την εν λόγω Απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος:

- εκσυγχρονίζονται και εξειδικεύονται οι υποχρεώσεις όλων των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος προσώπων, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο νόμο 3691/2008, τις πράξεις του παράγωγου κοινοτικού δικαίου και τις Συστάσεις και Ειδικές Συστάσεις της Ομάδας Χρηματοπιστωτικής Δράσης,
- επιβάλλεται στα πιστωτικά ιδρύματα να έχουν καταγεγραμμένη πολιτική για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας,
- εξειδικεύονται τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις του αρμόδιου διευθυντικού στελέχους,
- παρέχονται αναλυτικές οδηγίες στα εποπτευόμενα από την Τράπεζα της Ελλάδος πρόσωπα για την εφαρμογή μεθοδολογίας αντιμετώπισης του

---

¹¹⁵ Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 281/17.03.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ανά κατηγορία κινδύνου πελατών και συναλλαγών,

- συνιστάται στα πιστωτικά ιδρύματα, σε περίπτωση ανάληψης ποσού μεγαλύτερου των 250.000 ευρώ, να αποφεύγεται η χρήση μετρητών, η δε απόδοση των χρημάτων στον πελάτη να γίνεται μέσω έκδοσης τραπεζικής επιταγής ή εντολής πληρωμής σε τραπεζικό λογαριασμό (ΕΕΤ, 2009)¹¹⁶.

Σύμφωνα με την Απόφαση 281/2009 της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών θεμάτων, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να εφαρμόζουν μέτρα εξειδίκευσης της ανωτέρω πολιτικής και διαδικασίες σχετικά με¹¹⁷:

α) τη δέουσα επιμέλεια,

β) την αναφορά ύποπτων συναλλαγών,

γ) τη φύλαξη αρχείων,

δ) τον εσωτερικό έλεγχο της εφαρμογής των διαδικασιών αυτών από τις κεντρικές υπηρεσίες και το δίκτυό τους,

ε) τη συνεχή αξιολόγηση του κινδύνου ξεπλύματος μαύρου χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και **τη διαρκή εκτίμηση του βαθμού συμμόρφωσής τους προς το κανονιστικό πλαίσιο**, έτσι ώστε να εντοπίζουν, προλαμβάνουν, αποτρέπουν και αναφέρουν συναλλαγές δια των οποίων ενδεχομένως διαπράττονται τα αδικήματα του Ν. 3691/2008.

3.2.2.2 Απόφαση ΕΤΠΘ 285/09.07.2009

Η Απόφαση 285/09.07.2009¹¹⁸ της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων **συμπληρώνει την ενδεικτική τυπολογία** των ασυνήθων ή ύποπτων

---

¹¹⁶ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2009), «Έκθεση Πεπραγμένων».

¹¹⁷ Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 281/17.03.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

συναλλαγών, όπως προβλέπονται από το Ν. 3691/2008. Έτσι, οι δραστηριότητες που ενδεχομένως υποδηλώνουν ξέπλυμα χρήματος είναι η παροχή ανεπαρκών ή ύποπτων πληροφοριών για την πιστοποίηση της ταυτότητας του πελάτη ή τις μεταφορές ποσών. Επιπλέον, ύποπτες θεωρούνται δραστηριότητες που είναι ασύμβατες με την επιχειρηματική δραστηριότητα του πελάτη και το οικονομικό του προφίλ, ορισμένες πληρωμές με μετρητά, οι αποπληρωμές δανείων, η αγοραπωλησία ακινήτων, η χρήση θυρίδων, το Διεθνές Εμπόριο κτλ.

3.2.2.3 Απόφαση ΕΤΠΘ 290/11.11.2009 και 300/28.07.2010

Στη μεταγενέστερη Απόφαση της Συνεδρίασης 290/11.11.2009¹¹⁹ καθορίζεται το πλαίσιο επιβολής κυρώσεων στα εποπτευόμενα από την Τράπεζα της Ελλάδας Ιδρύματα, η οποία συμπληρώνεται από την Απόφαση της Συνεδρίασης 300/28.07.2010¹²⁰.

Η Τράπεζα της Ελλάδας, προκειμένου να διασφαλίσει τη μέγιστη δυνατή συμμόρφωση με το παραπάνω θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο, έχει θεσπίσει κυρώσεις με αυξημένα πρόστιμα προς τις εμπορικές τράπεζες, όσον αφορά τη μη τήρηση των διαδικασιών πρόσληψης και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις, όπως το ξέπλυμα μαύρου χρήματος αλλά και για τις περιπτώσεις που δε διασφαλίζονται διαφανείς διαδικασίες κατά τη διενέργεια τραπεζικών συναλλαγών και κατά την προώθηση δανείων. Η θέσπιση των προστίμων πραγματοποιήθηκε με την Πράξη ΠΔ/ΤΕ 2602/2008.

Σύμφωνα με το άρθρο 12 του Ν. 3691/2008, τα υπόχρεα πρόσωπα εφαρμόζουν τα μέτρα δέουσας επιμέλειας στις εξής περιπτώσεις:

---

¹¹⁸ Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 285/09.07.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

¹¹⁹ Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 290/11.11.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

¹²⁰ Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2010), «Απόφαση 300/28.07.2010», Τράπεζα της Ελλάδος.

α) όταν συνάπτουν νέες επιχειρηματικές σχέσεις,

β) όταν διενεργούν περιστασιακές συναλλαγές που ανέρχονται σε ποσό τουλάχιστον δεκαπέντε χιλιάδων ευρώ,

γ) όταν υπάρχει υπόνοια για απόπειρα ή διάπραξη αδικημάτων,

Τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να καθορίζουν και να επαναξιολογούν σε τακτική βάση την πολιτική αποδοχής νέων πελατών και τα κριτήρια μη αποδεκτού κινδύνου. Ακόμη, θα πρέπει να λαμβάνουν μέτρα κατά τη σύναψη διασυνοριακών σχέσεων τραπεζικής ανταπόκρισης.

Προκειμένου να πραγματοποιούν τους απαιτούμενους ελέγχους, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να εγκαθιστούν κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα για τη διαρκή παρακολούθηση και τον εντοπισμό ύποπτων **είτε ασυνήθων συναλλαγών ή δραστηριοτήτων, όπως ορίζονται από το Ν. 3691/2008**, ώστε να εξετάζουν με ιδιαίτερη προσοχή κάθε συναλλαγή, η οποία μπορεί να συνδεθεί με ξέπλυμα χρήματος ή χρηματοδότηση τρομοκρατίας.

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο ρόλο, την ευθύνη και τα καθήκοντα του Αρμόδιου Διευθυντικού Στελέχους, ενώ ταυτόχρονα, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να καταναείμουν σαφώς τις ευθύνες και τα καθήκοντα στα εμπλεκόμενα με τις συναλλαγές και εργασίες του πιστωτικού ιδρύματος πρόσωπα, ώστε να επιτυγχάνεται η διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της πολιτικής, των διαδικασιών και των ελέγχων καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Έχοντας λάβει υπόψη όλα τα παραπάνω, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να λαμβάνουν κάθε πρόσφορο μέτρο συμπεριλαμβανομένης της μη κατάρτισης της συναλλαγής ή της διακοπής της συναλλακτικής σχέσης με τον πελάτη και τον πραγματικό δικαιούχο, σε περίπτωση που: δεν έχουν ικανοποιηθεί οι όροι της πιστοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητάς του, δεν έχουν τηρηθεί τα μέτρα δέουσας επιμέλειας και έχουν υποβληθεί επανειλημμένως αναφορές για συγκεκριμένο πελάτη στην Επιτροπή Καταπολέμησης.

Το 2009 μια Απόφαση περιλαμβάνει και τον κλάδο των ασφαλίσεων και τις εταιρίες παροχής υπηρεσιών επενδύσεων στους υπόχρεους πρόληψης

δραστηριοτήτων ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Η απόφαση 14822 του 2009¹²¹ αποσκοπεί στην πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, κατά την άσκηση ασφαλίσεων ζωής και την παροχή υπηρεσιών σχετιζομένων με τις επενδύσεις. Η απόφαση αφορά: τις ελληνικές ασφαλιστικές εταιρείες και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών ασφαλιστικών εταιρειών στην Ελλάδα, των κοινοτικών συμπεριλαμβανομένων, τους ανεξάρτητους ασφαλιστικούς διαμεσολαβητές, εφόσον δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Η απόφαση αφορά επίσης τα διευθυντικά στελέχη, τους υπαλλήλους, τους συνδεδεμένους ασφαλιστικούς διαμεσολαβητές ως και εν γένει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που παρέχει Υπηρεσίες για λογαριασμό των Εταιρειών. Η ίδια απόφαση θεσπίζει και την αρχή της δέουσας επιμέλειας.

Τα μέτρα συνήθους δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη, όπως ορίζονται από την Απόφαση 14822/2009, περιλαμβάνουν¹²²:

- την πιστοποίηση και τον έλεγχο της ταυτότητας του πελάτη, βάσει εγγράφων, δεδομένων ή πληροφοριών από αξιόπιστη και ανεξάρτητη πηγή.
- την πιστοποίηση της ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου και τη λήψη ευλόγων μέτρων αναλόγως του βαθμού κινδύνου για τον έλεγχο της ταυτότητάς του, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι Εταιρείες γνωρίζουν τον πραγματικό δικαιούχο όσον αφορά στα νομικά πρόσωπα και στα καταπιστεύματα.
- τη συλλογή πληροφοριών για το σκοπό και τη φύση της επιχειρηματικής σχέσης ή σημαντικών συναλλαγών ή δραστηριοτήτων του πελάτη.
- την άσκηση συνεχούς εποπτείας, με ενδελεχή εξέταση των συναλλαγών που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια της σχέσης, προκειμένου να εξασφαλίζεται ότι οι συναλλαγές που διενεργούνται συνάδουν με τις πληροφορίες που έχουν οι Εταιρείες σχετικά με τον πελάτη, την επιχειρηματική του δραστηριότητα, το προφίλ του κινδύνου, και εφόσον απαιτείται, σχετικά με την προέλευση των κεφαλαίων, καθώς και η διασφάλιση της τήρησης ενημερωμένων των εγγράφων ή πληροφοριών.

---

¹²¹ Απόφαση 14822/2009, ΦΕΚ. 2005^Α.

¹²² Απόφαση 14822/2009, ΦΕΚ. 2005^Α.

- στην περίπτωση όπου δημιουργηθούν αμφιβολίες, τα υπόχρεα πρόσωπα λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα, προκειμένου να συλλέξουν πληροφορίες για την πραγματική ταυτότητα των προσώπων για λογαριασμό των οποίων αυτοί ενεργούν
- την εξέταση με ιδιαίτερη προσοχή κάθε συναλλαγής ή δραστηριότητας που μπορεί να συνδεθεί με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή με χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Στις συναλλαγές αυτές περιλαμβάνονται ιδίως οι πολύπλοκες ή ασυνήθιστα μεγάλες συναλλαγές και όλα τα ασυνήθιστα είδη συναλλαγών που πραγματοποιούνται χωρίς προφανή λόγο.
- οι Εταιρείες συνεκτιμούν και το συνολικό χαρτοφυλάκιο το οποίο διατηρεί ο συναλλασσόμενος, προκειμένου να εξακριβώσουν τη συνάφεια και συμβατότητα της εξεταζόμενης συναλλαγής με το χαρτοφυλάκιο ή τα χαρτοφυλάκια αυτά.

3.2.3 Σχετικές Εγκύκλιοι και Υπουργικές Αποφάσεις

Εκτός από τα Πιστωτικά ιδρύματα, όμως, υπόχρεοι καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι και άλλοι επαγγελματίες, όπως προκύπτει από τις εγκυκλίους ΠΟΛ. 1067/5.4.2011¹²³ και ΠΟΛ. 1127/2011. Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι τα υπόχρεα πρόσωπα οφείλουν να υποβάλλουν αναφορά στην Αρχή του Ν. 3691/2008, όταν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους αντιλαμβάνονται ύποπτες συναλλαγές, δηλαδή συναλλαγές οι οποίες ενδεχομένως υποκρύπτουν νομιμοποίηση προϊόντος εγκλήματος. Αντικείμενο αναφορών των υπόχρεων προσώπων αποτελεί η χρήση του προερχόμενου από εγκληματική δραστηριότητα προϊόντος με σκοπό τη νομιμοποίησή του και όχι η τέλεση συγκεκριμένης και εξειδικευμένης αξιόποινης πράξης (π.χ. απάτη ή υπεξαίρεση ή κλοπή κ.λπ.), για την τέλεση της οποίας αρκεί απλή και γενική υπόνοια. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων επαγγελματιών είναι οι λογιστές. Έτσι, για παράδειγμα, όταν οι λογιστές παρατηρήσουν, κατά την άσκηση της εργασίας τους, ότι πελάτες τους ενδεχομένως προβαίνουν σε πράξεις φοροδιαφυγής γενικώς, δεν αποστέλλουν σχετική αναφορά στην Αρχή. Αντιθέτως, όταν διαπιστώσουν περίπτωση φοροδιαφυγής εκ μέρους πελάτη τους και ταυτόχρονα αγορά από τον ίδιο κινητών ή ακίνητων περιουσιακών στοιχείων μεγάλης αξίας, τότε οφείλουν να αποστείλουν σχετική αναφορά στην ανωτέρω Αρχή. Τις ίδιες υποχρεώσεις έχουν οι κτηματομεσίτες, όταν μεσολαβούν στη μεταβίβαση ακινήτων και, από τις γενικές πληροφορίες που συλλέγουν για τους πελάτες τους με βάση τις υποχρεώσεις τους, αποκομίζουν την εντύπωση ότι η γενική οικονομική κατάσταση κάποιου πελάτη δεν δικαιολογεί το ύψος της συναλλαγής, τότε οφείλουν να αποστείλουν σχετική αναφορά στην Αρχή. Επιπλέον, αν έμποροι αγαθών μεγάλης αξίας, διαπιστώσουν επιμονή του πελάτη για αγορά του πράγματος τοις μετρητοίς, παρά τη σχετική απαγόρευση του Ν. 3842/2010, τότε οφείλουν να αναφέρουν το γεγονός στην Αρχή, καθώς ενδέχεται να υποκρύπτεται απόπειρα ξεπλύματος χρήματος.

---

¹²³ Εγκύκλιος ΠΟΛ 1067/5.4.2011

Τέλος, στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο ανήκουν και οι Υπουργικές Αποφάσεις. Τον Ιούλιο του 2009 δημοσιεύτηκε η Υπουργική Απόφαση 37342/Β.1907 για τη σύσταση του Φορέα διαβούλευσης ιδιωτικού τομέα για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα του νόμου 3691/2008. Οι δραστηριότητες του Φορέα είναι, ενδεικτικά¹²⁴:

- η συνεργασία και διαβούλευση των συμμετεχόντων στον εν λόγω Φορέα για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση των υποχρεώσεων,
- η ανταλλαγή της εμπειρίας και γνώσης τους επί των διεθνών εξελίξεων, η μελέτη συγκεκριμένων προβλημάτων και ο εντοπισμός ευάλωτων τομέων ή κλάδων,
- η παροχή διευκρινιστικών οδηγιών προς τα υπόχρεα πρόσωπα για την αντιμετώπιση ορισμένων τεχνικών θεμάτων,
- η διάχυση των πληροφοριών που περιέχονται σε εκθέσεις ελληνικών φορέων και διεθνών οργανισμών, η μελέτη και η ανάλυση αυτών και η υποβολή προτάσεων,
- η συγκρότηση ομάδων εργασίας για την εξέταση θεμάτων που αφορούν όλους ή μερικούς από τους συμμετέχοντες
- η διοργάνωση σεμιναρίων, ημερίδων ή συναντήσεων και η έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων και εκπαιδευτικού υλικού με σκοπό την ευαισθητοποίηση των υπόχρεων προσώπων Ν. 3691/2008, στους κινδύνους που ενέχουν τα αδικήματα που σχετίζονται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Ως μέλη του Φορέα διορίζονται εκπρόσωποι από είκοσι φορείς εκπροσώπησης υπόχρεων του Ν. 3691/2008, και Πρόεδρος ορίζεται ο Γενικός Γραμματέας της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (ΕΕΤ, 2009)¹²⁵.

---

¹²⁴ Ν. 3691/2008, “Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων απόεγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις”, ΦΕΚ 166Α.

¹²⁵ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2009), «Εκθεση Πεπραγμένων».

3.3 Περιορισμοί στην Καταπολέμηση του Φαινομένου Ξέπλυματος Μαύρου Χρήματος

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί την τελευταία δεκαετία ένα από τα πιο σημαντικά πεδία της Διαχείρισης Κινδύνων. Η αύξηση της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων οφείλεται εν μέρει στην αυξανόμενη πολυπλοκότητα και το διεθνή χαρακτήρα που απέκτησε τα τελευταία χρόνια. Η μεγαλύτερη ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας, η άρση των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, και η ταχύτητα με την οποία πραγματοποιούνται οι οικονομικές συναλλαγές, αποτελούν παράγοντες που καθιστούν την απόκρυψη του εγκλήματος ευκολότερη (Kern, 2001)¹²⁶.

Η πρώτη Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος εκδόθηκε το 1991 και η εφαρμογή της παρακολουθήθηκε στενά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όριζε υποχρεώσεις αναφοράς για τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα, για τις ύποπτες συναλλαγές που αντιλαμβάνονται. Παρόλα αυτά άφηνε στη διακριτική ευχέρεια του κάθε κράτους να σχεδιάσει και να οργανώσει τις αρμόδιες αρχές της, ώστε κάθε μοντέλο να αντανάκλα τις νομικές και κοινωνικο-πολιτικές ιδιαιτερότητες κάθε χώρας (Mitsilegas & Gilmore, 2007)¹²⁷.

Έτσι, δημιουργήθηκαν τρία βασικά μοντέλα συστημάτων αναφοράς: το ανεξάρτητο/ διοικητικό μοντέλο, όπου τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αναφέρουν τις ύποπτες συναλλαγές σε ένα κρατικό φορέα όπως το Υπουργείο Οικονομικών, το μοντέλο της αστυνομίας, όπου οι υποψίες αναφέρονται στις αστυνομικές αρχές, και το δικαστικό μοντέλο, όπου οι ύποπτες συμπεριφορές αναφέρονται στον αρμόδιο εισαγγελέα. Όμως, αυτά τα διαφορετικά μοντέλα δεν μπορούσαν να συνεργαστούν και να συντονιστούν. Έτσι, το 2000, η Απόφαση του 2000 καλούσε τα κράτη-μέλη να

---

¹²⁶ Kern A., (2001), "The International Anti-Money-Laundering Regime: The Role of the Financial Action Task Force", *Journal of Money Laundering Control*, 4 (3), 231 - 248

¹²⁷ Mitsilegas, V., Gilmore, B., (2007), "The EU legislative framework against money laundering and terrorist finance: A critical analysis in the light of evolving global standards", *International and Comparative Law Quarterly*, 156, 119-141.

δημιουργήσουν Χρηματοοικονομικές μονάδες έρευνας (Financial intelligence units), που στόχο είχαν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών –μελών (Mitsilegas & Gilmore, 2007)¹²⁸.

Στο τέλος της δεκαετίας του 1990, η FATF διαπίστωσε ότι το πλαίσιο ελέγχου του ξέπλυματος βρώμικου χρήματος δεν επαρκεί, λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων και των νέων τύπων χρηματοοικονομικών συναλλαγών (Clarotti, 1993)¹²⁹. Έτσι, συμπλήρωσε, το 1996, τις 40 Συστάσεις της. Αυτές τις αλλαγές ακολούθησε και η Ευρωπαϊκή Ένωση (αφού είναι μέλος της FATF) και υιοθέτησε τη Δεύτερη Οδηγία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Οι διαπραγματεύσεις για τη Δεύτερη Οδηγία ξεκίνησαν το 1999, όμως διήρκησαν έως το Δεκέμβριο του 2001. Μετά τις αλλαγές, οι Συστάσεις αφορούν και άλλα επαγγέλματα, όπως λογιστές, συμβολαιογράφους κτλ. Στα κράτη-μέλη δόθηκε περιθώριο 18 μηνών για να εφαρμόσουν τη δεύτερη Οδηγία, έως τον Ιούνιο του 2003.

Το 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε πρόταση για Τρίτη Οδηγία, προκειμένου να ενσωματώσει τις αλλαγές που είχε προωθήσει ήδη η FATF. Η FATF αναθεώρησε τις σαράντα Συστάσεις της, λαμβάνοντας υπόψη την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (αφού είχε προηγηθεί η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου). Με αυτόν τον τρόπο προστέθηκαν οι επόμενες 9 Συστάσεις. Η Τρίτη Οδηγία εκδόθηκε τελικά το 2005. Η Οδηγία του 2005 ποινικοποιεί το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, περιλαμβάνει τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και εισάγει την έννοια της Δέουσας Επιμέλειας (Mitsilegas & Gilmore, 2007)¹³⁰.

Όλες αυτές οι αλλαγές που προωθούνται κατά καιρούς στοχεύουν στην αντιμετώπιση των νέων συνθηκών που διαμορφώνονται στον τομέα του ξέπλυματος

---

¹²⁸ Mitsilegas, V., Gilmore, B., (2007), “The EU legislative framework against money laundering and terrorist finance: A critical analysis in the light of evolving global standards”, *International and Comparative Law Quarterly*, 156, 119-141.

¹²⁹ Clarotti, P., (1993), “EU: The perspective of the European Commission”, *Journal of Money LAudering Control*, 2, 163-173.

¹³⁰ Mitsilegas, V., Gilmore, B., (2007), “The EU legislative framework against money laundering and terrorist finance: A critical analysis in the light of evolving global standards”, *International and Comparative Law Quarterly*, 156, 119-141.

βρώμικου χρήματος. Αυτές οι ραγδαία εξελισσόμενες συνθήκες καθιστούν δύσκολη την καταπολέμηση του φαινομένου.

Επίσης, ο εντοπισμός μιας διαδικασίας νομιμοποίησης παράνομων εσόδων συναντά δυσκολίες που δεν εντοπίζονται σε άλλους τομείς απάτης όπως είναι εκείνες των τηλεπικοινωνιών, των πιστωτικών καρτών ή των φαρμακευτικών. Για παράδειγμα, ενώ οι απάτες πιστωτικών καρτών έρχονται σύντομα στο φως, το ξέπλυμα χρήματος μπορεί να ανακαλυφθεί μετά από πολλά χρόνια από τότε που έγινε η συναλλαγή¹³¹. Επιπλέον, οι διαθέσιμες πληροφορίες είναι πολύ λιγότερες σε σχέση με τη λιανική τραπεζική. Μελλοντικά, θα βοηθούσε αναμφισβήτητα η δημιουργία ενός αρχείου πελατών πιο εμπλουτισμένου με τις συνήθειες κινήσεις των λογαριασμών τους. Όπως με άλλες περιοχές απάτης, το ξέπλυμα χρήματος λειτουργεί από χέρι σε χέρι. Το 1970, για παράδειγμα στις Η.Π.Α οι τράπεζες υποχρεώθηκαν να αναφέρουν όλες τις συναλλαγές πάνω από 10.000\$ στις αρχές. Η προφανής στρατηγική που αναπτύχθηκε ήταν η διαίρεση του ποσού σε καταθέσεις μικρότερων ποσών και συχνά σε διαφορετικές τράπεζες (τακτική γνωστή ως smurfing ή structuring). Μετά από αυτό το συλλογισμό η απαισιόδοξη οπτική είναι ότι μόνο οι ανίκανοι δράστες θα μπορούν να ανιχνευθούν. Επιπλέον, εξαιτίας των υψηλών ποσών που διακινούνται, οι δράστες είναι εξαιρετικοί επαγγελματίες και συχνά έχουν επαφές σε τράπεζες που μπορούν να καλύψουν τις λεπτομέρειες για τις τεχνικές που εφαρμόζονται.

3.3.1 Συμπεράσματα και αδυναμίες του Θεσμικού πλαισίου

Όπως προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση, αιτία δημιουργίας του Ν. 3691/2008 είναι η ενσωμάτωση τόσο των συστάσεων της F.A.T.F όσο και της Τρίτης Κοινοτικής οδηγίας, 2005/60/EK. Η αιτιολογική έκθεση του Νόμου αναδεικνύει ότι θεμελιώδης επιδίωξη είναι η αναβάθμιση των εν γένει μηχανισμών της χώρας μας για την πρόληψη και την καταστολή των αδικημάτων της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, καθώς και η προστασία της ακεραιότητας και της φήμης του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τα ανωτέρω αδικήματα.

---

¹³¹ Bolton, R.J., Hand, D.J., (2002), “Statistical fraud detection: A review”, Statistical Science, 17 (3), 235-249.

Δεν αποκλείεται η προφανής έλλειψη ρευστότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα να είναι η απαρχή άμβλυνσης αυτού του ασφυκτικού συστήματος χειραγώγησης των εθνικών νομοθεσιών, συμπεριλαμβανομένων και της ελληνικής, από εξωεθνικές πηγές εξουσίας. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο δύναται να επιβεβαιώσει ότι η επίκληση της διεθνούς ασφάλειας αποτέλεσε ένα πρόσχημα.¹³²

Δυστυχώς, όμως, ο προβληματισμός που δημιουργεί ο νόμος είναι έντονος. Οι περιορισμοί που τίθενται στα υπόχρεα κατ' αυτόν πρόσωπα είναι ιδιαίτερα αυστηροί ενώ οι κατευθύνσεις για την εφαρμογή του είναι ασαφείς. Οι διαφωνίες στο νομικό κόσμο και ορισμένες από τις ρυθμίσεις δημιουργούν την εντύπωση ότι η δημιουργία του Νόμου λόγω της ενσωμάτωσης της Τρίτης Οδηγίας ήταν μια καθ' όλα νόμιμη δικαιολογία για την εισαγωγή δρακόντειων διατάξεων και κυρώσεων παρά για κάλυψη υπαρκτών και αναγκαίων νομικών κενών.¹³³

Έχοντας υπόψη τις αλλεπάλληλες τροποποιήσεις στη διεθνή και στην εθνική νομοθεσία και τις εντοπισμένες νομοθετικές αδυναμίες δημιουργείται η ανησυχία σχετικά με το εάν το κανονιστικό πλαίσιο, που έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα, εξυπηρετεί τους σκοπούς για τους οποίους θεσπίστηκε ή έχει καταφέρει μονάχα να δημιουργήσει πολύ αυστηρούς κανόνες και να παρεμβαίνει στο χρηματοπιστωτικό σύστημα χωρίς να προστατεύει την κοινωνία από τις συγκεκριμένη μορφές εγκληματικότητας.

Αναλυτικότερα, η έννοια της ύποπτης ή ασυνήθους συναλλαγής στο Νόμο, δεν προσδιορίζεται με σαφή τρόπο με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στα υπόχρεα πρόσωπα. Όποιες συναλλαγές δημιουργούν υπόνοιες ότι συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, δημιουργούν και την υποχρέωση αναφοράς, για τα υπόχρεα πρόσωπα και τους υπαλλήλους τους, στην Αρχή Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας. Βέβαια, μια αόριστη υπόνοια της ύποπτης συναλλαγής δεν αποτελεί αρκετή προϋπόθεση αλλά πρέπει τα χαρακτηριστικά της συναλλαγής να δημιουργούν την υποψία ότι το αντικείμενο της συναλλαγής προέρχεται από προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα. Σύμφωνα με το άρθρο 4,

---

¹³² Γιώργος Δημήτραινας, « Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: οι ανακριτικές διατάξεις δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων του κατηγορουμένου υπό το πρίσμα των διατάξεων για την κατάσχεση και ειδική δήμευση των κρίσιμων περιουσιακών στοιχείων

¹³³ Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης, « Ο νέος Νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν. 3691/2008), Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2009.

παρ. 13 για το ύποπτο της συναλλαγής αναφέρεται ότι ύποπτη συναλλαγή ή δραστηριότητα είναι «η συναλλαγή ή οι συναλλαγές ή δραστηριότητες από τις οποίες εκτιμάται ότι προκύπτουν αποχρώσεις ενδείξεις ή υπόνοιες για πιθανή απόπειρα ή διάπραξη των αδικημάτων του άρθρου 2 του παρόντος νόμου ή για εμπλοκή του συναλλασσομένου ή του πραγματικού δικαιούχου σε εγκληματικές δραστηριότητες, με βάση την αξιολόγηση των στοιχείων της συναλλαγής (φύση της συναλλαγής, κατηγορία χρηματοπιστωτικού μέσου, συχνότητα, πολυπλοκότητα και ύψος της συναλλαγής, χρήση ή μη μετρητών) και του προσώπου (επάγγελμα, οικονομική επιφάνεια, συναλλακτική ή επιχειρηματική συμπεριφορά, φήμη, παρελθόν, επίπεδο διαφάνειας του νομικού προσώπου- πελάτη, άλλα σημαντικά χαρακτηριστικά)». Στην παρ.14 του ίδιου άρθρου αναφέρεται για το ασυνήθες της συναλλαγής ότι « η συναλλαγή ή οι συναλλαγές ή δραστηριότητες που δε συνάδουν με τη συναλλακτική, επιχειρηματική ή επαγγελματική συμπεριφορά του συναλλασσομένου ή του πραγματικού δικαιούχου ή με την οικονομική τους επιφάνεια ή που δεν έχουν προφανή σκοπό ή κίνητρο οικονομικής, επαγγελματικής ή προσωπικής φύσεως.» Συνεπώς, από τους ορισμούς του Ν. 3691/2008 σχετικά με την ύποπτη και την ασυνήθη συναλλαγή προκύπτει ότι οι μέθοδοι εντοπισμού δεν προσδιορίζονται στο νόμο με σαφή τρόπο, αλλά αφήνονται στην εμπειρία και στην κρίση των υπόχρεων προσώπων αφήνοντας πολλά κενά και προβληματισμούς.

Επιπλέον, η χρήση της υποκειμενικότητας, στο μέτρο που το ύποπτο ή ασυνήθες μιας συναλλαγής κρίνεται πάντα με βάση την εκτίμηση του διενεργούντος τη συναλλαγή, δημιουργεί πρόσθετη δυσχέρεια στον ακριβή προσδιορισμό του περιεχομένου της εν υποχρέωσης αναγγελίας ύποπτης ή ασυνήθους συναλλαγής. Η απόφαση της ΕΤΠΘ 285/9.7.2009 αποτελεί μια προσπάθεια να διαμορφωθεί μια αντικειμενική τυπολογία των ύποπτων – ασυνήθων συναλλαγών ώστε να υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια επιλογής αναφοράς. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η συγκεκριμένη απόφαση αφορά μόνο τις υποχρεώσεις του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Από την άλλη πλευρά, σε περίπτωση που δεν αναφερθούν κάποιες τέτοιες συναλλαγές, είναι πιθανό να προκύψουν και αυστηρές κυρώσεις. Ο Νόμος συνδέει

και ποινικές κυρώσεις, με τη τυχόν μη συμμόρφωση στην εν λόγω ασαφή υποχρέωση ώστε να παραβιάζονται συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές.¹³⁴

Στη συνέχεια, η διάταξη του άρθρου 26 σχετικά με τις αναφορές ύποπτων συναλλαγών προς την Αρχή έχει δημιουργήσει έντονο προβληματισμό στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και δυσαρέσκεια στους πελάτες αυτών. Ακόμα και εάν ο Νόμος προβλέπει την απαγόρευση γνωστοποίησης στους πελάτες (άρθρο 31) ότι ζητήθηκαν από τις αρχές πληροφορίες, ως δικλείδα ασφαλείας προς τα πιστωτικά ιδρύματα δεν αναιρεί τη δυσφορία των πελατών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Επιπλέον, ο νόμος στο συγκεκριμένο σημείο θεσπίζοντας την υποχρέωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος να παρέχει πάσης φύσεως πληροφορίες προς τις Αρμόδιες Αρχές, τις δικαστικές και εισαγγελικές αρκεί να πιθανολογείται σχέση μιας συναλλαγής με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα καταλύει στην ουσία κάθε έννοια τραπεζικού απορρήτου ή προστασίας προσωπικών δεδομένων¹³⁵.

Ένα πρακτικό θέμα που δεν αντιμετωπίζεται σε ικανοποιητικό βαθμό από το Νόμο, αφήνοντας εκτεθειμένο νομικά το πιστωτικό ίδρυμα είναι η διάταξη του άρθρου 27 («συναλλαγές υψηλού κινδύνου – αποφυγή συναλλαγών») που θεσπίζει την υποχρέωση του πιστωτικού ιδρύματος να μην πραγματοποιεί συναλλαγές για τις οποίες υπάρχει γνώση ή βάσιμη υποψία ότι συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Στην περίπτωση αυτή, ο πελάτης ζητά την αποκατάσταση της βλάβης που υπέστη από το πιστωτικό ίδρυμα και το τελευταίο είναι υπόλογο σε ενδεχόμενο αξίωσης αποζημίωσης καθώς κινδυνεύει να προσβληθεί και η φήμη του. Το ενδεχόμενο είναι πιθανό όταν έχουμε έγερση αστική αξίωσης εκ μέρους του πελάτη του οποίου η συναλλαγή δεν πραγματοποιήθηκε εάν μάλιστα καταλήξει ότι η συναλλαγή δεν ήταν ύποπτη και εξαιτίας της μη πραγματοποίησης ή της καθυστέρησης να την τελέσει ο πελάτης υπέστη περιουσιακή βλάβη¹³⁶.

Εδώ, γεννάται ένας φαύλος κύκλος έκθεσης του πιστωτικού ιδρύματος είτε στον πελάτη, είτε στις Αρχές. Η ανεξήγητη άρνηση μιας τράπεζας για την εκτέλεση μιας επικερδούς συναλλαγής ή η ξαφνική και χωρίς εμφανείς λόγους διακοπή της

¹³⁴ Οββαδίας Σ. Ναμίας, « Ο ρόλος και η ευθύνη του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος- Καθαρή ή Ελεύθερη Κοινωνία; Ένωση Ελληνικών Ποινολόγων, εκδόσεις Σάκκουλα, 2007

¹³⁵ ο.π

¹³⁶ ο.π

συνεργασίας αναγκάζει το πιστωτικό ίδρυμα να τεκμηριώσει τη στάση του αλλιώς δημιουργούνται υποψίες στον πελάτη ότι θεωρείται ύποπτος για το αδίκημα του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και ότι μπορεί ήδη να έχει αναφερθεί στις αρμόδιες αρχές. Εάν ληφθεί υπόψη και η εξαίρεση που θεσπίζει ο νόμος, όπου η μη πραγματοποίηση της συναλλαγής είναι αδύνατη ή ενδέχεται να εμποδίσει τη δίωξη των πελατών, των πραγματικών δικαιούχων ή των προσώπων για λογαριασμό των οποίων ενεργούν οι πελάτες τότε βαθαίνει ο προβληματισμός για τη δυνατότητα εφαρμογής της διάταξης.

Πλέον, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα αποδίδονται αυξημένες αρμοδιότητες. Έχει τη δυνατότητα να συλλέξει στοιχεία και παράλληλα να προβεί σε αναφορά της συναλλαγής στην Επιτροπή καταπολέμησης νομιμοποίησης από εγκληματικές δραστηριότητες με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια του εκάστοτε υπαλλήλου. Εντύπωση δημιουργεί ότι δεν απαιτείται ένας ελάχιστος βαθμός βασιμότητας προκειμένου να γίνει η αναφορά εκ μέρους του χρηματοπιστωτικού συστήματος¹³⁷, ότι αποδίδεται σε ιδιώτες η ευθύνη ανακριτικών εξουσιών και ότι, εν τέλει, καθίσταται υποχρέωση που εάν δεν τηρηθεί οδηγεί σε ποινικές κυρώσεις.

Συμπερασματικά, η απάντηση στο ερώτημα εάν ο Ν. 3691/2008, σε εθνικό επίπεδο αλλά και όλες οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις σε κοινοτικό επίπεδο, υπάρχουν δικαιολογημένα και εξυπηρετούν το σκοπό θέσπισης τους δε μπορεί να δοθεί χωρίς τον προβληματισμό ότι τελικά δημιουργούνται αυστηροί κανονισμοί και επιβαρύνσεις για τη δημιουργία της αίσθησης ελέγχου χωρίς να υπάρχει, όμως, ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Ο στόχος των ρυθμιστικών ενεργειών είναι η προφύλαξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος από τον κίνδυνο χρησιμοποίησης τους για το ξέπλυμα χρήματος.

Έναντι αυτού, όμως, πρόσφατες έρευνες των ετών 2011 και 2009 σε 58 και 49 χώρες αντίστοιχα, στις οποίες συμμετείχαν τραπεζίτες, ρυθμιστές και παρατηρητές εμφανίζουν ότι ο κίνδυνος από το ξέπλυμα χρήματος δε θεωρείται τόσο σημαντικός και δεν επιφέρει τόσο μείωση των εσόδων όσο προσβολή της φήμης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ειδικά σε εποχές κρίσης το φαινόμενο του ξεπλύματος τείνει να ανθίζει

---

¹³⁷ ο.π

διότι οι τραπεζίτες πρέπει να αντιμετωπίσουν τον πειρασμό να μην τηρήσουν τις διαδικασίες για χάρη της ρευστότητας και των κερδών τους¹³⁸.

3.4 Πρόσθετες Ενέργειες για την Καταπολέμηση του Ξεπλύματος Μαύρου Χρήματος

3.4.1 Οργανισμοί και μηχανισμοί για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

Σε διεθνές επίπεδο, υπάρχουν επίσημοι μηχανισμοί που παρέχουν συντονισμένη δράση ενάντια στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Αυτοί οι οργανισμοί άρχισαν να δημιουργούνται τη δεκαετία του 1980 (Hopton, 2006)¹³⁹. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι οι εξής:

Η Financial Action Task Force (FATF). Αυτός ο ανεξάρτητος οργανισμός δημιουργήθηκε το 1989 στο Παρίσι από τη Σύνοδο των αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων των χωρών της Ομάδας των 7 (G-7) και του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης ανησυχίας για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος. Αρμοδιότητα της FATF είναι να ερευνά τις μεθόδους ξεπλύματος χρήματος, να εξετάζει τα μέτρα που έχουν ληφθεί σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς και να προτείνει νέα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Ο σκοπός του οργανισμού είναι να αναπτύξει και να προωθήσει εθνικές και διεθνείς στρατηγικές για την καταπολέμηση του βρώμικου χρήματος. Η δράση του έχει επηρεάσει σημαντικά τις εθνικές νομοθεσίες πολλών χωρών (Hopton, 2006)¹⁴⁰. Η FATF δημιουργήθηκε το 1990 ως ad-hoc ομάδα εμπειρογνομόνων από χώρες μέλη του ΟΟΣΑ, επιφορτισμένες με την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης στο πεδίο του ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Σήμερα, η ομάδα FATF αριθμεί 34 μέλη και

---

¹³⁸ Centre for the Study of Financial Innovation in association with PricewaterhouseCoopers, “Banking Banana Skins 2010, after the quake”, February 2010 & “Banking Banana Skins 2012, the system in peril”, 2012

¹³⁹ Hopton, D., (2006), Money Laundering: A concise guide for all business, Gower Publishing Limited.

¹⁴⁰ Hopton, D., (2006), Money Laundering: A concise guide for all business, Gower Publishing Limited.

έχει εκδώσει σαράντα συστάσεις που αποτελούν ένα περιεκτικό οδηγό για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος¹⁴¹. Το αποτέλεσμα ήταν η διατύπωση των βέλτιστων πρακτικών για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Παρά το γεγονός ότι οι Συστάσεις αναθεωρούνται περιοδικά από το 1990, και προστέθηκαν εννέα ειδικές Συστάσεις σχετικά με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας από το 2001, οι διατάξεις έχουν παραμείνει ουσιαστικά οι ίδιες¹⁴². Η γενική ιδέα ήταν να συλλεχθούν περισσότερα οικονομικά δεδομένα σχετικά με επιχειρήσεις και ιδιώτες, και να χρησιμοποιούν για να εντοπιστούν και να δεσμευθούν χρήματα που προέκυψαν από εγκληματικές ενέργειες. Οι Συστάσεις της FATF στηρίχθηκαν στην Σύμβαση της Βιέννης του 1988, στην οποία τονίζεται η σημασία της νομοθεσίας που ποινικοποιεί το ξέπλυμα χρήματος και την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας.

Σε αντίθεση με τη Σύμβαση της Βιέννης, όμως, οι συστάσεις κρίνουν ότι το σύστημα δικαιοσύνης δεν επαρκεί για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος χρήματος. Οι 40+9 Συστάσεις της FATF εφαρμόζονται σε περισσότερες από 180 χώρες και θεωρούνται Διεθνή Πρότυπα για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος (FATF, 2011)¹⁴³. Αντ' αυτού, θεωρήθηκε απαραίτητο να επικεντρωθούν οι προσπάθειες στην πρόληψη του ξεπλύματος χρήματος μέσω των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, ιδιαίτερα των τραπεζών (Gilmore 1995)¹⁴⁴.

Η FATF ξεκίνησε την κατάρτιση μιας μαύρης λίστας των χωρών, που θεωρείται ότι διευκολύνουν τη νομιμοποίηση παράνομων χρημάτων μέσω του αδύναμου νομοθετικού πλαισίου. Η μελέτη του Sharman (2008)¹⁴⁵ υποστηρίζει ότι η

---

¹⁴¹ Τράπεζα της Ελλάδος. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/deia/cooperation.aspx#fatf>

¹⁴² FATF. 2004. Methodology for Assessing Compliance with the FATF 40 Recommendations and the FATF 9 Special Recommendations. Paris.

¹⁴³ FATF, (2011), “The review of the standards – Preparation for the 4th round of mutual evaluation”, June.

¹⁴⁴ Gilmore, William C. 1995. Dirty Money: The Evolution of Money Laundering Counter-Measures. Strasbourg: Council of Europe.

¹⁴⁵ Sharman, J.C., (2008), “Power and Discourse in Policy Diffusion: Anti-Money Laundering in Developing States”, *International Studies Quarterly*, 52, 635-656.

πολιτική κατά του ξεπλύματος μαύρου χρήματος έχει διαχυθεί στον αναπτυσσόμενο κόσμο μέσω των άμεσων και έμμεσων πιέσεων των ανεπτυγμένων χωρών.

Η Σύμβαση της Βιέννης. Το Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για την υιοθέτηση μια Σύμβασης ενάντια στην παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και ψυχοτροπικών ουσιών έλαβε χώρα το 1988, στη Βιέννη. Ο σκοπός της ήταν να περιορίσει το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος που προέρχεται από τη διακίνηση ναρκωτικών, αλλά και από άλλα εγκλήματα. Η σύμβαση τέθηκε σε ισχύ το Νοέμβριο του 1990 και υιοθετήθηκε από περισσότερες από 100 χώρες. Περιελάμβανε αυστηρούς περιορισμούς που αφορούσαν (Hopton, 2006) ¹⁴⁶:

- Την ποινικοποίηση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και του χρήματος που σχετίζεται με αυτές τις δραστηριότητες.
- Τη δημιουργία μέτρων που επέτρεπαν τη διεθνή βοήθεια
- Τη δυνατότητα των δικαστηρίων να ζητούν τραπεζικά και άλλα οικονομικά αρχεία για τη διαλεύκανση αυτών των υποθέσεων.

Η Σύμβαση της Βιέννης αποτέλεσε τη βάση για τη μεταγενέστερη νομοθεσία.

Η Σύμβαση του Παλέρμο. Το Νοέμβριο του 2000, τα Ηνωμένα Έθνη υιοθέτησαν μια σύμβαση ενάντια στο διεθνώς οργανωμένο έγκλημα. Η Σύμβαση υπογράφηκε από 184 χώρες και αντικατέστησε τη Σύμβαση της Βιέννης (Hopton, 2006) ¹⁴⁷.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα. Το Νοέμβριο του 2001, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κάλεσε όλα τα μέλη των Ηνωμένων Εθνών να εφαρμόσουν τα ψηφίσματα του ΟΗΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Την επόμενη χρονιά, το καλοκαίρι του 2002, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα ξεκίνησαν ένα πιλοτικό πρόγραμμα, σύμφωνα με τις επιταγές των FATF και OGBS (Offshore Group of Banking Supervisors). Όλες οι χώρες κλήθηκαν να συμμορφωθούν με αυτά τα διεθνή πρότυπα. Τα επόμενα χρόνια, υπήρξαν εκκλήσεις από πολλές χώρες για τη δημιουργία ενός πλαισίου διεθνούς

---

¹⁴⁶ Hopton, D., (2006), Money Laundering: A concise guide for all business, Gower Publishing Limited.

¹⁴⁷ Hopton, D., (2006), Money Laundering: A concise guide for all business, Gower Publishing Limited.

συνεργασίας και συντονισμού. Έτσι, τον Απρίλιο του 2004, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο υιοθέτησε μια πιο κατανοητή προσέγγιση, σε συμφωνία με τα διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, σε συνεργασία με το FATF (Hopton, 2006)¹⁴⁸.

Το 2002, ακολούθησε η **Συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου** με την τελική δήλωση ενάντια στο ξέπλυμα μαύρου χρήματος, που αποτελούσε μια επέκταση της δεύτερης Ευρωπαϊκής Οδηγίας. Οι προτάσεις της Σύμβασης του Παρισιού περιελάμβαναν, τη διαφάνεια στη μετακίνηση κεφαλαίων, τις κυρώσεις ενάντια σε χώρες που δε συνεργάζονται, τη συνεργασία σε νομοθετικό διοικητικό και επίπεδο αστυνομίας, τους προληπτικούς κανόνες.

Κατά τη διάρκεια της Συνόδου του G-20 στις 24 και 25 Σεπτεμβρίου 2009 στο Pittsburgh των Η.Π.Α., αξιολογήθηκε η πρόοδος των εργασιών για την ενίσχυση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος σε συνέχεια της Συνόδου του Λονδίνου, στις αρχές Απριλίου 2009, και αφετέρου ελήφθησαν αποφάσεις αναφορικά με τις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν σχετικά στο άμεσο μέλλον. Ειδικά σε ότι αφορά την αντιμετώπιση των μη συνεργάσιμων κρατών και την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το G-20 δεσμεύτηκε για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, της διαφθοράς, και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, καθώς και της ανάπτυξης συναφών προληπτικών προτύπων. Στην προσπάθεια αυτή θα συμβάλει το **Global Forum on Transparency and Exchange of Information**, το οποίο λειτουργεί υπό την αιγίδα του Ο.Ο.Σ.Α., με τη συμμετοχή οικονομικά αναπτυσσόμενων χωρών, καθώς και τη συμφωνία για την υιοθέτηση ενός αποτελεσματικού προγράμματος αξιολόγησης της συμμόρφωσης των μελών του με τα συμφωνηθέντα πρότυπα. Επισημαίνεται ότι το κύριο καθήκον του εν λόγω Forum είναι η βελτίωση της φορολογικής διαφάνειας και της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών. **Η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF)** επίσης συμβάλει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. **Το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSB)** υποβάλει έκθεση προόδου για τις μη

---

¹⁴⁸ Hopton, D., (2006), Money Laundering: A concise guide for all business, Gower Publishing Limited.

συνεργάσιμες χώρες ειδικά σε ό,τι αφορά τη διεθνή συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών (EET, 2009)¹⁴⁹.

Κατά τη διάρκεια του 2009, δημοσιεύτηκαν πέντε Κανονισμοί του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τους οποίους επιβλήθηκαν περιοριστικά μέτρα κατά φυσικών ή νομικών προσώπων, οντοτήτων ή οργανισμών και κρατών (financial και commercial embargos) (EET, 2009)¹⁵⁰.

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι προσπάθειες για την καταπολέμηση του Ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας συνεχίζονται διεθνώς. Η φύση και η έκταση του φαινομένου απαιτούν συντονισμένες προσπάθειες, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, με αποτέλεσμα να εμπλουτίζεται διαρκώς το θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει το υπό εξέταση φαινόμενο.

3.4.2 Η συμβολή της Στατιστικής στο Πλαίσιο Ελέγχου για το Ξέπλυμα Χρήματος

Οι απάτες αυξήθηκαν δραματικά με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την αύξηση της παγκόσμιας επικοινωνίας. Αν και η πρόληψη είναι ο καλύτερος τρόπος για να μειωθούν οι απάτες, εκείνοι που διενεργούν απάτες προσαρμόζονται πολύ γρήγορα και παρακάμπουν τα μέτρα που λαμβάνονται. Οι μέθοδοι για την ανίχνευση της απάτης είναι απαραίτητες όταν η πρόληψη έχει αποτύχει. Οι στατιστικές μέθοδοι μπορούν να αποδειχθούν αποτελεσματικές στην ανίχνευση της απάτης και στον εντοπισμό δραστηριοτήτων, όπως το ξέπλυμα χρήματος (Bolton & Hand, 2002)¹⁵¹.

Τα εργαλεία που διατίθενται για τη στατιστική ανίχνευση της απάτης χρησιμοποιούν μια βάση δεδομένων από περιπτώσεις απάτης από τις οποίες κατασκευάζεται ένα μοντέλο που δίνει μια βαθμολογία πρόβλεψης για νέα

---

¹⁴⁹ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2009), «Έκθεση Πεπραγμένων».

¹⁵⁰ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2009), «Έκθεση Πεπραγμένων».

¹⁵¹ Bolton, R.J., Hand, D.J., (2002), “Statistical fraud detection: A review”, Statistical Science, 17 (3), 235-249.

κρούσματα. Οι παραδοσιακές μέθοδοι αξιολόγησης (Hand, 1981¹⁵²), όπως η linear discriminant analysis και logistic discrimination, έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά εργαλεία, ενώ για πολλούς τα πιο ισχυρά εργαλεία (Hand, 1997¹⁵³) θεωρούνται τα νευρωνικά δίκτυα.

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος περιλαμβάνει τρία βήματα (Bolton & Hand, 2002):

- Το πρώτο βήμα είναι η Τοποθέτηση (placing), δηλαδή η εισαγωγή του σε μετρητά στο τραπεζικό σύστημα, ή σε νόμιμες επιχειρήσεις. Ένας τρόπος να γίνει αυτό είναι να πληρώσει πολύ φουσκωμένα ποσά για τα εμπορεύματα που εισάγονται δια μέσου διεθνών συνόρων.
- Το δεύτερο βήμα είναι η Διαστρωμάτωση (layering) δηλαδή η εκτέλεση πολλαπλών συναλλαγών μέσω πολλών λογαριασμών με διαφορετικούς ιδιοκτήτες σε διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο του νόμιμου χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Το τρίτο βήμα είναι η Ένταξη (integration), που είναι η συγχώνευση των λογαριασμών αυτών με χρήματα που προέρχονται από νόμιμες δραστηριότητες.

Οι στρατηγικές ανίχνευσης μπορούν να απευθύνονται και στα τρία στάδια. Σε γενικές γραμμές είναι πολύ δύσκολο να χαρακτηριστεί μία μεμονωμένη συναλλαγή ως απάτη. Μπορούν μόνο να οριστούν πρότυπα συναλλαγών, τα οποία θεωρούνται ύποπτα. Το American National Association of Securities Dealers, Inc, χρησιμοποιεί ένα εξελιγμένο σύστημα ανίχνευσης (Kirkland et al, 1998¹⁵⁴; Senator, 2000¹⁵⁵) που

---

¹⁵² HAND, D. J. (1981). Discrimination and Classification. Wiley, Chichester

¹⁵³ HAND, D. J. (1997). Construction and Assessment of Classification Rules. Wiley, Chichester

¹⁵⁴ KIRKLAND, J. D., SENATOR, T. E., HAYDEN, J. J., DYBALA, T., GOLDBERG, H. G. and SHYR, P. (1998). The NASD regulation advanced detection system (ADS). In Proceedings of the 15th National Conference on Artificial Intelligence (AAAI-98) and of the 10th Conference on Innovative Applications of Artificial Intelligence (IAAI-98) 1055-1062. AAAI Press, Menlo Park, CA.

¹⁵⁵ SENATOR, T. E. (2000), Ongoing management and application of discovered knowledge in a large regulatory organization: A case study of the use and impact of NASD regulation's advanced detection

προσπαθεί να συνδέσει πρακτικές και συμπεριφορές που προκαλούν ανησυχία. Το σύστημα ADS χρησιμοποιεί σχήματα που συνδυάζουν μοτίβα, χρονικές και τοπικές αλληλουχίες γεγονότων. Σε μια απόπειρα διαχείρισης, των οικονομικών εγκλημάτων το FinCEN του Υπουργείου Οικονομικών των Η.Π.Α επεξεργάζεται τις εκθέσεις χρησιμοποιώντας το σύστημα FAIS (FinCEN artificial intelligence system)¹⁵⁶.

Μια διαφορετική προσέγγιση για τον εντοπισμό παρόμοιων ύποπτων συναλλαγών λαμβάνεται από την SearchSpace Ltd¹⁵⁷, η οποία έχει αναπτύξει ένα σύστημα για το Χρηματιστήριο του Λονδίνου που ονομάζεται MonITARS (που παρακολουθεί τις εμπιστευτικές πληροφορίες) συνδυάζοντας αλγορίθμους και νευρωνικά δίκτυα για την ανίχνευση προσώπων που κατέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες και χειραγωγούν την αγορά. Οι Chartier και Spillane (2000)¹⁵⁸ περιέγραψαν επίσης την εφαρμογή των νευρωνικών δικτύων για τον εντοπισμό ξεπλύματος χρήματος.

Ένας νέος τύπος αλγόριθμου, ο TEART¹⁵⁹, ο οποίος αποτελεί τροποποίηση του EART (Euclidean Adaptive Resonance Theory) και ένας δείκτης ανωμαλίας, που ονομάζεται AICAF (Anomaly Index Computation based on Amount and Frequency) προτείνεται από τους Asma & Haider (2011) μετά την εμπειρική τους προσέγγιση να κατηγοριοποιήσουν 8,2 εκατομμύρια συναλλαγές σε φυσιολογικές και μη. Η προσέγγιση βασίζεται στις παλαιότερες συμπεριφορές πελατών παρόμοιου τύπου.

Οι τομείς οι οποίοι έχουν ερευνηθεί είναι εκείνοι που τα στατιστικά εργαλεία και μέθοδοι ανίχνευσης έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την ανίχνευση της απάτης. Αυτό συμβαίνει διότι είναι διαθέσιμος μεγάλος αριθμητικός όγκος πληροφοριών. Πεδία που έχουν χρησιμοποιηθεί στατιστικά εργαλεία για την ανίχνευση της απάτης

---

system (ADS). In Proceedings of the Sixth ACM SIGKDD International Conference on Knowledge Discovery and Data Mining 44-53. ACM Press, New York

¹⁵⁶ Bolton, R.J., Hand, D.J., (2002), “Statistical fraud detection: A review”, Statistical Science, 17 (3), 235-249.

¹⁵⁷ Από την ιστοσελίδα: www.searchspace.com

¹⁵⁸ Chartier, B. and Spillane, T. (2000). Money laundering detection with a neural network. In Business Applications of Neural Networks (P. J. G. Lisboa, A. Vellido and B. Edisbury, eds.) 159-172. World Scientific, Singapore.

¹⁵⁹ Asma S. Larik, Sajjad Haider, (2011), “Clustering based Anomalous transaction reporting”, Procedia Computer Science 3 (2011), 606-610

είναι εκείνα της λογιστικής ανιχνεύοντας ακανονικότητες σε λογιστικές καταστάσεις και θέματα διαχείρισης καθώς και των φορολογικών ελέγχων που χρησιμοποιούν δειγματοληπτικές μεθόδους (tax sampling methods).

3.4.3 Η Προσέγγιση με Βάση τον Κίνδυνο (Risk Based Approach)

Οι συστάσεις της FATF επιτρέπουν στις χώρες να υιοθετήσουν μία προσέγγιση βασιζόμενη στον κίνδυνο (risk-based approach) για την καταπολέμηση του ξεπλύματος παράνομου χρήματος. Με την υιοθέτηση μιας τέτοιας προσέγγισης, οι αρμόδιες αρχές και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ότι τα μέτρα για την πρόληψη ή τον περιορισμό του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι ανάλογα με τους κινδύνους που εντοπίζονται (FATF, 2009)¹⁶⁰. Αυτό επιτρέπει στους πόρους να διατεθούν πιο αποτελεσματικά. Η βασική αρχή της προσέγγισης είναι ότι οι πόροι πρέπει να κατευθύνονται με προτεραιότητα, έτσι ώστε οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι να λαμβάνουν την μεγαλύτερη προσοχή.

Οι εναλλακτικές προσεγγίσεις είναι ότι οι πόροι είτε κατανέμονται ομοιόμορφα, έτσι ώστε όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι πελάτες, τα προϊόντα, κλπ. να τυγχάνουν ίσης προσοχής, ή ότι οι πόροι είναι στοχευμένοι, αλλά με βάση άλλους παράγοντες και όχι τους εκτιμώμενους κινδύνους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια προσέγγιση με επίκεντρο την κάλυψη των ρυθμιστικών αναγκών (ώστε να επιτυγχάνονται οι επιμέρους υποχρεώσεις) και όχι την καταπολέμηση του ξεπλύματος παράνομου χρήματος ή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Η γενική αρχή της risk-based approach είναι ότι, στις χώρες υψηλότερου κινδύνου θα πρέπει να απαιτείται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να λαμβάνουν ενισχυμένα μέτρα για τη διαχείριση και τον μετριασμό των κινδύνων αυτών (FATF, 2011)¹⁶¹.

---

¹⁶⁰ FATF, (2009), “Risk-based approach. Guidance for money service businesses”, July.

¹⁶¹ FATF, (2011), “Anti-money laundering and terrorist financing measures and Financial Inclusion”, June.

- Ενότητα Αξιολόγηση πρακτικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

Για την καλύτερη αξιολόγηση των πρακτικών που εφαρμόζει κάθε χρηματοπιστωτικός οργανισμός για την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος δημιουργήθηκε το ερωτηματολόγιο AML Questionnaire στο οποίο τα στελέχη των τραπεζών απαντούν σε ερωτήσεις για τον τρόπο με τον οποίο αποφεύγουν το ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις για το αν ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των αρχών του «γνώρισε τον πελάτη», της Δέουσας Επιμέλειας, της διαχείρισης του κινδύνου κτλ¹⁶².

3.4.3.1 Κατηγοριοποίηση χωρών με βάση τον κίνδυνο

Η FATF εκδίδει μια λίστα με τις χώρες υψηλού κινδύνου που είναι εκείνες, οι οποίες δε συνεργάζονται με τις επιταγές της για την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Η Έκθεση που εκδόθηκε το 2012 περιλαμβάνει τις εξής χώρες (FATF, 2012)¹⁶³:

- Ιράν
- Δημοκρατία της Κορέας
- Κούβα
- Βολιβία
- Αιθιοπία
- Γκάνα
- Ινδονησία
- Κένυα
- Μιανμάρ
- Νιγηρία
- Πακιστάν
- Σαο Τομέ
- Σρι Λάνκα

---

¹⁶² AML Questionnaire (2011).

¹⁶³ FATF, (2012), “Public Statement”, 16 February.

- Συρία
- Τανζανία
- Ταϊλάνδη
- Τουρκία

Επίσης, η Έκθεση αναφέρει τις χώρες που δεσμευτήκαν στις Συστάσεις του οργανισμού, αλλά δεν τις έχουν εφαρμόσει ακόμη. Οι χώρες αυτές είναι οι εξής (FATF, 2012) ¹⁶⁴:

- Αλγερία
- Αγκόλα
- Αντίγκουα και Μπαρμπούντα
- Αργεντινή
- Μπαγκλαντές
- Μπρουνέι
- Κιργιστάν
- Μογγολία
- Μαρόκο
- Ναμίμπια
- Νεπάλ
- Νικαράγουα
- Σουδάν
- Τατζικιστάν
- Τρινιντάντ και Τομπάκο
- Τουρκμενιστάν
- Βενεζουέλα
- Ζιμπάμπουε

Τέλος, οι χώρες που έχουν δεσμευτεί αλλά δεν έχουν ικανοποιητική πρόοδο είναι (FATF, 2012) ¹⁶⁵:

---

¹⁶⁴ FATF, (2012), “Public Statement”, 16 February.

¹⁶⁵ FATF, (2012), “Public Statement”, 16 February.

- Ισημερινός
- Φιλιππίνες
- Βιετναμ
- Υεμένη

3.4.4 Πορίσματα πρόσφατων Ερευνών και Μελετών

Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC), διεξήγαγε μια μελέτη, το 2009, για τον προσδιορισμό του μεγέθους των παράνομων κεφαλαίων που δημιουργούνται από τη διακίνηση ναρκωτικών και οργανωμένου εγκλήματος και να διερευνήσει σε ποιο βαθμό τα εν λόγω κεφάλαια ξεπλένονται. Η έκθεση εκτιμά ότι το 2009, η εγκληματικότητα ανήλθε σε 3,6% του παγκόσμιου ΑΕΠ, με το 2,7%, να ξεπλένονται. Με αυτό το εύρημα συμφωνεί και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, που υποστήριξε το 1998 ότι το συνολικό μέγεθος του ξεπλύματος χρήματος στον κόσμο θα μπορούσε να είναι κάπου μεταξύ δύο και πέντε τοις εκατό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του κόσμου.

Η έκθεση του UNODC¹⁶⁶ εκτιμά ότι το συνολικό ποσό των εσόδων εγκληματικών δραστηριοτήτων που παράγεται το 2009, με εξαίρεση εκείνα που προέρχονται από φοροδιαφυγή, ήταν περίπου 2,1 τρισεκατομμύρια δολάρια, ή 3,6 τοις εκατό του ΑΕΠ. Από το σύνολο αυτό, τα έσοδα του διεθνώς οργανωμένου εγκλήματος - όπως το εμπόριο ναρκωτικών, της παραχάραξης, της εμπορίας ανθρώπων και του λαθρεμπορίου όπλων - ανέρχονται σε 1,5 τοις εκατό του παγκόσμιου ΑΕΠ, και το 70 τοις εκατό των εσόδων αυτών είναι πιθανό να έχουν ξεπλυθεί με το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών - που αντιπροσωπεύει το ήμισυ του συνόλου των εσόδων του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και το ένα πέμπτο του συνόλου των εσόδων του εγκλήματος - είναι το πλέον κερδοφόρο αντικείμενο. Η μελέτη έδωσε έμφαση στην αγορά κοκαΐνης, ίσως το πιο προσοδοφόρο παράνομο ναρκωτικό που διακινείται διεθνώς. Τα μικτά κέρδη από το εμπόριο κοκαΐνης ανήλθαν σε περίπου \$ 84 δισεκατομμύρια το 2009. Το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος που παράγεται από την κοκαΐνη συγκεντρώνεται

---

¹⁶⁶ UNODC, (2011), “Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transactional organizes crimes: Research report”, October.

στη Βόρεια Αμερική (\$ 35 δισ.), ακολουθούμενη από τη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη (\$ 26 δισεκατομμύρια). Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι τα περισσότερα κέρδη από το εμπόριο κοκαΐνης νομιμοποιήθηκαν στη Βόρεια Αμερική και στην Ευρώπη, ενώ τα έσοδα από παράνομες άλλων περιοχών πιθανώς ξεπλένονται στην Καραϊβική.

Η έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (2011)¹⁶⁷ εξετάζει το βαθμό συμμόρφωσης των χωρών ως συνάρτηση των μακροοικονομικών, θεσμικών και οικονομικών μεταβλητών. Από τη μελέτη προκύπτουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις:

- Ο υψηλότερος βαθμός συμμόρφωσης φαίνεται να σχετίζεται με ένα υψηλότερο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, αφού στις 46 προηγμένες οικονομίες του δείγματος, ο βαθμός συμμόρφωσης με την AML / CFT είναι 56,8 τοις εκατό, ενώ, στις 115 αναδυόμενες οικονομίες του δείγματος, ο βαθμός συμμόρφωσης ήταν χαμηλότερη (37 τοις εκατό).
- Η ισχυρότερη εγχώρια διακυβέρνηση σχετίζεται με την υψηλότερη συμμόρφωση με τα πρότυπα AML / CFT.
- Οι χώρες με υψηλά καθαρά έσοδα από τόκους παρουσιάζουν μικρότερη συνολική συμμόρφωση με τα πρότυπα AML / CFT.
- Ωστόσο, τα επίπεδα συμμόρφωσης δε συσχετίζονται με τη συμμετοχή μιας χώρας στην διακίνηση ναρκωτικών.

Σύμφωνα με τη μελέτη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, η Ελλάδα συγκεντρώνει βαθμολογία 17,33, χαμηλότερη από τις αντίστοιχες βαθμολογίες της Γαλλίας (31,67), της Γερμανίας (26,00) κτλ, αλλά και του μέσου όρου των ανεπτυγμένων χωρών (27,8).

Η έρευνα του Walker (1993)¹⁶⁸ περιλαμβάνει ένα μοντέλο το οποίο εκτιμά πόσο ελκυστική είναι κάθε χώρα για εκείνους που ξεπλένουν βρώμικο χρήμα. Οι παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το τραπεζικό απόρρητο, η στάση των κυβερνώντων, ο βαθμός διαφθοράς, η γεωγραφική τοποθεσία

---

¹⁶⁷ International Monetary Fund, (2011), “Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism (AML/CFT)—Report on the Review of the Effectiveness of the Program”, May 11.

¹⁶⁸ Walker, J., (1993), “How big is global money laundering?”, Journal of Money Laundering Control, 3 (1), 25-37.

κτλ. Στην κατάταξη που προκύπτει, η Ελλάδα συγκεντρώνει αρκετά υψηλή βαθμολογία, ενώ τις υψηλότερες βαθμολογίες με μεγάλη διαφορά συγκεντρώνουν το Λουξεμβούργο, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η Ελβετία, τα νησιά Κέϋμαν, η Αυστρία κτλ. Οι χώρες που δέχονται τα μεγαλύτερα κεφάλαια από ξέπλυμα χρήματος είναι οι ΗΠΑ και τα νησιά Κέϋμαν.

Τέλος, δύο μελέτες για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και το χρηματοοικονομικό έγκλημα έχει διενεργήσει και η Γραμματεία για τη Διεθνή Κίνηση Ναρκωτικών και τις υποθέσεις Επιβολής Νόμων των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (United States Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs). Η πρώτη μελέτη εκδόθηκε το 2007¹⁶⁹ και η δεύτερη το 2012¹⁷⁰. Στόχος των δύο ερευνών ήταν η διερεύνηση της νομοθεσίας κατά του ξεπλύματος Μαύρου Χρήματος που έχει υιοθετηθεί από το σύνολο των κρατών παγκοσμίως. Το αποτέλεσμα των μελετών είναι η συγκριτική παρουσίαση των κρατών ως προς τις δράσεις που έχουν λάβει για την καταπολέμηση του συγκεκριμένου φαινομένου.

---

¹⁶⁹ United States Department of State, (2007), International Narcotics Control Strategy Report (Volume II): Money Laundering and Financial Crimes, Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs.

¹⁷⁰ United States Department of State, (2012), International Narcotics Control Strategy Report (Volume II): Money Laundering and Financial Crimes, Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs.

4. Εμπειρική Διερεύνηση μελετών για το Ξέπλυμα Μαύρου Χρήματος

4.1 Αντικείμενο της Εμπειρικής Διερεύνησης

Συγκεκριμένα, η μελέτη της Γραμματείας για τη Διεθνή Κίνηση Ναρκωτικών και τις υποθέσεις Επιβολής Νόμων των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (United States Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs) του 2007 διερεύνησε κατά πόσο οι κρατικές αρχές 203 χωρών προχώρησαν ή όχι σε:

1. Ποινικοποίηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος που προέρχεται από δραστηριότητες που σχετίζονται με τα ναρκωτικά.
2. Γενική ποινικοποίηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.
3. Καταγραφή των μεγάλων συναλλαγών από το τραπεζικό σύστημα.
4. Διατήρηση των δεδομένων της παραπάνω καταγραφής των δεδομένων για μεγάλο χρονικό διάστημα.
5. Αναφορά των ύποπτων συναλλαγών.
6. Δημιουργία μίας μονάδας συγκέντρωσης, επεξεργασίας και αξιολόγησης των παραπάνω δεδομένων που συγκεντρώνονται από το τραπεζικό σύστημα της κάθε χώρας (Financial Intelligence Unit).
7. Δημιουργία συστήματος αναγνώρισης των περιουσιακών στοιχείων που γίνονται αντικείμενο συναλλαγών.
8. Ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των κατόχων των περιουσιακών στοιχείων από διαφορετικά κράτη.
9. Συνεργασία με τις Διεθνείς Νομικές Υπηρεσίες.
10. Παρακολούθηση των διακρατικών μεταφορών νομισμάτων.
11. Αμοιβαία νομική συνεργασία με άλλες κρατικές αρχές.
12. Αναγνώριση των ίδιων καθηκόντων σε μη τραπεζικά χρηματοοικονομικά ιδρύματα με τα αντίστοιχα των τραπεζικών.

13. Παροχή ασφάλειας σε υπαλλήλους χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, οι οποίοι συνεργάζονται με τις κρατικές αρχές για τον εντοπισμό φαινομένων ξεπλύματος μαύρου χρήματος.
14. Συμμετοχή του κράτους στην απόφαση των Ηνωμένων Εθνών του 1988 για τα ναρκωτικά.
15. Ποινικοποίηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.
16. Συμμετοχής του κράτους στην απόφαση των Ηνωμένων Εθνών του 2006 για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Αντίστοιχα, η μελέτη του 2012 διερεύνησε κατά πόσο οι κρατικές αρχές 203 χωρών προχώρησαν πέραν των παραπάνω σε:

1. Υιοθέτηση και επιβολή αναγνώρισης των διαδικασιών και των αναγκών των τραπεζικών πελατών από τις ίδιες τις τράπεζες.
2. Αποκάλυψη (tipping off) των ύποπτων ή μη συνήθων συναλλαγών ενός τρίτου μέρους από τα τραπεζικά ιδρύματα ή άλλες εταιρίες.
3. Συμμετοχή του κράτους στη Διεθνή Συνθήκη για την Καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας.
4. Συμμετοχή του κράτους στο UNTOC.
5. Συμμετοχή του κράτους στο UNCAC.
6. Συμμετοχή του κράτους σε διεθνείς σχετικές ομάδες.

Σε αυτές τις δύο έρευνες στηρίχθηκε και η παρούσα εμπειρική διερεύνηση.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η FATF υπολογίζουν το Δείκτη Συμμόρφωσης (AML / CFT CI) για την καταπολέμηση του βρώμικου χρήματος, που υπολογίζεται λαμβάνοντας υπόψη τα επτά στοιχεία που αντιπροσωπεύουν τις επτά ομάδες των συστάσεων (νομικά μέτρα, θεσμικά μέτρα, προληπτικά μέτρα για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα προληπτικά μέτρα για μη χρηματοοικονομικά ιδρύματα, προληπτικά μέτρα για την παραοικονομία, τη διαφάνεια, και τη διεθνή συνεργασία). Στη μελέτη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (2011)¹⁷¹ χρησιμοποιήθηκαν τα δεδομένα αξιολόγησης της συμμόρφωσης, και τα μέτρα της συμμόρφωσης ορίστηκαν σε **C: Συμμόρφωση, LC: σε μεγάλο βαθμό,**

---

¹⁷¹ International Monetary Fund, (2011), “Compliance with the AML/CFT International Standard: Lessons from a Cross-Country Analysis”, Working Paper WP/11/177.

Συμμόρφωση, PC: εν μέρει συμμόρφωση, NC: Μη Συμμόρφωση, και NA: μη διαθέσιμα στοιχεία. Με αυτά τα δεδομένα εκτιμάται ένα πρότυπο πολυπαραγοντικής συμμόρφωσης της χώρας. Το δείγμα αποτελείται από 116 χώρες από το 2004 έως το 2008. Ο υψηλότερος βαθμός συμμόρφωσης φαίνεται να σχετίζεται με ένα υψηλότερο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης. Η ισχυρότερη εγχώρια διακυβέρνηση σχετίζεται με την υψηλότερη συμμόρφωση με το AML / CFT πρότυπο. Οι χώρες με υψηλά καθαρά επιτοκιακά περιθώρια δείχνουν μικρότερη συνολική συμμόρφωση με το πρότυπο AML / CFT. Ωστόσο, τα επίπεδα συμμόρφωσης δε συσχετίζονται με τη συμμετοχή μιας χώρας στην παγκόσμια οικονομία ναρκωτικών. Τα ευρήματά υποστηρίζουν τη βιβλιογραφία (όπως των Steinmo et al., 1992)¹⁷² που τονίζει τη σημασία των θεσμικών δομών. Επιπλέον, τα ευρήματα είναι συνεπή με παλαιότερες μελέτες, όπως του ΔΝΤ (2004)¹⁷³, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι ορισμένες προϋποθέσεις διακυβέρνησης έχουν σημαντική επίδραση στην εφαρμογή της ρύθμισης του χρηματοπιστωτικού τομέα.

---

¹⁷² Steinmo, S., (1992), *Historical Institutionalism in Comparative Analysis*, Co-edited with Kathleen Thelen and Frank Longstreth, (New York: Cambridge University Press).

¹⁷³ International Monetary Fund, (2004), *Financial Sector Regulation: Issues and Gaps*, Monetary and Financial Systems Department.

4.2 Σκοπός της Εμπειρικής Διερεύνησης

Ο σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση της καταπολέμησης του φαινομένου του Ξεπλύματος Μαύρου Χρήματος που πραγματοποιείται διεθνώς από τις διάφορες χώρες. Στόχοι της είναι:

- Η καταρχήν ταξινόμηση ή ομαδοποίηση των χωρών ως προς τις κινήσεις καταπολέμησης του φαινομένου. Συμμορφώνονται οι χώρες με τις διεθνείς επιταγές; Ποιες είναι αυτές που συμμορφώνονται και ποιες όχι; Πόσο γρήγορα;
- Η συσχέτιση της καταπολέμησης με την ύπαρξη των φορολογικών παραδείσων. Οι χώρες που αναγνωρίζονται διεθνώς ως «φορολογικοί παράδεισοι» ποια ταξινόμηση έχουν διεθνώς και πώς κινούνται στο νομοθετικό πλαίσιο;
- Η συσχέτιση της καταπολέμησης με την οικονομική ανάπτυξη των χωρών. Είναι το ξέπλυμα μαύρου χρήματος μία πρακτική που ακολουθείται κυρίως στις χώρες που βρίσκονται σε ύφεση ή σε ανάπτυξη;

4.3 Δεδομένα και Μεθοδολογία Εμπειρικής Διερεύνησης

Τα δεδομένα της παρούσης εμπειρικής διερεύνησης προέκυψαν από την επεξεργασία του Πίνακα Σύγκρισης των χωρών που εξήχθηκε στις μελέτες που εκδόθηκαν από τη Γραμματεία για τη Διεθνή Κίνηση Ναρκωτικών και τις υποθέσεις Επιβολής Νόμων των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής το 2007 και το 2012. Συγκεκριμένα, για τις 203 χώρες που είναι κοινές στις δύο μελέτες, εξετάζεται κατά πόσον προχώρησαν στη δράση που περιγράφεται για την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος ή όχι. Εάν προχώρησαν βαθμολογούνται με 10, ενώ εάν δεν προχώρησαν βαθμολογούνται με 0. Οι δράσεις που εξετάζονται είναι αυτές που εμφανίζονται κοινές στις δύο μελέτες. Συγκεκριμένα οι δράσεις που εξετάζονται είναι:

1. Ποινικοποίηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος που προέρχεται από δραστηριότητες που σχετίζονται με τα ναρκωτικά.
2. Γενική ποινικοποίηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.
3. Καταγραφή των μεγάλων συναλλαγών από το τραπεζικό σύστημα.
4. Διατήρηση των δεδομένων της παραπάνω καταγραφής των δεδομένων για μεγάλο χρονικό διάστημα.
5. Αναφορά των ύποπτων συναλλαγών.
6. Δημιουργία μίας μονάδας συγκέντρωσης, επεξεργασίας και αξιολόγησης των παραπάνω δεδομένων που συγκεντρώνονται από το τραπεζικό σύστημα της κάθε χώρας (Financial Intelligence Unit).
7. Δημιουργία συστήματος αναγνώρισης των περιουσιακών στοιχείων που γίνονται αντικείμενο συναλλαγών.
8. Ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ των κατόχων των περιουσιακών στοιχείων από διαφορετικά κράτη.
9. Συνεργασία με τις Διεθνείς Νομικές Υπηρεσίες.
10. Αμοιβαία νομική συνεργασία με άλλες κρατικές αρχές.
11. Παροχή ασφάλειας σε υπαλλήλους χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, οι οποίοι συνεργάζονται με τις κρατικές αρχές για τον εντοπισμό φαινομένων ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

12. Συμμετοχή του κράτους στην απόφαση των Ηνωμένων Εθνών του 1988 για τα ναρκωτικά.
13. Ποινικοποίηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.
14. Συμμετοχής του κράτους στην απόφαση των Ηνωμένων Εθνών του 2006 για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Από τη βαθμολογία του κάθε παράγοντα εξήχθηκε η μέση βαθμολογία της κάθε χώρας για τα έτη 2007 και 2012. Η μέση βαθμολογία κυμαίνεται μεταξύ του 0 και του 10. Όσο υψηλότερη είναι, τόσο περισσότερες είναι οι δράσεις στις οποίες έχουν προχωρήσει οι κρατικές αρχές για την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Με τη μέση αυτή βαθμολογία είναι δυνατή η κατάταξη των χωρών σε φθίνουσα σειρά και η ομαδοποίηση με βάση τη βαθμολογία τους, ενώ ταυτόχρονα γίνεται εφικτή η διερεύνηση της σχέσης της καταπολέμησης μαύρου χρήματος και των «φορολογικών παραδείσων».

Τέλος, υπολογίζεται η διαφορά μεταξύ της μέσης βαθμολογίας του 2007 από τη μέση βαθμολογία του 2012 για την κάθε χώρα. Η θετική διαφορά σημαίνει βελτίωση της νομοθεσίας της χώρας ως προς την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, ενώ η αρνητική διαφορά σημαίνει χειροτέρευση. Τέλος, η μηδενική διαφορά σημαίνει σταθερότητα της νομοθεσίας της χώρας ως προς τους συγκεκριμένους παράγοντες. Οι διαφορές αυτές συσχετίζονται με τους μέσους ρυθμούς ανάπτυξης της πενταετίας 2007-2011 των εξεταζόμενων χωρών μέσω υπολογισμού του συντελεστή συσχέτισης Pearson. Οι μέσοι ρυθμοί ανάπτυξης υπολογίστηκαν ως μέσος όρος των ετήσιων ρυθμών ανάπτυξης κατά την εξεταζόμενη περίοδο, οι οποίοι συλλέχθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου¹⁷⁴.

---

¹⁷⁴ www.imf.org

4.4 Αποτελέσματα Εμπειρικής Διερεύνησης

4.4.1 Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων

Ο Πίνακας 1 παρακάτω συνοψίζει τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας. Στην πρώτη στήλη του Πίνακα εμφανίζεται η χώρα, στη δεύτερη η μέση βαθμολογία της κατά το 2007, στην τρίτη στήλη η ομάδα κατάταξης στην οποία ανήκει, στην τέταρτη και πέμπτη στήλη τα αντίστοιχα δεδομένα για το 2012, στην έκτη η διαφορά της βαθμολογίας του 2012 από τη βαθμολογία του 2007, ενώ στην τελευταία στήλη ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης της εξεταζόμενης περιόδου, έτσι όπως προέκυψε από την επεξεργασία των στοιχείων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η 1^η ομάδα κατάταξης αναφέρεται στις χώρες με τη μέγιστη βαθμολογία (10) και η αύξηση της ομάδας σημαίνει επιδείνωση της βαθμολογίας.

Πίνακας 1 Μέση Βαθμολογία Ομάδα Κατάταξης των εξεταζόμενων χωρών κατά τα έτη 2007 και 2012, μεταβολή βαθμολογίας και Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης κατά την περίοδο 2007-2011

Χώρα	2007	Ομάδα	2012	Ομάδα	Μεταβολή	Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2011
Afghanistan	8,57	5η	8,57	3η	0	9,95
Albania	9,29	2η	9,29	2η	0	3,79
Algeria	7,14	8η	7,86	4η	0,71	2,78
Andorra	7,86	6η	9,29	2η	1,43	2,8
Angola	2,31	23η	5,71	8η	3,41	9,22
Anguilla	9,29	2η	10	1η	0,71	-8,5
Antigua & Barbuda	9,29	2η	10	1η	0,71	-1,66
Argentina	8,57	5η	7,14	6η	-1,43	6,42
Armenia	7,86	6η	9,29	2η	1,43	2,81
Aruba	9,29	2η	10	1η	0,71	2,4
Australia	10	1η	10	1η	0	2,69
Austria	9,29	2η	9,29	2η	0	1,28
Azerbaijan	5,38	15η	10	1η	4,62	8,88
Bahamas	10	1η	10	1η	0	0,03
Bahrain	8,57	5η	10	1η	1,43	4,34
Bangladesh	5	16η	7,86	4η	2,86	6,08

Χώρα	2007	Ομάδα	2012	Ομάδα	Μεταβολή	Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2011
Barbados	9,29	2η	10	1η	0,71	0,18
Belarus	8,57	5η	9,29	2η	0,71	5,86
Belgium	10	1η	10	1η	0	0,86
Belize	9,29	2η	9,29	2η	0	2,14
Benin	5,71	14η	7,86	4η	2,14	3,57
<u>Bermuda</u>	9,29	2η	9,29	2η	0	8,8
Bolivia	7,14	8η	9,29	2η	2,14	4,84
Bosnia & Herzegovina	9,29	2η	9,29	2η	0	1,89
Botswana	8,57	5η	6,43	7η	-2,14	3
Brazil	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	4,04
<u>British Virgin Islands</u>	8,57	5η	10	1η	1,43	-0,6
Brunei Darussalam	6,92	9η	7,86	4η	0,93	0,68
Bulgaria	9,29	2η	9,29	2η	0	1,67
Burkina Faso	2,31	23η	8,57	3η	6,26	5,07
Burma	7,86	6η	7,14	6η	-0,71	3
Burundi	2,31	23η	7,86	4η	5,55	4,35
Cambodia	5	16η	7,14	6η	2,14	5,88
Cameroon	5	16η	10	1η	5	3,17
Canada	10	1η	10	1η	0	1,31
Cape Verde	7,5	7η	7,14	6η	-0,36	5,52
<u>Cayman Islands</u>	9,29	2η	9,29	2η	0	2,98
Chad	5	16η	7,86	4η	2,86	3,7
Chile	9,23	3η	10	1η	0,77	3,96
China (PRC)	7,86	6η	7,14	6η	-0,71	10,15
Colombia	8,57	5η	8,57	3η	0	4,46
Comoros	7,86	6η	5,71	8η	-2,14	1,67
Congo (Dem. Republic)	5,71	14η	10	1η	4,29	5,94
Congo (Republic)	5,71	14η	7,86	4η	2,14	4,63
Cook Islands	10	1η	10	1η	0	3,6
Costa Rica	9,29	2η	9,29	2η	0	3,75
Cote D'Ivoire	7,86	6η	9,29	2η	1,43	2,24
Croatia	10	1η	9,29	2η	-0,71	-0,08
Cuba	4,29	18η	7,86	4η	3,57	3,43
Cyprus	10	1η	10	1η	0	1,22
Czech Republic	9,29	2η	9,29	2η	0	1,44
Denmark	9,29	2η	9,29	2η	0	-0,36
Djibouti	7,86	6η	9,29	2η	1,43	4,78
Dominica	10	1η	9,29	2η	-0,71	2,21

Χώρα	2007	Ομάδα	2012	Ομάδα	Μεταβολή	Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2011
Dominican Republic	7,14	8η	9,29	2η	2,14	5,65
East Timor	0	26η	0,71	13η	0,71	11,53
Ecuador	7,14	8η	10	1η	2,86	4,24
Egypt	8,57	5η	9,29	2η	0,71	4,56
El Salvador	9,29	2η	9,29	2η	0	1,13
Equatorial Guinea	4,29	18η	7,14	6η	2,86	8,04
Eritrea	4,62	17η	3,57	11η	-1,04	2,33
Estonia	9,29	2η	10	1η	0,71	0,25
Ethiopia	5	16η	9,29	2η	4,29	8,93
Fiji	6,43	11η	9,29	2η	2,86	0,37
Finland	10	1η	10	1η	0	0,74
France	10	1η	9,29	2η	-0,71	0,5
Gabon	2,14	24η	7,14	6η	5	4,07
Gambia	5,71	14η	9,29	2η	3,57	4,03
Georgia	8,57	5η	10	1η	1,43	5,01
Germany	9,29	2η	9,29	2η	0	1,06
Ghana	6,15	13η	7,86	4η	1,7	8,17
Gibraltar	8,57	5η	9,29	2η	0,71	6
Greece	9,29	2η	9,29	2η	0	-2,58
Grenada	10	1η	9,29	2η	-0,71	0,59
Guatemala	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	3,3
Guernsey	8,57	5η	9,29	2η	0,71	3
Guinea	3,08	21η	1,43	12η	-1,65	2,76
Guinea-Bissau	3,57	20η	7,86	4η	4,29	3,78
Guyana	5,71	14η	9,29	2η	3,57	4,13
Haiti	7,14	8η	7,86	4η	0,71	2,51
Honduras	8,57	5η	10	1η	1,43	3,01
Hong Kong	9,29	2η	9,29	2η	0	3,44
Hungary	9,29	2η	9,29	2η	0	-0,47
Iceland	9,29	2η	9,29	2η	0	0,32
India	8,57	5η	8,57	3η	0	7,91
Indonesia	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	5,96
Iran	5	16η	4,29	10η	-0,71	3,19
Iraq	5,71	14η	9,29	2η	3,57	6,19
Ireland	9,29	2η	9,29	2η	0	-0,66
Isle of Man	9,29	2η	9,29	2η	0	6,3
Israel	10	1η	10	1η	0	3,76
Italy	10	1η	9,29	2η	-0,71	-0,77

Χώρα	2007	Ομάδα	2012	Ομάδα	Μεταβολή	Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2011
Jamaica	9,29	2η	10	1η	0,71	-0,23
Japan	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	0,22
<u>Jersey</u>	8,57	5η	10	1η	1,43	
Jordan	7,14	8η	7,86	4η	0,71	4,73
Kazakhstan	3,57	20η	9,29	2η	5,71	5,65
Kenya	5,71	14η	6,43	7η	0,71	4,49
<u>Kosovo</u>	7,5	7η	8,57	3η	1,07	4,78
Kuwait	7,14	8η	7,86	4η	0,71	3,74
Kyrgyzstan	2,86	22η	8,57	3η	5,71	4,87
Laos	2,31	23η	5	9η	2,69	7,97
Latvia	9,29	2η	10	1η	0,71	-0,71
Lebanon	8,57	5η	8,57	3η	0	6,13
Lesotho	5,71	14η	10	1η	4,29	4,72
Liberia	5	16η	5	9η	0	6,19
Libya	5,71	14η	4,29	10η	-1,43	5,1
Liechtenstein	9,29	2η	9,29	2η	0	2,45
Lithuania	9,29	2η	9,29	2η	0	1,2
Luxembourg	10	1η	9,29	2η	-0,71	0,92
Macau	7,86	6η	9,29	2η	1,43	7,57
Macedonia	9,29	2η	10	1η	0,71	2,85
Madagascar	6,67	10η	6,43	7η	-0,24	2,2
Malawi	4,62	17η	10	1η	5,38	7,19
Malaysia	7,14	8η	9,29	2η	2,14	4,4
Maldives	5	16η	5,71	8η	0,71	5,92
Mali	6,43	12η	8,57	3η	2,14	4,7
Malta	8,57	5η	8,57	3η	0	1,89
Marshall Islands	9,29	2η	7,86	4η	-1,43	1,6
Mauritania	7,14	8η	10	1η	2,86	2,89
Mauritius	8,57	5η	9,29	2η	0,71	4,37
Mexico	9,29	2η	9,29	2η	0	1,88
Micronesia	6,92	9η	7,14	6η	0,22	0,3
Moldova	8,57	5η	9,29	2η	0,71	3,63
Monaco	8,57	5η	10	1η	1,43	0,9
Mongolia	6,15	13η	7,14	6η	0,99	9,79
Montenegro	8,57	5η	9,29	2η	0,71	2,84
<u>Montserrat</u>	7,86	6η	9,29	2η	1,43	1
Morocco	5	16η	9,29	2η	4,29	4,15
Mozambique	8,57	5η	9,29	2η	0,71	6,85

Χώρα	2007	Ομάδα	2012	Ομάδα	Μεταβολή	Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2011
Nauru	7,14	8η	7,14	6η	0	
Nepal	3,08	21η	7,14	6η	4,07	4,37
Netherlands	10	1η	10	1η	0	0,77
Netherlands Antilles	8,57	5η	9,29	2η	0,71	1
New Zealand	10	1η	8,57	3η	-1,43	0,95
Nicaragua	6,43	12η	6,43	7η	0	2,96
Niger	6,43	12η	7,86	4η	1,43	6,01
Nigeria	8,57	5η	6,43	7η	-2,14	7,03
Niue [3]	7,5	7η	7,5	5η	0	6
North Korea	0	26η	10	1η	10	3,54
Norway	10	1η	9,29	2η	-0,71	0,86
Oman	7,14	8η	7,86	4η	0,71	5,63
Pakistan	5	16η	7,86	4η	2,86	3,63
Palau	7,14	8η	10	1η	2,86	3
Panama	10	1η	5,71	8η	-4,29	8,63
Papua New Guinea	0,77	25η	8,57	3η	7,8	7,34
Paraguay	7,86	6η	9,29	2η	1,43	4,35
Peru	10	1η	7,86	4η	-2,14	6,8
Philippines	8,57	5η	10	1η	1,43	4,57
Poland	8,57	5η	10	1η	1,43	4,07
Portugal	10	1η	9,29	2η	-0,71	-0,65
Qatar	9,29	2η	10	1η	0,71	14,85
Romania	9,29	2η	10	1η	0,71	1,56
Russia	10	1η	8,57	3η	-1,43	3,1
Rwanda	2,86	22η	9,29	2η	6,43	7,46
Samoa	9,29	2η	10	1η	0,71	0,74
San Marino	8,57	5η	3,57	11η	-5	5,01
Sao Tome & Principe	0,77	25η	10	1η	9,23	5
Saudi Arabia	7,14	8η	9,29	2η	2,14	3,96
Senegal	7,86	6η	9,29	2η	1,43	3,55
Serbia	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	1,5
Seychelles	7,86	6η	7,14	6η	-0,71	3,97
Sierra Leone	7,14	8η	9,29	2η	2,14	10,22
Singapore	10	1η	8,57	3η	-1,43	5,32
Slovakia	9,29	2η	10	1η	0,71	3,54
Slovenia	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	0,44
Solomon Islands	2,31	23η	10	1η	7,69	5,17
South Africa	9,29	2η	10	1η	0,71	2,72

Χώρα	2007	Ομάδα	2012	Ομάδα	Μεταβολή	Μέσος Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2011
South Korea	8,57	5η	10	1η	1,43	-0,09
Spain	10	1η	7,86	4η	-2,14	6,67
Sri Lanka	3,85	19η	9,29	2η	5,44	-0,04
St Kitts & Nevis	10	1η	10	1η	0	1,92
St. Lucia	6,43	12η	10	1η	3,57	0,01
St. Vincent/Grenadines	10	1η	9,29	2η	-0,71	1,83
Suriname	6,43	12η	10	1η	3,57	4,36
Swaziland	7,86	6η	8,57	3η	0,71	1,11
Sweden	10	1η	8,57	3η	-1,43	1,42
Switzerland	10	1η	9,29	2η	-0,71	1,54
Syria	6,43	12η	7,86	4η	1,43	4,88
<u>Taiwan</u>	9,17	4η	8,57	3η	-0,6	3,87
Tajikistan	4,62	17η	7,86	4η	3,24	6,58
Tanzania	7,14	8η	7,86	4η	0,71	6,76
Thailand	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	3,1
Togo	6,92	9η	7,14	6η	0,22	3,44
Tonga	6,43	12η	9,29	2η	2,86	0,59
Trinidad & Tobago	8,57	5η	10	1η	1,43	0,77
Tunisia	7,14	8η	9,29	2η	2,14	3,05
Turkey	9,29	2η	7,86	4η	-1,43	3,38
Turkmenistan	7,14	8η	8,57	3η	1,43	10,46
<u>Turks & Caicos</u>	7,86	6η	10	1η	2,14	5
Uganda	4,62	17η	5,71	8η	1,1	6,85
Ukraine	10	1η	9,29	2η	-0,71	1,29
United Arab Emirates	9,29	2η	9,29	2η	0	2,78
United Kingdom	10	1η	9,29	2η	-0,71	0,26
United States	10	1η	10	1η	0	0,83
Uruguay	8,57	5η	9,29	2η	0,71	5,71
Uzbekistan	8,57	5η	9,29	2η	0,71	8,4
Vanuatu	8,57	5η	10	1η	1,43	4,29
Venezuela	9,29	2η	8,57	3η	-0,71	3,04
Vietnam	6,43	12η	5,71	8η	-0,71	6,39
Yemen	5,71	14η	7,86	4η	2,14	1,2
Zambia	6,15	13η	9,29	2η	3,13	6,69
Zimbabwe	5	16η	9,29	2η	4,29	1,11

4.4.2 Κατάταξη των Χωρών

Για το 2007 παρατηρείται ότι οι ομάδες που δημιουργούνται είναι είκοσι έξι. Η μέγιστη βαθμολογία που συγκεντρώνεται είναι ίση με 10, τη στιγμή που η ελάχιστη βαθμολογία ισούται με 0. Στην 1^η ομάδα ανήκουν χώρες όπως είναι η Αυστραλία, το Χονγκ Κονγκ, η Ισλανδία, ενώ στην 26^η κατηγορία ανήκουν χώρες όπως είναι το Ανατολικό Τιμόρ και η Βόρεια Κορέα. Αναλυτικά, η κατάταξη και η ομαδοποίηση των χωρών για το 2007 εμφανίζεται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2 Κατάταξη και Ομαδοποίηση των Χωρών κατά το 2007

Χώρα	Βαθμολογία	Ομάδα
Australia, Bahamas, Belgium, Canada, Cook Islands, Croatia, Cyprus , Dominica, Finland, France , Grenada, Israel, Italy , Luxembourg, Netherlands, New Zealand, Norway, Panama, Peru, Portugal, Russia, Singapore, Spain, St Kitts & Nevis, St. Vincent/Grenadines, Sweden, Switzerland, Ukraine, United Kingdom , United States	10	1
Albania Anguilla Antigua & Barbuda Aruba Austria Barbados Belize Bermuda Bosnia & Herzegovina Brazil Bulgaria Cayman Islands Costa Rica Czech Republic Denmark El Salvador Estonia Germany Greece Guatemala Hong Kong Hungary Iceland Indonesia Ireland Isle of Man Jamaica Japan Latvia Liechtenstein Lithuania Macedonia Marshall Islands Mexico Qatar Romania Samoa Serbia Slovakia Slovenia South Africa Thailand Turkey United Arab Emirates Venezuela	9,29	2
Chile	9,23	3
Taiwan	9,17	4
Afghanistan Argentina Bahrain Belarus Botswana British Virgin Islands Colombia Egypt Georgia Gibraltar Guernsey Honduras India Jersey Lebanon Malta Mauritius Moldova Monaco Montenegro Mozambique Netherlands Antilles Nigeria Philippines Poland San Marino South Korea Trinidad & Tobago Uruguay Uzbekistan Vanuatu	8,57	5
Andorra Armenia Burma China (PRC) Comoros Cote D'Ivoire Djibouti Macau Montserrat Paraguay Senegal Seychelles Swaziland Turks & Caicos	7,86	6
Cape Verde Kosovo Niue	7,5	7
Algeria Bolivia Dominican Republic Ecuador Haiti Jordan Kuwait Malaysia Mauritania Nauru Oman Palau Saudi Arabia Sierra Leone Tanzania Tunisia Turkmenistan	7,14	8
Brunei Darussalam Micronesia Togo	6,92	9
Madagascar	6,67	10
Fiji	6,47	11
Mali Nicaragua Niger St. Lucia Suriname Syria Tonga Vietnam	6,43	12
Ghana Mongolia Zambia	6,15	13
Benin Congo (Dem. Republic) Congo (Republic) Gambia Guyana Iraq Kenya Lesotho Libya Yemen	5,71	14
Azerbaijan	5,38	15

Χώρα	Βαθμολογία	Ομάδα
Bangladesh Cambodia Cameroon Chad Ethiopia Iran Liberia Maldives Morocco Pakistan Zimbabwe	5	16
Eritrea Malawi Tajikistan Uganda	4,62	17
Cuba Equatorial Guinea	4,29	18
Sri Lanka	3,85	19
Guinea-Bissau Kazakhstan	3,57	20
Guinea Nepal	3,08	21
Kyrgyzstan Rwanda	2,86	22
Angola Burkina Faso Burundi Laos Solomon Islands	2,31	23
Gabon	2,14	24
Papua New Guinea Sao Tome & Principe	0,77	25
East Timor North Korea	0	26

Για το 2012 παρατηρείται μία μείωση των ομάδων που δημιουργούνται από είκοσι έξι στις μισές, δηλαδή σε 13 ομάδες. Το γεγονός αυτό σημαίνει σημαντική βελτίωση της νομοθεσίας των χωρών όσον αφορά την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, με δεδομένο ότι η βέλτιστη βαθμολογία παραμένει ίση με 10, αλλά η ελάχιστη βαθμολογία του Ανατολικού Τιμόρ από 0 γίνεται 0,71. Αναλυτικά, η κατάταξη και η ομαδοποίηση των χωρών με βάση τη βαθμολογία τους για το 2012 εμφανίζεται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3 Κατάταξη και Ομαδοποίηση των Χωρών κατά το 2012

Χώρα	Βαθμολογία	Ομάδα
Anguilla Antigua & Barbuda Aruba Australia Azerbaijan Bahamas Bahrain Barbados Belgium British Virgin Islands Cameroon Canada Chile Congo (Dem. Republic) Cook Islands Cyprus Ecuador Estonia Finland Georgia Honduras Israel Jamaica Jersey Latvia Lesotho Macedonia Malawi Mauritania Monaco Netherlands North Korea Palau Philippines Poland Qatar Romania Samoa Sao Tome & Principe Slovakia Solomon Islands South Africa South Korea St Kitts & Nevis St. Lucia Suriname Trinidad & Tobago Turks & Caicos United States Vanuatu	10	1
Albania Andorra Armenia Austria Belarus Belize Bermuda Bolivia Bosnia & Herzegovina Bulgaria Cayman Islands Costa Rica Cote D'Ivoire Croatia Czech Republic Denmark Djibouti Dominica Dominican Republic Egypt El Salvador Ethiopia Fiji France Gambia Germany Gibraltar Greece Grenada Guernsey Guyana Hong Kong Hungary Iceland Iraq Ireland Isle of Man Italy Kazakhstan Liechtenstein Lithuania Luxembourg Macau Malaysia Mauritius Mexico Moldova Montenegro Montserrat Morocco Mozambique Netherlands Antilles Norway Paraguay Portugal Rwanda Saudi Arabia Senegal Sierra Leone Sri Lanka St. Vincent/Grenadines Switzerland Tonga Tunisia Ukraine United Arab Emirates United Kingdom Uruguay Uzbekistan Zambia Zimbabwe	9,29	2
Afghanistan Brazil Burkina Faso Colombia Guatemala India Indonesia Japan Kosovo Kyrgyzstan Lebanon Mali Malta New Zealand Papua New Guinea Russia Serbia Singapore Slovenia Swaziland Sweden Taiwan Thailand Turkmenistan Venezuela	8,57	3

Algeria Bangladesh Benin Brunei Darussalam Burundi Chad Congo (Republic) Cuba Ghana Guinea-Bissau Haiti Jordan Kuwait Marshall Islands Niger Oman Pakistan Peru Spain Syria Tajikistan Tanzania Turkey Yemen	7,86	4
Niue	7,5	5
Argentina Burma Cambodia Cape Verde China (PRC) Equatorial Guinea Gabon Micronesia Mongolia Nauru Nepal Seychelles Togo	7,14	6
Botswana Kenya Madagascar Nicaragua Nigeria	6,43	7
Angola Comoros Maldives Panama Uganda Vietnam	5,71	8
Laos Liberia	5	9
Iran Libya	4,29	10
Eritrea San Marino	3,57	11
Guinea	1,43	12
East Timor	0,71	13

Επομένως, κατά την εξεταζόμενη πενταετία έχουμε μία εναρμόνιση της νομοθεσίας των χωρών παγκοσμίως με τις απαραίτητες δράσεις για την καταπολέμηση του μαύρου χρήματος. Στο συμπέρασμα αυτό μας οδηγούν και οι διαφορές που έχουν υπολογιστεί, οι οποίες στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι θετικές ή μηδέν, δίνοντας ένα μέσο όρο διαφοράς ίσο με 1,06 μονάδες. Συγκεκριμένα, από τις 203 χώρες, οι 116 σημείωσαν αύξηση της βαθμολογίας τους κατά την εξεταζόμενη περίοδο, σε αντίθεση με τις 87 χώρες, των οποίων η βαθμολογία ή παρέμεινε σταθερή ή μειώθηκε.

Τέλος, από τους Πίνακες 2 και 3 παρατηρούμε μία σχέση μεταξύ της ανάπτυξης των χωρών και της νομοθεσίας για την καταπολέμηση του μαύρου χρήματος. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις πρώτες ομάδες ταξινόμησης συμμετέχουν αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ στις τελευταίες ομάδες ταξινόμησης εισέρχονται οι υπανάπτυκτες χώρες.

4.4.3 Μαύρο Χρήμα και «Φορολογικοί Παράδεισοι»

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, φορολογικός παράδεισος θεωρείται μια χώρα με πολύ χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές και ελαστικό φορολογικό πλαίσιο, η οποία καθίσταται ελκυστική στους ξένους επενδυτές¹⁷⁵. Σύμφωνα με μελέτη του

¹⁷⁵ Hines James R., Jr, (2004), “Do tax heavens flourish?”, Ross School Working Paper Series, Working Paper No. 921, October.

Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης του 2000¹⁷⁶, οι χώρες που αναγνωρίζονται ως φορολογικοί παράδεισοι είναι: Ανδόρα, Anguilla, Antigua & Barbuda, Αρούμα, Μπαχάμες, Μπαχρέιν, Μπαρμείντος, Belize, Βρετανικές Παρθενικές Νήσοι, Νησιά Cook, Δομηνικανή Δημοκρατία, Γιβραλτάρ, Γρενάδα, Guernsey, Isle of Man, Τζερσεϋ, Λιβερία, Λιχτενστάιν, Μαλδίβες, Νήσοι Μάρσαλ, Μονακό, Montserrat, Ναουρού, Ολλανδικές Αντίλλες, Νίου, Παναμάς, Σαμόα, Σεϋχέλλες, St. Lucia, St. Christopher & Nevis, St. Vincent and the Grenadines, Τόνγκα, Turks & Caicos, Αμερικάνικες Παρθενικές Νήσοι, Βανουάτου. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνάς μας για καθεμία από αυτές τις χώρες.

- Ανδόρα: Σημείωσε μία αύξηση της βαθμολογίας της κατά 1,43 μονάδες, μεταφερόμενη από τη 6^η ομάδα στην οποία ανήκε το 2007 στη 2^η ομάδα το 2012.
- Anguilla: Η αύξηση της βαθμολογίας της ανέρχεται σε 0,71, η οποία τη μετέφερε από τη 2^η στην 1^η ομάδα κατάταξης.
- Antigua & Barbuda: Παρατηρήθηκε αύξηση της βαθμολογίας της ανέρχεται σε 0,71, μεταφέροντάς την από τη 2^η στην 1^η ομάδα κατάταξης.
- Αρούμπα: Από τη 2^η ομάδα που ανήκε κατά το 2007 μεταφέρθηκε στην 1^η ομάδα, εφόσον τήρησε το πλήθος των κριτηρίων που χρησιμοποιήσαμε και η βαθμολογία της ανήλθε σε 10 μονάδες.
- Μπαχάμες: Και το 2007 και το 2012, πληρούσε το σύνολο των κριτηρίων, γεγονός που αντιστοιχεί στη μέγιστη βαθμολογία και την 1^η ομάδα κατάταξης.
- Μπαχρέιν: Το Μπαχρέιν κατά το 2007 κατατασσόταν στην 5^η ομάδα. Σημείωσε, όμως, σημαντική αύξηση της βαθμολογίας της κατά 1,43 μονάδες και κατά το 2012 κατατάχτηκε στην 1^η ομάδα.

---

¹⁷⁶ OECD, (2000), Towards Global Tax Co-operation: Report to the 2000 Ministerial Council Meeting and Recommendations by the Committee on Fiscal Affairs, Organisation for Economic Co-operation and Development.

- Μπαρμείντος: Από τη 2^η ομάδα που ανήκε κατά το 2007 μεταφέρθηκε στην 1^η ομάδα, εφόσον τήρησε το πλήθος των κριτηρίων που χρησιμοποιήσαμε και η βαθμολογία της ανήλθε σε 10 μονάδες.
- Belize: Η βαθμολογία των 9,29 εξασφάλισε και το 2007 και το 2012 τη δεύτερη ομάδα κατάταξης για τη συγκεκριμένη χώρα.
- Βρετανικές Παρθενικές Νήσοι: Από βαθμολογία 8,57 και την 5^η ομάδα κατά το 2007 ανήλθε στην πρώτη ομάδα και βαθμολογία 10 το 2012.
- Νησιά Cook: Η βαθμολογία και η ομάδα κατάταξης για τη συγκεκριμένη χώρα ανέρχεται σε 9,29 και 2 αντιστοίχως καθόλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου.
- Δομηνικανή Δημοκρατία: Η βαθμολογία της βελτιώθηκε σημαντικά από 7,14 το 2007 σε 9,29 το 2012, ανεβάζοντάς την από την 8^η ομάδα στη 2^η ομάδα.
- Γιβραλτάρ: Το Γιβραλτάρ αύξησε τη βαθμολογία του από 8,57 σε 9,29 γεγονός που το μετακίνησε από την 5η ομάδα στη δεύτερη.
- Γρενάδα: Η βαθμολογία της Γρενάδας μειώθηκε από το 2007 στο 2012 κατά 0,71 μονάδες, μειώνοντας την κατάταξή της από την 1^η στη 2^η.
- Guernsey: Η βαθμολογία της συγκεκριμένης χώρας ανερχόταν σε 8,57 κατά το 2007 και σε 9,29 το 2012. Οι θέσεις κατάταξης αντιστοίχως ήταν 5^η και 2^η.
- Isle of Man: Η βαθμολογία και η κατάταξη της συγκεκριμένης χώρας κατά το 2007 και το 2012 διατηρήθηκε σταθερή και ίση με 9,29 και 2^η ομάδα αντιστοίχως.

- Τζερσεϋ: Κατά το 2007 το Τζερσεϋ συγκέντρωνε βαθμολογία ίση με 8,57 και κατατασσόταν στην 5^η ομάδα, ενώ κατά το 2012 συγκέντρωσε 10 κατατασσόμενο στην 1^η ομάδα.
- Λιβερία: Η συγκεκριμένη χώρα είναι η πρώτη που συναντούμε με τόσο χαμηλή βαθμολογία. Συγκεκριμένα, η βαθμολογία που συγκεντρώνει και στα δύο χρόνια που εξετάζονται ανέρχεται σε μόλις 5.
- Λιχτενστάιν: Η συγκεκριμένη χώρα διατήρησε τη βαθμολογία της στα 9,29 και τη 2^η θέση κατάταξης σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο.
- Μαλδίβες: Η βαθμολογία της συγκεκριμένης χώρας αυξήθηκε μόλις κατά 0,71 από 5 το 2007 σε 5,81 το 2012.
- Νήσοι Μάρσαλ: Είναι η πρώτη χώρα στην οποία παρατηρούμε μείωση της συμμόρφωσής της με τους κανόνες καταπολέμησης, εφόσον η βαθμολογία της από 9,29 το 2007 μειώνεται σε 7,86 το 2012.
- Μονακό: Η αύξηση της βαθμολογίας κατά 1,43 οδηγεί το Μονακό στην πρώτη ομάδα κατάταξης το 2012.
- Montserrat: Το 2007 η χώρα αυτήν κατατασσόταν στην 6^η ομάδα με 7,86 βαθμούς. Η βαθμολογία αυτήν αυξήθηκε κατά 1,43 και τελικά η χώρα συγκέντρωσε 9,29 βαθμούς και κατατάχτηκε στη 2^η ομάδα το 2012.
- Ναουρού: Η βαθμολογία του παρέμεινε σταθερή στα 7,14.
- Ολλανδικές Αντίλλες: Η βαθμολογία αυξήθηκε από 8,57 κατά το 2007 σε 9,29 το 2012.
- Νίου: Η βαθμολογία παρέμεινε σταθερή στα 7,5 κατά τη διάρκεια της πεντετίας.

- Παναμάς: Πρόκειται για τη δεύτερη χώρα που παρατηρούμε μείωση της βαθμολογίας. Συγκεκριμένα, μειώθηκε από 10 σε 5,71.
- Σαμόα: Από τη 2^η ομάδα που ανήκε κατά το 2007 μεταφέρθηκε στην 1^η ομάδα, εφόσον τήρησε το πλήθος των κριτηρίων που χρησιμοποιήσαμε και η βαθμολογία της ανήλθε σε 10 μονάδες.
- Σεϋχέλλες: Με βαθμολογία 7,86 το 2007 και 7,14 το 2012, κατατάσσεται και τις δύο χρονιές στη 2^η ομάδα.
- St. Lucia: Η βαθμολογία της ανέρχεται σε 6,43 και καταλαμβάνει τη 12^η ομάδα κατά το 2007, αλλά αυξάνεται σε 10 και καταλαμβάνει την 1^η ομάδα κατά το 2012.
- St. Vincent and the Grenadines: παρατηρείται μείωση της βαθμολογίας της συγκεκριμένης χώρας από 10 το 2007 σε 9,29 το 2012.
- Τόνγκα: Παρατηρείται σημαντική βελτίωση της βαθμολογίας της χώρας κατά 2,86 μονάδες. Με αυτό τον τρόπο κατά το 2012, η βαθμολογία ανέρχεται σε 9,29.
- Turks & Caicos: Η βαθμολογία αυξάνεται κατά 2,14 μονάδες και έτσι το 2012 η συγκεκριμένη χώρα συγκεντρώνει 10 και κατατάσσεται στην 1^η ομάδα κατάταξης.
- Αμερικάνικες Παρθενικές Νήσοι: Η βαθμολογία της παραμένει σταθερά στα 9,29 μονάδες.
- Βανουάτου: Η βαθμολογία από 8,57 μονάδες το 2007 αυξάνεται σε 9,29 μονάδες το 2012.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι χώρες που χαρακτηρίζονται ως φορολογικοί παράδεισοι αύξησαν σημαντικά τη βαθμολογία τους κατά την εξεταζόμενη περίοδο, εφόσον μόνο τρεις παρουσίασαν κάποια μείωση της

βαθμολογίας τους. Είναι, επίσης, χαρακτηριστικό ότι η μέση μεταβολή της βαθμολογίας τους κατά την εξεταζόμενη είναι αρκετά υψηλή γεγονός που σημαίνει ότι οι περισσότερες χώρες αργούν να εναρμονίσουν τη νομοθεσία τους στις διεθνείς επιταγές, αλλά εμφανίζονται τελικά να το πραγματοποιούν. Επομένως, μπορούμε να υποθέσουμε κάποια απροθυμία των κρατών που χαρακτηρίζονται ως «φορολογικοί παράδεισοι» στην υιοθέτηση πρακτικών που καταπολεμούν το ξέπλυμα μαύρου χρήματος.

4.4.4 Μαύρο Χρήμα και Ρυθμοί Ανάπτυξης

Η σχέση μεταξύ της ύπαρξης ξεπλύματος μαύρου χρήματος και ρυθμού ανάπτυξης εξετάζεται μέσω του συντελεστή συσχέτισης Pearson μεταξύ του μέσου ρυθμού ανάπτυξης της εξεταζόμενης περιόδου και της διαφοράς στη βαθμολογία της κάθε χώρας. Ο συντελεστής αυτός εμφανίζεται στον Πίνακα 4 παρακάτω:

Πίνακας 4 Μήτρα Συντελεστών Συσχέτισης μεταξύ Μεταβολής Βαθμολογίας και Ρυθμού Ανάπτυξης για την εξεταζόμενη περίοδο

			Μεταβολή Βαθμολογίας 2007-2012	Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2012
Μεταβολή Βαθμολογίας 2007-2012	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	1	,195(**)
				,005
			N	203
Ρυθμός Ανάπτυξης 2007-2012	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	,195(**)	1
			,005	
			N	201

Από τον Πίνακα 4 συμπεραίνεται συσχέτιση χαμηλής έντασης μεταξύ της αύξησης της βαθμολογίας και της αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. Η συσχέτιση αυτήν ανέρχεται μόλις σε 0,195, είναι, όμως, στατιστικά σημαντική σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99% (Sig.=0,005<0,01). Μας επιτρέπεται, επομένως, να συμπεράνουμε ότι η επίτευξη θετικών ρυθμών ανάπτυξης μίας οικονομίας συσχετίζεται με την περαιτέρω εναρμόνιση της νομοθεσίας της χώρας με νόμους που έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

4.5 Συμπεράσματα

Τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας που διενεργήθηκε έχουν ως εξής:

1. Οι αναπτυγμένες χώρες εναρμονίζουν τη νομοθεσία τους άμεσα με την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, εφόσον συγκεντρώνουν στο σύνολό τους υψηλότετη βαθμολογία, σε αντίθεση με τις αναπτυσσόμενες και υπανάπτυκτες χώρες, οι οποίες συγκεντρώνουν τις χαμηλότερες βαθμολογίες.
2. Κατά την περίοδο 2007 – 2012 σημειώνεται μία σημαντική βελτίωση της νομοθεσίας του συνόλου των εξεταζόμενων χωρών προς την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.
3. Οι «φορολογικοί παράδεισοι» χαρακτηρίζονται, πλην κάποιων εξαιρέσεων, από απροθυμία ενσωμάτωσης κανόνων κατά του μαύρου χρήματος, εφόσον κατά το 2007 εμφανίζονται σε χαμηλές κατατάξεις και μόνο το 2012 εμφανίζουν αρκετές την πλήρη εναρμόνισή τους.
4. Ο θετικός ρυθμός ανάπτυξης μίας οικονομίας οδηγεί σε τακτικότερη εκ μέρους των κρατικών αρχών καταπολέμηση του φαινομένου του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

Θα πρέπει, πάντως, στο σημείο αυτό να τονιστεί το γεγονός ότι με τη ραγδαία βελτίωση της τεχνολογίας, το ξέπλυμα μαύρου χρήματος λαμβάνει διάφορες μορφές, τις οποίες η νομοθεσία προσπαθεί να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα μειονέκτημα της ερευνητικής μεθόδου που ακολουθήθηκε, καθώς υπάρχουν νέοι παράγοντες και νέες τάσεις των παλαιών παραγόντων, οι οποίοι δεν ερευνήθηκαν προς χάριν της ομοιότητας μεταξύ των βαθμολογιών των δύο ετών.

5. Συγκριτική Ανάλυση Χωρών (Country Comparative Analysis)

Οι τρόποι αντιμετώπισης του ξεπλύματος μαύρου χρήματος διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Ενώ οι περισσότερες χώρες καταβάλουν σημαντικές προσπάθειες να το αποτρέψουν, όπως για παράδειγμα οι χώρες της Ευρωζώνης, άλλες καθυστερούν στη λήψη μέτρων ή ακόμη και ενθαρρύνουν το φαινόμενο. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Σεϋχέλλες, που ενθάρρυναν το ξέπλυμα χρήματος, και καλούσαν δημοσίως τους εγκληματίες να επενδύσουν παράνομα κέρδη τους με την υπόσχεση μιας ασυλίας από δίωξη (Unger & Rawlings, 2008)¹⁷⁷.

5.1 Επιλογή χωρών

Το ισχυρό νόμισμα της ευρωπαϊκής ηπείρου μπορεί να συνιστά κίνητρο για αυτούς που επιδίδονται στο ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Προκειμένου να αποκρύψουν τις πηγές των κεφαλαίων τους και να διαφύγουν των ελέγχων, οι ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος χρησιμοποιούν ένα σύνθετο σύστημα για το ξέπλυμα χρήματος. Το πρώτο βήμα είναι να μετατρέψουν τις εισπράξεις από τις χιλιάδες μικροπωλήσεις σε χαρτονομίσματα των 500 ευρώ, τα οποία μπορούν να μεταφερθούν πιο εύκολα.

Η διατήρηση μεγάλου αριθμού των «ύποπτων» αυτών χαρτονομισμάτων ωστόσο δεν είναι εύκολη υπόθεση. Γι' αυτό και οι εγκληματίες στρέφονται στους «ειδικούς» του οργανωμένου εγκλήματος, οι οποίοι συνήθως χρησιμοποιούν ως βιτρίνα τραπεζικές δραστηριότητες και επενδύσεις στο real estate.

Σε αυτή την ενότητα γίνεται μια ανασκόπηση της κατάστασης σε μια σειρά χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ελλάδα, η Βουλγαρία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Κύπρος και οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

---

¹⁷⁷ Unger, B., & Rawlings, G. (2008). Competing for criminal money. *Global Business and Economics Review*, 10(3), 331–352.

Ελλάδα

Η Ελλάδα θεωρείται ως το περιφερειακό χρηματοοικονομικό κέντρο στις αναπτυσσόμενες χώρες των Βαλκανίων, καθώς και μια γέφυρα ανάμεσα στην Ευρώπη και στη Μέση Ανατολή.

Η επίσημη διαφθορά, η παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και μια μεγάλη παραοικονομία κάνει τη χώρα ευάλωτη στο ξέπλυμα παράνομου χρήματος και τη χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ελληνικές διαδικασίες επιβολής του νόμου δείχνουν ότι η Ελλάδα είναι τρωτή στο εμπόριο ναρκωτικών, στην εμπορία ανθρώπων και στην παράνομη μετανάστευση, στην πορνεία, στο λαθρεμπόριο τσιγάρων και άλλων λαθραίων, σε σοβαρές απάτες ή κλοπές, σε παράνομες δραστηριότητες τυχερών παιχνιδιών, και στην έκταση της φοροδιαφυγής.

Η διακίνηση μεγάλων ποσών με μετρητά, αλλά και η υφιστάμενη διαφοροποίηση εμπορικών και αντικειμενικών αξιών στα ακίνητα έχουν ευνοήσει πράξεις που συνιστούν έως και τυπολογία ξεπλύματος μαύρου χρήματος, οι οποίες σε συνδυασμό με την έλλειψη συντονισμού εκ μέρους των δημοσίων ελεγκτικών μηχανισμών και τον πλημμελή έλεγχο των τραπεζών καθίσταται εξαιρετικά δύσκολο να ανιχνευθούν.

Τα στοιχεία που υπάρχουν για τις παράνομες συναλλαγές δείχνουν αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων τα τελευταία χρόνια και ότι οι εγκληματικές οργανώσεις προσπαθούν ολοένα να χρησιμοποιούν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα για τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων.

Κρίνεται χρήσιμο να μελετηθεί η χώρα μας ως προς τη στάση της και το βαθμό της συμμόρφωσης της προς τους κανονισμούς που έχει αναλάβει να υιοθετήσει.

Βουλγαρία

Η Βουλγαρία αποτελεί την περίπτωση μιας πρώην κομμουνιστικής χώρας του Ανατολικού μπλοκ, η οποία εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1^η Ιανουαρίου 2007 και εντάσσεται πλέον στις χώρες του νότιου σοσιαλισμού. Από το 2004 έως το 2008 παρουσίασε κατά μέσο όρο περισσότερο από 6% ετήσια αύξηση ωθούμενη από σημαντικές ποσότητες ξένων άμεσων επενδύσεων και κατανάλωσης. Είναι

χαρακτηριστική η προσπάθεια της χώρας να υποδομήσει την οικονομία της παρέχοντας διευκολύνσεις σ' άλλα κράτη. Επίσης, είναι μια περιοχή διέλευσης για πολλές παράνομες δραστηριότητες (σωματεμπορία, καταναγκαστική εργασία, ναρκωτικά κλπ).

Ο αναπτυσσόμενος χρηματοπιστωτικός τομέας της Βουλγαρίας, η μεγάλη υπόγεια οικονομία της, η διαδεδομένη χρήση των συναλλαγών με μετρητά και η έλλειψη αποτελεσματικών πρακτικών είναι ο συνδυασμός που καθιστούν τη Βουλγαρία ευάλωτη στη νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Οι Βούλγαροι εγκληματίες προβαίνουν συχνά στη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων για να κρύψουν τη νομιμοποίηση κεφαλαίων τους σε όλο και περισσότερες υπεράκτιες περιοχές. Τα νυχτερινά κέντρα και οι αντιπροσωπείες αυτοκινήτων, ο τουρισμός και οι βιομηχανίες τυχερών παιχνιδιών ήταν οι πιο συχνές μορφές επιχειρήσεων που σχετίζονταν με το ξέπλυμα χρήματος στη Βουλγαρία.

Παρουσιάζει ενδιαφέρον να δούμε σε πιο ενδελεχή βαθμό πως αντιμετωπίζει μια χώρα όπως η Βουλγαρία το υπό εξέταση φαινόμενο.

Γερμανία

Το μέρος της αιτιολογημένης έκθεσης που εξέδωσε η Κομισιόν για τη Γερμανία, στις 27 Ιανουαρίου του 2011, αποτελεί έναν πραγματικό κόλαφο για την ισχυρότερη χώρα της Ευρώπης και είναι ένας από τους κύριους λόγους για να μελετηθεί η συγκεκριμένη χώρα. Ειδικότερα, στο μέρος αυτό αναφέρονται_«*Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε σήμερα από τη Γερμανία να συμμορφωθεί πλήρως με τους νόμους της Ε.Ε. αναφορικά με το ξέπλυμα του μαύρου χρήματος και την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου (...) Η Γερμανία έχει αποτύχει να αποτρέψει την κατάχρηση του χρηματοοικονομικού της συστήματος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (...) Εάν η Γερμανία δεν ανταποκριθεί ικανοποιητικά μέσα στους επόμενους δύο μήνες, τότε η Επιτροπή ενδέχεται να παραπέμψει το θέμα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο*».

Αδιαμφισβήτητα, η Γερμανία έχει παρουσιαστεί ως εγγυητής και τιμητής της νομιμότητας και έχει συνδεθεί με τη διαφάνεια στην οικονομία. Παρόλα αυτά, ακόμα και η μεγαλύτερη οικονομική εφημερίδα της ίδιας χώρας, της έχει προσδώσει τον τίτλο «*Γερμανία, ένας παράδεισος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος*» και έχει

χαρακτηριστικά αναφερθεί πως «Ό,τι είναι η Ελβετία και το Λιχτενστάιν για τους φοροφυγάδες, το αντιπροσωπεύει η Γερμανία για όσους ξεπλένουν μαύρο χρήμα: έναν παράδεισο». Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η εξαιρετικά υψηλή κυκλοφορία χρήματος, η ρευστότητα στην αγορά, το θωρακισμένο νομικά χρηματοπιστωτικό σύστημα και ο μικρός διαφθοράς, δημιουργεί ένα πλαίσιο που έλκει Ιταλούς, Ρώσους, Λιβανέζους και ασφαλώς Γερμανούς εγκληματίες, οι οποίοι επιθυμούν να καθαρίσουν το βρώμικο χρήμα τους.

Επιπλέον, έχει ενδιαφέρον να ερευνήσουμε την αξιολόγηση του ΟΟΣΑ για τη Γερμανία καθώς και να τη μελετήσουμε συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρώπης. Αξίζει να αναφερθεί ο χαρακτηρισμός που της έχει αποδώσει ως «μη συμμορφούμενη προς τις υποδείξεις» και ότι σύμφωνα με τους υπολογισμούς του διεθνούς οργανισμού, το μαύρο χρήμα που ξεπλένεται ετησίως στη Γερμανία κυμαίνεται από 43-57 δις. Ευρώ. Το σύνολο της σκιάδους οικονομίας, δηλαδή των δραστηριοτήτων που έχουν τζίρο ο οποίος δε φορολογείται ούτε κατ' ελάχιστο ξεπερνά το 13,5 % του Α.Ε.Π της και αγγίζει το μισό τρις ευρώ ετησίως (500 δις.). Αυτά τα αριθμητικά δεδομένα προκαλούν έκπληξη και ενδιαφέρον αντικείμενο έρευνας όταν αφορούν μια χώρα η οποία καταγγέλλει άλλες, και ανάμεσά τους και την Ελλάδα, ότι δε διαθέτουν αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα.

Το υπουργείο Εσωτερικών των ΗΠΑ δίνει, επίσης, μεγάλη σημασία στην αντιμετώπιση της διακίνησης μαύρου χρήματος, καθώς θεωρεί ότι συνδέεται άμεσα με τη διεθνή τρομοκρατία και χαρακτηρίζει τη Γερμανία ως «χώρα με εξέχουσα σημασία στο ξέπλυμα μαύρου χρήματος» χωρίς να έχει εκπονηθεί κάποια ολοκληρωμένη στρατηγική προς αυτό το μέτωπο.

Το σκάνδαλο μεγάλου Γερμανικού ομίλου στην Ελλάδα προκειμένου να εξασφαλίσει επικερδή συμβόλαια εντείνει το ενδιαφέρον για τη μελέτη της συγκεκριμένης χώρας.

Γαλλία

Η Γαλλία είναι μια οικονομικά αναπτυγμένη χώρα της Ε.Ε. Διακρίνεται για την πολιτική σταθερότητα, το εξελιγμένο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον και το σταθερό φορολογικό σύστημα.

Η Γαλλία μπορεί να ορίσει τμήματα του τελωνειακού εδάφους της ως ζώνες ελεύθερου εμπορίου και των ελεύθερων αποθηκών σε αντάλλαγμα για τις δεσμεύσεις υπέρ της απασχόλησης. Η Γαλλική τελωνειακή υπηρεσία είναι εκείνη που διαχειρίζεται αυτές τις ζώνες και η Γαλλία έχει λάβει πλεονέκτημα αυτών των κανονισμών σε πολλές ειδικές περιπτώσεις. Για τους παραπάνω λόγους μπορεί να αποτελέσει και εκείνη έναν ελκυστικό τόπο για το ξέπλυμα χρήματος.

Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να μελετηθεί μια δεύτερη μεγάλη οικονομία της Ε.Ε, εκτός της Γερμανίας, ως προς τις κινήσεις ενάντια στο φαινόμενο, τη συμπεριφορά, τη στάση και τη συμμόρφωσή της προς τους κανονισμούς. Εκ των προτέρων, αναφέρουμε σύντομα ότι, από την πλευρά της, η γαλλική κυβέρνηση έχει ένα ολοκληρωμένο καθεστώς για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες καθώς είναι και ενεργός εταίρος στις διεθνείς προσπάθειες για τον έλεγχο του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας καθώς υποστηρίζει με εμφανή τρόπο τις μικρότερες χώρες του Νότου στις ενέργειες τους προς αυτή την κατεύθυνση.

Κύπρος

Τα δυσάρεστα γεγονότα του 1974 άφησαν την Κύπρο με σημαντικότερες απώλειες των κύριων πλουτοπαραγωγικών περιοχών και με υπερδιπλασιασμό της ανεργίας της λόγω των εκτοπισθέντων. Αν και τα γεγονότα αυτά υποδήλωναν έναν οικονομικό όλεθρο, τα επόμενα χρόνια ακολούθησε μια περίπτωση οικονομικού θαύματος, όπως μπορεί να ειπωθεί μέχρι και σήμερα. Η οικονομική ευημερία επέστρεψε και υπερκέρασε τα επίπεδα προ της τουρκικής εισβολής καθώς επιτεύχθηκε και σημαντική οικονομική ανάπτυξη.

Οι επίσημες αιτίες του θαύματος ήταν η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που ακολουθήθηκε μετά, η αυξημένη ξένη βοήθεια και η ώθηση στον κατασκευαστικό κλάδο. Επίσης, υπήρξαν αρκετά γεγονότα που μπορεί να ευνόησαν της οικονομική της ανάπτυξη. Η Κύπρος, επίσημα οφείλει την ευρωστία της στον τομέα των υπηρεσιών. Εκεί εντάσσονται όχι μόνο οι υπηρεσίες του τουρισμού αλλά και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω του υπεράκτιου τομέα.

Σήμερα, η Κύπρος αποτελεί για πολλούς το παράδειγμα της χώρας που ενώ είναι στην Ε.Ε και θεωρείται πλέον onshore από τη μεριά της λειτουργεί ακόμα ως offshore.

Έχει ενδιαφέρον να αναφερθούμε στα πολλά φορολογικά ωφελήματα τα οποία σχεδιάστηκαν ειδικά από τις αρχές για να προσφέρουν το μεγαλύτερο πιθανό κέρδος στις διεθνείς εμπορικές εταιρείες που είναι εγγεγραμμένες στην Κύπρο, στις κινήσεις της για να εναρμονιστεί με την Ε.Ε χωρίς να χάσει τις δραστηριότητες που αποφέρουν έσοδα καθώς και στις παρατηρήσεις των οργανισμών για τη συμμόρφωσή και τα βήματα προόδου της προς αυτή την κατεύθυνση.

5.2 Χώρες

Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος για πολλά χρόνια δεν αποτελούσε προτεραιότητα των αρχών. Η πρώτη προσπάθεια που έγινε προς αυτή την κατεύθυνση ήταν ο νόμος 2145/1993, ενώ υπήρξαν και πολλά προβλήματα για το ποια υπηρεσία θα ήταν αρμόδια για το ζήτημα. Έτσι, δημιουργήθηκαν δύο επιτροπές, μία στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και μια στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, με ασαφείς όμως αρμοδιότητες. Η δεύτερη προσπάθεια έγινε το 1995, με το Ν. 2332/1995 (Stefanou & Xanthaki, 1999)¹⁷⁸.

Εν συνεχεία, η Ελλάδα εφάρμοσε την Ευρωπαϊκή Οδηγία του 1991 για την αποτροπή του Ξεπλύματος Βρώμικου Χρήματος σε δύο στάδια, όπως συνέβη και στο Βέλγιο. Το πρώτο στάδιο περιελάμβανε το Ν. 2145/1993 και το άρθρο 394^α του Ποινικού Κώδικα. Το δεύτερο στάδιο περιελάμβανε το Ν. 2331/1995, που ήταν περισσότερο λεπτομερές (Zerey, 1997)¹⁷⁹. Στη συνέχεια διαμορφώθηκε το παρόν νομοθετικό πλαίσιο, που στηρίζεται στο νόμο του 2008.

---

¹⁷⁸ Stefanou, C., Xanthaki, H., (1999), "Greece: Money Laundering", *Journal of Money Laundering Control*, 3 (2), 161-172.

¹⁷⁹ Zerey, J-C., (1997), "Greece", *Journal of Money Laundering Control*, 1 (2), 189-194.

Σε Έκθεση της FATF του 2007¹⁸⁰ προέκυψε ότι στην Ελλάδα, το νομικό πλαίσιο και οι προσπάθειες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρημάτων και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι γενικά ανεπαρκείς για να ανταποκριθούν στις προδιαγραφές της FATF και υπάρχουν ορισμένες σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα του προτύπου AML / CFT. Ο νόμος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος τέθηκε σε ισχύ τον Αύγουστο του 1995 και τροποποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2005 προκειμένου να επεκταθεί το πεδίο εφαρμογής και να διευκρινισθούν ορισμένες πτυχές του ορισμού του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

Σε γενικές γραμμές, φαίνεται ότι το αδίκημα του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος δεν αντιμετωπιζόταν αποτελεσματικά. Τα περιορισμένα δεδομένα σχετικά με τις διώξεις και καταδίκες για σχετικές υποθέσεις δείχνουν ότι υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό καταδίκης. Η ελληνική Αρχή για το Ξέπλυμα Μαύρου Χρήματος (FIU) έχει επιφορτιστεί με εκτεταμένες αρμοδιότητες και ευθύνες, και υπάρχει σαφής επιθυμία εκ μέρους των αρχών να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικό φορέα που μπορεί να οδηγήσει την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ωστόσο, η ομάδα αξιολόγησης της FATF είχε σοβαρές αμφιβολίες σχετικά με την τρέχουσα δομή και την ικανότητα της μονάδας να εκτελέσει σωστά τα καθήκοντα και τις λειτουργίες της (FATF, 2007).

Το προληπτικό σύστημα που ασχολείται με την ταυτοποίηση των πελατών είναι γενικά ανεπαρκές και δε συνάδει με τα διεθνή πρότυπα. Η Τράπεζα της Ελλάδας ανέλαβε την πρωτοβουλία να εισαγάγει πιο ολοκληρωμένες απαιτήσεις για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υπό την εποπτεία της. Σχετικά με την υποχρέωση υποβολής εκθέσεων, δεδομένου του μεγέθους και της αυξανόμενης πολυπλοκότητας της εγκληματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, ο συνολικός αριθμός των ύποπτων συναλλαγών φαίνεται χαμηλός, με σχεδόν κανένα περιστατικό να μην αναφέρεται εκτός του τραπεζικού τομέα (FATF, 2007)¹⁸¹.

---

¹⁸⁰ FATF, (2007), “Third mutual evaluation on anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Greece”, June 29.

¹⁸¹ FATF, (2007), “Third mutual evaluation on anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Greece”, June 29.

Οι κυριότερες πηγές ξεπλύματος μαύρου χρήματος στην Ελλάδα είναι τα ναρκωτικά, η φοροδιαφυγή και οι απάτες (European Commission, 2008)¹⁸². Δεν υπάρχει καμία ολοκληρωμένη μελέτη για το ποσό των χρημάτων που κερδίζονται από εγκληματική δραστηριότητα ή τους τρόπους με τους οποίους γίνεται ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Περιορισμένες πληροφορίες είναι διαθέσιμες σχετικά με τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες τεχνικές μεθόδους ξεπλύματος χρημάτων, με κυριότερες τη χρήση των τραπεζών, των επιχειρήσεων επενδύσεων, αμοιβαίων κεφαλαίων, υπεράκτιες εταιρείες, ανταλλακτήρια συναλλάγματος, νεοϊδρυθείσες εταιρείες, εμπόριο και των πολύτιμων μετάλλων. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, χρησιμοποιούνται "παραδοσιακές" μέθοδοι τοποθέτησης, όπως για παράδειγμα τραπεζικές καταθέσεις και απόκτηση μεριδίου στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, καθώς και άλλες μέθοδοι διαστρωμάτωσης, όπως είναι οι δομημένες εγχώριες και διεθνείς πράξεις που πραγματοποιούνται από τους συγγενείς και άλλα τρίτα μέρη που συνδέονται με τους παραβάτες (FATF, 2007).

Η Ελλάδα έχει θέσει σε εφαρμογή ορισμένα μέτρα, μέσω κανονισμών της Ε.Ε, αλλά έχει λάβει πολύ περιορισμένη δράση για τις διατάξεις που δεν καλύπτονται από τις νομικές πράξεις της ΕΕ. Επιπλέον, η τρέχουσα διαδικασία για την κοινοποίηση φαίνεται να εμφανίζει σημαντικές καθυστερήσεις (FATF, 2007)¹⁸³.

Η μεταγενέστερη Έκθεση της FATF για την Ελλάδα, το 2010¹⁸⁴, αναγνωρίζει τις προσπάθειες της χώρας για την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Σε γενικές γραμμές, η υιοθέτηση του νέου νόμου του 2008 έχει οδηγήσει σε σημαντική πρόοδο όσον αφορά την τήρηση από την Ελλάδα των προτύπων της FATF. Όλες οι εποπτικές αρχές του χρηματοπιστωτικού τομέα της χώρας έχουν επίσης αναπτύξει ένα πλήρες κανονιστικό πλαίσιο που αποσκοπεί στην εφαρμογή των

---

¹⁸² European Commission, (2008), "Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports", Final Report on feedback.

¹⁸³ FATF, (2007), "Third mutual evaluation on anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Greece", June 29.

¹⁸⁴ FATF, (2010), "Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Greece mutual evaluation interim follow-up report", February, 19.

προτύπων για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως ορίζονται από την FATF είναι πλέον υπόχρεα να εφαρμόσουν τις απαιτήσεις. **Η Ελλάδα έχει επιτύχει ένα καλό επίπεδο συμμόρφωσης με τις περισσότερες από τις συστάσεις του πυρήνα. Οι ελλείψεις σε σχέση με ύποπτες συναλλαγές έχουν γενικά αντιμετωπιστεί. Όσον αφορά τις άλλες συστάσεις, η πρόοδος διαφέρει από τη μια σύσταση στην άλλη. Πολύ θετικά βήματα που έχουν γίνει σε ότι αφορά τον τομέα των προληπτικών μέτρων (FATF, 2010)¹⁸⁵. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η έκθεση της FATF, το 2011, βαθμολογεί με LC (Largely Compliant) την Ελλάδα στην συντριπτική πλειοψηφία των βασικών συστάσεων¹⁸⁶.**

Η τρίτη έκθεση αμοιβαίας αξιολόγησης, την Ελλάδα εγκρίθηκε στις 29 Ιουνίου 2007. Τότε, η Ελλάδα τοποθετήθηκε σε διαδικασία τακτικής παρακολούθησης, λόγω των σοβαρών ελλείψεων που εμφάνιζε. Ακολούθησαν οι εκθέσεις της FATF τον Οκτώβριο 2007 (πρώτη έκθεση παρακολούθησης), το Φεβρουάριο 2008 (δεύτερη έκθεση παρακολούθησης), τον Ιούνιο του 2008 (τρίτη έκθεση παρακολούθησης), τον Οκτώβριο 2008 (τέταρτη έκθεση παρακολούθησης) και τον Ιούνιο του 2009 (πέμπτη έκθεση παρακολούθησης). Με τη δέκατη αξιολόγηση¹⁸⁷, αποφασίζεται η απομάκρυνση της Ελλάδας από την ομάδα χωρών που απαιτούν τακτική παρακολούθηση.

Όμως, οι προσπάθειες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος υπονομεύονται από την οικονομική κρίση και τις πρωτοβουλίες που λαμβάνονται για να ανακάμψει η ελληνική οικονομία. Για παράδειγμα, το υπουργείο Οικονομικών σε μία προσπάθειά του να τονώσει την κτηματαγορά¹⁸⁸ ανέστειλε το «πόθεν έσχες» για αγορά ακινήτου μέχρι τις 31/12/2013. Σύμφωνα με τον Ν.

---

¹⁸⁵ FATF, (2010), “Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Greece mutual evaluation interim follow-up report”, February, 19.

¹⁸⁶ FATF, (2011), “Mutual evaluation tenth follow-up report: Greece”, October, 28.

¹⁸⁷ FATF, (2011), “Mutual evaluation tenth follow-up report: Greece”, October, 28.

¹⁸⁸ Εφημερίδα Κέρδος, (2011), «Χωρίς πόθεν έσχες σπίτια, μαγαζιά, πισίνες», 18 Αυγούστου.

3899/2010¹⁸⁹ (άρθρο 8 παρ. 1, όπως τροποποιήθηκε με την παράγραφο 6 του άρθρου 28 του Ν. 3986/2011¹⁹⁰) η αναστολή του πόθεν έσχες αφορά στην αγορά οποιουδήποτε ακινήτου, καθώς επίσης και ανέγερση οικοδομής, ή χρονομεριστική ή χρηματοδοτική μίσθωση ακινήτων, ή κατασκευή πισίνας. Με την τελευταία τροποποίηση που πραγματοποιήθηκε στον νόμο, η επένδυση στην κτηματαγορά έγινε τελείως ελεύθερη όπως είναι άλλωστε και η επένδυση για αγορά μετοχών στο χρηματιστήριο. Συγκεκριμένα, στην παρ. 6, Ν. 3986/2011 ορίζεται ότι : *“Η παρ. 1 του άρθρου 8 του Ν. 3899/2010 αντικαθίσταται ως εξής: Οι διατάξεις της περίπτωσης γ’ του άρθρου 17 του Κ.Φ.Ε αναστέλλονται μέχρι και την 31.12.2013.”*, όπου το άρθρο 17 του Κ.Φ.Ε αναφέρεται στις δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων και ειδικότερα η περίπτωση γ’ του άρθρου στην αγορά ή χρονομεριστική ή χρηματοδοτική μίσθωση ακινήτων δεξαμενής κολύμβησης. *«Ως τίμημα αγοράς λαμβάνεται η αξία που προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 41 του Ν. 1249/1982. Αν το τίμημα που καθορίζεται στα οικεία πωλητήρια συμβόλαια είναι μεγαλύτερο από την πιο πάνω καταβαλλόμενη αξία, ως καταβαλλόμενη δαπάνη λαμβάνεται το καθοριζόμενο σε αυτά τα συμβόλαια τίμημα. Ειδικά για τις περιοχές που δεν ισχύει το αντικειμενικό σύστημα προσδιορισμού της αξίας των ακινήτων, ως καταβαλλόμενη δαπάνη λαμβάνεται αα) το τίμημα που καθορίζεται στα οικεία πωλητήρια συμβόλαια, ββ) η διαφορά μεταξύ του τιμήματος ή της αξίας κατά περίπτωση που φορολογήθηκε και της πραγματικής αξίας του ακινήτου, η οποία εξευρίσκεται σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν στη φορολογία μεταβίβασης ακινήτων....»*

Επίσης, αποτελεί προκλητικό σημείο το χαλαρό θεσμικό πλαίσιο που έχει διαμορφώσει η Τράπεζα της Ελλάδος σχετικά με τη διακίνηση μετρητών καθώς υπάρχει η δυνατότητα να γίνονται μεταβιβάσεις και αγορές ακινήτων όπου στα συμβόλαια ο συμβολαιογράφος βεβαιώνει ότι μετρήθηκαν πολλές χιλιάδες ή εκατομμύρια ευρώ και με την κίνηση μετρητών να γίνεται η συναλλαγή.

---

¹⁸⁹ Ν. 3899/2010, «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας», ΦΕΚ 212^Α, 17-12-2010

¹⁹⁰ Ν. 3986/2011, «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015», ΦΕΚ 152^Α, 1-7-2011.

Η εισροή και η εκροή παράνομου χρήματος στην Ελλάδα που καταγράφεται από το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Global Financial Integrity (GFI) και τα στοιχεία που δημοσιεύονται σε περιοδικό μεγάλης ευρωπαϊκής χώρας αντανakλούν την Ελλάδα ως ιδανική χώρα για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Ινστιτούτου, το οποίο καταγράφει τις κινήσεις μεγάλων χρηματικών ποσών διεθνώς, μεταξύ 2003 και 2011 βγήκαν από την Ελλάδα 261 δις. δολάρια (207 δις. ευρώ) παράνομου χρήματος, που προέρχονταν από εγκληματικές ενέργειες, διαφθορά και φοροδιαφυγή. Πρόκειται για τεράστια απώλεια για μια τόσο μικρή εθνική οικονομία.

Θα πρέπει να συμπληρωθεί ότι μόνο το 2010 εισέρρευσαν παράνομα στην Ελλάδα 90 δις. δολάρια και το 2011 109 δις.

Επίσης, το Ινστιτούτο GFI υπολογίζει ότι τη δεκαετία που έληξε το 2009, η Ελλάδα έχασε περίπου 160 δις δολάρια σε μη καταγεγραμμένες συναλλαγές μέσω του ισοζυγίου πληρωμών της. Σύμφωνα με τη μελέτη υπήρχαν παράνομες εισροές χρήματος στην Ελλάδα που έφτασαν τα 96 δις λόγω παράνομων τιμολογήσεων και ως αποτέλεσμα φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Τα χρήματα αυτά σύμφωνα με το Ινστιτούτο πρόκειται για ξέπλυμα χρήματος το οποίο επενδύεται στην τοκογλυφία καθώς στην παρούσα εποχή της κρίσης οι ελληνικές τράπεζες δε δανείζουν. Χρήματα όμως διοχετεύονται και σε αγορές ακινήτων, τα οποία λόγω της κρίσης αγοράζουν παράνομοι επενδυτές φθηνά, με μαύρο χρήμα, με προοπτική κέρδους σε διάστημα 10-15 ετών.

Βουλγαρία

Η παραοικονομία της Βουλγαρίας, υπολογίζεται ότι ανήλθε σε 30% του ΑΕΠ το 2009 (Center for study of the Democracy, 2010)¹⁹¹. Επιπλέον, η αυξανόμενη αγορά ακινήτων στη Βουλγαρία έκανε τη χώρα ελκυστικό προορισμό για τη νομιμοποίηση των μεγάλων ποσών που προέρχονται από παράνομα έσοδα από την Ευρώπη.

Οι κυριότερες πηγές ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στη Βουλγαρία είναι τα ναρκωτικά, η φοροδιαφυγή, οι οικονομικές απάτες, τα τελωνειακά και φορολογικά αδικήματα, το λαθρεμπόριο και η σωματεμπορία (European Commission, 2008)¹⁹². Το πραγματικό μέγεθος του βρώμικου χρήματος είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, καθώς υπάρχουν δυσκολίες για την εκτίμηση των ποσών που προέρχονται από το εξωτερικό. Η εγκληματικότητα στη Βουλγαρία προσαρμόζεται γρήγορα στη νέα πραγματικότητα, και τα έσοδά της εισέρχονται εύκολα στη νόμιμη οικονομία. Αυτή η διαδικασία αποτελεί μια σημαντική απειλή για τη χώρα: ενώ στις αναπτυγμένες δημοκρατίες η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διενεργείται μέσω των πολύπλοκων χρηματοοικονομικών πράξεων ή επενδύσεις στην νόμιμη οικονομία (για παράδειγμα, μέσω της αγοράς των ακινήτων ή εμπορευμάτων πολυτελείας), στη Βουλγαρία το ξέπλυμα χρήματος γίνεται με μια συγκεκριμένη μορφή, ως μια «πολιτική επένδυση». Η πολυπλοκότητα του εγκλήματος, οι αντικειμενικές δυσκολίες για την έρευνά του, καθώς και η απαραίτητη διεθνής συνεργασία για την καταπολέμηση αυτών των δραστηριοτήτων εξηγεί το σχετικά μικρό αριθμό των διώξεων.

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος με τη μορφή της πολιτικής επένδυσης λαμβάνει χώρα είτε με την αγορά εκλογικών ψήφων, είτε με τη χορηγία των πολιτικών κομμάτων. Παρά το γεγονός ότι η διαδικασία αυτή δεν μπορεί να

---

¹⁹¹ Center for Study of the Democracy, (2010), “Investigation of money laundering: An institutional approach”, Policy Brief No. 21, February.

¹⁹² European Commission, (2008), “Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports”, Final Report on feedback.

χαρακτηρίζεται ως ξέπλυμα βρώμικου χρήματος με την αυστηρά νομική έννοια, μπορεί να θεωρηθεί ως τέτοια. Η πολιτική επένδυση εξασφαλίζει την πρόσβαση στις δημόσιες συμβάσεις ή την προστασία από τη δίωξη των εγκληματικών δραστηριοτήτων. Ως εκ τούτου, αυτό το συγκεκριμένο είδος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διαφθείρει τα θεμέλια της δημοκρατίας της χώρας, αφού οι τοπικές εκλογές το 2007, αλλά και του 2009, έδειξαν ότι οι πολιτικοί και τα πολιτικά κόμματα επηρεάστηκαν από διάφορες εγκληματικές δομές, ιδίως σε τοπικό επίπεδο (Center for study of the Democracy, 2010)¹⁹³.

Αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν τη Βουλγαρία να προωθήσει **θεσμικά και νομικά μέτρα**, συμπεριλαμβανομένης της έγκρισης του νόμου για τα Μέτρα κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες του 1996¹⁹⁴ και τις Οδηγίες για την εφαρμογή του Νόμου (1998) και του νόμου για τα Μέτρα κατά της χρηματοδότησης τρομοκρατικών δραστηριοτήτων (2003).

Επιπλέον, ο Οργανισμός Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών ιδρύθηκε το 2001. Η αδυναμία εφαρμογής των μέτρων για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι εμφανής. Για παράδειγμα, κατά την περίοδο 2007-2008 μόνο ένας κτηματομεσίτης έχει αναφέρει μια ύποπτη συναλλαγή, παρόλο που εκτιμάται ότι περισσότερο από το ήμισυ των κτηματομεσιτικών συναλλαγών δεν πραγματοποιούνται στην πραγματική αξία του ακίνητου.

Η διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα (με συμμετοχή τραπεζών, γραφείων συναλλάγματος, μεσιτών ακινήτων, εμπόρων αυτοκινήτων κτλ) είναι ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα. Η μη εφαρμογή εσωτερικών κανόνων για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος στις εταιρείες του ιδιωτικού τομέα, σε συνδυασμό με την έλλειψη κρατικού ελέγχου, υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα του εθνικού συστήματος (Center for study of the Democracy, 2010)¹⁹⁵.

---

¹⁹³ Center for Study of the Democracy, (2010), “Investigation of money laundering: An institutional approach”, Policy Brief No. 21, February.

¹⁹⁴ Measures against Money Laundering Act” Promulgated State Gazette No. 48/04.06.1996

¹⁹⁵ Center for Study of the Democracy, (2010), “Investigation of money laundering: An institutional approach”, Policy Brief No. 21, February.

Η Βουλγαρία είναι μέλος του MONEYVAL και όχι της FATF, παρόλα αυτά η συμμόρφωσή της με της κεντρικές συστάσεις βαθμολογούνται με PC (Partially Compliant) LC (Largely Compliant), που δείχνουν μερική έως ικανοποιητική συμμόρφωση της χώρας με τις διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος¹⁹⁶.

Η έκθεση του MONEYVAL (2011)¹⁹⁷ σχετικά με τις κεντρικές συστάσεις δείχνει ότι πολλές εξελίξεις που έχουν επέλθει αντιμετωπίζουν σημαντικά ζητήματα που έθεσαν οι αξιολογητές και βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα του εθνικού συστήματος καταπολέμησης του ξεπλύματος μαύρου χρήματος στη Βουλγαρία.

Η Ποινική νομοθεσία εξακολουθεί να εμφανίζει ελλείψεις όσον αφορά ορισμένες συγκεκριμένες κατηγορίες αδικημάτων, ενώ και η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων είναι ένα ζήτημα που απαιτεί αντιμετώπιση.

Η δέουσα επιμέλεια προωθήθηκε ενεργά από τις βουλγαρικές αρχές, με επίκεντρο την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης, την κατάρτιση, την αξιολόγηση κινδύνων και την πρακτική. Αναπτύχθηκαν προγράμματα κατάρτισης και ευαισθητοποίησης. Ωστόσο, η νομική υποχρέωση για καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας δεν έχει ακόμη τεθεί σε εφαρμογή. Αποτελεί, επίσης, θετική εξέλιξη η ανάπτυξη της νομολογίας σε σχέση με την ποινικοποίηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

Γερμανία

Παρά το γεγονός ότι δεν αποτελεί ένα υπεράκτιο χρηματοοικονομικό κέντρο, η Γερμανία είναι ένα από τα μεγαλύτερα οικονομικά κέντρα της Ευρώπης. Αν και δεν είναι σημαντική χώρα παραγωγής ναρκωτικών, η Γερμανία εξακολουθεί να είναι καταναλωτής και ένα σημαντικό διαμετακομιστικό κέντρο. Συστήματα ηλεκτρονικών πληρωμών με οικονομικά μέσα και εκπρόσωποι για τις συναλλαγές ξεπλύματος χρήματος είναι συνήθεις τάσεις στη χώρα.

---

¹⁹⁶ MONEYVAL, (2008), “Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Third round detailed assessment report on Bulgaria”, Strasbourg, April.

¹⁹⁷ MONEYVAL, (2011), “Bulgaria: Progress report and written analysis by the Secretariat of Core recommendations”, 11 April.

Η μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώπης, παρότι καταβάλλει σημαντικές προσπάθειες, εξακολουθεί να παρουσιάζει ελλείψεις στο θέμα του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Η Γερμανία εισήγαγε μια σειρά μέτρων τα τελευταία χρόνια για την ενίσχυση της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Το 2011, ενίσχυσε το καθεστώς της μεταξύ άλλων τροποποιώντας διατάξεις για τη νομιμοποίηση των εσόδων που διέπουν το χρηματοπιστωτικό τομέα, επεκτείνοντας τον κατάλογο των αδικημάτων για να περιλαμβάνουν τη χειραγώγηση της αγοράς, την πειρατεία των προϊόντων και την εκμετάλλευση εμπιστευτικών πληροφοριών προκειμένου να βελτιωθεί η καταπολέμηση της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων και της φοροδιαφυγής, (Δράση 3 Μαΐου 2011). Εμφανίζει ένα σχετικά μεγάλο αριθμό των διώξεων για το ξέπλυμα χρήματος και αποφάσεων δήμευσης περιουσιακών στοιχείων. Τα αποτελέσματα αυτά συνέβησαν ενώ η Γερμανία έχει τις ελλείψεις που εντοπίζονται από τη FATF.

Στη Γερμανία, η κυριότερη πηγή του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι οι οικονομικές απάτες, γεγονός που εξηγεί και το ότι οι περισσότερες αναφορές κρουσμάτων ύποπτων συναλλαγών γίνονται από τις τράπεζες (80%) και άλλα χρηματοοικονομικά ιδρύματα (European Commission, 2008)¹⁹⁸.

Πολλοί δείκτες δείχνουν ότι η Γερμανία είναι ευπαθής σε ξέπλυμα χρήματος και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, λόγω του μεγάλου μεγέθους της οικονομίας της και του γεγονότος ότι είναι οικονομικό κέντρο, καθώς και λόγω της στρατηγικής της θέσης στην Ευρώπη, αλλά και στις ισχυρές διεθνείς διασυνδέσεις της. Το πλαίσιο για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος δεν είναι πλήρως σύμφωνο με τις συστάσεις της FATF. Υπάρχουν αδυναμίες στο νομικό πλαίσιο και στην επιβολή κυρώσεων για μη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις. **Οι κυριότερες διατάξεις της είναι σε μεγάλο βαθμό σύμφωνες με το πρότυπο της FATF, αλλά υπάρχουν κάποιες τεχνικές ελλείψεις. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στα περισσότερα επιμέρους ζητήματα, η Έκθεση βαθμολογεί τη Γερμανία με Μερική Συμμόρφωση.**

---

¹⁹⁸ European Commission, (2008), “Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports”, Final Report on feedback.

Το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης της Γερμανίας φαίνεται να επιτυγχάνει ουσιαστικά αποτελέσματα για την αντιμετώπιση των οικονομικών εγκλημάτων. Τον Αύγουστο του 2009, η Γερμανία ενίσχυσε τις απαιτήσεις της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας με την ποινικοποίηση της χρηματοδότησης τρομοκρατικών πράξεων και των ατομικών τρομοκρατών, αλλά και σε αυτό τον τομέα κάποιες τεχνικές ελλείψεις παραμένουν (FATF, 2011)¹⁹⁹.

Γαλλία

Η Γαλλία είναι μια χώρα που εφαρμόζει επιτυχημένα τους κανόνες για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (FATF, 2011)²⁰⁰. Η υλοποίηση της μεταφοράς στο γαλλικό δίκαιο της Τρίτης Ευρωπαϊκής οδηγίας, 2005/60/EK, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και η εφαρμογή του διατάγματος Νο. 2009-104 της 30ής Ιανουαρίου 2009 είναι τα τελευταία βήματα ενίσχυση των προληπτικών κανόνων της χώρας. Μερικά από τα κυριότερα νέα μέτρα που θεσπίστηκαν το 2009 περιλαμβάνουν: την αύξηση του αριθμού των τομέων που καλύπτονται από τις διατάξεις για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, όλα τα ιδρύματα / επαγγέλματα υπόκεινται σε εποπτεία για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, τη θέσπιση της προσέγγισης με βάση τον κίνδυνο (risk based approach) για τη δέουσα επιμέλεια, την καθιέρωση του συστήματος χορήγησης αδειών για τα χρήματα που μεταφέρονται, και την επέκταση της απαγόρευσης των πληρωμών σε μετρητά.

Τα φαινόμενα Ξεπλύματος Βρώμικου Χρήματος που λαμβάνουν χώρα στη Γαλλία αφορούν κυρίως νομιμοποίηση παράνομων εσόδων από εμπόριο ναρκωτικών και άλλες εγκληματικές ενέργειες (European Commission, 2008)²⁰¹.

---

¹⁹⁹ FATF, (2010), “Anti money laundering and combating the financing of terrorism: Germany mutual evaluation report”, 19 February.

²⁰⁰ FATF, (2011), “Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: France mutual evaluation”, 25 February.

²⁰¹ European Commission, (2008), “Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing

Οι γαλλικές αρχές προληπτικής εποπτείας έχουν επαρκείς εξουσίες για τη διεξαγωγή των επιθεωρήσεων. Το εποπτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από επιτόπιες επιθεωρήσεις για να είναι πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό. Επιπλέον, όλες οι σχετικές αρχές έχουν την εξουσία να επιβάλουν κυρώσεις για θέματα ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Οι νομοθετικές διατάξεις για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στη Γαλλία ανήκουν κυρίως στο διοικητικό και αστικό δίκαιο (European Commission, 2008)²⁰².

Οι κυριότεροι φορείς που αναφέρουν τις ύποπτες συναλλαγές για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι οι εξής: τράπεζες (81%), ανταλλακτήρια χρήματος (5%), Ασφαλιστικές Εταιρείες (3%), συμβολαιογράφοι (2%), το Καζίνο και άλλοι (European Commission, 2008)²⁰³.

Η Γαλλία υπέγραψε και ενέκρινε τη Σύμβαση της Βιέννης του 1988 κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών. Επίσης, υπέγραψε και επικύρωσε τη Σύμβαση του Πατέρμο του 2000 κατά του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος. Η Γαλλία έχει εφαρμόσει σε μεγάλο βαθμό αυτές τις συμβάσεις και μάλιστα ήταν από τις πρώτες χώρες που προχώρησαν στην εφαρμογή.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η έκθεση της FATF, το 2011, βαθμολογεί με LC (Largely Compliant) ή C (Compliant) τη Γαλλία στην συντριπτική πλειοψηφία των επιμέρους συστάσεων, που είναι στις υψηλότερες βαθμολογίες. Η μόνη παρατήρηση που γίνεται είναι ότι η Γαλλία θα πρέπει να αφιερώσει

Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports”, Final Report on feedback.

²⁰² European Commission, (2008), “Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports”, Final Report on feedback.

²⁰³ European Commission, (2008), “Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports”, Final Report on feedback.

περισσότερους πόρους για την συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων (FATF, 2011)²⁰⁴.

Η Γαλλία θα πρέπει να συνεχίσει την έντονη ενεργό συμμετοχή της στους διεθνείς οργανισμούς και τη δράση της σε μικρότερες χώρες για την καταπολέμηση των εγχώριων και παγκόσμιων απειλών για ξέπλυμα χρήματος και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Κύπρος

Η Κύπρος παρέχει μια σειρά από φορολογικά κίνητρα για επενδύσεις στη χώρα, αφού τα βασικά στοιχεία του φορολογικού της συστήματος είναι τα εξής:

- Φόρος Εταιριών Κερδών: 10%
- Παρακρατούμενοι Φόροι για Δικαιώματα: 0% για ξένες εταιρίες
- Παρακρατούμενοι Φόροι για Τόκους: 0% για ξένες εταιρίες
- Φόρος Κερδών από Διάθεση Τίτλων: 0%
- Φόρος για Μερίσματα: 0%, εφόσον η κυπριακή εταιρία κατέχει τουλάχιστον το 1% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρίας που πληρώνει το μέρισμα
- Μεταφορά Ζημιών: χωρίς περιορισμούς
- ΦΠΑ: απαλλάσσονται του ΦΠΑ οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές

Το κυπριακό φορολογικό σύστημα είναι ιδανικό για τις ξένες επιχειρήσεις με διακρατικές συμφωνίες για την αποφυγή της διπλής φορολογίας με 44 χώρες και το φορολογικό συντελεστή να είναι 10% για όλα τα επίπεδα εισοδημάτων. Αυτά τα πλεονεκτήματα του κυπριακού συστήματος συμπληρώνονται με τη διαχρονική του σταθερότητα, το μικρό όγκο της φορολογίας και τη ξεκάθαρη ερμηνεία των φορολογιών.

Έως το 2003, οι δραστηριότητες των κυπριακών εταιριών χαρακτηρίζονταν ως offshore, παρέχοντας πολύ χαμηλό – σχεδόν μηδενικό – φορολογικό συντελεστή. Με την είσοδο της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καταργήθηκαν οι offshore δραστηριότητες και πλέον όλες οι Κυπριακές Εταιρίες χαρακτηρίζονται onshore. Στα πλαίσια αυτά έγινε επανασχεδιασμός του φορολογικού συστήματος, το οποίο

---

²⁰⁴ FATF, (2011), “Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: France mutual evaluation”, 25 February.

εναρμονίστηκε με το ευρωπαϊκό όσον αφορά τους φορολογικούς συντελεστές και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς, με στόχο την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος²⁰⁵. Συνεπώς, η Κύπρος δεν θα πρέπει να θεωρείται πλέον φορολογικός παράδεισος και έχει μετακινηθεί πλέον από τον κατάλογο της FATF, ο οποίος περιλαμβάνει τις χώρες που κάνουν ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Η Κύπρος στην προσπάθεια της να εναρμονίσει τις επιταγές της Ε.Ε με τις δραστηριότητες που της αποφέρουν έσοδα έχει άρει την απαγόρευση από την επιχειρηματική δραστηριότητα στην εγχώρια αγορά Αυτό σημαίνει ότι οι εταιρείες που είχαν ταξινομηθεί προηγουμένως ως υπεράκτιες είναι πλέον ελεύθερες να ασκούν τις δραστηριότητες τους σε τοπικό επίπεδο.

Οι κυριότερες πηγές του παράνομου χρήματος που ξεπλένεται στην Κύπρο είναι τα ναρκωτικά και τα οικονομικά εγκλήματα, τα οποία γίνονται προσπάθειες να εξαλειφθούν με τις νομοθετικές πρωτοβουλίες (European Commission, 2008)²⁰⁶.

Ο κυριότερος νόμος της Κυπριακής Δημοκρατίας για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι ο νόμος 188(I)2007 «περί Παρεμπόδισης και Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες», που ενοποιεί και αναθεωρεί τους περί Συγκάλυψης έρευνας και δήμευσης των εσόδων από ορισμένες εγκληματικές πράξεις Νόμους του 1996-2004 και ενσωματώνει παράλληλα την Κοιν. Οδηγία 2005/60/EK για τη χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Ο Νόμος απαιτεί από όλα τα πρόσωπα που διεξάγουν χρηματοοικονομικές και άλλες σχετικές δραστηριότητες, να ιδρύσουν και διατηρήσουν επαρκή και κατάλληλα συστήματα και διαδικασίες επίβλεψης των επιχειρήσεων και γενικά του οικονομικού συστήματος ώστε να μην χρησιμοποιείται για σκοπούς νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ο νόμος τροποποιήθηκε το 2010 από το νόμο περί «Παρεμπόδισης και Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας».

---

²⁰⁵ Από την επίσημη ιστοσελίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

²⁰⁶ European Commission, (2008), “Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports”, Final Report on feedback.

Υποχρέωση εφαρμογής του νόμου έχουν:

- Τραπεζικοί Οργανισμοί
- Συνεργατικά Πιστωτικά Ιδρύματα
- Χρηματιστηριακά Γραφεία
- Ε.Π.Ε.Υ (Επιχειρήσεις Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών)
- Ασφαλιστικές Εταιρείες
- Λογιστές/Ελεγκτές
- Δικηγόροι (ορισμένες δραστηριότητες)
- Κτηματομεσίτες
- Έμποροι πολύτιμων λίθων και μετάλλων
- Υπηρεσίες Εμπιστευμάτων και Εταιρικών Υπηρεσιών
- Υπηρεσίες Διακίνησης Χρημάτων

Επιπλέον, ορίζονται οι Εποπτικές Αρχές της χώρας. Οι Εποπτικές Αρχές για δραστηριότητες που καλύπτονται από τον Περί της Παρεμπόδισης και Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες Νόμο του 2007 είναι οι εξής:

α) Η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου

β) Ο Έφορος Εποπτείας και Ανάπτυξης Συνεργατικών Εταιρειών

γ) Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

δ) Ο Έφορος Ασφαλίσεων

ε) Το Συμβούλιο του Συνδέσμου Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου

στ) Το Συμβούλιο του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου

ζ) Η Μονάδα Καταπολέμησης Αδικημάτων Συγκάλυψης για τους κτηματομεσίτες και εμπόρους πολύτιμων λίθων και μετάλλων

Οι Εποπτικές Αρχές επιφορτίζονται με τον έλεγχο και τη συμμόρφωση των προσώπων που υπόκεινται στην Εποπτεία τους αναφορικά με τις διατάξεις του Νόμου και των οδηγιών που εκδίδονται.

Η Οδηγία ΟΔ144-2007-08 του 2011 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για την Παρεμπόδιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας ορίζει τις υποχρεώσεις των χρηματοοικονομικών οργανισμών, θεσπίζει την εφαρμογή της risk based approach και της αρχής δέουσας επιμέλειας, ενώ αναφέρει και τις ύποπτες συναλλαγές και δραστηριότητες. Η εν λόγω Οδηγία έχει ως πεδίο όλους τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς²⁰⁷.

Επιπλέον, η Κύπρος εφαρμόζει και διεθνείς συμβάσεις σχετικές με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, όπως οι εξής²⁰⁸:

- 1990: Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Συγκάλυψη, Έρευνα, Κατάσχεση και Δήμευση των Εσόδων από Εγκλήματα, η οποία κυρώθηκε με τον Περί της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τη Συγκάλυψη, Έρευνα, Κατάσχεση και Δήμευση των Προϊόντων του Εγκλήματος και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας
- 2005: Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Συγκάλυψη, Έρευνα, Κατάσχεση και Δήμευση των Εσόδων από Εγκλήματα, η οποία κυρώθηκε με τον Περί της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τη Συγκάλυψη, Έρευνα, Κατάσχεση και Δήμευση των Προϊόντων του Εγκλήματος και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας
- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών εναντίον της Παράνομης Διακίνησης Ναρκωτικών και Ψυχοτρόπων Ουσιών (Σύμβαση της Βιέννης 1988)
- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς, η οποία κυρώθηκε με τον Περί της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς νόμο του 2008 (Ν.25(III)2008)

---

²⁰⁷ Οδηγία ΟΔ144-2007-08 του 2011 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για την Παρεμπόδιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, 17.10.2011.

Όσον αφορά την αξιολόγηση της συμμόρφωσης της Κύπρου με τις Διεθνείς Συστάσεις για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, η Κύπρος δεν είναι μέλος της FATF. Είναι μέλος της επιτροπής Moneyval του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία αποτελεί συνδεδεμένο μέλος της FATF. Το πλαίσιο αντιμετώπισης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στην Κύπρο έχει αξιολογηθεί τρεις φορές από την Επιτροπή Moneyval και τα ευρήματα είναι ότι υπάρχει, σε γενικές γραμμές, συμμόρφωση με τις 40 +9 Συστάσεις της FATF²⁰⁹.

Δυτικά βαλκάνια

Εκτεταμένο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος λαμβάνει χώρα και στα Δυτικά Βαλκάνια. Η διαφθορά και η εγκληματικότητα, σύμφωνα με την έκθεση 2008 του Freedom House οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων κατατάσσονται σε υψηλότερη θέση σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο μέρος της Ευρώπης. Η επιβολή του ποινικού και αστικού δικαίου παραμένει αδύναμη και αναποτελεσματική. Η υπάρχουσα βιβλιογραφία περιλαμβάνει την περιγραφή των συνεπειών της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος στην περιοχή (Holmes, 2009²¹⁰; Della Porta, 2001²¹¹).

Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα από τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και την εμπειρία τους στα θέματα αυτά, η έρευνα του Zhila, (2011)²¹² δείχνει ότι τα πολιτιστικά πρότυπα μπορούν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο στην ύπαρξη της δικαστικής διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους το οργανωμένο έγκλημα στα Δυτικά Βαλκάνια έχει βρει γόνιμο έδαφος για να μπορέσει να ακμάσει. Πρώτον, η

---

²⁰⁹ Από την ιστοσελίδα: <http://www.anti-moneylaundering.org/europe/cyprus.aspx>

²¹⁰ Holmes, L. (2009), "Crime, organised crime and corruption in post-communist Europe and the CIS", Communist and Post-Communist Studies, Vol. 42 No. 2, pp. 265-87.

²¹¹ Porta-Della, D. (2001), "A judge's revolution? Political corruption and the judiciary in Italy", European Journal of Political Research, Vol. 39 No. 1, pp. 1-21.

²¹² Fabian Zhila, (2011), "Organised crime and judicial corruption in the Western Balkans: Are customary norms playing any role?", Journal of Financial Crime, Vol. 18 Iss: 4 pp. 387 - 404

γεωγραφική θέση των Δυτικών Βαλκανίων, αφού βρίσκονται στα σύνορα ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση. Στα ανατολικά, η Τουρκία είναι η πύλη προς την Ασία. Στα δυτικά, τα Δυτικά Βαλκάνια μοιράζονται την ακτή της Αδριατικής με την Ιταλία και την Ελλάδα. Σε ό,τι αφορά τα χερσαία σύνορα, συνορεύουν με πέντε μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) – την Ουγγαρία, τη Σλοβενία, την Ελλάδα, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Οι διαδρομές της κοκαΐνης στη Δυτική Ευρώπη περνούν μέσα από τα Βαλκάνια, και η αφγανική ηρωίνη ακολουθεί το δρόμο από την Τουρκία σε όλα τα Βαλκάνια για να καταλήξει στην Ευρώπη (Anastasijevic, 2006)²¹³.

Δεύτερον, η επικράτηση της ανομίας και της μαύρης αγοράς είναι ισχυρή στα Δυτικά Βαλκάνια κι έχει κάνει την περιοχή έναν ελκυστικό τόπο για το οργανωμένο έγκλημα και για τη νομιμοποίηση εσόδων τους. (Europol Report, 2008)²¹⁴.

Τρίτον, σε πλήρη αντίθεση με πολλές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες παρουσίασαν δημοκρατικό μετασχηματισμό στα τέλη της δεκαετίας του 1980, τα γεγονότα στα Δυτικά Βαλκάνια έχουν λάβει χώρα μια σειρά πολέμων. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, αυτές οι χώρες έζησαν εθνικούς πολέμους, φτώχεια, πολιτική μετάβαση και κατάρρευση του προηγούμενου καθεστώτος. Αυτές οι συνθήκες δημιούργησαν ευκαιρίες για το οργανωμένο έγκλημα στα κράτη της Βαλκανικής.

---

²¹³ Anastasijevic, D. (2006), “Organized crime in the western balkans”, paper presented at First Annual Conference on Human Security, Terrorism and Organized Crime in the Western Balkan Region organised by the HUMSEC Project in Ljubljana, 23-25 November.

²¹⁴ Europol Report (2008), European Organised Crime Threat Assessment (OCTA) 2008, Europol, The Hague, available at: [www.europol.europa.eu/publications/European_Organised_Crime_Threat_Assessment_\(OCTA\)/OCTA2008.pdf](http://www.europol.europa.eu/publications/European_Organised_Crime_Threat_Assessment_(OCTA)/OCTA2008.pdf)

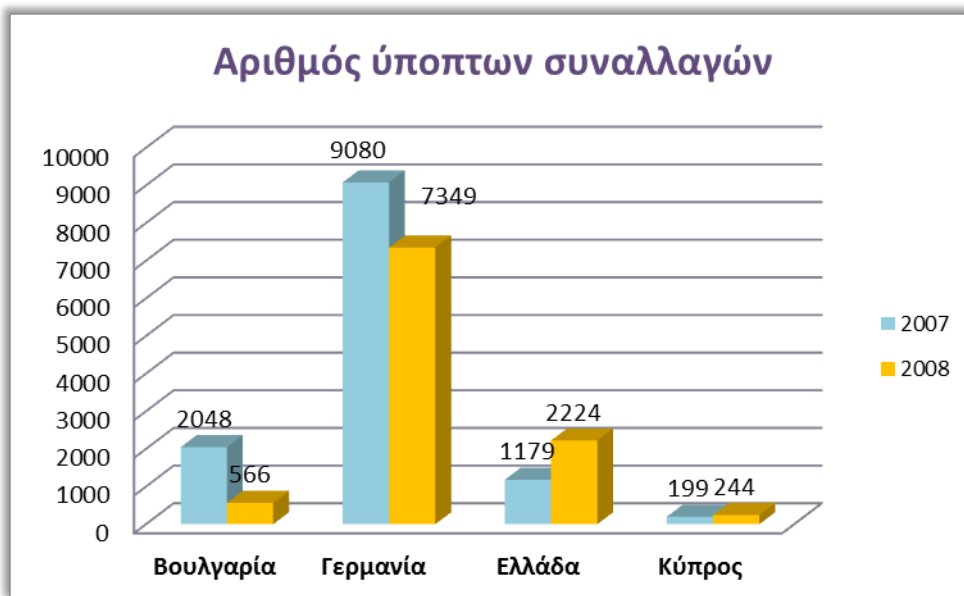
Συγκριτική ανάλυση

Η καταπολέμηση βρώμικου χρήματος αποτελεί κοινό στόχο των περισσότερων χωρών ανά τον κόσμο, παρόλα αυτά ο βαθμός συμμόρφωσης και η αποτελεσματικότητα μεταξύ των χωρών διαφέρουν.

Στο παρόν κεφάλαιο της εργασίας εξετάστηκαν χώρες της Ευρώπης, όπως η Ελλάδα, η Κύπρος, η Γαλλία, η Γερμανία, η Βουλγαρία, καθώς και οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και τρίτες χώρες. Από τη μελέτη προέκυψαν διαφορές στο βαθμό αποτελεσματικότητας της καταπολέμησης του φαινομένου, με τη Γαλλία να σημειώνει την καλύτερη επίδοση.

Για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων, παρατίθενται στατιστικά δεδομένα για τις εξεταζόμενες χώρες σχετικά με πτυχές του φαινομένου του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

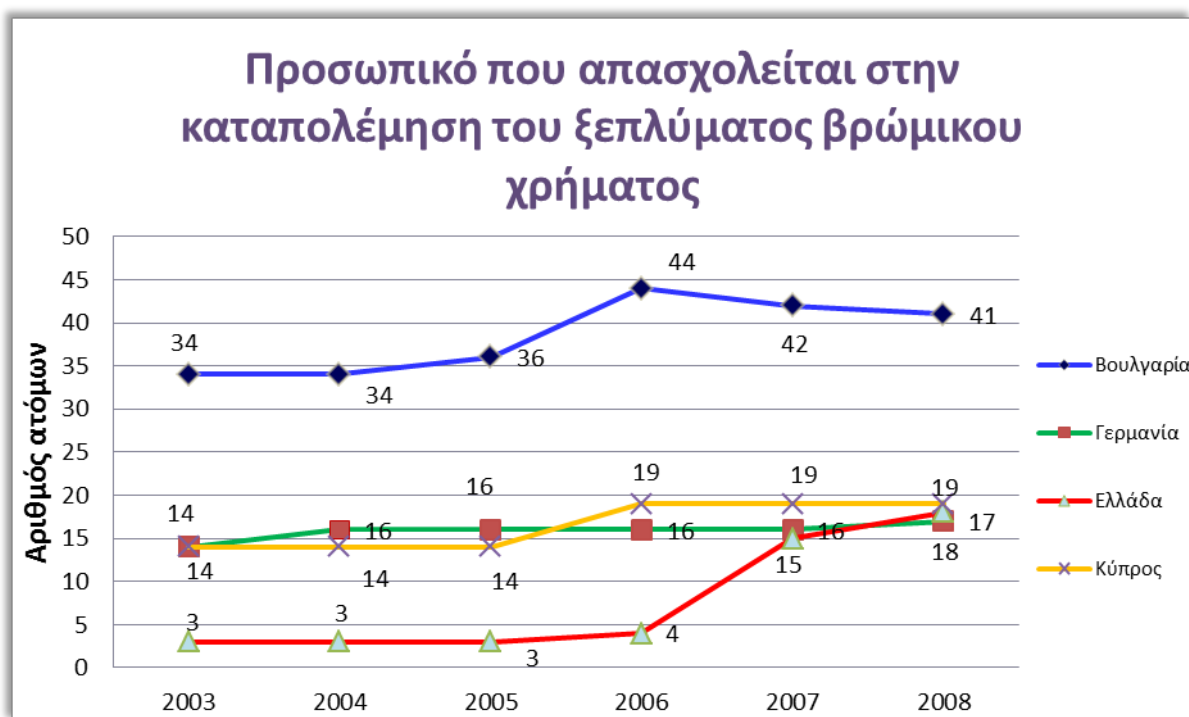
Το πρώτο διάγραμμα εμφανίζει τον αριθμό ύποπτων συναλλαγών που αναφέρθηκαν κατά τα έτη 2007 και 2008 στη Βουλγαρία, τη Γερμανία, την Ελλάδα και την Κύπρο. Τα δεδομένα για τη Γαλλία δεν ήταν διαθέσιμα.

πηγή: Eurostat²¹⁵

Από το γράφημα προκύπτει ότι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί στη Γερμανία εργάζονται πιο αποδοτικά για την καταπολέμηση του βρώμικου χρήματος στη χώρα, ενώ και η Ελλάδα φαίνεται να εντείνει τις προσπάθειές της. Φυσικά, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι η γερμανική οικονομία είναι πολύ μεγαλύτερη από τις υπόλοιπες, επομένως πραγματοποιείται καθημερινά πολύ μεγαλύτερος αριθμός συναλλαγών.

Το δεύτερο διάγραμμα εμφανίζει τον αριθμό των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης που εργάζονται στην καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

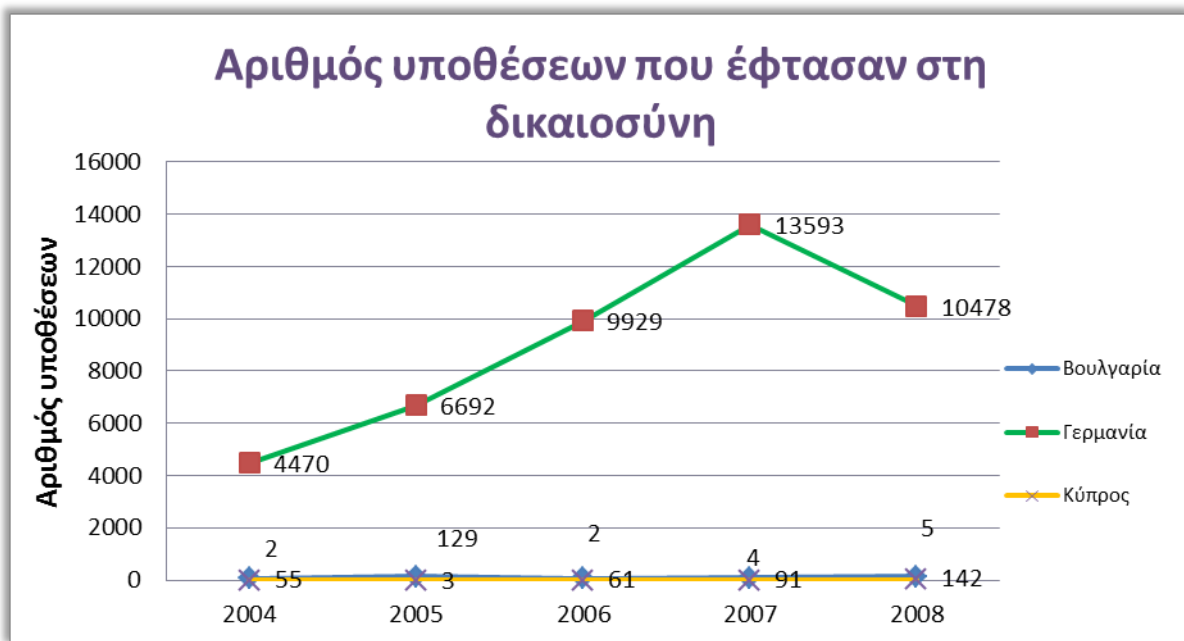
πηγή: Eurostat²¹⁶

²¹⁵ Eurostat, (2010), “Money laundering in Europe. Report of work carried out by Eurostat and DG Home Affairs”, Working paper.

²¹⁶ Eurostat, (2010), “Money laundering in Europe. Report of work carried out by Eurostat and DG Home Affairs”, Working paper.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η Βουλγαρία έχει υπερδιπλάσιο αριθμό εργαζομένων σε σχέση με τη Γερμανία, χωρίς, όμως και ανάλογα αποτελέσματα. Επιπλέον, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση της Ελλάδας, που το 2007 τετραπλασίασε τους εργαζόμενους στην καταπολέμηση του βρώμικου χρήματος. Οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα αυξήθηκαν και το 2008, πιθανότατα λόγω της ψήφισης του σχετικού νόμου.

Το τρίτο γράφημα εμφανίζει τον αριθμό των περιπτώσεων που έφτασαν τελικά στη δικαιοσύνη:

πηγή: Eurostat²¹⁷

Από το διάγραμμα γίνεται εμφανής η διαφορά του αριθμού υποθέσεων της Γερμανίας, οι οποίες δικαιολογείται από το μέγεθος της οικονομίας της. Σημειώνεται ότι για την Ελλάδα και τη Γαλλία δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Αριθμός υποθέσεων που έφτασαν στη δικαιοσύνη					
	2004	2005	2006	2007	2008
Βουλγαρία	55	129	61	91	142
Γερμανία	4470	6692	9929	13593	10478
Ελλάδα	ΜΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ				
Κύπρος	2	3	2	4	5
Γαλλία	ΜΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ				

²¹⁷ Eurostat, (2010), “Money laundering in Europe. Report of work carried out by Eurostat and DG Home Affairs”, Working paper.

Το τέταρτο γράφημα εμφανίζει τον αριθμό των φυσικών και νομικών προσώπων που καταδικάστηκαν για κατηγορίες που σχετίζονται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος:

πηγή: Eurostat²¹⁸

Και σε αυτή την περίπτωση, η Γερμανία εμφανίζει φανερά υψηλότερα μεγέθη, που μάλιστα εμφανίζουν αυξητική τάση. Ακολουθεί η Γαλλία, ενώ οι υπόλοιπες χώρες έχουν πολύ μικρό αριθμό καταδικών, που διατηρείται σταθερός.

Αριθμός προσώπων που καταδικάστηκαν για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Βουλγαρία	2	6	4	4	8	25
Γερμανία	128	112	97	216	603	608
Ελλάδα	ΜΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ					
Κύπρος	5	6	6	10	13	22
Γαλλία	-	-	156	144	215	-

²¹⁸ Eurostat, (2010), “Money laundering in Europe. Report of work carried out by Eurostat and DG Home Affairs”, Working paper.

Από τις χώρες που εξετάστηκαν, μεγαλύτερη συμμόρφωση με τις συστάσεις για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος φαίνεται να εμφανίζει η **Γαλλία**. Οι εκθέσεις της FATF της δίνουν την καλύτερη αξιολόγηση, ενώ ταυτόχρονα η χώρα υιοθετεί πολύ γρήγορα τις διεθνείς συμβάσεις και αποφάσεις για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Η Γερμανία, αν και καταβάλλει πολύ σημαντικές προσπάθειες στην καταπολέμηση του βρώμικου χρήματος, το μέγεθος και η θέση της την καθιστούν ευάλωτη. Παρόλα αυτά, τόσο η Γαλλία όσο και η Γερμανία δεν εμφανίζουν ξέπλυμα βρώμικου χρήματος λόγω φοροδιαφυγής, αφού οι δύο χώρες δεν έχουν υψηλά ποσοστά διαφθοράς.

Η Ελλάδα καταβάλλει τα τελευταία χρόνια προσπάθειες να αναμορφώσει το νομικό της πλαίσιο και να εντείνει τους ελέγχους, παρόλα αυτά η φοροδιαφυγή παραμένει ένα από τα βασικά προβλήματα της οικονομίας της και την κυριότερη πηγή του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος που γίνεται στη χώρα.

Όμως, υψηλά ποσοστά ξεπλύματος βρώμικου χρήματος εμφανίζει και η **Βουλγαρία**. Η μεγάλη ένταση του φαινομένου στη Βουλγαρία σχετίζεται και με πολιτικούς παράγοντες, αφού στην πολιτική ζωή της χώρας υπάρχουν υψηλά επίπεδα διαφθοράς και διαπλοκής, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, που εγκληματικές οργανώσεις επηρεάζουν τις πολιτικές αποφάσεις του τόπου. Συνεπώς, για την αντιμετώπιση του φαινομένου στη Βουλγαρία απαιτείται όχι μόνο συμμόρφωση με τις διεθνείς συστάσεις, αλλά και αναμόρφωση του πολιτικού σκηνικού. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι και στη Βουλγαρία μια από τις βασικές πηγές του βρώμικου χρήματος είναι η φοροδιαφυγή.

Ειδική αναφορά θα πρέπει να γίνει στην **Κύπρο**, η οποία θεωρούνταν έως πρόσφατα φορολογικός παράδεισος, όμως, με την τρέχουσα νομοθεσία δεν επιτρέπεται πλέον η δημιουργία offshore εταιριών στη γειτόνα χώρα. Το προηγούμενο νομικό καθεστώς και τα φορολογικά οφέλη που παρέχει στις επιχειρήσεις (παραδείγματος χάριν, χαμηλός φορολογικός συντελεστής) την καθιστούν περισσότερο ευάλωτη στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος από φοροδιαφυγή, αλλά και απάτες.

Τρίτες Χώρες

Η πείνα στην **Αφρική**, οι τεράστιες ανισότητες στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ και τις χώρες χαμηλού εισοδήματος, δε μπορούν να γίνουν κατανοητές αν δε διερευνήσουμε το ρόλο του υπεράκτιου συστήματος. Η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό συνδέεται με άνευ διακρίσεων λεηλασία του ορυκτού πλούτου της μέσω φορολογικών παραδείσεων.

Οι Αμερικάνοι δε διέθεταν ένα τεράστιο υπεράκτιο δίκτυο για να κρύβουν τα χρήματά τους. Παρά τις όποιες καταχρήσεις έκαναν, οι πλούσιες χώρες επικεντρώνονταν στις εγχώριες επενδύσεις και δημιουργούσαν τη βιομηχανική ευημερία της χώρας. Όμως, στην **Ανγκόλα και τη Ρωσία** των τελών του 20^{ου} αιώνα το χρήμα απλώς εξαφανιζόταν δια παντός σε υπεράκτια κέντρα. Οι μέσα από την Ανγκόλα είχαν καταφέρει να πλουτίσουν όχι από τα περιουσιακά στοιχεία της αλλά από τα χρέη της.

Δύο πρόσφατες μελέτες²¹⁹ δείχνουν το μέγεθος του προβλήματος.

Σύμφωνα με έρευνα του οργανισμού μελετών Global Financial Integrity (GFI) της Ουάσινγκτον, που δημοσιεύτηκε το Μάρτιο του 2010 για τις παράνομες εκροές κεφαλαίων από την Αφρική, προέκυψε το συμπέρασμα ότι από το 1970 μέχρι το 2008 οι συνολικές παράνομες εκροές κεφαλαίων, με βάση ένα συντηρητικό υπολογισμό, ανέρχονται περίπου στα 854 δισεκατομμύρια δολάρια. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Nicolas Shaxson μπορεί να φτάνουν ακόμα και τα 1,8 τρισεκατομμύρια.

Τον Απρίλιο του 2008, το Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης στο Άμχερστ παρουσίασε μια ακόμη μελέτη, η οποία εφάρμοζε διαφορετικές μεθοδολογίες για να εξετάσει τη φυγή κεφαλαίων από 40 αφρικανικές χώρες στο διάστημα 1970-2004. Τα εντυπωσιακά αποτελέσματά της έδειξαν ότι η πραγματική φυγή κεφαλαίων κατά τη 35 ετία ανήλθε σε σχεδόν 420δισ δολάρια (σε τιμές 2004) για το σύνολο των

---

²¹⁹ Nicholas, Shaxson (2011), Offshore Τα νησιά των θησαυρών, Πρώτη έκδοση, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 216

40 χωρών. Αν συμπεριληφθούν και τα τεκμαρτά έσοδα από τόκους, η σωρευτική φυγή κεφαλαίων ανερχόταν στα τέλη του 2004 στα 607 δις δολάρια. Συνεπώς, επισημαίνουν οι συντάκτες της μελέτης η Αφρική είναι καθαρή πιστώτρια του υπόλοιπου κόσμου, καθώς τα καθαρά στοιχεία ενεργητικού της στο εξωτερικό ξεπερνούν κατά πολύ τα χρέη της. Η ζωτικής σημασίας όμως διαφορά μεταξύ ενεργητικού και παθητικού είναι ότι τα ιδιωτικά στοιχεία ενεργητικού της ηπείρου ανήκουν σε ένα στενό, εύπορο κοινωνικό στρώμα του πληθυσμού της, ενώ τα δημόσια εξωτερικά χρέη τα επωμίζονται οι λαοί μέσω των κυβερνήσεων τους.

Ο Μαυρίκιος αποτελεί το ιδανικό υπεράκτιο κέντρο. Χαρακτηρίζεται από πολιτική σταθερότητα, μορφωμένο και πολύγλωσσο εργατικό δυναμικό και βρίσκεται στην ιδανική ζώνη ώρας για να εξυπηρετεί την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Οι μεγάλες τράπεζες όπως η Barclays και η HSBC έχουν μεταφέρει εκεί σημαντικό μέρος των εργασιών τους. Ο Μαυρίκιος έχει υπογράψει πάνω από σαράντα φορολογικές συνθήκες με σημαντικές οικονομίες του κόσμου. Δε λειτουργεί μόνο ως δίαυλος εισόδου και εξόδου κεφαλαίων αλλά φιλοξενεί και τη δραστηριότητα του “round tripping (κυκλική διαδρομή)”. Για παράδειγμα, ένας πλούσιος Ινδός στέλνει τα χρήματά του στο Μαυρίκιο, όπου μεταμφιέζονται σε ξένη επένδυση προτού επιστρέψουν στην Ινδία.

Ο Μαυρίκιος είναι μέλος του ESAAMLG (Eastern and Southern Africa Anti-Money Laundering Group), ενώ η αξιολόγηση και οι προτάσεις για τα μέτρα κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος έγιναν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η έκθεση βαθμολογία στην πλειοψηφία των Συστάσεων των Μαυρίκιο με PC (Partially Compliant) και LC (Largely Compliant), που δείχνουν μερική συμμόρφωση λίγες είναι οι συστάσεις στις οποίες δεν υπάρχει συμμόρφωση.

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σημαντικά βήματα από τις Αρχές του Μαυρικίου για την ενίσχυση του πλαισίου για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Έχει δημιουργηθεί Εθνική Επιτροπή για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ώστε να εξασφαλίζεται ο συντονισμός μεταξύ των αρμόδιων αρχών. Η δομή της μονάδας χρηματοοικονομικών πληροφοριών (FIU) αναθεωρήθηκε. Η Τράπεζα του Μαυρίκιου (BOM) ενισχύθηκε για να αποκτήσει την εξουσία να δίνει κατευθυντήριες γραμμές και να ανακαλεί άδειες λειτουργίας, ενώ έχει συσταθεί και Ανεξάρτητη Επιτροπή κατά της Διαφθοράς (ICAC).

Εφόσον, το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο είναι σε μεγάλο βαθμό σε συμφωνία με τις συστάσεις για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην εφαρμογή του πλαισίου (IMF, 2008)²²⁰.

Πίνακας 1 Οι κορυφαίοι εξαγωγείς (τρίτες χώρες) των παράνομων κεφαλαίων (Σωρευτικές εκροές)²²¹

1.	Μπαγκλαντές	US 34.8 δισεκατ. \$
2.	Ανγκόλα	US 34.0 δισεκατ. \$
3.	Λεσότο	US 16.8 δισεκατ. \$
4.	Τσάντ	US 15.4 δισεκατ. \$
5.	Δημοκρατία της Υεμένης	US 12.0 δισεκατ. \$
6.	Νεπάλ	US 9.1 δισεκατ. \$
7.	Ουγκάντα	US 8.8 δισεκατ. \$
8.	Μιανμάρ	US 8.5 δισεκατ. \$
9.	Αιθιοπία	US 8.4 δισεκατ. \$
10.	Ζάμπια	US 6.8 δισεκατ. \$

---

²²⁰ IMF, (2008), “Mauritius: Report on the Observance of Standards and Codes - FATF Recommendations for Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism”, Country report, 08/318, September.

²²¹ Illicit Financial Flows from the Least Developed Countries: 1990-2008, May 2011, (<http://www.gfintegrity.org/content/view/374/70/>), τελευταία προσπέλαση 01-09-2012

6. Εμπειρική Ανάλυση του Δηλωθέντος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων και της φορολογίας αυτού στην Ελλάδα (1990-2010)

6.1 Εισαγωγικά Στοιχεία

Έπειτα από τη θεωρητική ανάλυση των στοιχείων της φοροδιαφυγής, της παραοικονομίας και της νομιμοποίησης των εσόδων που προέρχονται από αυτές τις δραστηριότητες, στο σημείο αυτό της εργασίας θα εξεταστεί και θα αναλυθεί η φορολογική επιβάρυνση των διάφορων εισοδηματικών κατηγοριών στην Ελλάδα σε συνάρτηση με το δηλωθέν εισόδημά τους. Επίσης, θα γίνει μια προσπάθεια συσχέτισης αυτών με την πορεία του Α.Ε.Π στην Ελλάδα για την ίδια περίοδο.

Τις κύριες πηγές των στοιχείων αποτελούν η Ελληνική Στατιστική Αρχή (Ελ. Στατ), η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ) του Υπουργείου Οικονομικών και τα στατιστικά δελτία φορολογικών δεδομένων που εκδίδονται από τη ΓΓΠΣ τα τελευταία οικονομικά έτη. Τα στοιχεία αναφέρονται στην περίοδο 1990-2010. Οι φορολογούμενοι κατηγοριοποιούνται σε έξι ομάδες εισοδήματος. Κριτήριο για την ταξινόμηση των φυσικών προσώπων αποτελεί το επάγγελμα του υπόχρεου της φορολογικής δήλωσης. Οι έξι ομάδες εισοδήματος είναι οι εισοδηματίες, οι έμποροι-βιομήχανοι, οι γεωργοί-κτηνοτρόφοι, οι μισθωτοί, οι ελεύθεροι επαγγελματίες, οι συνταξιούχοι.

Τα στοιχεία που υπάρχουν για κάθε μια κατηγορία αφορούν τον αριθμό των φορολογουμένων, το φόρο που έχει βεβαιωθεί να πληρώσει και το δηλωθέν εισόδημα της.

Η παρούσα εμπειρική ανάλυση ακολουθεί την εξής δομή:

Στο πρώτο μέρος, παρουσιάζεται **ο αριθμός των φορολογουμένων ανά εισοδηματική κατηγορία.**

Στο δεύτερο μέρος, φανερώνεται **το δηλωθέν εισόδημα κατά εισοδηματική τάξη.**

Στο τρίτο μέρος, αναλύεται **ο συνολικός φόρος κατά εισοδηματική κατηγορία.**

Τέλος, αποτυπώνεται και αναλύεται **η συσχέτιση μεταξύ της κατανομής του φορολογικού βάρους, των εισοδημάτων και του Α.Ε.Π.** Για το παρόν μέρος

χρησιμοποιείται το πρόγραμμα E- views και το γραμμικό υπόδειγμα ελαχίστων τετραγώνων (OLS- Ordinary Least Squares Regression).

6.2 Αριθμός Φορολογουμένων

Ο αριθμός των φορολογουμένων ανάλογα με την κατηγορία προέλευσης του εισοδήματος, ο ρυθμός μεταβολής του αριθμού των φορολογουμένων ανά κατηγορία για την ίδια περίοδο, 1990-2010, και η ποσοστιαία διάρθρωση αυτών παρουσιάζεται εκτενώς στους ακόλουθους πίνακες.

Πίνακας 1 Αριθμός φορολογουμένων κατά κατηγορία, 1990-2010

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ							
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί- Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Σύνολο
1990	210.351	635.370	48.409	1.095.060	101.836	430.503	2.521.529
1991	222.780	655.225	56.700	1.151.256	106.344	463.141	2.655.446
1992	257.285	677.262	84.185	1.258.733	110.493	516.202	2.904.160
1993	281.443	687.110	108.721	1.333.617	116.340	569.159	3.096.390
1994	293.820	689.189	121.829	1.378.998	120.570	614.317	3.218.723
1995	409.998	704.513	300.730	1.466.207	127.026	831.597	3.840.071
1996	428.068	711.682	328.135	1.507.774	131.893	878.764	3.986.316
1997	502.646	709.506	363.156	1.554.477	134.579	1.004.245	4.268.609
1998	533.072	696.184	371.601	1.628.461	138.159	1.067.889	4.435.366
1999	555.040	696.932	379.212	1.710.673	142.005	1.101.425	4.585.287
2000	603.581	755.457	375.177	1.782.481	154.433	1.080.339	4.751.468
2001	603.177	902.008	372.029	1.793.857	147.415	1.085.357	4.903.843
2002	520.332	682.800	386.206	1.736.838	301.464	1.325.439	4.953.079
2003	535.073	673.613	396.186	1.888.310	271.670	1.361.660	5.126.512
2004	522.867	669.461	402.077	1.919.933	316.812	1.382.918	5.214.068
2005	663.004	675.219	411.340	1.960.678	331.915	1.465.741	5.507.897
2006	588.330	683.749	408.950	1.973.744	336.029	1.489.552	5.480.354
2007	577.052	693.554	397.259	2.002.475	344.427	1.515.660	5.530.427
2008	582.091	698.790	395.406	2.018.905	355.162	1.548.531	5.598.885
2009	593.892	693.269	388.027	2.027.552	370.754	1.581.606	5.655.100
2010	644.870	680.270	394.632	2.005.328	345.077	1.624.801	5.694.978

Πηγές: Επεξεργασία στοιχείων Ελ. Στατ. Αρχή και ΓΤΠΣ, στατιστικά δελτία φορολογικών δεδομένων

Πίνακας 2 Ρυθμός Μεταβολής αριθμού φορολογουμένων, 1990-2010

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ							
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί- Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Σύνολο
91/90	5,9%	3,1%	17,1%	5,1%	4,4%	7,6%	5,3%
92/91	15,5%	3,4%	48,5%	9,3%	3,9%	11,5%	9,4%
93/92	9,4%	1,5%	29,1%	5,9%	5,3%	10,3%	6,6%
94/93	4,4%	0,3%	12,1%	3,4%	3,6%	7,9%	4,0%
95/94	39,5%	2,2%	146,8%	6,3%	5,4%	35,4%	19,3%
96/95	4,4%	1,0%	9,1%	2,8%	3,8%	5,7%	3,8%
97/96	17,4%	-0,3%	10,7%	3,1%	2,0%	14,3%	7,1%
98/97	6,1%	-1,9%	2,3%	4,8%	2,7%	6,3%	3,9%
99/98	4,1%	0,1%	2,0%	5,0%	2,8%	3,1%	3,4%
00/99	8,7%	8,4%	-1,1%	4,2%	8,8%	-1,9%	3,6%
01/00	-0,1%	19,4%	-0,8%	0,6%	-4,5%	0,5%	3,2%
02/01	-13,7%	-24,3%	3,8%	-3,2%	104,5%	22,1%	1,0%
03/02	2,8%	-1,3%	2,6%	8,7%	-9,9%	2,7%	3,5%
04/03	-2,3%	-0,6%	1,5%	1,7%	16,6%	1,6%	1,7%
05/04	26,8%	0,9%	2,3%	2,1%	4,8%	6,0%	5,6%
06/05	-11,3%	1,3%	-0,6%	0,7%	1,2%	1,6%	-0,5%
07/06	-1,9%	1,4%	-2,9%	1,5%	2,5%	1,8%	0,9%
08/07	0,9%	0,8%	-0,5%	0,8%	3,1%	2,2%	1,2%
09/08	2,0%	-0,8%	-1,9%	0,4%	4,4%	2,1%	1,0%
10/09	8,6%	-1,9%	1,7%	-1,1%	-6,9%	2,7%	0,7%
2010/90	206,6%	7,1%	715,2%	83,1%	238,9%	277,4%	125,9%

Πηγές: Επεξεργασία στοιχείων Ελ. Στατ. Αρχή και ΓΓΠΣ, στατιστικά δελτία φορολογικών δεδομένων

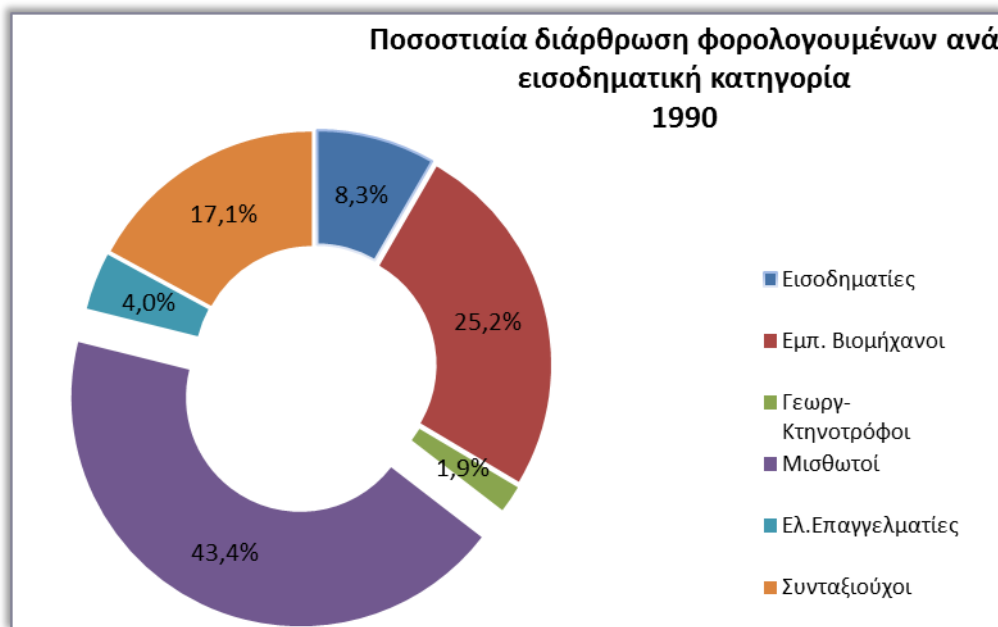
Πίνακας 3 Ποσοστιαία Διάρθρωση, 1990-2010

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ							
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Σύνολο
1990	8,3%	25,2%	1,9%	43,4%	4,0%	17,1%	100,0%
1991	8,4%	24,7%	2,1%	43,4%	4,0%	17,4%	100,0%
1992	8,9%	23,3%	2,9%	43,3%	3,8%	17,8%	100,0%
1993	9,1%	22,2%	3,5%	43,1%	3,8%	18,4%	100,0%
1994	9,1%	21,4%	3,8%	42,8%	3,7%	19,1%	100,0%
1995	10,7%	18,3%	7,8%	38,2%	3,3%	21,7%	100,0%
1996	10,7%	17,9%	8,2%	37,8%	3,3%	22,0%	100,0%
1997	11,8%	16,6%	8,5%	36,4%	3,2%	23,5%	100,0%
1998	12,0%	15,7%	8,4%	36,7%	3,1%	24,1%	100,0%
1999	12,1%	15,2%	8,3%	37,3%	3,1%	24,0%	100,0%
2000	12,7%	15,9%	7,9%	37,5%	3,3%	22,7%	100,0%
2001	12,3%	18,4%	7,6%	36,6%	3,0%	22,1%	100,0%
2002	10,5%	13,8%	7,8%	35,1%	6,1%	26,8%	100,0%
2003	10,4%	13,1%	7,7%	36,8%	5,3%	26,6%	100,0%
2004	10,0%	12,8%	7,7%	36,8%	6,1%	26,5%	100,0%
2005	12,0%	12,3%	7,5%	35,6%	6,0%	26,6%	100,0%
2006	10,7%	12,5%	7,5%	36,0%	6,1%	27,2%	100,0%
2007	10,4%	12,5%	7,2%	36,2%	6,2%	27,4%	100,0%
2008	10,4%	12,5%	7,1%	36,1%	6,3%	27,7%	100,0%
2009	10,5%	12,3%	6,9%	35,9%	6,6%	28,0%	100,0%
2010	11,3%	11,9%	6,9%	35,2%	6,1%	28,5%	100,0%

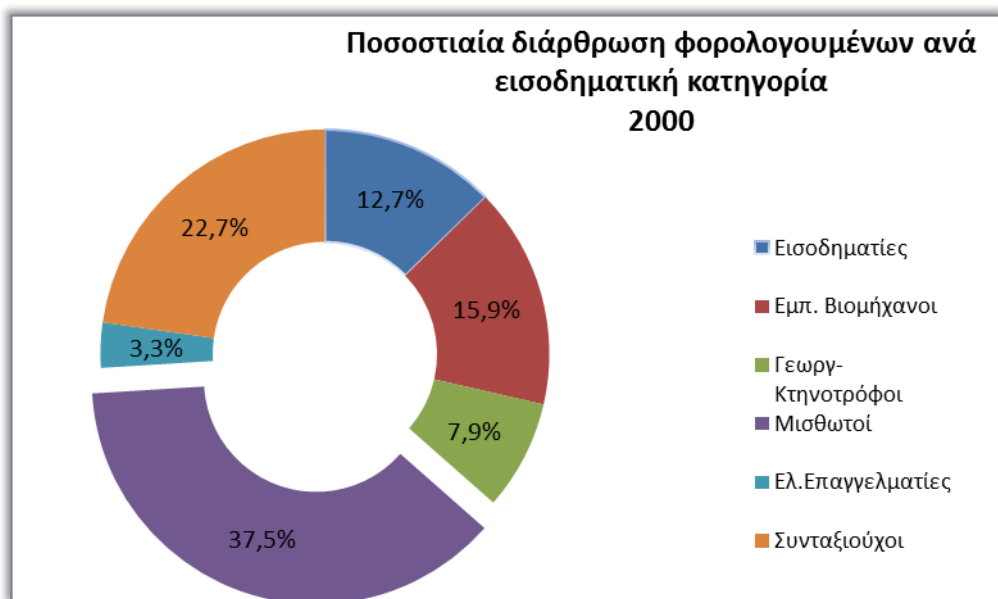
Πηγές: Επεξεργασία στοιχείων Ελ. Στατ. Αρχή και ΓΓΠΣ, στατιστικά δελτία φορολογικών δεδομένων

Από τα διαγράμματα που ακολουθούν για τα έτη 1990, 2000, 2010 μπορούμε να παρατηρήσουμε διαχρονικά πως εξελίσσεται η διάρθρωση των φορολογούμενων ανά εισοδηματική κατηγορία.

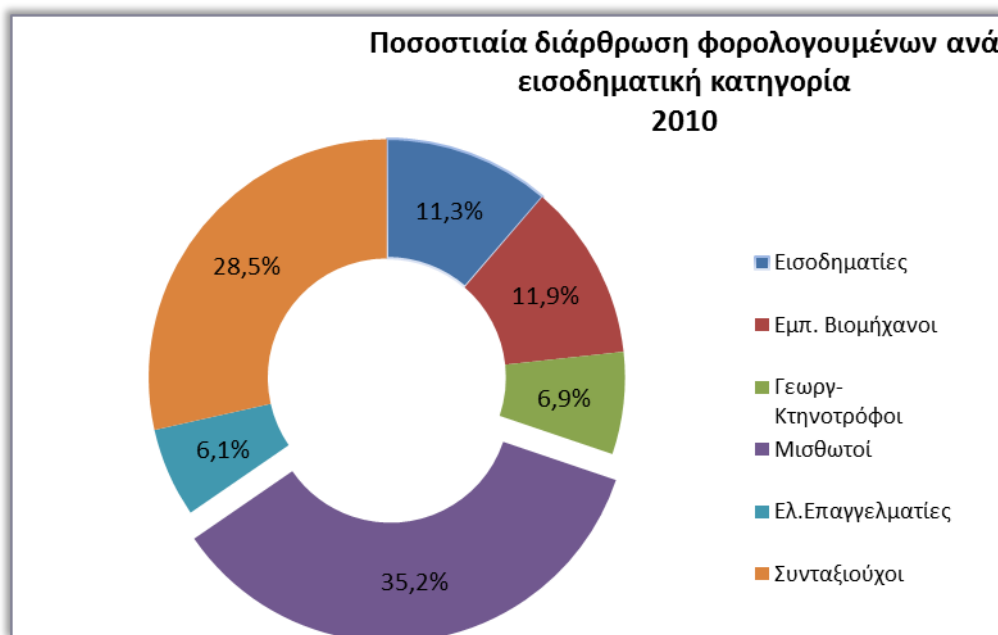
Διάγραμμα 1 Ποσοστιαία διάρθρωση φορολογουμένων ανά εισοδηματική κατηγορία, 1990

Διάγραμμα 2 Ποσοστιαία διάρθρωση φορολογουμένων ανά εισοδηματική κατηγορία, 2000

Διάγραμμα 3 Ποσοστιαία διάρθρωση φορολογουμένων ανά εισοδηματική κατηγορία, 2010

Συνοπτικά, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι:

- Διαχρονικά, για όλη την εξεταζόμενη περίοδο 1990-2010 παρατηρούμε ότι η μεγαλύτερη ποσοστιαία μεταβολή προκύπτει για την κατηγορία **γεωργοί- κτηνοτρόφοι** με 715,20% , ενώ η μικρότερη ποσοστιαία μεταβολή προκύπτει για την κατηγορία των εμπόρων – βιομηχάνων με 7,1%.
- Η κατηγορία των **συνταξιούχων παρουσίασε** αύξηση του αριθμού της κατά 277,4%.
- Ο μέσος ρυθμός μεταβολής του αριθμού για **όλες τις κατηγορίες** φορολογουμένων για όλη την περίοδο αναφοράς είναι 125,9% με μοναδικό έτος μείωσης το 2006 (-0.5%) και τη μεγαλύτερη αύξηση να παρατηρείται το έτος 1994 με ποσοστό 19,3%.
- Λογική συνέπεια της αύξησης του αριθμού των φορολογουμένων μπορεί να θεωρηθεί η αύξηση της συμμετοχής των φορολογουμένων στα φορολογικά βάρη.
- Εντύπωση προκαλεί για την κατηγορία των **ελευθέρων επαγγελματιών** η αύξηση του αριθμού τους μέσα στη διετία 2001-

2002 κατά 104,50%! Μείωση του αριθμού τους παρατηρείται μόνο μέσα στις περιόδους 2002-2003 (-9,9%) και 2009-2010 (-6,9%).

- Οι **εισοδηματίες** αυξήθηκαν με ρυθμό 206,6% μέσα στην περίοδο αναφοράς.
- Για την κατηγορία **έμποροι και βιομήχανοι** μπορούμε να πούμε ότι παρατηρήθηκε αύξηση μόλις 7,1% σε όλη την υπό εξέταση περίοδο 1990-2010.
- Ο αριθμός των **μισθωτών** του 2010 εμφανίζεται αυξημένος κατά 83,1% σε σύγκριση με το 1990.

Από τον πίνακα υπολογισμού της **ποσοστιαίας συμμετοχής κάθε κατηγορίας** στο συνολικό αριθμό φορολογουμένων για το συγκεκριμένο έτος προκύπτει ότι:

- Η κατηγορία με τους **εισοδηματίες**, εξεταζόμενη ανά δεκαετία, αντιπροσωπεύει το 8,3% του συνολικού πληθυσμού που φορολογείται το 1990, το 12,7% για το 2000 και το 11,3% για το 2010.
- Οι **έμποροι-βιομήχανοι** αποτελούσαν το 25,2% για το 1990, το 2000 μειώθηκαν στο 15,9% και το 2010 μειώθηκαν περαιτέρω στο 11,9%.
- Για τους **γεωργούς- κτηνοτρόφους** που εκπροσωπούσαν μόλις το 1,9% του συνόλου το 1990, αυξήθηκαν στο 7,9% την επόμενη δεκαετία και κατέληξαν το 2010 να έχουν μειωθεί στο 6,9% .
- Η πολυπληθής ομάδα των **μισθωτών** με 43,5% του συνόλου το 1990, διατηρεί την πληθυσμιακή πρωτιά της το 2000 με 37,5% και το 2010, αν και μειωμένη, με 35,2%.
- Η ψαλίδα υπεροχής των **μισθωτών** κλείνει από τους **συνταξιούχους**, οι οποίοι σταδιακά αυξάνονται από το 17,1% που αποτελούσαν το 1990, στο 22,7% το 2000 και στο 28,5% το 2010.

Συνοπτικά, στον παρακάτω πίνακα εμφανίζεται συγκριτικά η ποσοστιαία διάρθρωση και οι αλλαγές της για τις διάφορες κατηγορίες φορολογουμένων για τα έτη 1990, 2000, 2010.

Ποσοστιαία διάρθρωση κατά κατηγορία φορολογουμένων για τα έτη 1990, 2000, 2010

A/A	Κατηγορία	1990	Κατηγορία	2000	Κατηγορία	2010
1	Μισθωτοί	43,5%	Μισθωτοί	37,5%	Μισθωτοί	35,2%
2	Έμποροι Βιομήχανοι	25,2%	Συνταξιούχοι	22,7%	Συνταξιούχοι	28,5%
3	Συνταξιούχοι	17,1%	Έμποροι Βιομήχανοι	15,9%	Έμποροι Βιομήχανοι	11,9%
4	Εισοδηματίες	8,3%	Εισοδηματίες	12,7%	Εισοδηματίες	11,3%
5	Ελ. Επαγ/τίες	4,0%	Γεωργοί- Κτηνοτρόφοι	7,9%	Γεωργοί- Κτηνοτρόφοι	6,9%
6	Γεωργοί- Κτηνοτρόφοι	1,9%	Ελ. Επαγ/τίες	3,3%	Ελ. Επαγ/τίες	6,1%
	Σύνολο	100%	Σύνολο	100%	Σύνολο	100%

Οι μισθωτοί αποτελούν καθ' όλη τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου την πολυπληθέστερη κατηγορία των φορολογουμένων ενώ οι γεωργοί – κτηνοτρόφοι ήταν εκείνοι με τη μικρότερη συμμετοχή για το 1990 και οι ελεύθεροι επαγγελματίες για το 2000 και το 2010.

Ακόμα μια αλλαγή στην ταξινόμηση της ποσοστιαίας συμμετοχής συνέβη ανάμεσα στην ομάδα των εμπόρων- βιομηχάνων, η οποία υπερτερούσε το 1990 με 25,20% σε σχέση με την ομάδα των συνταξιούχων που αποτελούσε το 17,1% του συνολικού φορολογούμενου πληθυσμού. Το 2000 οι συνταξιούχοι αυξήθηκαν σημαντικά στο 22,7% και οι έμποροι- βιομήχανοι μειώθηκαν στο ποσοστό του 15,9%. Το 2010 διατηρήθηκε η προηγούμενη διάρθρωση με μειωμένη όμως απόκλιση ανάμεσα στα ποσοστά τους.

6.3 Δηλωθέν Εισόδημα

Το δηλωθέν εισόδημα κατά κατηγορία καθώς και το μέσο συνολικό (όλων των κατηγοριών) δηλωθέν εισόδημα ανά έτος παρουσιάζεται αναλυτικά στον πίνακα 4. Στη συνέχεια, στον πίνακα 5 απεικονίζεται το ποσοστό συμμετοχής του δηλωθέντος εισοδήματος κάθε κατηγορίας στο συνολικό δηλωθέν εισόδημα κάθε έτους. Ο πίνακας του μέσου δηλωθέντος εισοδήματος ανά εισοδηματική κατηγορία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη συγκριτική μελέτη των εισοδημάτων διαχρονικά.

- Το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι σε απόλυτους αριθμούς το μεγαλύτερο μέρος των δηλωθέντων εισοδημάτων προέρχεται από την κατηγορία των **“μισθωτών”**. Το 1990 το δηλωθέν εισόδημα της κατηγορίας των μισθωτών ήταν 5.611,1 εκατ. € όταν το συνολικό δηλωθέν εισόδημα ήταν 10.785,8 εκατ. € και το 2010 έφτανε τις 39.764,2 εκατ. € όταν τα συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα ήταν 100.300,7 εκατ. €
- Σύμφωνα με τα παρακάτω φορολογικά δεδομένα, το συνολικό δηλωθέν εισόδημα ανήλθε σε 10.785,80 εκατ. € (2008), 49.592,10 εκατ. € (2000) και 100.300,70 εκατ. € (2010).
- Η κατανομή του δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων κατά πηγή προέλευσης δείχνει ότι η συντριπτική πλειοψηφία προήλθε από μισθωτές υπηρεσίες και συντάξεις, 70% (1990), 66,2% (2000), 66,4% (2010).
- Διαχρονικά, **οι μισθωτοί** διατηρούν όχι μόνο αριθμητικό προβάδισμα αλλά έχουν και τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο σύνολο του δηλωθέντος εισοδήματος παρά το σταδιακά μειούμενο ποσοστό τους. Από 52% για το 1990, η συμμετοχή των μισθωτών μειώνεται στο 45,6% για το 2000 και καταλήγει στο 39,6% για το 2010.
- Από την άλλη πλευρά, η μικρότερη συμμετοχή παρουσιάζεται από τους **γεωργούς** καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου με

μικρή αύξηση από το ελάχιστο 0,8 % του 1990 στο 3,2 % το 2000 και στο 4,6% το 2010.

- Από τον πίνακα συμμετοχής στα δηλωθέντα εισοδήματα της χώρας προκύπτει ότι η διαχρονική συμμετοχή των **μισθωτών** στο συνολικό δηλωθέν εισόδημα είναι πολύ μεγαλύτερη από εκείνη των **ελευθέρων επαγγελματιών**.
- Οι μισθωτοί συμβάλλουν περίπου κατά 4 φορές περισσότερο στα δηλωθέντα εισοδήματα του 2010 σε σχέση με τους ελεύθερους επαγγελματίες.
- Οι μισθωτοί καλύπτουν μέχρι και 50% των συνολικών δηλωθέντων εισοδημάτων.
- Οι ελεύθεροι επαγγελματίες μόλις που καλύπτουν τα τελευταία χρόνια το 10% του συνολικού δηλωθέντος εισοδήματος, ενώ το 1990 κάλυπταν μόλις το 6,1% των συνολικών δηλωθέντων εισοδημάτων.

Πίνακας 4α Δηλωθέν εισόδημα ανά εισοδηματική κατηγορία (εκατ. ευρώ), 1990-2010

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ								
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Εισόδημα Σύνολο	Αρ. Μέσος
1990	449,2	2.042,6	81,0	5.611,1	661,9	1.940,0	10.785,8	1.797,6
1991	544,5	2.535,8	108,8	7.010,0	827,8	2.456,7	13.483,6	2.247,3
1992	683,4	3.076,0	195,7	8.512,7	996,6	3.050,9	16.515,3	2.752,6
1993	841,7	3.299,0	290,8	9.768,5	1.187,1	3.610,0	18.997,1	3.166,2
1994	976,8	3.825,2	376,9	11.053,6	1.398,1	4.190,7	21.821,3	3.636,9
1995	1.280,5	6.174,3	711,9	13.005,2	1.868,6	5.567,2	28.607,7	4.768,0
1996	1.452,6	6.914,8	914,9	14.596,4	2.136,7	6.485,9	32.501,3	5.416,9
1997	1.638,6	7.502,3	1.069,8	16.307,6	2.409,7	7.739,2	36.667,2	6.111,2
1998	1.904,5	8.365,1	1.276,9	19.160,8	2.841,4	8.945,8	42.494,5	7.082,4
1999	2.149,7	9.059,4	1.463,3	21.036,4	3.227,0	9.984,0	46.919,8	7.820,0
2000	2.682,1	8.776,7	1.601,7	22.615,7	3.724,4	10.191,5	49.592,1	8.265,4
2001	2.838,6	11.624,5	1.762,2	23.731,7	3.747,5	10.807,6	54.512,1	9.085,4
2002	2.356,0	10.975,3	2.840,9	22.780,0	6.420,2	13.284,3	58.656,7	9.776,1
2003	2.612,7	11.465,7	3.126,2	25.857,1	6.626,0	14.548,5	64.236,2	10.706,0
2004	2.786,9	11.217,2	3.429,0	28.147,6	7.377,1	15.723,6	68.681,4	11.446,9
2005	2.984,7	12.287,4	3.683,6	30.778,8	8.114,8	17.878,4	75.727,7	12.621,3
2006	3.146,4	13.030,2	3.954,6	32.345,6	8.630,7	19.450,3	80.557,7	13.426,3
2007	3.270,4	13.744,2	4.036,6	34.386,6	9.417,4	21.150,7	86.005,8	14.334,3
2008	3.569,2	14.738,9	4.327,1	36.927,2	10.195,4	23.566,1	93.323,8	15.554,0
2009	3.783,0	14.757,1	4.434,7	38.998,9	10.962,9	25.124,2	98.060,7	16.343,5
2010	3.896,5	14.197,8	4.566,9	39.764,2	10.990,1	26.885,4	100.300,7	16.716,8

Πηγές: Επεξεργασία στοιχείων Ελ. Στατ. Αρχή και ΓΓΠΣ, στατιστικά δελτία φορολογικών δεδομένων

Πίνακας 4β Συνολικός ρυθμός μεταβολής του δηλωθέντος εισοδήματος κάθε εισοδηματικής κατηγορίας, 1990-2010

Συνολικός Ρυθμός μεταβολής των δηλωθέντων ανά κατηγορία, 1990-2010							
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Εισόδημα Σύνολο
1990-2010	767,43%	595,09%	5.538,09%	608,67%	1.560,38%	1.285,84%	829,93%

Πίνακας 5 Ποσοστό συμμετοχής εισοδηματικής κατηγορίας στο δηλωθέν εισόδημα, 1990-2010

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ							
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Σύνολο
1990	4,2%	18,9%	0,8%	52,0%	6,1%	18,0%	100,00%
1991	4,0%	18,8%	0,8%	52,0%	6,1%	18,2%	100,00%
1992	4,1%	18,6%	1,2%	51,5%	6,0%	18,5%	100,00%
1993	4,4%	17,4%	1,5%	51,4%	6,2%	19,0%	100,00%
1994	4,5%	17,5%	1,7%	50,7%	6,4%	19,2%	100,00%
1995	4,5%	21,6%	2,5%	45,5%	6,5%	19,5%	100,00%
1996	4,5%	21,3%	2,8%	44,9%	6,6%	20,0%	100,00%
1997	4,5%	20,5%	2,9%	44,5%	6,6%	21,1%	100,00%
1998	4,5%	19,7%	3,0%	45,1%	6,7%	21,1%	100,00%
1999	4,6%	19,3%	3,1%	44,8%	6,9%	21,3%	100,00%
2000	5,4%	17,7%	3,2%	45,6%	7,5%	20,6%	100,00%
2001	5,2%	21,3%	3,2%	43,5%	6,9%	19,8%	100,00%
2002	4,0%	18,7%	4,8%	38,8%	10,9%	22,6%	100,00%
2003	4,1%	17,8%	4,9%	40,3%	10,3%	22,6%	100,00%
2004	4,1%	16,3%	5,0%	41,0%	10,7%	22,9%	100,00%
2005	3,9%	16,2%	4,9%	40,6%	10,7%	23,6%	100,00%
2006	3,9%	16,2%	4,9%	40,2%	10,7%	24,1%	100,00%
2007	3,8%	16,0%	4,7%	40,0%	10,9%	24,6%	100,00%
2008	3,8%	15,8%	4,6%	39,6%	10,9%	25,3%	100,00%
2009	3,9%	15,0%	4,5%	39,8%	11,2%	25,6%	100,00%
2010	3,9%	14,2%	4,6%	39,6%	11,0%	26,8%	100,00%

Πηγές: Επεξεργασία στοιχείων Ελ. Στατ. Αρχή και ΓΓΠΣ, στατιστικά δελτία φορολογικών δεδομένων

Από τον πίνακα του ποσοστού συμμετοχής κάθε εισοδηματικής κατηγορίας στο δηλωθέν εισόδημα και στη συνέχεια από τα διαγράμματα 4, 5, 6 συμπεραίνουμε ότι :

- Η μισθωτή εργασία ήταν η κύρια πηγή προέλευσης του δηλωθέντος εισοδήματος κατά τα οικονομικά έτη της περιόδου αναφοράς 1990-2010
- Η συμμετοχή των άλλων πηγών υπολειπόταν σημαντικά, με ποσοστά που διαμορφώνονται για το 1990 στο 6,1% για τους ελεύθερους επαγγελματίες, 4,2 % για τους εισοδηματίες, 18,9% για τους εμπόρους- βιομήχανους και μόλις 0,8 % για τις γεωργικές δραστηριότητες (Διάγραμμα 4). Ομοίως για το 2010, στο 11% για τους ελεύθερους επαγγελματίες, 3,9 % για τους εισοδηματίες, 14,2% για

τους εμπόρους- βιομήχανους και μόλις 4,6 % για τις γεωργικές δραστηριότητες (Διάγραμμα 5).

6.4 Συνολικός Φόρος

Ο συνολικός φόρος που αναλογούσε σε κάθε κατηγορία διαχρονικά, ο μέσος φόρος ανά εισοδηματική κατηγορία, οι ποσοστιαίες μεταβολές ανά δεκαετία και η συμμετοχή ανά εισοδηματική κατηγορία, για τα έτη 1990-2010 παρουσιάζονται αναλυτικά στους παρακάτω πίνακες.

- Στον πίνακα 6 που παρουσιάζεται ο συνολικός φόρος κατά εισοδηματική κατηγορία, παρατηρούμε ότι σύμφωνα με τη στήλη που απεικονίζει το μέσο συνολικό φόρο για όλες τις κατηγορίες φανερώνεται μια ανοδική τάση στη συγκέντρωση φόρου.
- Όσον αφορά το συνολικό φόρο σε απόλυτα μεγέθη παρατηρούμε ότι από 924 εκατ. € που είχε βεβαιώσει το κράτος το 1990, το 2000 βεβαιώθηκαν 4.066 εκατ. € και μέσα σε μια δεκαετία σχεδόν τα διπλάσια. Συγκεκριμένα, το 2010 οι φόροι έφτασαν 9.015,10 εκατ. €.
- Συνοπτικά, σε ποσοστιαία βάση, τα βεβαιωμένα έσοδα από τους φόρους αυξήθηκαν κατά 875,66% μέσα σε 20 (είκοσι) έτη.
- Τη δεκαετία 1990-2000, όπως και την επόμενη (2000-2010), το μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης τον έχει η εισοδηματική κατηγορία των **γεωργών – κτηνοτρόφων με αύξηση των φόρων που συγκεντρώθηκαν κατά 11.607,2 % μέσα σε είκοσι έτη (1990-2010)**. Το μικρότερο ρυθμό αύξησης 265,27 % τον έχουν οι συνταξιούχοι για τα έτη 1990-2000 και **οι έμποροι- βιομήχανοι** με 48,76 % για τη δεκαετία 2000-2010.
- Ο συνολικός φόρος των **μισθωτών** αυξήθηκε κατά 766,75% την περίοδο μελέτης με φόρους που ξεκίνησαν από 391,4 εκατ. € το 1990 και αγγίζουν το 2010 τα 3.392,5 εκατ. €. Οι μισθωτοί αποτελούν περίπου το 40% των συνολικών φόρων. (πίνακας 8)

Πίνακας 6 Συνολικός φόρος κατά εισοδηματική κατηγορία, 1990-2010 , εκατομ. ευρώ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ								
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί-Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Έσοδα Σύνολο	Αρ. Μέσος
1990	44,2	233,9	2,5	391,4	96,5	155,5	924,0	154,0
1991	57,0	302,4	3,9	534,9	129,2	204,7	1.232,1	205,4
1992	76,2	371,4	6,2	630,0	162,6	244,9	1.491,3	248,6
1993	48,1	168,6	6,7	348,8	97,0	133,0	802,2	133,7
1994	61,6	215,2	9,4	472,5	131,4	174,8	1.064,9	177,5
1995	80,0	385,9	13,6	574,9	204,8	211,2	1.470,4	245,1
1996	100,4	486,9	20,0	768,4	253,6	285,5	1.914,8	319,1
1997	131,4	604,9	28,9	1.038,9	323,0	392,7	2.519,8	420,0
1998	158,0	733,3	36,2	1.400,3	409,3	474,2	3.211,3	535,2
1999	182,1	864,1	43,2	1.711,6	509,8	608,1	3.918,9	653,2
2000	201,4	881,9	35,0	1.773,3	606,8	568,0	4.066,4	677,7
2001	191,9	1.193,0	33,0	1.926,7	624,0	599,4	4.568,0	761,3
2002	317,3	1.167,5	133,0	1.744,9	886,7	649,8	4.899,2	816,5
2003	358,1	1.252,9	152,6	2.040,1	977,5	733,9	5.515,1	919,2
2004	380,7	1.232,4	156,5	2.074,8	1.024,2	744,9	5.613,5	935,6
2005	427,7	1.306,2	207,6	2.585,6	1.185,3	1.020,9	6.733,3	1.122,2
2006	460,8	1.379,8	233,6	2.761,2	1.280,0	1.213,8	7.329,3	1.221,5
2007	487,7	1.512,6	262,2	3.108,8	1.470,2	1.476,9	8.318,3	1.386,4
2008	514,1	1.575,0	274,2	3.202,8	1.529,8	1.655,8	8.751,8	1.458,6
2009	534,7	1.484,7	289,4	3.375,5	1.577,3	1.860,6	9.122,3	1.520,4
2010	521,3	1.311,9	292,7	3.392,5	1.544,5	1.952,3	9.015,1	1.502,5

Πίνακας 7 Ποσοστιαίες μεταβολές ανά δεκαετία και κατά εισοδηματική κατηγορία

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ							
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Φόροι Σύνολο
1990-2000	355,66%	277,04%	1.300,00%	353,07%	528,81%	265,27%	340,09%
2000-2010	158,83%	48,76%	736,23%	91,31%	154,53%	243,71%	121,70%
1990-2010	1.079,35%	460,89%	11.607,20%	766,75%	1500,51%	1.155,48%	875,66%

Πίνακας 8 Ποσοστιαία διάρθρωση στα φορολογικά βάρη ανά εισοδηματική κατηγορία, 1990-2010

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ							
Έτη	Εισοδηματίες	Έμποροι Βιομήχανοι	Γεωργοί Κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι Επαγγελματίες	Συνταξιούχοι	Σύνολο
1990	4,8%	25,3%	0,3%	42,4%	10,4%	16,8%	100,0%
1991	4,6%	24,5%	0,3%	43,4%	10,5%	16,6%	100,0%
1992	5,1%	24,9%	0,4%	42,2%	10,9%	16,4%	100,0%
1993	6,0%	21,0%	0,8%	43,5%	12,1%	16,6%	100,0%
1994	5,8%	20,2%	0,9%	44,4%	12,3%	16,4%	100,0%
1995	5,4%	26,2%	0,9%	39,1%	13,9%	14,4%	100,0%
1996	5,2%	25,4%	1,0%	40,1%	13,2%	14,9%	100,0%
1997	5,2%	24,0%	1,1%	41,2%	12,8%	15,6%	100,0%
1998	4,9%	22,8%	1,1%	43,6%	12,7%	14,8%	100,0%
1999	4,6%	22,0%	1,1%	43,7%	13,0%	15,5%	100,0%
2000	5,0%	21,7%	0,9%	43,6%	14,9%	14,0%	100,0%
2001	4,2%	26,1%	0,7%	42,2%	13,7%	13,1%	100,0%
2002	6,5%	23,8%	2,7%	35,6%	18,1%	13,3%	100,0%
2003	6,5%	22,7%	2,8%	37,0%	17,7%	13,3%	100,0%
2004	6,8%	22,0%	2,8%	37,0%	18,2%	13,3%	100,0%
2005	6,4%	19,4%	3,1%	38,4%	17,6%	15,2%	100,0%
2006	6,3%	18,8%	3,2%	37,7%	17,5%	16,6%	100,0%
2007	5,9%	18,2%	3,2%	37,4%	17,7%	17,8%	100,0%
2008	5,9%	18,0%	3,1%	36,6%	17,5%	18,9%	100,0%
2009	5,9%	16,3%	3,2%	37,0%	17,3%	20,4%	100,0%
2010	5,8%	14,6%	3,2%	37,6%	17,1%	21,7%	100,0%

Πηγές: Επεξεργασία στοιχείων Ελ. Στατ. Αρχή και ΓΓΠΣ, στατιστικά δελτία φορολογικών δεδομένων

Εξετάζοντας το συνολικό φόρο και πιο συγκεκριμένα το φόρο φυσικών προσώπων ανά επαγγελματική κατάσταση ή ιδιότητα του υπόχρεου (ή αλλιώς “ανά ομάδα επαγγέλματος”, όπως αναφέρεται στα στατιστικά δελτία), συνοπτικά, προκύπτει ότι :

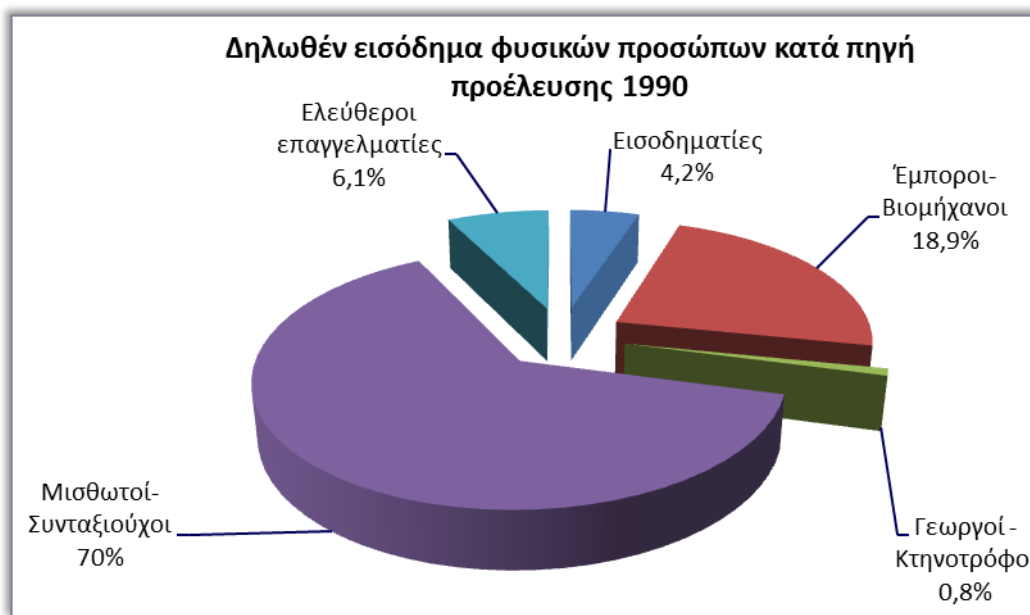
- Το σχετικό φορολογικό βάρος των μισθωτών και των συνταξιούχων ανήλθε σε 59,20% για το οικονομικό έτος 1990, ποσοστό που παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο διαχρονικά, με 57,6% για το οικονομικό έτος 2000 και 59,3% για το πρόσφατο οικονομικό έτος 2010.
- Οι ελεύθεροι επαγγελματίες συμμετέχουν μόνο κατά 10,4 %, το $\frac{1}{4}$ δηλαδή σε σχέση με τους μισθωτούς, στους συνολικούς φόρους του 1990. Το ποσοστό συμμετοχής τους παρουσιάζει ανοδική τάση σε

σημείο που ξεπερνά και το ποσοστό συμμετοχής **των εμπόρων και βιομηχάνων** (14,6%) για το 2010, αγγίζοντας το 17,1%.

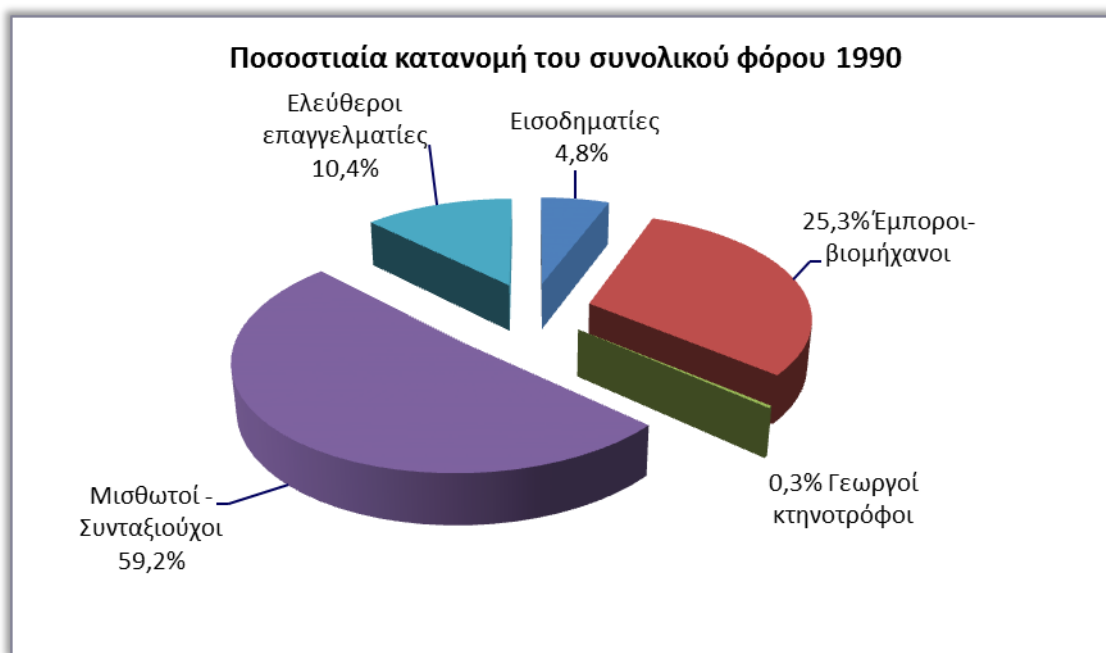
- Οι **συνταξιούχοι** έφτασαν να συμμετέχουν πάνω από το 1/5 (20%) των συνολικών φορολογικών εσόδων το 2010, χρονιά που **οι έμποροι – βιομήχανοι** κάλυπταν το 14,6% των εσόδων. Αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον ότι ακριβώς 10 χρόνια πριν, το 2000, συνέβαινε ακριβώς το αντίθετο στη διάρθρωση της συμμετοχής των εισοδηματικών κατηγοριών στους φόρους.
- **Εν ολίγοις, το ήμισυ του φορολογικού βάρους στην ελληνική επικράτεια το επωμίστηκαν, για τα έτη 1990-2010, οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι ενώ οι άλλες επαγγελματικές ομάδες συνεισέφεραν κατά πολύ λιγότερο.**

Σχετικά διαγράμματα για τη διάρθρωση των φορολογουμένων κατά εισοδηματική κατηγορία όσον αφορά το δηλωθέν εισόδημα και το φόρο, για τα έτη 1990, 2000 & 2010

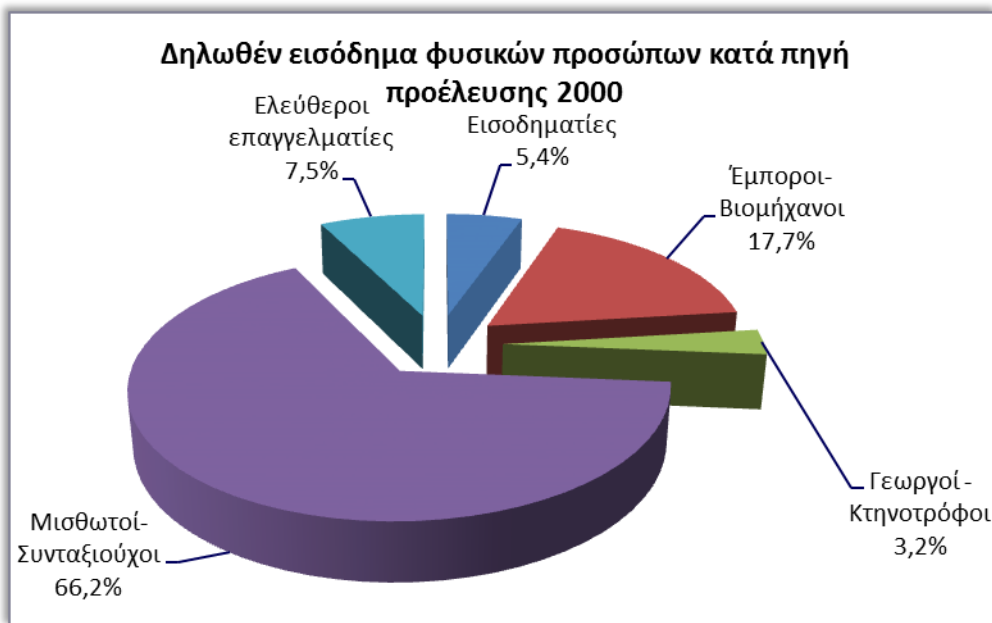
Διάγραμμα 4

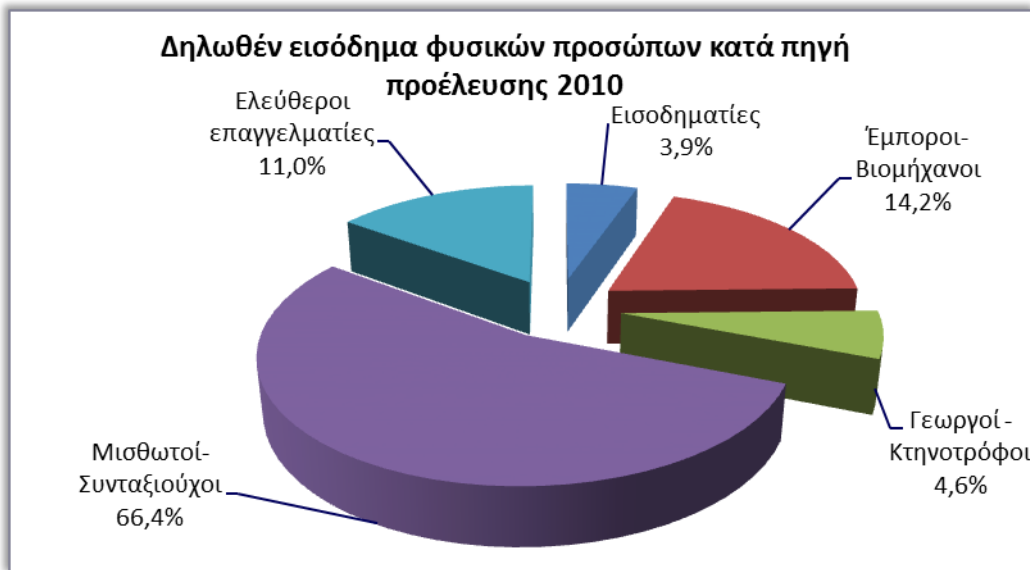
Διάγραμμα 7

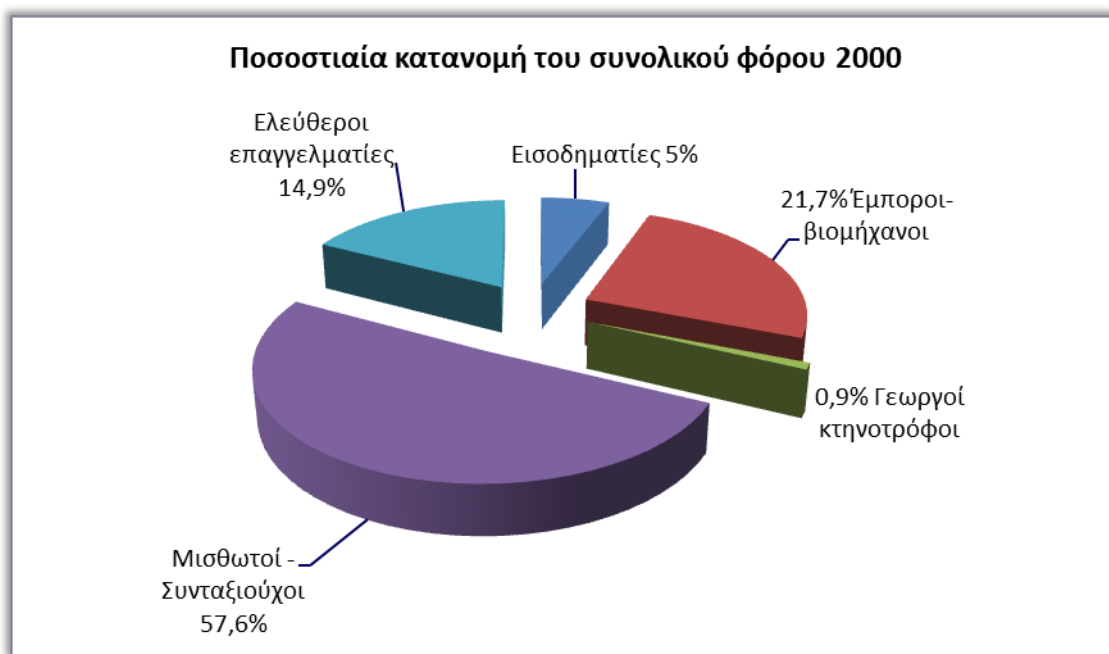
Διάγραμμα 5

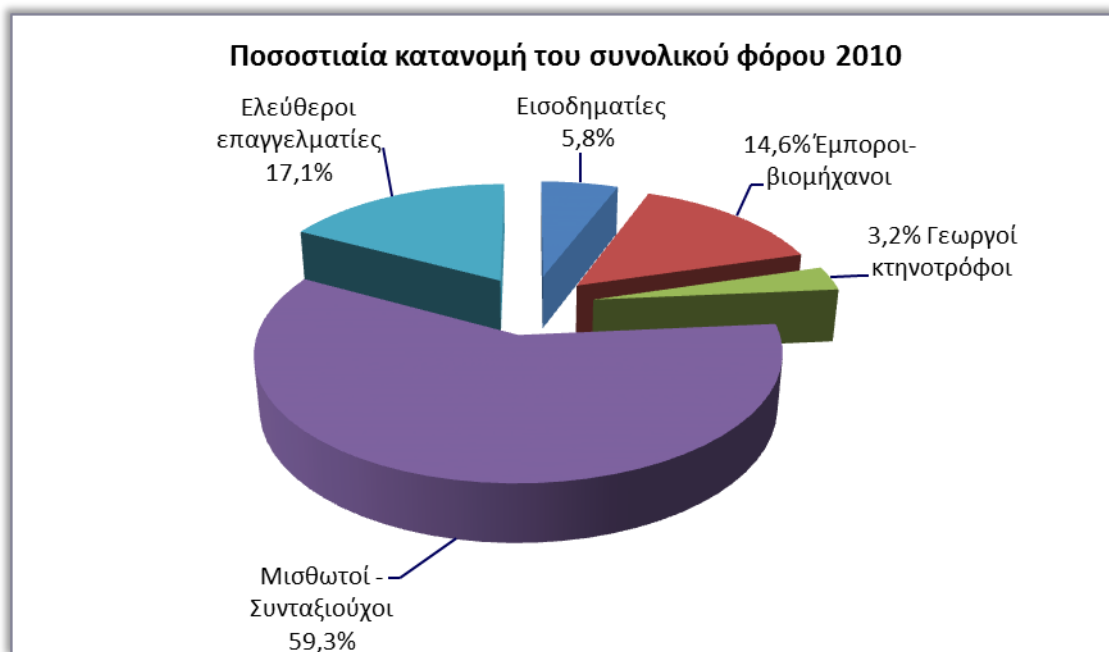
Διάγραμμα 6

Διάγραμμα 8

Διάγραμμα 9

6.5 Συσχετίσεις- Παλινδρομήσεις

Τέλος, θα αποτυπωθεί και θα αναλυθεί η συσχέτιση μεταξύ της κατανομής του φορολογικού βάρους, των εισοδημάτων και του Α.Ε.Π. Για το παρόν μέρος, χρησιμοποιείται το πρόγραμμα E- views και το γραμμικό υπόδειγμα ελαχίστων τετραγώνων (OLS- Ordinary Least Squares Regression). Στο παράρτημα II παρατίθενται αναλυτικά σε πίνακες τα αποτελέσματα των παλινδρομήσεων.

Η πρώτη σχέση υπό εξέταση (για 20 έτη, 1990-2010) είναι η σχέση Συνολικά Δηλωθέντα Εισοδήματα και Α.Ε.Π.

Με αυτή τη σχέση θα έχουμε τη δυνατότητα να κατανοήσουμε εάν κατά εάν ναι κατά πόσο συμβαδίζει η πορεία του ΑΕΠ με την αύξηση του συνολικού εισοδήματος των διάφορων κατηγοριών.

Το αποτέλεσμα της παλινδρόμησης δείχνει μια θετική συσχέτιση 0,45388 μεταξύ των συνολικών δηλωθέντων εισοδημάτων και του Α.Ε.Π. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι αν αυξηθεί το Α.Ε.Π κατά μία μονάδα, τότε αυξάνονται και τα εισοδήματα που δηλώνονται. Συγκεκριμένα, τα εισοδήματα που δηλώνονται, αυξάνονται ώστε να φορολογηθούν κατά 0,45 για κάθε μονάδα αύξησης του Α.Ε.Π.

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P
Intercept (Τεταγμένη επί την αρχή)	-11392,98325	1565,238	-7,27875	6,62E-07
B (Α.Ε.Π)	0,453884525	0,010196	44,51484	1,11E-20

Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
-14669,1	-8116,9	-14669,1	-8116,9
0,432544	0,475226	0,432544	0,475226

Στη συνέχεια, τίθεται το ερώτημα κατά πόσο εξαρτάται η πορεία του Α.Ε.Π κατά κεφαλήν από το δηλωθέν εισόδημα εκάστης κατηγορίας διαχρονικά αυτά τα 20 έτη. Αυτό θα μπορούσε να απαντηθεί από τη διερεύνηση της σχέσης του ρυθμού μεταβολής του Α.Ε.Π κατά κεφαλήν και του ρυθμού μεταβολής δηλωθέντος εισοδήματος κατά κεφαλήν εκάστης κατηγορίας.

Επίσης, ένα από τα αποτελέσματα που θα μας δείξει αυτή η συσχέτιση είναι ποια από τις εισοδηματικές κατηγορίες είναι εκείνη που όταν αυξάνεται το Α.Ε.Π τότε αυξάνεται και το δηλωθέν εισόδημά της περισσότερο. Θα δείξει πως το Α.Ε.Π κ.κ επηρεάζει το δηλωθέν εισόδημα εκάστης κατηγορίας. **Θετικά ή αρνητικά και σε ποια ένταση.** Δηλαδή, στην περίπτωση που σε όλες συμβαίνει όταν αυξάνεται το Α.Ε.Π κατά κεφαλήν να έχουν και αύξηση δηλωθέντων κατά κεφαλήν τότε ποια περισσότερο και ποια λιγότερο. Θα δοθεί προσοχή στο πόρισμα των ελευθέρων επαγγελματιών, των μισθωτών και των γεωργών.

Το αποτέλεσμα της παλινδρόμησης δείχνει μια θετική συσχέτιση μεταξύ των δηλωθέντων εισοδημάτων εκάστης κατηγορίας και του Α.Ε.Π κ.κ. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι αν αυξηθεί το Α.Ε.Π κ.κ, τότε για όλες τις εισοδηματικές κατηγορίες το αποτέλεσμα θα είναι να αυξηθούν τα εισοδήματα που δηλώνονται. Από τις αποτελέσματα των παλινδρομήσεων φαίνεται ότι από την αύξηση του Α.Ε.Π επηρεάζονται περισσότερο τα δηλωθέντα εισοδήματα τα εισοδήματα των εμπόρων – βιομηχάνων κατά 1,023 για κάθε μονάδα αύξησης του Α.Ε.Π και ακολουθούν αμέσως μετά των ελευθέρων επαγγελματιών (0,86). Λιγότερο θετικά επηρεάζονται τα εισοδήματα της κατηγορίας των γεωργών (0,34) και των συνταξιούχων (0,38). Ενδιαφέρον θα παρουσίαζε και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων κάθε εισοδηματικής κατηγορίας εάν, για παράδειγμα, αναλογιστούμε ότι οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι είναι οι αποδέκτες είσπραξης εξωτερικών επιδοτήσεων ενώ οι έμποροι και οι βιομήχανοι έχουν στενή σχέση με την παραγωγή της χώρας και την ανάπτυξη του Α.Ε.Π της. **Οι μισθωτοί από την πλευρά τους φαίνεται να συσχετίζονται με την πορεία του Α.Ε.Π κατά 0,56 για τα έτη 1990-2010.**

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Δηλωθέν εισόδημα κ.κ από εμπόρους βιομήχανους

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P
Τεταγμένη επί την αρχή	0,020951	0,055323	0,378713	0,709331

Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	1,023003	0,570129	1,794335	0,089574

Από την άλλη πλευρά μένει να εξεταστεί και κατά πόσο συνδέεται η πορεία του Α.Ε.Π κατά κεφαλήν με τα φορολογικά έσοδα εκάστης κατηγορίας διαχρονικά αυτά τα 20 έτη. Μέσω της σχέσης ρυθμού αύξησης Α.Ε.Π κατά κεφαλήν και φορολογικά έσοδα κατά κεφαλήν²²² εκάστης κατηγορίας θα φανεί πως οι μεταβολές του Α.Ε.Π κ.κ μπορεί να επηρεάζουν τα φορολογικά έσοδα κατά κεφαλήν εκάστης κατηγορίας. Θετικά ή αρνητικά και σε ποια ένταση.

Το αποτέλεσμα των παλινδρομήσεων δείχνει μια συνολική θετική συσχέτιση, μεταξύ του ρυθμού μεταβολής των φορολογικών εσόδων και του Α.Ε.Π κ.κ (+0,648). Αυτό που προκαλεί έκπληξη είναι η αρνητική συσχέτιση της συγκέντρωσης των φορολογικών εσόδων από τις κατηγορίες των γεωργών και των κτηνοτρόφων (-0,40522) και των συνταξιούχων (-0,10392) σε σχέση με την πορεία του Α.Ε.Π κκ. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι εάν αυξηθεί το Α.Ε.Π κκ τότε τα φορολογικά έσοδα που προέρχονται από αυτές τις κατηγορίες θα εμφανίζονται μειωμένα. Για τους εμπόρους – βιομήχανους (+1,322) και τους ελεύθερους επαγγελματίες (+1,23) η συσχέτιση είναι έντονα θετική με το Α.Ε.Π κκ.

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Φορολογικά έσοδα από εμπόρους- βιομήχανους

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P
Τεταγμένη επί την αρχή	0,00742	0,101574	0,073049	0,942573
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	1,321902	1,046773	1,262836	0,222763

²²² Φόρος κατά κεφαλήν ανά κατηγορία = φόρος κάθε κατηγορίας / αριθμός φορολογουμένων της κατηγορίας

Μεταξύ του ρυθμού μεταβολής του Α.Ε.Π και του πληθυσμού της Ελλάδος για τα έτη 1990-2010 δεν παρατηρείται ιδιαίτερα υψηλή θετική συσχέτιση (+0,036). Ενώ, όσον αφορά πως επηρεάζει η πορεία του Α.Ε.Π τα συνολικά έσοδα και τους άμεσους φόρους, η συσχέτιση είναι θετικά υψηλή με (+1,013) και (+1,20) αντίστοιχα.. Οι πίνακες των παλινδρομήσεων παρατίθενται στο Παράρτημα II της παρούσης.

Κατά πόσο συμβαδίζει η πορεία του Α.Ε.Π με την τάση του δηλωθέντος εισοδήματος των διάφορων εισοδηματικών κατηγοριών θα αποτελέσει το τελευταίο αντικείμενο υπό εξέταση.

Για το σκοπό αυτό θα σχηματίσουμε τον επόμενο πίνακα με το ρυθμό μεταβολής του Α.Ε.Π και των δηλωθέντων εισοδημάτων από κάθε εισοδηματική κατηγορία. Στη συνέχεια, στην τελευταία γραμμή θα εμφανίζεται ο μέσος ρυθμός μεταβολής (αύξησης) του Α.Ε.Π καθώς και η μέση τάση του δηλωθέντος εισοδήματος όπου θα μας βοηθήσει στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Αναλυτικά, όπως φαίνεται στον πίνακα, για τα έτη 1990-2010 στην Ελλάδα, ο μέσος ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π είναι 8,83%. Ενδιαφέρον παρουσιάζει να συγκρίνουμε κατά πόσο η δήλωση των εισοδημάτων από τις διάφορες εισοδηματικές κατηγορίες συμβαδίζει με αυτή την αύξηση του Α.Ε.Π για την περίοδο 1990-2010. Για την κατηγορία των εισοδηματιών παρατηρούμε ότι η μέση αύξηση των εισοδημάτων τους, για την ίδια περίοδο, είναι 5,68% και βρίσκεται χαμηλότερα από την πορεία του Α.Ε.Π. ενώ, ίσως περιμέναμε το ίδιο να συνέβαινε με την κατηγορία των ελευθέρων επαγγελματιών, όπως προκύπτει από τα αριθμητικά δεδομένα για τη συγκεκριμένη περίοδο στην Ελλάδα, η μέση αύξηση των δηλωθέντων εισοδημάτων αυτής της κατηγορίας (+8,64%) συμβαδίζει απόλυτα με την αύξηση του Α.Ε.Π. Οι κατηγορίες που παρουσιάζουν μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης δηλωθέντων εισοδημάτων σε σχέση με την αύξηση του Α.Ε.Π είναι οι κατηγορίες των εμπόρων- βιομηχάνων με 10,5% και των γεωργών – κτηνοτρόφων με ρυθμό αύξησης 11%. Οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι δεν ακολουθούν το μέγεθος της αύξησης του Α.Ε.Π καθώς παρατηρείται αύξηση των εισοδημάτων που δηλώνονται κατά 7,1% και 6,8% αντίστοιχα, αρκετά χαμηλότερη δηλαδή εκείνης που εμφανίζει το Α.Ε.Π. Ακολουθεί, **ο πίνακας 9: Ρυθμοί μεταβολής Α.Ε.Π και δηλωθέντων εισοδημάτων εκάστης κατηγορίας, 1990-2010.** Στην τελευταία γραμμή εμφανίζεται ο μέσος ρυθμός μεταβολής των μεγεθών.

Έτη	Α.Ε.Π	Α.Ε.Π κκ	Εισοδηματίες	Έμποροι-Βιομήχανοι	Γεωργοί-κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι επαγγελματ.	Συνταξιούχοι	Συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα
1991	0,235	0,223	0,144528	0,203838	0,146798	0,188327	0,197626	0,1771	0,18708
1992	0,156	0,144	0,086773	0,173559	0,211463	0,110677	0,158707	0,114	0,119947
1993	0,125	0,11568	0,125917	0,057125	0,150601	0,083086	0,131285	0,073	0,078862
1994	0,134	0,124647	0,111623	0,156005	0,15663	0,094318	0,136425	0,075	0,105008
1995	0,121	0,112393	-0,06055	0,579003	-0,23481	0,106577	0,2686	-0,018	0,098871
1996	0,099	0,091472	0,086514	0,108651	0,17782	0,09141	0,101281	0,102	0,094423
1997	0,107	0,099894	-0,03932	0,08829	0,056546	0,083668	0,105259	0,044	0,053567
1998	0,088	0,081953	0,095934	0,136341	0,166462	0,121581	0,148597	0,087	0,115352
1999	0,065	0,060687	0,084073	0,081837	0,122978	0,045125	0,104949	0,082	0,068037
2000	0,104	0,100315	0,147323	-0,10626	0,106353	0,031765	0,061258	0,040	0,019988
2001	0,074	0,069893	0,059059	0,109283	0,109516	0,042692	0,054105	0,055	0,065054
2002	0,069	0,067279	-0,03787	0,247266	0,552954	-0,00859	-0,16225	0,006	0,065335
2003	0,101	0,097394	0,078405	0,05893	0,072706	0,044028	0,14524	0,066	0,058073
2004	0,074	0,070494	0,091575	-0,01561	0,080788	0,070653	-0,04528	0,064	0,051247
2005	0,042	0,03828	-0,15539	0,086066	0,050058	0,070755	0,049946	0,072	0,043774
2006	0,082	0,077738	0,187968	0,047221	0,079834	0,043948	0,050548	0,070	0,069127
2007	0,066	0,062214	0,059733	0,039884	0,050789	0,047846	0,064547	0,069	0,057963
2008	0,046	0,041444	0,081912	0,064335	0,076979	0,065146	0,049893	0,091	0,07182
2009	-0,005	-0,00755	0,038834	0,009211	0,044352	0,051597	0,030066	0,044	0,040313
2010	-0,019	-0,02255	-0,05142	-0,01951	0,012574	0,030923	0,077067	0,042	0,015681
Μέσος ρυθμός μεταβολής	0,0883	0,0824	0,057	0,105	0,110	0,071	0,0864	0,068	0,074

6.6 Ερευνητικά Συμπεράσματα

- **Ο αριθμός των φορολογουμένων**, για την περίοδο 1990-2010, σε απόλυτο μέγεθος, αυξήθηκε κατά 125,9%, με τη μεγαλύτερη αύξηση να εμφανίζεται στην κατηγορία των γεωργών – κτηνοτρόφων 715,2% και τη μικρότερη στους εμπόρους βιομηχάνους με 7,1%.
- Τη μεγαλύτερη **ποσοστιαία συμμετοχή** στο σύνολο των φορολογουμένων το 1990, 2000, 2010, είχαν οι μισθωτοί με ποσοστά 43,5 %, 37,5% και 35,2% αντίστοιχα, ενώ τη μικρότερη για το έτος 1990 είχαν οι γεωργοί με 1,9% και τα έτη 2000 και 2010 οι ελεύθεροι επαγγελματίες με 3,3% και 6,1% αντίστοιχα.
- **Το δηλωθέν εισόδημα** για όλες τις κατηγορίες σημείωσε αύξηση ίση με 829,93%. Τη μεγαλύτερη αύξηση δηλωθέντων εισοδημάτων παρουσίασαν οι γεωργοί- κτηνοτρόφοι με 5.538,09% αύξηση των δηλωθέντων εισοδημάτων μέσα στην εξεταζόμενη εικοσαετία και τη μικρότερη αύξηση παρουσίασε η ομάδα των γεωργών και κτηνοτρόφων κατά 595,09% (βλ πίνακα 4β).
- **Με βάση το συνολικό φόρο για όλες τις κατηγορίες** παρατηρείται αύξηση ίση με 875,66%. Το νούμερο αυτό δείχνει την έντονα αυξητική τάση των φορολογικών υποχρεώσεων των Ελλήνων φορολογουμένων κατά τη διάρκεια της περιόδου υπό μελέτη. Η φορολογική υποχρέωση των γεωργών-κτηνοτρόφων ήταν η μεγαλύτερη (11.607,2%) και των εμπόρων – βιομηχάνων ήταν η μικρότερη (460,89%).
- **Εάν εστιάσουμε στην ποσοστιαία συμμετοχή στους συνολικούς φόρους** θα καταλήξουμε ότι μεγαλύτερη ποσοστιαία συμμετοχή στους συνολικούς φόρους είχαν κατά την εξεταζόμενη περίοδο οι μισθωτοί με ποσοστό 37,6% για το 2010, ενώ τη μικρότερη οι γεωργοί – κτηνοτρόφοι με ποσοστό 3,2% για το ίδιο έτος.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από τις παραπάνω παρατηρήσεις είναι ότι στην Ελλάδα, οι εισοδηματικές κατηγορίες που επιβαρύνονται τελευταία κυρίως είναι οι μισθωτοί, οι συνταξιούχοι και οι ελεύθεροι επαγγελματίες που συγκεκριμένα για το 2010 αντιπροσωπεύουν το 69,8% του πληθυσμού που φορολογήθηκε και το 76,4% των φόρων που συγκεντρώθηκαν. Εντύπωση

προκαλεί ότι δέκα έτη πριν, το 2000, το 56,7% του πληθυσμού που αποτελείτο από μισθωτούς, ελεύθερους επαγγελματίες και εμπόρους βιομήχανους πλήρωνε το 80,2% των φορολογικών βαρών.

Σε κάθε περίπτωση, η εισοδηματική κατηγορία των μισθωτών είναι εκείνη που τελικά επωμίζεται σταθερά το μεγαλύτερο μέρος των φορολογικών βαρών. Ο λόγος πιθανόν στηρίζεται στο ότι τα περιθώρια φοροδιαφυγής ή απόκρυψης εισοδημάτων είναι περιορισμένα για την κατηγορία αυτή, αφού ο φόρος τους παρακρατείται στην πηγή, χωρίς αυτό βέβαια να καταργεί την ύπαρξη αδήλωτων εισοδημάτων.

- Το 2000 μαζί με τους μισθωτούς (43,6%) ακολουθούσαν οι έμποροι-βιομήχανοι (21,7%) και οι ελεύθεροι επαγγελματίες (14,9%), ενώ το 2010 βλέπουμε ότι δυστυχώς, μια μεταστροφή της συμμετοχής στα φορολογικά βάρη ανάμεσα στους εμπόρους- βιομήχανους και τους συνταξιούχους δηλαδή πλέον οι συνταξιούχοι (21,7%) είναι εκείνοι που επιβαρύνονται περισσότερο μετά τους μισθωτούς (37,6%).

- **Οι εισοδηματίες** αποτελούν την κατηγορία που από το 1990 μέχρι το 2010, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι παρά το γεγονός ότι ο πληθυσμός τους έχει αυξηθεί από τους 210.351 στους 644.870 συμμετέχουν σχεδόν σταθερά και με μικρό ποσοστό στα φορολογικά βάρη με ελάχιστη μεταβολή από 4,8% στο 5,8%, παρά το γεγονός ότι δεν ανήκουν στις αδύναμες οικονομικά εισοδηματικές κατηγορίες.

- **Οι ελεύθεροι επαγγελματίες** έχουν αναλογικά μεγάλη φορολογική επιβάρυνση, καθώς τους αναλογεί περίπου το διπλάσιο ποσό φόρου σε σχέση με το εισόδημά τους.

7. Συμπεράσματα- Προτάσεις πολιτικής

7.1 Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε το φαινόμενο της Νομιμοποίησης Εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ευρέως γνωστής και ως «Ξέπλυμα Χρήματος». Πολλές παράνομες δραστηριότητες οδηγούν στην παραγωγή παράνομου χρήματος και μετέπειτα στο ξέπλυμα αυτού του παράνομου χρήματος. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στην ευρωπαϊκή αντιμετώπιση του φαινομένου καθώς και στο θεσμικό πλαίσιο που σχηματίστηκε με σκοπό τη διασφάλιση της νομιμότητας. Για την σφαιρική μελέτη του θέματος, πραγματοποιείται εμπειρική μελέτη μεταξύ 203 χωρών και τις προσπάθειές τους να καταπολεμήσουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, καθώς και συγκριτική ανάλυση του φαινομένου στην Ελλάδα και άλλες χώρες.

Πιο αναλυτικά, αρχικά εξετάζονται οι έννοιες της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής, της μετακύλισης φόρου κτλ. Η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η μετακύλιση των φόρων αποτελούν τις κυριότερες αντιδράσεις από την πλευρά των φορολογουμένων στην επιβολή των φόρων, με σκοπό να περιορίσουν τη φορολογική τους υποχρέωση. Παράλληλα, όμως, επιφέρουν διάφορες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες και οδηγούν τελικά σε διαφορετική κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης από εκείνη που προβλέπεται από τη φορολογική νομοθεσία.

Στη συνέχεια, γίνεται εισαγωγή στην έννοια του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Το ξέπλυμα χρήματος είναι η διαδικασία με την οποία οι εγκληματίες μετατρέπουν τα χρήματα που λαμβάνουν από εγκληματικές δραστηριότητες σε λογαριασμούς που εμφανίζονται να έχουν παραχθεί με νόμιμα μέσα χωρίς να είναι δυνατό να ανιχνευθούν οι παράνομες τους πηγές. Συνεπώς, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι οι ενέργειες, μέσω του τραπεζικού συστήματος ή άλλων διαύλων, με τις οποίες επιδιώκεται η συγκάλυψη της παράνομης προέλευσης χρηματικών ή άλλων κεφαλαίων.

Το βρώμικο χρήμα προέρχεται από παράνομες δραστηριότητες. Μια σειρά δραστηριοτήτων μεταξύ των οποίων η διακίνηση ναρκωτικών, οι παράνομες πωλήσεις όπλων, η παράνομη πώληση άγριων ζώων, η πορνεία, η απάτη και η

υπεξαίρεση, η δωροδοκία και η διαφθορά, η φοροδιαφυγή κτλ. Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος συμβαδίζει, ακόμη, με τις δραστηριότητες των οργανωμένων εγκληματικών συμμοριών, τη συνεχιζόμενη πολιτική διαφθορά και τις διεφθαρμένες επαγγελματικές πρακτικές.

Τα στάδια του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι τα εξής: η τοποθέτηση, η διαστρωμάτωση και η ενσωμάτωση. Οι προσπάθειες για την καταπολέμησή του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος εστιάζουν και στα τρία παραπάνω στάδια. Η καταπολέμηση του βρώμικου χρήματος γίνεται τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Καθώς η ένταση του φαινομένου αυξάνεται, απαιτούνται συντονισμένες δράσεις, από την πλευρά των κρατών, των ενώσεων κρατών (όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση) και εθνικών και διεθνών οργανισμών (όπως η FATF).

Τα κύρια νομοθετικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι η Οδηγία 60/2005, η Οδηγία 70/2006 και η Οδηγία 20/2008. Η Οδηγία 60/2005 υλοποιήθηκε μέσω της 70/2006 και τροποποιήθηκε δύο χρόνια αργότερα από την Οδηγία 20/2008. Οι ευρωπαϊκές Οδηγίες δίνουν μεγάλη βαρύτητα και στην αρχή της δέουσας επιμέλειας, η οποία είναι το σύνολο των διαδικαστικών και ουσιαστικών υποχρεώσεων που προβλέπονται για τις Τράπεζες από το νομοθετικό πλαίσιο, αναφορικά με την πιστοποίηση της ταυτότητας των πελατών τους, την διαμόρφωση του συναλλακτικού τους προφίλ και την αξιολόγηση της συναλλακτικής τους συμπεριφοράς, σε σχέση με ζητήματα πρόληψης ή χειρισμού ενδεχόμενου ξεπλύματος βρώμικου χρήματος ή χρηματοδότησης τρομοκρατίας.

Σε ότι αφορά το εθνικό επίπεδο, τη βάση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου αποτελεί ο Ν. 3691/2008, ο οποίος αναβαθμίζει σημαντικά τους μηχανισμούς πρόληψης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ενσωματώνει τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και της Οδηγίας 2006/70/EK της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο Ν.3691/2008 τροποποιήθηκε μεταγενέστερα με το Ν. 3875/2010, που αφορά κυρίως το ποινικό αδίκημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και το Ν. 3932/2011, που αφορά τη διάρθρωση της Αρχής Καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και τις διαδικασίες δέσμευσης

των περιουσιακών στοιχείων των υποκειμένων σε συγκεκριμένες οικονομικές κυρώσεις προσώπων, ομάδων ή οντοτήτων.

Σε διεθνές επίπεδο, υπάρχουν επίσημοι μηχανισμοί που παρέχουν συντονισμένη δράση ενάντια στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, με κυριότερη τη FATF. Οι συστάσεις της FATF επιτρέπουν στις χώρες να υιοθετήσουν μία προσέγγιση βασιζόμενη στον κίνδυνο (risk-based approach) για την καταπολέμηση του ξεπλύματος παράνομου χρήματος. Με την υιοθέτηση αυτής της προσέγγισης, οι αρμόδιες αρχές και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ότι τα μέτρα για την πρόληψη ή τον περιορισμό του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι ανάλογα με τους κινδύνους που εντοπίζονται.

Εν συνεχεία, πραγματοποιείται η εμπειρική διερεύνηση του θέματος. Η παρούσα μελέτη εξετάζει μια σειρά οικονομιών με βάση την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και τη συσχέτιση των φορολογικών παραδείσων με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας που διενεργήθηκε έχουν ως εξής:

1. Οι αναπτυγμένες χώρες εναρμονίζουν τη νομοθεσία τους άμεσα με την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, εφόσον συγκεντρώνουν στο σύνολό τους υψηλότερη βαθμολογία, σε αντίθεση με τις αναπτυσσόμενες και υπανάπτυκτες χώρες, οι οποίες συγκεντρώνουν τις χαμηλότερες βαθμολογίες.

2. Κατά την περίοδο 2007 – 2012 σημειώνεται μία σημαντική βελτίωση της νομοθεσίας του συνόλου των εξεταζόμενων χωρών προς την καταπολέμηση του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

3. Οι «φορολογικοί παράδεισοι» χαρακτηρίζονται, πλην κάποιων εξαιρέσεων, από απροθυμία ενσωμάτωσης κανόνων κατά του μαύρου χρήματος, εφόσον κατά το 2007 εμφανίζονται σε χαμηλές κατατάξεις και μόνο το 2012 εμφανίζουν αρκετές την πλήρη εναρμόνισή τους.

4. Ο θετικός ρυθμός ανάπτυξης μίας οικονομίας οδηγεί σε τακτικότερη, εκ μέρους των κρατικών αρχών, καταπολέμηση του φαινομένου του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

Επιπροσθέτως, οι τρόποι αντιμετώπισης του ξεπλύματος μαύρου χρήματος διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Ενώ οι περισσότερες χώρες καταβάλουν σημαντικές προσπάθειες να το αποτρέψουν, (όπως για παράδειγμα οι χώρες της Ευρωζώνης), άλλες καθυστερούν στη λήψη μέτρων ή ακόμη και ενθαρρύνουν το φαινόμενο. Στην ενότητα της συγκριτικής ανάλυσης γίνεται μια ανασκόπηση της κατάστασης σε μια σειρά χωρών, όπως η Ελλάδα, η Γαλλία, η Γερμανία, η Βουλγαρία, η Κύπρος και οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

Συνοψίζοντας, η αύξηση της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων οφείλεται εν μέρει στην αυξανόμενη πολυπλοκότητα και το διεθνή χαρακτήρα που απέκτησε, στη μεγαλύτερη ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας, στην άρση των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, και στην ταχύτητα με την οποία πραγματοποιούνται οι οικονομικές συναλλαγές. Επομένως, οι χώρες θα πρέπει να καταβάλλουν μεγαλύτερες προσπάθειες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, με έμφαση στη διεθνή συνεργασία.

7.2 Προτάσεις πολιτικής

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια προσπάθεια συνοπτικής παρουσίασης του φαινομένου της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων γνωστό και ως ξέπλυμα βρώμικου χρήματος το οποίο προκαλείται από το πρόβλημα της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, επισημαίνοντας ποικίλες διαστάσεις του. Δεδομένης της πολυδιάστατης φύσης της φοροδιαφυγής και των βαθύτερων ενδημικών αιτιών της δεν είναι δυνατή η αντιμετώπιση της χωρίς συλλογική, συστηματική και πολύπλευρη προσπάθεια, με βασικές κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής την απλούστευση της νομοθεσίας, την αναβάθμιση του ελεγκτικού και φοροεισπρακτικού μηχανισμού και την αλλαγή της φορολογικής νοοτροπίας. Γι αυτόν το λόγο, θα πρέπει εγκαίρως να αποσαφηνιστεί τι είδους φορολογικό σύστημα χρειαζόμαστε. Ένα κατανοητό, εύκολα εφαρμόσιμο από το φορολογούμενο που θα προάγεται μέσω αυτού η επιχειρηματικότητα ή ένα φορολογικό σύστημα, το οποίο θα διαφημίζεται ότι καλύπτει όλους τους παραπάνω στόχους αλλά εν τοις πράγμασι θα είναι πολύπλοκο και τυπολατρικό εμποδίζοντας την επιχειρηματικότητα;

Το τελευταίο διάστημα καταβάλλονται αρκετές προσπάθειες από τις ελληνικές αρχές για τη δημιουργία φορολογικών και ελεγκτικών μέτρων με σκοπό να μειώνονται τα αποκρυβέντα και τα αδήλωτα εισοδήματα και να συγκεντρώνονται τα αναμενόμενα φορολογικά έσοδα.

Εντούτοις, εκτός από τη λήψη μέτρων και την παραγωγή νόμων προς αυτήν την κατεύθυνση, αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι η εφαρμογή του νόμου και η αποτελεσματική είσπραξη των φόρων. Στην πράξη αποδεικνύονται αρκετά δύσκολα εγχειρήματα καθώς προσκρούουν σε σημαντικές θεσμικές και οργανωτικές δυσλειτουργίες και σε στρεβλώσεις του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού συστήματος.

Ορισμένες ενέργειες που πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή ή να ενταθεί η χρήση τους είναι:

Η θέσπιση κανόνων που σε κάθε περίπτωση θα διασφαλίζουν διαφάνεια στις συναλλαγές.

Η καθιέρωση του «καθολικού» και του «γενεαλογικού» πόθεν έσχες εισοδημάτων και περιουσιακών στοιχείων σε όλους. Αυτό το εγχείρημα μπορεί να θεωρηθεί πολύ σημαντικό βήμα στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής καθώς πολλές φορές μέχρι σήμερα πολλοί έλεγχοι για την αποκάλυψη κρυφών εισοδημάτων και περιουσιακών στοιχείων δε μπορούσαν να συνεχιστούν επειδή διασταυρώνονταν με συγγενικά πρόσωπα, όπου χανόντουσαν τα ίχνη. Πλέον, θα πρέπει να υπάρχει διαθέσιμο το οικονομικό προφίλ του ίδιου αλλά και όλων των συγγενικών προσώπων του ελεγχόμενου φορολογούμενου. Δεν είναι σπάνιες οι φορές που αρκετοί φορολογούμενοι για να κρύψουν «μαύρα» χρήματα τα κατέθεταν σε λογαριασμούς συγγενικών προσώπων, κυρίως μισθωτών ή συνταξιούχων, υπεράνω υποψίας, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατος ο εντοπισμός τους αφού δεν τραβούσαν την προσοχή των φορολογικών αρχών. Γι αυτό το πρόγραμμα, όμως, θα χρειαστεί συνεργασία και σύνδεση της βάσης δεδομένων περισσότερων υπουργείων.

Στην προσπάθεια εντοπισμού φορολογουμένων που έχουν αποκρύψει εισοδήματα αλλά ταυτόχρονα ζουν πλουσιοπάροχα πραγματοποιώντας μεγάλες καταναλωτικές δαπάνες το Υπουργείο Οικονομικών θα πρέπει να είναι σε θέση πλέον να συγκεντρώνει πληροφορίες που μπορούν να αποτελέσουν **καλυμμένες σοβαρές ενδείξεις φοροδοτικής ικανότητας** και για τυχόν ύπαρξη επενδυτικών χαρτοφυλακίων, αμοιβαίων κεφαλαίων, παραγώγων, προϊόντων εφάπαξ καταβολής, επενδύσεων σε χρυσό, ασήμι κλπ., θυρίδων αλλά και συναλλαγών που έγιναν για την αγορά χρυσών λιρών και ράβδων χρυσού.

Για την ανάγκη διευκόλυνσης των διασταυρώσεων που διενεργεί το Υπουργείο Οικονομικών για την πάταξη της φοροδιαφυγής και την επίτευξη φορολογικής συμμόρφωσης θα πρέπει να ενταθεί απαρέγκλιτα και συστηματικά η εφαρμογή των διατάξεων της σχετικής νομοθεσίας.

Αναφέρεται σχετικά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 82 παράγραφος 2 του Κ.Φ.Ε: *«Τα Υπουργεία, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οι δικαστικές αρχές, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, οι δημόσιες υπηρεσίες ή αρχές, οι δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί και λοιποί φορείς του δημοσίου, οι οργανισμοί κοινής ωφέλειας, οι τράπεζες και τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα...υποχρεούνται να υποβάλλουν ηλεκτρονικά στο Υπουργείο Οικονομικών κάθε στοιχείο και πληροφορία οικονομικού και φορολογικού ενδιαφέροντος, όπως αμοιβές, αποζημιώσεις, οικονομικές ενισχύσεις,*

επιδότησεις, απαιτήσεις από δικαστικές διεκδικήσεις, στοιχεία για την παροχή αδειών άσκησης επαγγέλματος, πληροφορίες για την κατοχή ακινήτων, αυτοκινήτων, αεροσκαφών, πλοίων ή σκαφών αναψυχής και λοιπών περιουσιακών στοιχείων».

Σχετική εγκύκλιος εφαρμογής αποτελεί η ΠΟΛ. 1077/ 26-3-2012 στην οποία ορίζονται οι **Υποχρεώσεις υπηρεσιών, νομικών προσώπων και οργανώσεων σύμφωνα με τις παρ. 2 και 8 του άρθρου 82 του ν. 2238/1994. Η ενίσχυση του συγκεκριμένου μέτρου θεωρείται μείζονος σημασίας** για τη μείωση αποκρυβέντων και αδήλωτων εισοδημάτων. Η πρόσφατη απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών ορίζει ισχυρούς, αδιάβλητους και χωρίς παρερμηνεία κανόνες σχετικά με το είδος των υποβαλλόμενων στοιχείων και πληροφοριών, τον τρόπο και χρόνο υποβολής αυτών και κάθε άλλο σχετικό θέμα με σκοπό την ηλεκτρονική διασταύρωση αυτών και αποτελεί κατ' ουσία τον τρόπο εφαρμογής του άρθρου 82 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος.

*Σύμφωνα με το άρθρο 1 της ΠΟΛ. 1077/26-3-2012 τα πιστωτικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων και των υποκαταστημάτων αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων, τα χρηματοδοτικά ιδρύματα, οι φορείς εκκαθάρισης συναλλαγών με χρήση καρτών πληρωμών και τα ιδρύματα πληρωμών που λειτουργούν στην Ελλάδα, τα Ελληνικά Χρηματιστήρια ΑΕ, τα ιδιωτικά θεραπευτήρια, τα δημόσια θεραπευτήρια και οι κλινικές των ταμείων ασφάλισης, οι επιχειρήσεις ιδιωτικής ασφάλισης, τα ταμεία κύριας και επικουρικής ασφάλισης, οι εταιρείες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, οι πάροχοι ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και οι εταιρείες ύδρευσης, υποχρεούνται να διαβιβάζουν στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (Γ.Γ.Π.Σ.) του Υπουργείου Οικονομικών αρχεία με στοιχεία οικονομικού και φορολογικού ενδιαφέροντος, **κατ' εφαρμογή των παραγράφων 2 και 8 του άρθρου 82 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος.***

Στη συνέχεια, θα πρέπει να τεθούν στοχευμένοι φορολογικοί έλεγχοι με βάση κριτήρια επικινδυνότητας για φοροδιαφυγή και βάσει κριτηρίων για κάθε ομάδα ελέγχου ξεχωριστά. Ο Ν. 3842/2010 και η μοριοδότηση της φορολογικής συμπεριφοράς, η ενίσχυση του προληπτικού ελέγχου καθώς και σχετικές μελέτες και έρευνες σχετικά με το ποια επαγγέλματα είναι περισσότερο επιρρεπή στη φοροδιαφυγή μπορούν να συμβάλλουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Ακόμα και οι μισθωτοί- συνταξιούχοι θα πρέπει να εντάσσονται στο πεδίο των ελέγχων έτσι ώστε να μειωθεί το φάσμα των αδήλωτων εισοδημάτων τους. Αυτό βέβαια προϋποθέτει την ενημέρωση και τη συνεργασία της βάσης δεδομένων του Υπουργείου Οικονομικών και των διάφορων ασφαλιστικών φορέων.

Πηγή για στοχευμένους φορολογικούς ελέγχους μπορούν να αποτελέσουν και αρκετοί υφιστάμενοι κωδικοί της φορολογικής δήλωσης των φυσικών προσώπων, τα δεδομένα των οποίων μπορούν να αξιοποιηθούν για διασταυρώσεις. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορούν να χρησιμοποιηθούν, παραδείγματος χάριν, οι κωδικοί δαπανών και οι κωδικοί ανέγερσης. Επίσης, κρίνεται, πλέον, απαραίτητη η με νομοθετική ρύθμιση υποχρεωτική συμπλήρωση όλων των κωδικών της δήλωσης. Για παράδειγμα, οι κωδικοί του πίνακα 6, μέχρι σήμερα αποτελούν μόνο πληροφοριακά στοιχεία της φορολογικής δήλωσης και δε μπορούν να αξιοποιηθούν.

Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις, επειδή έχει αποδειχτεί ότι μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως όχημα για ξέπλυμα μαύρου χρήματος, θα πρέπει να μην υπάρχει απαλλαγή από το πόθεν έσχες των μετόχων ή εταίρων τους για τη σύσταση ή την αύξηση κεφαλαίου. Επιπλέον, θα πρέπει να ερευνώνται βάσει των κριτηρίων που αναλύονται στο άρθρο 80 του Ν. 3842/2010 όλες οι συναλλαγές που κατά το φορολογικό νόμο οδηγούν σε διάπραξη αδικημάτων φοροδιαφυγής και σχετίζονται με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, όπως παραδείγματος χάριν είναι η λήψη ή έκδοση πλαστών / εικονικών φορολογικών στοιχείων.

Στόχος πλέον θα πρέπει να είναι ο εντοπισμός των αποκρυβέντων και όχι η υπερ- φορολόγηση των δηλωθέντων εισοδημάτων. Η εκτίμηση και ο εντοπισμός τους θα πρέπει να τεκμηριώνεται με μεθόδους που δύσκολα θα είναι σε θέση να αντικρούσει ο φορολογούμενος. Για παράδειγμα, μια ανάλυση των τραπεζικών λογαριασμών και των δαπανών σε μετρητά μπορεί να αποκαλύψει τους φορολογούμενους που από τη μια πλευρά, δηλώνουν αρκετά χαμηλά εισοδήματα ενώ από την άλλη πλευρά, διενεργούν τακτικά μεγάλες συναλλαγές και πληρωμές μέσω των τραπεζικών λογαριασμών τους, χωρίς να αφήνονται περιθώρια αμφισβήτησης από τους φορολογουμένους.

Για τους σκοπούς περιορισμού της φοροδιαφυγής και της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων οι ελεγκτές του Υπουργείου Οικονομικών χρειάζεται να μπορούν να προβαίνουν σε άρση του τραπεζικού και φορολογικού απορρήτου και στο άνοιγμα των τραπεζικών λογαριασμών των ελεγχομένων, να εξετάζονται οι αναλήψεις και οι καταθέσεις στους λογαριασμούς αυτούς και λαμβάνοντας υπόψη και άλλα αντικειμενικά κριτήρια, να επαναπροσδιορίζονται τα ακαθάριστα έσοδα, τα φορολογητέα εισοδήματα και ΦΠΑ σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα από τα δηλωθέντα εισοδήματα.

Όλα τα παραπάνω βέβαια επιτάσσουν μια ριζική αναμόρφωση στο φορολογικό σύστημα και θέτουν ερωτήματα και σκέψεις σχετικά με τη φορολογική βάση και κατά πόσο θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη πλέον η φορολόγηση της καθαρής περιουσίας. Κάθε ποσό εισοδήματος μετά την αφαίρεση κάθε είδους και ποσού δαπάνης διοχετεύεται σε κάποιο είδος αποταμίευσης, είτε στην άμεση με μορφή καταθέσεων σε τράπεζες, είτε στην έμμεση με τη μορφή δαπάνης για αγορά περιουσιακών στοιχείων. Οποιαδήποτε απόκλιση κατά τη σύγκριση του αθροίσματος του ποσού διαβίωσης και της αποταμίευσης σε σχέση με το εισόδημα θα μπορεί να αποτελεί ένδειξη παραπλάνησης της φοροδοτικής ικανότητας και να εξετάζεται κατά περίπτωση.

Επιπλέον, μια ακόμη άποψη που θα πρέπει να τεθεί υπό σκέψη είναι η επιβολή ενιαίου συντελεστή φορολόγησης (flat tax) στα νομικά και τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν επιτήδευμα, καθώς αποτελεί μια ρύθμιση που στηρίζεται στη λογική της εξάλειψης της νόμιμης φοροδιαφυγής. Πολλές επιχειρήσεις είναι γνωστό ότι επιλέγουν τη νομική μορφή τους με κριτήριο τη φορολογική τους επιβάρυνση. Για να εξαλειφθεί το φαινόμενο διάκρισης του φόρου που θα πληρώσουν τα νομικά πρόσωπα μεταξύ τους καθώς και μεταξύ των φυσικών και των νομικών προσώπων για το επιχειρείν, ένα σοβαρό επιχείρημα αποτελεί η καθιέρωση ενός ενιαίου συντελεστή φορολόγησης που θα καταργεί τις διαφορές και τυχόν επιλογές για τον τρόπο φορολόγησης των νομικών προσώπων.

Η δημιουργία συγκρουόμενων συμφερόντων ανάμεσα στους καταναλωτές και στο παραεμπόριο απαιτείται να εξεταστεί έτσι ώστε να ληφθούν τα μέτρα εκείνα που θα μειώσουν το παραεμπόριο και θα περιορίσουν τη φοροδιαφυγή. Για παράδειγμα,

το μέτρο συλλογής των αποδείξεων θα πρέπει να συνεχιστεί αφού όμως προσαρμοστεί ώστε να παρέχει κίνητρα στους φορολογούμενους που ζητούν αποδείξεις, χωρίς όμως να στραγγαλίζονται τα δημόσια έσοδα.

Τέλος, αναφέρεται και η περίπτωση των οικοδομικών επιχειρήσεων με β' κατηγορίας βιβλία (εσόδων - εξόδων), όπου με τον εξωλογιστικό προσδιορισμό των κερδών με συντελεστή 20% επιτρέπει στους αντίστοιχους επιτηδευματίες να φορολογούνται για ποσά χαμηλότερα αυτών που πραγματικά έχουν αποκομίσει ενώ παράλληλα, συρρικνώνει και τα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων διότι δεν εμφανίζονται, επειδή δε χρειάζονται για τον προσδιορισμό του πραγματικού εισοδήματος, οι δαπάνες μισθοδοσίας. Η δημιουργία κινήτρων για την ανάπτυξη της μαύρης οικονομίας μέσα από την ίδια τη νομοθεσία πρέπει να σταματήσει.

8. Μελλοντική Έρευνα

Ενδεικτικά προτείνεται με αφορμή το άρθρο του Galbiati R. & Zanella G. (2012)²²³ μελέτη υπολογισμού φοροδιαφυγής με βάση τα πορίσματα των ελέγχων και τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος. Από τη μια πλευρά υπολογισμός του φορολογητέου εισοδήματος όπως αναφέρεται από τον ελεγκτή και από την άλλη πλευρά, όπως αναφέρεται στις δηλώσεις του φορολογούμενου. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να εκτιμηθεί το αποκρυπτό εισόδημα ως ποσοστό του εισοδήματος και το κενό φόρου που μεσολαβεί ανάμεσα στον οφειλόμενο φόρο και στο φόρο που πληρώθηκε ανά κλάδο ή ακόμα και ανά περιοχή.

Κατόπιν, προτείνεται να αναλυθούν τα δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία των φορολογικών δηλώσεων του οικονομικού έτους 2012, μόλις ολοκληρωθούν, ως μια επιπλέον ένδειξη για την ύπαρξη και τις διαστάσεις της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, σε επίπεδο περιφέρειας και νομού, ακόμα και μετά τη λήψη πολλαπλών μέτρων κατά της φοροδιαφυγής. Η σύγκριση με τα πορίσματα των δημοσιευμένων οικονομικών στοιχείων των φορολογικών δηλώσεων του οικονομικού έτους 2009, όπως αναλύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος²²⁴ μπορεί να συμπληρώσει τη μελέτη.

Η έρευνα και σε άλλες χώρες της Ευρώπης θα δώσει τη δυνατότητα περαιτέρω μελέτης του φαινομένου μέσα από τις πραγματικές οικονομίες.

Περαιτέρω ενδείξεις για τυχόν φοροδιαφυγή διαχρονικά μπορεί να αποκαλύψει η έρευνα σε επιμέρους Κ.Α.Δ διαφόρων εισοδηματικών κατηγοριών, και η σύγκριση των δηλωθέντων εισοδημάτων τους με διάφορα συγκριτικά μεγέθη, όπως είναι το Α.Ε.Π της χώρας.

Από την πρόσβαση και την έρευνα των ποινικών διώξεων και των μεμονωμένων περιπτώσεων που οδήγησαν σε αυτές είναι δυνατό να εξαχθούν

---

²²³ Galbiati R and Zanella G., (2012), “*The tax evasion social multiplier: Evidence from Italy*” *Journal of Public Economics*, **96**:485-494

²²⁴ Τράπεζα της Ελλάδας, (2011), Οικονομικό δελτίο, Τεύχος 35, Ιούνιος.

χρήσιμα συμπεράσματα για την πρόληψη και την καταστολή του φαινομένου.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

Αλεξιάδης, Σ., (2004), Εγκληματολογία, 4^η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ241-244.

Γεωργακόπουλος, Θ., (2005), Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, 3^η έκδοση, Εκδόσεις Ευγ. Μπένου.

Δημήτραινας Γ., «Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: οι ανακριτικές διατάξεις δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων του κατηγορουμένου υπό το πρίσμα των διατάξεων για την κατάσχεση και ειδική δήμευση των κρίσιμων περιουσιακών στοιχείων»

Καλυβιανάκης, Κ., Μ. Ξανθάκης, Α. Λεβέντης, Β. Μανεσιώτης, Σ. Θεοδωρόπουλος, Κ.Τραχανάς και Κ. Φλεσιοπούλου (1993), “Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα”, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Κανελλόπουλος Κ., Ι. Κουσουλάκος, Β. Ράπανος, (1995), Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις, ΚΕΠΕ Εκθέσεις, 15.

Κανελλόπουλος Κ.Ν., (2002), «Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών», Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Νο. 75.

Μανεσιώτης, Β. (1990), “Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μια Πρώτη Διερεύνηση της Μεταξύ τους Σχέσης”, στο *Παραοικονομία*, Ι. Βαβούρας (επιμ.), Εκδόσεις Κριτική.

Νάστας Ε., (2006), «Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στη φοροδιαφυγή και την παραοικονομία», e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας (e-JST), 64-71.

Nicholas Shaxson, (2011), Offshore Τα νησιά των θησαυρών, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, σελ. 208, 216

Οββαδίας Σ. Ναμίας, (2007) « Ο ρόλος και η ευθύνη του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος- Καθαρή ή Ελεύθερη Κοινωνία; Ένωση Ελληνικών Ποινικολόγων, εκδόσεις Σάκκουλα

Πολυχρόνης Π. Τσιρίδης, « Ο νέος Νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν. 3691/2008), Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2009

Στενιμαχίτης, Κ., (2011), «Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος: Βασικά στοιχεία θεσμικού πλαισίου και οι νεότερες ρυθμιστικές εξελίξεις», Banker's Review, 1 Ιουνίου 2011.[<http://www.bankersreview.gr/default.asp?pid=9&la=1&cID=5&arID=730>], τελευταία προσπέλαση 20-6-2012.

Τάτσος Ν., (2001), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Άρθρα

Ελληνικά

Γιώργος Α. Κορομηλάς, “Φορολογία- Μύθοι και πραγματικότητα”, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2009

Εφημερίδα Κέρδος, (2011), “Χωρίς πόθεν έσχες σπίτια, μαγαζιά, πισίνες”, 18 Αυγούστου.

Εφημερίδα Έθνος, (2012), “Φοροδιαφυγή 11,2 δις. από ελεύθερους επαγγελματίες”, [<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22770&subid=2&pubid=63713388>], τελευταία προσπέλαση 22-9-2012

Εφημερίδα Ημερησία, (2012), “Όργιο φοροδιαφυγής 11,2 δις. από ελεύθερους επαγγελματίες”, [<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=112923944>], τελευταία προσπέλαση 22-9-2012

Εφημερίδα Τα νέα, (2012), “Φοροδιαφυγή 11,2 δις. από ελεύθερους επαγγελματίες”, [<http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4750930>], τελευταία προσπέλαση 22-9-2012

Εφημερίδα Το βήμα (2012), “Η HSBC ξέπλενε συστηματικά μαύρο χρήμα”, [<http://www.tovima.gr/world/article/?aid=467338>], τελευταία προσπέλαση 20-8-2012

Ξενόγλωσσα

Allingham M. and A. Sandmo, (1972), “Income tax evasion: a theoretical analysis”
Journal of Public Economics, **1**:323-338.

Asma S. Larik, Sajjad Haider, (2011), “Clustering based Anomalous transaction reporting”, Procedia Computer Science 3 (2011), 606-610

AML Questionnaire, (2011).

Anastasijevic, D. (2006), “Organized crime in the western balkans”, paper presented at First Annual Conference on Human Security, Terrorism and Organized Crime in the Western Balkan Region organised by the HUMSEC Project in Ljubljana, 23-25 November.

Barnett, Michael, and Martha Finnemore. 2004. Rules for the World: International Organizations in Global Politics. Ithaca: Cornell University Press.

Bolton, R.J., Hand, D.J., (2002), “Statistical fraud detection: A review”, Statistical Science, 17 (3), 235-249.

Bridges, M., (1993), “Tax Evasion — A Crime in Itself: The Relationship with Money Laundering”, Journal of Financial Crime, **4** (2): 161 - 168

Buchanan, B., (2004), “Money laundering – a global obstacle”, Research in International Business and Finance **18**: 115–127

Cabot, A., Kelly, J., (1993), “Internet, casinos and money laundering”, Journal of Money Laundering Control, **2** (2): 134-147.

Chartier, B. and Spillane, T. (2000). Money laundering detection with a neural network. In Business Applications of Neural Networks (P. J. G. Lisboa, A. Vellido and B. Edisbury, eds.) 159-172. World Scientific, Singapore.

- Chen Kong-Pin, C. Y. Cyrus Chu, (2005), “Internal control versus external manipulation: A model of corporate income tax evasion”, *The RAND Journal of Economics*, **36** (1): 151-164.
- Compin Frédéric, (2008), The role of accounting in money laundering and money dirtying, *Critical Perspectives on Accounting* 19 (2008): 591–602
- Clarotti, P., (1993), “EU: The perspective of the European Commission”, *Journal of Money Laundering Control*, **2**: 163-173.
- Cowell F.A., (1990), “Taxation and labor supply with risky activities”, *Economica*, **48**: 365-379.
- Dharmapala, D., Hines, J.R., (2009), “Which countries become tax heavens?”, *Journal of Public Economics*, **93**: 1058-1068.
- Dean Neu, Jeff Everett, Abu Shiraz Rahaman, Daniel Martinez, (2012), Accounting and networks of corruption, *Accounting, Organizations and Society*, article in press
- Elffers H. (2000), “But Taxpayers Do Cooperate!”, σε: Vugt M., Snyder M., Tyler T. και Biel A. (επιμ.), *Cooperation in Modern Society. Promoting the Welfare of Communities, States and Organizations*, London, Routledge.
- Fabian Zhilla, (2011), "Organised crime and judicial corruption in the Western Balkans: Are customary norms playing any role?", *Journal of Financial Crime*, **18** (4): 387 – 404.
- Fletcher, N. and Baldwin, F. N., (1996), “Money Laundering and Wire Transfers: When the New Regulations Take Effect, Will they Help?”, *Dickinson Journal of International Law*, **14**: 413, 415.
- Frey B., F. Schneider, (2000), “Informal and underground economy”, in Orley Ashenfelter: *International Encyclopedia of Social and Behavioral Science*, Bd. 12 Economics, Amsterdam: Elsevier Science Publishing Company.

- Galbiati R and Zanella G., (2012), "The tax evasion social multiplier: Evidence from Italy" *Journal of Public Economics*, **96**:485-494.
- Gilmore, W. C., (1995), "Dirty Money: The Evolution of Money Laundering Counter-Measures", Strasbourg: Council of Europe.
- Gutman P., (1977), "The Subterranean economy", *Financial Analyst Journal*, **33**: 26-34.
- Hand, D. J. (1981), "Discrimination and Classification" Wiley, Chichester
- Hand, D. J. (1997), "Construction and Assessment of Classification Rules", Wiley, Chichester
- Hines James R., Jr, (2004), "Do tax heavens flourish?", Ross School Working Paper Series, Working Paper No. 921, October.
- Holmes, L. (2009), "Crime, organised crime and corruption in post-communist Europe and the CIS", *Communist and Post-Communist Studies*, **42** (2): 265-87.
- Hopton, D., (2006), *Money Laundering: A concise guide for all business*, Gower Publishing Limited.
- Jeff Everett, Dean Neu, Abu Shiraz Rahaman, (2006), *Accounting and the global fight against corruption*, *Accounting, Organizations and Society* 32 (2007) 513–542
- Johnson, J., (1993), "In pursuit of dirty money: Identifying weaknesses in the global financial system", *Journal of Money Laundering Control*, **5** (2), 122-132.
- Kern A., (2001), "The International Anti-Money-Laundering Regime: The Role of the Financial Action Task Force", *Journal of Money Laundering Control*, **4** (3), 231 - 248
- Kirkalnd, J. D., Senator, T. E., Hayden, J. J., Dybala, T., Goldberg, H. G. and Shyr, P. (1998). The NASD regulation advanced detection system (ADS). In *Proceedings of the 15th National Conference on Artificial Intelligence (AAAI-*

- 98) and of the 10th Conference on Innovative Applications of Artificial Intelligence (IAAI-98) 1055-1062. AAAI Press, Menlo Park, CA.
- Masciandaro, D. (2005), "False and reluctant friends? National money laundering regulation, international compliance and non-cooperative countries" *European Journal of Law and Economics*, **20**(1): 17–50.
- Masciandaro, D. (2008), "Offshore financial centers: The political economy of regulation", *European Journal of Law & Economics*, **26**(3): 307–340.
- Mills, J., (1993), "Internet casinos: A sure bet for money laundering", *Journal of Financial Crime*, **8** (4): 365-383.
- Mitchell, D. J. (2002), "Low-tax jurisdictions are not money laundering havens", Center for Freedom and Prosperity.
- Mitsilegas, V., Gilmore, B., (2007), "The EU legislative framework against money laundering and terrorist finance: A critical analysis in the light of evolving global standards", *International and Comparative Law Quarterly*, **156**: 119-141.
- O' Hoggins M., (1985), "The relationship between the formal and hidden economies: An exploratory analysis for four countries", in Gaertner W. and Wenig A. (eds), *The Economics of the Shadow Economy*, Springer- Verlag.
- Olatunde Julius Otusanya, (2006), *The role of multinational companies in tax evasion and tax avoidance: The case of Nigeria*, *Critical Perspectives on Accounting* 22 (2011) 316–332
- Palan, R. (2002). *Tax havens and the commercialization of state sovereignty*. *International Organization*, **56**: 151–176.
- Patricia J. Arnold, (2009), *Global financial crisis: The challenge to accounting research*, *Accounting, Organizations and Society* 34 (2009) 803–809
- Persson M., Wisen P., (1984), "Redistributional aspects of tax evasion", *Scandinavian Journal of Economics*, **2**.

- Piccard, P. M., Pierreti, P., (2011), "Back secrecy, illicit money and offshore financial centers", *Journal of Public Economics*, **95**: 942–955
- Porta-Della, D. (2001), "A judge's revolution? Political corruption and the judiciary in Italy", *European Journal of Political Research*, **39** (1): 1-21.
- Razzano, F. C. (1994), "American Money Laundering Statutes: The Case for a Worldwide System of Banking Compliance Programs", *Journal of International Law and Practice*, **3**: 277-81.
- Rose, A. K., & Spiegel, M. M. (2007), "Offshore financial centers: Parasites or symbionts?", *Economic Journal*, **117**: 1310–1335.
- Sakurai Y., Braithwaite V. (2003), "Taxpayers' Perceptions of Practitioners: Finding one who Is Effective and Does the Right Thing?", *Journal of Business Ethics*, **46**: 375-387.
- Sandmo A., (1981), "Income tax evasion, labour supply and the equity efficiency trade-off", *Journal of Public Economics*, **16**: 265-288.
- Sandmo, A., (2004), "The theory of tax evasion: A retrospective view", Discussion Paper, **31/04**, Norwegian School of Economics and Business Administration.
- Schneider F., D.H. Enste, (2000), "Shadow economies: size, causes, and consequences", *Journal of Economic Literature*, **38**, March.
- Schwartz, P., (2011), "Money launderers and tax heavens: Two sides of the same coin?", *International Review of Law and Economics* **31**: 37–47
- Senator, T. E. (2000), "Ongoing management and application of discovered knowledge in a large regulatory organization: A case study of the use and impact of NASD regulation's advanced detection system" (ADS). In *Proceedings of the Sixth ACM SIGKDD International Conference on Knowledge Discovery and Data Mining* 44-53. ACM Press, New York

- Sharman, J.C., (2008), "Power and Discourse in Policy Diffusion: Anti-Money Laundering in Developing States", *International Studies Quarterly*, **52**: 635-656.
- Simmons, B. A. (2001). The international politics of harmonization: The case of capital market regulation. *International Organization*, **55**(3): 589–620.
- Slemrod, J. (2008): "Why is Elvis on Burkina Faso postage stamps? Cross-national evidence on the commercialization of state sovereignty", *Journal of Empirical Legal Studies*, **5**: 683–712.
- Smith, J., (1983), "Market motives for the informal economy", in in Gaertner W. and Wenig A. (eds), *The Economics of the Shadow Economy*, Springer- Verlag.
- Stefanou, C., Xanthaki, H., (1999), "Greece: Money Laundering", *Journal of Money Laundering Control*, **3** (2): 161-172.
- Steinmo, S., (1992), *Historical Institutionalism in Comparative Analysis*, Co-edited with Kathleen Thelen and Frank Longstreth, (New York: Cambridge University Press).
- Tanzi V., (1980), "The underground economy in the United States: Estimates and implications", *Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review*, **135**: 427-453.
- Tanzi, V. Davoodi, H.R. (2001), "Corruption, Growth, and Public Finances", in: Arvind K. Jain (ed.), *Political Economy of Corruption*, Routledge, 89-110.
- Unger, B. (2007), "The scale and impacts of money Laundering", Edward Elgar Publishing.
- Unger, B., & Rawlings, G. (2008). *Competing for criminal money*. *Global Business and Economics Review*, **10**(3), 331–352.
- Walker, J., (1993), "How big is global money laundering?", *Journal of Money Laundering Control*, **3** (1), 25-37.
- Weichenrieder A., (1996), "Fighting international tax avoidance: the case of Germany", *Fiscal Studies*, **17** (1): 37-58.

- Welling, S. N. (1989) 'Smurfs, Money Laundering, and the Federal Criminal Law: The Crime of Structuring Transactions', *Florida Law Review*, **41**: 287-288.
- Yaniv, G. (1999), "Tax evasion, risky laundering, and optimal deterrence policy", *International Tax and Public Finance*, **6**: 27–38.
- Yitzhaki S., (1974), "Income tax evasion: A note", *Journal of Public Economics*, **3**: 201-202.
- Zerey, J-C., (1997), "Greece", *Journal of Money Laundering Control*, **1** (2): 189-194.

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

Από την ιστοσελίδα Wikipedia

Από την ιστοσελίδα: <http://www.anti-moneylaundering.org/EuropeanChart.aspx>

Από την ιστοσελίδα: <http://www.ethnos.gr/>

Από την ιστοσελίδα: <http://www.gsis.gr>

Από την ιστοσελίδα: <http://www.statistics.gr/>

Από την ιστοσελίδα: <http://www.hellenic-fiu.gr/>

Από την ιστοσελίδα: <http://www.imf.gr>

Από την ιστοσελίδα: www.searchspace.com

Από την ιστοσελίδα: <http://www.gfintegrity.org/content/view/374/70/>, Illicit Financial Flows from the Least Developed Countries: 1990-2008, May 2011, τελευταία προσπέλαση 01-09-2012

Από την ιστοσελίδα: <http://www.imerisia.gr>

Από την ιστοσελίδα: <http://www.tanea.gr/>

Από την ιστοσελίδα: <http://www.tovima.gr/>

Από την ιστοσελίδα:

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Supervision/moneyl/legislation.aspx>,

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/deia/cooperation.aspx#fatf>, Τράπεζα της Ελλάδας

Από την ιστοσελίδα: <http://www.dsanet.gr/1024x768.htm>, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δ.Σ.Α. ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Πηγές

Ελληνικές

Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, (2010), Πολιτική αποτροπής νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης τρομοκρατίας, ετήσια έκθεση, Αθήνα.

Αιτιολογική έκθεση, (2010), «Σχέδιο νόμου Σύσταση αρχής καταπολέμησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης».

Απόφαση 14822/2009, ΦΕΚ. 2005^A.

Δριτσάκη Χάιδω, (2007), “Η παραοικονομία στην Κύπρο: Μια εμπειρική έρευνα”, Ελληνικό Στατιστικό Ινστιτούτο, Πρακτικά 20^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής, σελ 171-179

Εγκύκλιος ΠΟΛ 1067/5.4.2011

Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013, Πολίτες και πολιτεία Μαζί, Απρίλιος 2011

Έκθεση Αξιολόγησης Συνεπειών ρυθμίσεων, (2009), «Σύσταση αρχής καταπολέμησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης».

Ελληνική Στατική Αρχή

Έρευνα: Centre for the Study of Financial Innovation in association with PricewaterhouseCoopers, “Banking Banana Skins 2010, after the quake”, February 2010 & “Banking Banana Skins 2012, the system in peril”, 2012

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2009), «Εκθεση Πεπραγμένων».

Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 281/17.03.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 285/09.07.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2009), «Απόφαση 290/11.11.2009», Τράπεζα της Ελλάδος.

Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, (2010), «Απόφαση 300/28.07.2010», Τράπεζα της Ελλάδος.

N. 2238/1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος», ΦΕΚ 151.

N. 3691/2008, “Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις”, ΦΕΚ 166Α.

N. 3932/2011 «Σύσταση Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης», ΦΕΚ 49Α.

N. 3899/2010, «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας», ΦΕΚ 212^Α, 17-12-2010.

N. 3986/2011, «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015», ΦΕΚ 152^Α, 1-7-2011.

Οδηγία 2005/60/ΕΚ σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Οδηγία 2006/70/ΕΚ για τη θέσπιση μέτρων εφαρμογής της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τον ορισμό του «πολιτικώς εκτεθειμένου προσώπου» και τα τεχνικά κριτήρια για την εφαρμογή της απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη και

την εφαρμογή της εξαίρεσης σε περιπτώσεις άσκησης χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας σε περιστασιακή ή πολύ περιορισμένη βάση.

Οδηγία 2008/20/EK για την τροποποίηση της οδηγίας 2005/60/EK σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όσον αφορά τις εκτελεστικές αρμοδιότητες που ανατίθενται στην Επιτροπή.

Στατιστικά Δελτία Φορολογικών Δεδομένων, Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, 2006-2010

Τράπεζα της Ελλάδας, (2009), Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση, Οκτώβριος.

Τράπεζα της Ελλάδας, (2011), Οικονομικό δελτίο, Τεύχος 35, Ιούνιος.

Υπουργείο Οικονομικών, (2006), Ετήσια έκθεση.

Ξενόγλωσσες

Brooks N., (2001), “Key issues in income tax: Challenges of tax administration and compliance”, Asian Development Bank, 2001 Tax Conference.

Center for Study of the Democracy, (2010), “Investigation of money laundering: An institutional approach”, Policy Brief No. 21, February.

European Commission, (2008), “Study on Best practices in vertical relations between the Financial Intelligence Unit and (1) law enforcement services and (2) Money Laundering and Terrorist Financing Reporting entities with a view to indicating effective models for feedback on follow-up to and effectiveness of suspicious transaction reports”, Final Report on feedback.

Errico, L. & Musalem, A. (1999), “Offshore banking: An analysis of micro- and macroprudential issues” IMF Working Paper, 99/5.

Europol Report (2008), European Organised Crime Threat Assessment (OCTA) 2008, Europol, The Hague, available at: [www.europol.europa.eu/publications/European_Organised_Crime_Threat_Assessment_\(OCTA\)/OCTA2008.pdf](http://www.europol.europa.eu/publications/European_Organised_Crime_Threat_Assessment_(OCTA)/OCTA2008.pdf)

Eurostat, (2010), “Money laundering in Europe. Report of work carried out by Eurostat and DG Home Affairs”, Working paper.

FATF, (2007), “Third mutual evaluation on anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Greece”, June 29.

FATF, (2009), “Risk-based approach. Guidance for money service businesses”, July.

FATF, (2010), “Anti money laundering and combating the financing of terrorism: Germany mutual evaluation report”, 19 February.

FATF, (2010), “Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: Greece mutual evaluation interim follow-up report”, February, 19.

FATF, (2011), “Anti-money laundering and combating the financing of terrorism: France mutual evaluation”, 25 February.

FATF, (2011), “Anti-money laundering and terrorist financing measures and Financial Inclusion”, June.

FATF, (2011), “Mutual evaluation tenth follow-up report: Greece”, October, 28.

FATF, (2011), “The review of the standards – Preparation for the 4th round of mutual evaluation”, June.

FATF, (2012), “Public Statement”, 16 February.

FATF, (2004), “Methodology for Assessing Compliance with the FATF 40 Recommendations and the FATF 9 Special Recommendations”, Paris.

International Monetary Fund, (2004), Financial Sector Regulation: Issues and Gaps, Monetary and Financial Systems Department.

International Monetary Fund, (2008), “Mauritius: Report on the Observance of Standards and Codes - FATF Recommendations for Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism”, Country report, 08/318, September.

International Monetary Fund, (2011), “Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism (AML/CFT)—Report on the Review of the Effectiveness of the Program”, May 11.

International Monetary Fund, (2011), “Compliance with the AML/CFT International Standard: Lessons from a Cross-Country Analysis”, Working Paper WP/11/177.

Measures against Money Laundering Act” Promulgated State Gazette No. 48/04.06.1996

MONEYVAL, (2011), “Bulgaria: Progress report and written analysis by the Secretariat of Core recommendations”, 11 April.

OECD, (2009), “Money Laundering awareness handbook for tax examiners and tax auditors”.

OECD, (2000), Towards Global Tax Co-operation: Report to the 2000 Ministerial Council Meeting and Recommendations by the Committee on Fiscal Affairs, Organisation for Economic Co-operation and Development.

United States Department of State, (2007), International Narcotics Control Strategy Report (Volume II): Money Laundering and Financial Crimes, Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs.

United States Department of State, (2012), International Narcotics Control Strategy Report (Volume II): Money Laundering and Financial Crimes, Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs.

UNODC, (2011), “Estimating illicit financial flows resulting from drug trafficking and other transactional organized crimes: Research report”, October.

Παράρτημα Ι

Σε απόλυτα ποσά, όπως απεικονίζονται στον πίνακα που ακολουθεί²²⁵, οι γιατροί δε δήλωσαν εισόδημα 29.944 ευρώ κατά μέσο όρο, έπονται οι μηχανικοί με 28.625 ευρώ και οι εκπαιδευτικοί και λογιστές με 24.742 ευρώ και 24.573 ευρώ αντίστοιχα.

Κατά κλάδο, τα υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής καταγράφονται:

- στις λογιστικές και οικονομικές υπηρεσίες με 78,92% και
- σε απόσταση αναπνοής ακολουθούν οι νομικές υπηρεσίες με 78,79%.

---

²²⁵ Ομάδα ερευνητών με επικεφαλής την κ. Μαργαρίτα Τσούτσουρα, επίκουρο καθηγήτρια στο **Πανεπιστήμιο του Σικάγου**, και τον κ. Νικόλαο Αρταβάνη, μεταπτυχιακό φοιτητή του Πανεπιστημίου **Virginia Tech**

Πίνακας 1 Μέσο Μη δηλωθέν εισόδημα ανά επαγγελματική ομάδα

Κλάδος	Μέσο <u>μη δηλωθέν</u> <u>εισόδημα</u> (€)	Λόγος πραγματικού προς δηλωθέν εισόδημα*	Φοροδιαφυγή ανά κλάδο
Ιατρικά Επαγγέλματα	29.343	2,45	75,38%
Μηχανολογικά Επαγγέλματα	28.625	2,40	67,59%
Εκπαίδευση	24.742	2,55	73,37%
Λογιστικές & Οικονομικές υπηρεσίες	24.573	2,22	78,92%
Νομικές υπηρεσίες	24.032	2,24	78,79%
Μονάδες παραγωγής	22.598	2,26	71,05%
ΜΜΕ & Τέχνες	18.360	2,22	65,87%
Ξενοδοχεία & Εστιατόρια	15.884	1,99	76,53%
Κατασκευές	13.919	1,85	47,43%
Επιχειρηματικές υπηρεσίες	9.438	1,62	50,53%
Μεταφορές	9.320	1,51	71,93%
Γεωργία	9.288	1,75	46,89%
Προσωπικές υπηρεσίες και φαρμακεία	7.531	1,49	72,57%
Λιανικό Εμπόριο	5.215	1,27	75,51%
Άλλα	3.370	1,22	61,22%

* Η στήλη δείχνει πόσες φορές υψηλότερο είναι το πραγματικό εισόδημα σε σχέση με εκείνο που δηλώνεται στην εφορία.

Στον επόμενο πίνακα εμφανίζεται η πιθανότητα φορολογικής παραβατικότητας ανά επαγγελματική ομάδα.

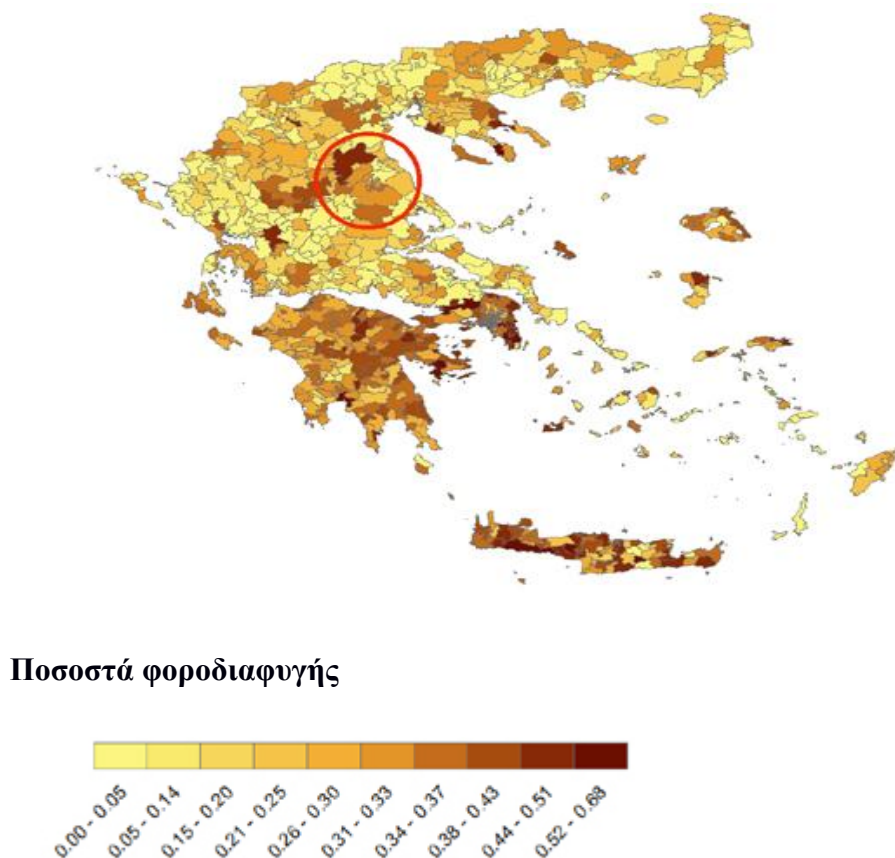
Πίνακας 2 Πιθανότητα φορολογικής παραβατικότητας ανά επαγγελματική ομάδα

Κλάδος	Μηνιαίο <u>δηλωθέν</u> <u>εισόδημα</u> (€)	Μηνιαίες πληρωμές χρεών	Αναλογία πληρωμών/εισόδημα	Ετήσια πιθανότητα παραβατικότητας
Λογιστικές & Οικονομικές υπηρεσίες	1.479	1.701	1,15	0,11
Γεωργία	984	538	0,55	0,26
Επιχειρηματικές υπηρεσίες	1.200	825	0,69	0,20
Κατασκευές	1.128	719	0,64	0,20
Ιατρικά Επαγγέλματα	1.628	1.660	1,02	0,06
Εκπαίδευση	1.214	1.099	0,91	0,19
Μηχανικές Επιστήμες	1.511	1.264	0,84	0,08
Μονάδες παραγωγής	1.731	1.607	0,93	0,20
Νομικές υπηρεσίες	1.558	1.647	1,06	0,07
Ξενοδοχεία & Εστιατόρια	1.234	1.305	1,06	0,21
MME & Τέχνες	1.351	1.064	0,79	0,16
Άλλα	1.333	1.066	0,80	0,23
Προσωπικές υπηρεσίες & Φαρμακεία	1.394	1.301	0,93	0,20
Λιανικό Εμπόριο	1.640	1.758	1,07	0,22
Μεταφορές	1.412	1.424	1,01	0,16
Συνολικά	1.289	1.057	0,82	0,20

Επαγγελματικές ομάδες όπως των οικονομολόγων, γεωργών, στελεχών εξυπηρέτησης επιχειρήσεων, κατασκευαστών, ιατρών, εκπαιδευτικών, μηχανικών, στελεχών μεταποίησης, νομικών, εστιατόρων, εργαζομένων στα media που φοροδιαφεύγουν εμφανίζουν συγκεκριμένη πιθανότητα παραβατικότητας.

Στη συνέχεια, τα πορίσματα για τα εκτιμώμενα επίπεδα της φοροδιαφυγής κατηγοριοποιούνται και με κριτήριο την περιοχή όπου εντοπίζεται το φαινόμενο. Η εκτιμώμενη φοροδιαφυγή (ως ποσοστό του εισοδήματος) ανά περιοχή παρουσιάζεται στον παρακάτω χάρτη:

ΧΑΡΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η αποτύπωση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα γίνεται με προσέγγιση χιλιοστού, ανά γεωγραφικό διαμέρισμα και νομό. Στον παραπάνω χάρτη αναπαριστάται το ποσοστό της φοροδιαφυγής σε κάθε περιοχή με τα σκούρα χρώματα να δείχνουν τα υψηλότερα ποσοστά και τα ανοιχτά τα χαμηλότερα.

Η Αττική, η Κρήτη (Νομός Χανίων, Ρεθύμνου), η Χαλκιδική, η Θεσσαλία και η Λέσβος βρίσκονται στις πρώτες θέσεις παραβατικότητας. Από την άλλη πλευρά, χαμηλότεροι δείκτες παραβατικότητας εμφανίζονται στους Νομούς Έβρου, Κιλκίς, Φλώρινας και Ευρυτανίας.

Η σκιασμένη περιοχή στο κέντρο του κύκλου είναι η Λάρισα, όπου είναι γνωστή στο εξωτερικό, σύμφωνα με τους Financial Times για τον αριθμό των πολυτελών και ακριβών αυτοκινήτων ανά κάτοικο, συγκριτικά με ολόκληρη την Ευρώπη.

Όπως προκύπτει, πάντως, σύμφωνα με το χάρτη, η φοροδιαφυγή εμφανίζεται ως ένα φαινόμενο εκτεταμένο και διασκορπισμένο σε ολόκληρη την Ελλάδα. Υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής δεν καταγράφονται μόνο σε μεγάλα αστικά κέντρα, όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη αλλά και σε νησιά και σε αγροτικές περιοχές.

Τρεις είναι οι βασικοί παράγοντες²²⁶ που σύμφωνα με τα συμπεράσματα της μελέτης που διαμορφώνουν την τάση για υψηλή φοροδιαφυγή των αυτοαπασχολούμενων στην Ελλάδα.

- **Ο πρώτος** είναι ότι τα επαγγέλματα με μεγάλο όγκο «παραστατικών» εσόδων ή δαπανών τείνουν να έχουν χαμηλότερη φοροδιαφυγή. Για παράδειγμα, στο λιανικό εμπόριο η φοροδιαφυγή είναι μικρότερη σε σχέση με τα ιατρικά επαγγέλματα, καθώς ο γιατρός λαμβάνει ελάχιστα παραστατικά για τις αγορές του και μπορεί να μην εκδίδει παραστατικά για την παροχή της υπηρεσίας του.
- **Ο δεύτερος** παράγοντας αφορά την αναποτελεσματικότητα των ελεγκτικών αρχών όσον αφορά τις εισπράξεις μετά τη διενέργεια ελέγχων. Ενώ οι ελεγκτικές αρχές έχουν επικεντρωθεί σε επαγγελματικές ομάδες υψηλής φοροδιαφυγής, οι μέσες εισπράξεις οι μέσες εισπράξεις από τους ελέγχους είναι αναντίστοιχες με τον πλούτο των ελεγχόμενων. Εν ολίγοις, οι εύποροι φοροφυγάδες έχουν τα μέσα να μην πληρώνουν ακόμη και όταν εντοπιστούν από την Εφορία.
- **Και ο τρίτος** αφορά την έλλειψη πολιτικής βούλησης για την πάταξη της φοροδιαφυγής κυρίως σε κλάδους που αντιπροσωπεύονται στο ελληνικό Κοινοβούλιο και διαθέτουν ισχυρές επαγγελματικές ενώσεις. Οι ερευνητές συνέδεσαν τα υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής σε συγκεκριμένους επαγγελματικούς κλάδους (γιατρούς, μηχανικούς, δικηγόρους κ.ά.) με την

---

²²⁶ «Φοροδιαφυγή 11,2 δις. από ελεύθερους επαγγελματίες» <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22770&subid=2&pubid=63713388>, τελευταία προσπέλαση 22-9-2012

υψηλή ποσοστιαία εκπροσώπησή τους στο ελληνικό Κοινοβούλιο. Με βάση τα στοιχεία που παρουσίασαν, το 65% των Ελλήνων βουλευτών το 2009 ήταν γιατροί, μηχανικοί, λογιστές, οικονομολόγοι κ.λπ.

Την έρευνα για την απόκρυψη εισοδημάτων των ελεύθερων επαγγελματιών και των αυτοαπασχολούμενων έρχεται να συμπληρώσει η πρόσφατη αποκάλυψη από την ελληνική επικαιρότητα με τις περιπτώσεις επαγγελματιών, όπως εκείνες των καλλιτεχνών με δηλωθέντα εισοδήματα για τη διετία 2008-2009, που δε δικαιολογούν την αντικειμενική αξία της ακίνητης περιουσίας τους²²⁷. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι είναι αρκετά διαδεδομένη η σύσταση εταιρείας και με τη μορφή offshore, προκειμένου τα έσοδα και οι αμοιβές των καλλιτεχνών να φορολογούνται ως κέρδη με χαμηλότερο συντελεστή.

---

²²⁷ “Πόσα δηλώνουν οι στάρ της πίστας” <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4750930>

Παράρτημα II

Παρατίθενται οι πίνακες της ενότητας 6.5 Συσχετίσεων Παλινδρομήσεων

Πίνακας ρυθμών μεταβολής Α.Ε.Π κ.κ και Δηλωθέντων εισοδημάτων κάθε εισοδηματικής κατηγορίας

Έτη	Α.Ε.Π κκ	Εισοδηματίες	Έμποροι-Βιομήχανοι	Γεωργοί-κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι επαγγελματ.	Συνταξιούχοι	Συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα
1991	0,22307	0,144528	0,203838	0,146798	0,188327	0,197626	0,1771	0,18708
1992	0,14377	0,086773	0,173559	0,211463	0,110677	0,158707	0,114216	0,119947
1993	0,11568	0,125917	0,057125	0,150601	0,083086	0,131285	0,073162	0,078862
1994	0,124647	0,111623	0,156005	0,15663	0,094318	0,136425	0,075525	0,105008
1995	0,112393	-0,06055	0,579003	-0,23481	0,106577	0,2686	-0,01864	0,098871
1996	0,091472	0,086514	0,108651	0,17782	0,09141	0,101281	0,102489	0,094423
1997	0,099894	-0,03932	0,08829	0,056546	0,083668	0,105259	0,044139	0,053567
1998	0,081953	0,095934	0,136341	0,166462	0,121581	0,148597	0,087018	0,115352
1999	0,060687	0,084073	0,081837	0,122978	0,045125	0,104949	0,082073	0,068037
2000	0,100315	0,147323	-0,10626	0,106353	0,031765	0,061258	0,040707	0,019988
2001	0,069893	0,059059	0,109283	0,109516	0,042692	0,054105	0,055549	0,065054
2002	0,067279	-0,03787	0,247266	0,552954	-0,00859	-0,16225	0,00652	0,065335
2003	0,097394	0,078405	0,05893	0,072706	0,044028	0,14524	0,066033	0,058073
2004	0,070494	0,091575	-0,01561	0,080788	0,070653	-0,04528	0,064158	0,051247
2005	0,03828	-0,15539	0,086066	0,050058	0,070755	0,049946	0,072793	0,043774
2006	0,077738	0,187968	0,047221	0,079834	0,043948	0,050548	0,070532	0,069127

2007	0,062214	0,059733	0,039884	0,050789	0,047846	0,064547	0,068689	0,057963
2008	0,041444	0,081912	0,064335	0,076979	0,065146	0,049893	0,090548	0,07182
2009	-0,00755	0,038834	0,009211	0,044352	0,051597	0,030066	0,043823	0,040313
2010	-0,02255	-0,05142	-0,01951	0,012574	0,030923	0,077067	0,041651	0,015681

**Πίνακας ρυθμών μεταβολής Α.Ε.Π κ.κ και Φορολογικών εσόδων κάθε
εισοδηματικής κατηγορίας**

Έτη	Α.Ε.Π κκ	Εισοδηματίες	Έμποροι- Βιομήχανοι	Γεωργοί- κτηνοτρόφοι	Μισθωτοί	Ελεύθεροι επαγγελματ.	Συνταξιούχοι	Συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα
1991	0,22307	0,217646	0,253683	0,331888	0,299923	0,282105	0,223631	0,266195
1992	0,14377	0,157556	0,188212	0,070719	0,077225	0,211257	0,073407	0,106716
1993	0,11568	-0,42295	-0,55255	-0,16323	-0,47744	-0,43343	-0,50745	-0,49548
1994	0,124647	0,226718	0,272543	0,252033	0,310065	0,307114	0,217674	0,277022
1995	0,112393	-0,0693	0,754211	-0,41388	0,14435	0,479385	-0,10745	0,157367
1996	0,091472	0,202023	0,249016	0,347768	0,299733	0,192587	0,279242	0,254456
1997	0,099894	0,114582	0,24616	0,305651	0,31141	0,248239	0,203614	0,228932
1998	0,081953	0,133804	0,235464	0,224129	0,286632	0,234347	0,135571	0,226512
1999	0,060687	0,106915	0,177107	0,169419	0,163567	0,211807	0,243325	0,180446
2000	0,100315	0,01704	-0,05847	-0,1811	-0,00569	0,094484	-0,04771	0,001347
2001	0,069893	-0,04653	0,132975	-0,04916	0,079615	0,077302	0,050403	0,088447
2002	0,067279	0,916723	0,292806	2,882357	-0,06463	-0,30514	-0,11228	0,061843
2003	0,097394	0,097493	0,087784	0,118466	0,075392	0,223302	0,099381	0,087631
2004	0,070494	0,087929	-0,01026	0,010531	0,000258	-0,10152	-0,00061	0,00075
2005	0,03828	-0,114	0,050845	0,296646	0,220295	0,104634	0,293077	0,135495
2006	0,077738	0,214105	0,043188	0,131938	0,060855	0,066712	0,169917	0,093983
2007	0,062214	0,079123	0,080703	0,155336	0,109721	0,120517	0,195825	0,124669
2008	0,041444	0,044952	0,033476	0,050706	0,021869	0,009146	0,097327	0,039243

2009	-0,00755	0,01945	-0,0498	0,075522	0,049406	-0,01233	0,100216	0,031976
2010	-0,02255	-0,1022	-0,09952	-0,00564	0,016168	0,052049	0,021354	-0,01867

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	-0,00111	0,03319	-0,03331	0,973793	-0,07084	0,068624	-0,07084	0,068624
Μεταβλητή c (Α.Ε.Π κ.κ)	0,702287	0,342042	2,053219	0,054877	-0,01632	1,420891	-0,01632	1,420891

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Δηλωθέν εισόδημα κ.κ από εισοδηματίες

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Δηλωθέν εισόδημα κ.κ από εμπόρους βιομήχανους

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,020951	0,055323	0,378713	0,709331	-0,09528	0,13718	-0,09528	0,13718
Μεταβλητή(Α.Ε.Π κκ)	1,023003	0,570129	1,794335	0,089574	-0,17479	2,2208	-0,17479	2,2208

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Δηλωθέν εισόδημα κ.κ από γεωργούς

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,080883	0,059944	1,349313	0,193965	-0,04505	0,20682	-0,04505	0,20682
Μεταβλητή Α.Ε.Π κκ	0,348027	0,617751	0,563377	0,580129	-0,94982	1,645874	-0,94982	1,645874

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,024264	0,013057	1,858324	0,079556	-0,00317	0,051696	-0,00317	0,051696
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	0,56429	0,13456	4,193585	0,000546	0,281589	0,846991	0,281589	0,846991

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Δηλωθέν εισόδημα κ.κ από γεωργούς

**Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Δηλωθέν εισόδημα κ.κ από ελεύθερους
επαγγελματίες**

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,015481	0,033617	0,460509	0,650666	-0,05515	0,086108	-0,05515	0,086108
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	0,860313	0,346441	2,483284	0,023096	0,132466	1,588159	0,132466	1,588159

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Δηλωθέν εισόδημα κ.κ από συνταξιούχους

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,036391	0,01508	2,413105	0,026698	0,004708	0,068073	0,004708	0,068073
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	0,382328	0,155411	2,460105	0,024232	0,055821	0,708835	0,055821	0,708835

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,025073	0,010089	2,485205	0,023004	0,003877	0,046269	0,003877	0,046269
Μεταβλητή (Α.Ε.Πκκ)	0,593296	0,103972	5,706326	2,07E-05	0,37486	0,811733	0,37486	0,811733

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Συνολικό Δηλωθέν εισόδημα κ.κ

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Φορολογικά έσοδα από εισοδηματίες

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,043555	0,106266	0,409869	0,686739	-0,1797	0,266811	-0,1797	0,266811
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	0,612656	1,095123	0,55944	0,582756	-1,68811	2,913425	-1,68811	2,913425

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Φορολογικά έσοδα από εμπόρους- βιομήχανους

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,00742	0,101574	0,073049	0,942573	-0,20598	0,220819	-0,20598	0,220819
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	1,321902	1,046773	1,262836	0,222763	-0,87729	3,52109	-0,87729	3,52109

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,263905	0,284154	0,92874	0,365312	-0,33308	0,86089	-0,33308	0,86089
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	-0,40522	2,92835	0,13838	0,891477	-6,55746	5,747014	-6,55746	5,747014

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Φορολογικά έσοδα από γεωργούς - κτηνοτρόφους

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Φορολογικά έσοδα από μισθωτούς

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,044458	0,077468	0,573888	0,573145	-0,1183	0,207212	-0,1183	0,207212
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	0,660941	0,798347	0,827887	0,418576	-1,01632	2,338204	-1,01632	2,338204

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Φορολογικά έσοδα από ελεύθερους επαγγελματίες

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,001398	0,086103	0,016232	0,987228	-0,1795	0,182292	-0,1795	0,182292
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	1,234212	0,887331	1,390926	0,181204	-0,63	3,098426	-0,63	3,098426

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Φορολογικά έσοδα από συνταξιούχους

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,089989	0,079659	1,129682	0,27344	-0,07737	0,257345	-0,07737	0,257345
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	-0,10392	0,820922	-0,12659	0,900665	-1,82862	1,620769	-1,82862	1,620769

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,03899	0,070786	0,550809	0,588537	-0,10973	0,187706	-0,10973	0,187706
Μεταβλητή (Α.Ε.Π κκ)	0,648514	0,729487	0,889001	0,38573	-0,88408	2,18111	-0,88408	2,18111

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π κ.κ – Συνολικά Φορολογικά έσοδα

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π – Πληθυσμός

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,002136	0,000724	2,951937	0,008531	0,000616	0,003656	0,000616	0,003656
Μεταβλητή (Α.Ε.Π)	0,036444	0,007002	5,204643	5,97E-05	0,021733	0,051156	0,021733	0,051156

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π – Άμεσοι Φόροι

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,009939	0,03216	0,30904	0,76084	-0,05763	0,077504	-0,05763	0,077504
Μεταβλητή (Α.Ε.Π)	1,203207	0,31124	3,865848	0,001132	0,549316	1,857097	0,549316	1,857097

Παλινδρόμηση Α.Ε.Π – Συνολικά Έσοδα

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,049777	0,078499	0,634112	0,533984	-0,11514	0,214696	-0,11514	0,214696
Μεταβλητή (Α.Ε.Π)	1,01343	0,759701	1,333986	0,198842	-0,58264	2,609502	-0,58264	2,609502

